

Ivan Pregelj

# MLADA BREDA

Založba Bird Publisher, 2011

Naslov izvirnika:

Mlada Breda

Ivan Pregelj

Ivan Pregelj, 1913

Copyright © Bird Publisher, 2011

Založba:

Bird Publisher

DP, založništvo, d. o. o., Levčeva ulica 13, 1234 Mengeš

Telefon: +386 (1) 723 78 28

E-pošta: [info@bird-publisher.com](mailto:info@bird-publisher.com)

[www.bird-publisher.com](http://www.bird-publisher.com)

Urednik: Damjan Plut

Oblikovanje: Grafiza

PDF in e-knjiga narejena: septembra 2011

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-32(0.034.2)

PREGELJ, Ivan, 1883-1960

Mlada Breda [Elektronski vir] / Ivan Pregelj. - El. knjiga. -

Mengeš : Bird Publisher, 2011

Način dostopa (URL): <http://www.bird-publisher.com/>

ISBN 978-961-279-157-5 (pdf)

ISBN 978-961-279-158-2 (mobi)

ISBN 978-961-279-159-9 (ePUB)

257660928

Vse pravice pridržane. Nobenega dela te knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvorniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam.

Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod te e-knjige vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili. Če berete to knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod te e-knjige. Zahvaljujemo se vam, ker upoštevate in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

# Vsebina

Prva stran.....	2
Kolofon.....	3
Avtorske pravice in licence.....	4
Vsebina.....	5
I. DEL.....	6
1. POGLAVJE: Vesela svatba in žalostna nevesta .....	7
2. POGLAVJE: Peč, nekdanj in zdaj.....	14
3. POGLAVJE: O znancih, ki so še neznani .....	20
4. POGLAVJE: Anica .....	28
5. POGLAVJE: Saj ne zna kuhati.....	32
6. POGLAVJE: In šivati noče .....	38
7. POGLAVJE: Prva nedelja v adventu.....	45
8. POGLAVJE: Kača .....	52
9. POGLAVJE: Božični večer na Peči .....	60
10. POGLAVJE: »Plačal bom, Lipe pa mora od hiše.«.....	64
11. POGLAVJE: Na Peč pride mesar .....	69
12. POGLAVJE: Tatica .....	76
13. POGLAVJE: Anica izprevidi, da se je prenaglila, in izve nekaj novega .....	78
14. POGLAVJE: Jerica.....	83
15. POGLAVJE: Žena se vrne, mož se poslavlja .....	89
II. DEL.....	95
16. POGLAVJE: »Sin naj bo!«.....	96
17. POGLAVJE: Testament in še nekaj.....	99
18. POGLAVJE: Na potu k možu .....	104
19. POGLAVJE: Hanca .....	109
20. POGLAVJE: Na veji se tresne rosna kapljica .....	115
21. POGLAVJE: Dvoje izpovedi .....	121
22. POGLAVJE: »Bom pa jaz pazila na otroka.«.....	127
23. POGLAVJE: Mačka.....	131
24. POGLAVJE: »Še znorela bom od jeze!«.....	136
25. POGLAVJE: Kaj je snivala Jerica.....	140
26. POGLAVJE: Luka gre po zdravnika .....	145
27. POGLAVJE: »Judež nisem!«.....	153
28. POGLAVJE: »Pusti vse in pridi k meni!« .....	161
29. POGLAVJE: »Požveči ji!«.....	165
30. POGLAVJE: Luka se prebudi.....	169
31. POGLAVJE: Spomin.....	174
32. POGLAVJE: Pred poroto .....	177
33. POGLAVJE: V dan sodbe .....	181
34. POGLAVJE: Konec .....	183
Več knjig založbe Bird Publisher.....	185

# I. DEL

## 1. POGlavJE

## Vesela svatba in žalostna nevesta

Daleč po dolini je bilo čuti poznopoletnega večera hreščče glasove harmonike s ponosnega kmečkega dvorca na Peči. Večer je bil zgoden in mrzel, sive megle so se pasle po dolinah in se oprijemale gozdnatih gričev, legle sedaj prav nad vas in se za nekaj trenutkov zopet dvignile. Iz megla je pršilo venomer, od drevja je kapljalo in so kaplje dolble v premočena tla. Od vseh strani so šumele vode in se umazane vlivale v potok, ki je bobnel globoko pod dolinsko cesto. Cesta pa se je samotna vlekla ob zidovju gora, izvila se izza slamnatih in lesenih vaških streh po okrogli dolini in stopila z drznim ovinkom v dolino, ki si jo je bil v tisočletjih preril potok. Tam pa, kjer je cesta zavila z vaških polj v sotesko, se je odcepljal od ceste kolovoz, se zavihtel v drznoločnem kamnitem mostiču na drugo stran potoka in se vzpel do petsto korakov v breg, od koder je kakor vojak na straži gledalo nekaj belih poslopj čez obronek sem doli na cesto.

Oni, ki so se bili ustanovili tu gori, so dobro označili to rodovitno polico nad dolino z besedo »Peč«, kajti povsem kmečki peči je bilo podobno to mesto, in nemalo njih, ki so hodili po cesti, je z nekako zavidnostjo gledalo na Peč, češ, blagor njim, ki so gori na toplem in varnem.

Čim vztrajneje in ključovalneje je legal zgodnji megleni mrak tega večera, tem bolj razposajeno in zasmehujoče mrazeče in pusto vreme je kipela poskočnica harmonike raz Peč. Nekaj čudovito nesoglasujočega, nekaj surovoveselega je bilo v teh glasovih, pronicajočih se v blatna tla, stresajočih kaplje z vej, zamirajočih v sunkih visoko pod oblaki kipečih vetrov in šumenju sivkastorjavih voda. Nehote je obstal do kolen blaten in do srca utrujen berač ob razpotju, otresel s klobuka vodo in se zagledal na Peč, kjer je ravnokar sinilo par svetlih oken v somrak. V naslednjem hipu je berač – Lazar vseh svatovanj in sejmov ter shodov – že lezel po opolzkem klancu na Peč. Mrzla sapa je nagibala njegovo nemarno in uborno postavo v stran, ko je lezel po ovinkih nad potok in zapuščeni mlin in se z zadnjimi močmi dovlekel do hleva, izza katerega se je belila mogočna dvonadstropna, z rdečo opeko krita hiša. Na levi in desni je bilo opaziti nekaj skromnejših hiš in shramb. Pred hišo pa je bilo obširno dvorišče sedaj preplavljeno od mlakuž in gnojnice, izlivajoče se od hleva. Pod leseno streho je bilo nekaj tovornih voz, jarmov in poljskega orodja. Sicer pa je bilo dvorišče čisto zapuščeno in nihče ni beraču zastopil poti, ko je krenil proti dvonadstropni hiši in se vzpel po stopnicah iz kamna k odprtim durim.

Prostorna veža ga je sprejela, z leve in desne se je vsipalo nekaj soparne svetlobe vanjo, osvetljevalo dolgo, s praznimi steklenicami in umazano posodo pokrito mizo, nekaj sodov pod njo in široke stopnice v ozadju. Skozi vrata na desni je bilo čuti šum in glas hreščče polke. Berač se je stisnil skozi vrata prav tedaj, ko je harmonika utihnila. Nekdo, ki je hotel skozi vrata, se je zadel vanj, da je priletel berač z glavo ob vratni rob in se mu je od bolečine zameglilo pred očmi. Berač je videl kakor skozi meglo dolgo belo pogrnjeno mizo, obloženo s pecivom in mesom ter vinom. Nekaj zardelih in razgretih ljudi se je vračalo skozi vrata iz sosedne sobe, kjer so bili doplesali, za mizo. Šum in ropotanje s stoli je za hip preglušilo vse druge glasove, samo nekdo je klical na ves glas: »Godec je žejen, noče gosti!«

Izza mize se je dvignila krepka in rejena ženska, zardela v obraz in nekoliko hripava.

»Dajte godcu polič vina! Pa da se mrcina ne upijani!«

»Saj je dobil že dva!« je nekdo ugovarjal.

»Godcu polič vina. Če pa zaspi, ga vržem na dež!« je pripomnil znova isti ženski glas.

Tedaj je berač pristopil k mizi, se ozrl po gostih in se ponižno klanjaje obstal nasproti poveljujoči ženi in rekel:

»Bog daj srečo vsem skupaj, nevesti in ženinu pa vsega, česar si želita. Ubog revež sem, lačen in moker.«

Šele sedaj so se ozrli svati na berača in ostro oko poveljujoče žene je premerilo njegove mokre cape od nog do glave. Trd in osoren je bil njen glas:

»Odkod pa si, potep?«

»Od Sv. Jakoba, žlahtna mati. Od daleč sem,« je odgovoril berač.

»Kaj?« se je hudobno začudila žena in se pri tem ozrla po svatih, »ste slišali? Od Sv. Jakoba, pa pride k nam beračit! Ali nimamo domačih dovolj?«

»Imamo, imamo!« je pripomnil ženi nasproti sedeči mož in pri tem pomežiknil nevesti, ki mu je sedela z ženinom nasproti ob boku krepke, poveljujoče žene, »potepuhov in beračev«. Hrupno se je zasmel.

Za hip je švignil krepki ženi vesel izraz čez lice in z glavo je prikimala možu.

»Ti Tomaž, molči, si že pijan.« In tedaj se je zasmejala, vzela kozarec in ga izpila.

Svatje so se umirili, ko da čakajo njenih besed. In res se je ona dvignila in udarila ko možki ob mizo. Pri tem so ji nemirne oči begale po gostih in obstale na nevesti s čudovito presunljivostjo, tako da je nevesta povescila pogled in nehote izpustila kozarec. Žena pa se je obrnila k beraču in velela:

»Od daleč si prišel, daleč pojdeš. Nočem, da bi pravil nemarnim kmeticam okoli, da te je gospodinja na Peči zapodila! Neža, daj mu kos gnjati in potice. Pa vina mu nalij. Tja za peč mu postavi!«

Koncem mize se je dvignila mlada dekla in postregla beraču, ki se je zahvaljeval in klanjal vsem gostom po vrsti. Žena pa se dalje niti zmenila ni več zanj. Berač je stopil k peči. Toda tu je že sedel nekdo, in videti je bilo, da mu ni nič kaj ljubo, da prihaja tujec delit njegov miren in gorek kotiček.

»Ali nimaš v veži prostora?« je govoril mal, suh možiček sedeč v zapečku in se pri tem trudil prepričati berača, da za pečjo ni za dvoje njiju prostora. »Saj vidiš, da sedim jaz tu. Le v vežo pojdi!«

»Kaj?« se je oglasila sedaj znova gospodinja, »kaj je to, Luka? Mu ne privoščiš, da bi se zagrel? Takoj se mu ogni!«

»Katra«, je zaprosil možic. »Tvoj brat sem, pa naj sedim z beračem? In njemu si dala vina, meni ga pa nisi.«

žena se je dvignila izza mize in stopila k peči in potegnila berača s seboj ter ga posadila drugemu ob stran in rekla:

»In če ti ni prav, lahko greš. Ali zdaj veš?«

Možic se je potuhnil in si z raskavo roko potegnil čez obraz in se obrnil v stran. Žena pa se je, v bokih se zibaje, vrnila k mizi. Pijani Tomaž se je zasmel in nekaj gostov z njim. Z izzivalnim pogledom se je ozrla gospodinja na nevesto in ženina. Onadva se nista smejala.

»Nevesta na Peči, pa tako kislá!« se je ponorčevala žena. Ženin Juri pa je prišel nevesti na pomoč in dejal:

»Anica ni take vesele naravi, ko vi mati!« že zardelo obličje je ženi še bolj zardelo.

»Ali morda ne smem biti vesela?« Ozrla se je po mizi in Kocijan, boter Jurijev s svojo suho ženo Jurijevo botro, je prikimal trikrat, zamahnil nato z roko pred se in rekel:

»Še vprašáš, Pečanka. Če bi ti ne smela biti, kdo pa naj bo? Pa je tudi res, da ga ni v devetih župnijah bogastva, ko na Peči.«

»Srečna nevesta!« je zamrmrala sladko in ljubeznivo suha Jurijeva botra, Cilika.

»Si slišála?« je pogledála Pečanka nevesto. Nevesta se je po sili nasmehnila.

»Še smežati se ne zna tvoja nevesta,« je ogovorila Pečanka svojega sina in ga gledála nekaj hipov. Nekako nevoljna je pristavila nato: »Pa saj si tudi ti ko sama skrb in žalost.«

Sedaj se je Juri posili nasmehnil. Bil je šibek in droben človek. Na bledem, čudno starikavem obrazu je ležála utrujenost. Oči so bile žalostne. Na licih je plamenelo nekaj rdečice, kakor poleti pozno v večer večerna zarja. Te rože na licu niso bile pomladne. Mogoče se je zasmilil ta hip celo materi. Rekla je:

»Veš li Juri, kaj je pikolit?«

»Pri moji veri!« je odgovoril mesto Jurija hlapec Tomaž. Pečanka pa je udarila ob mizo:

»Neža, prinesi pikolita!«

Dekla je vstála in šla. Mati pa je govorila sinu:

»Vidiš Juri, saj sem ti pravila, da nisi za ženitev, ne ti ne tvoja nevesta. To je treba biti vesel. Kardar je Pečanka vesela, morajo biti veseli vsi v hiši! Ali ni tako prav?«

In doli konci mize, kjer so sedeli posli, je bilo čuti veselo pritrjevanje. Nekdo je hripavo ponavljal:

»Tomaž sedi više, pa nič ne de, nič.«

Tomaž se je ozrl čez mizo in odvrnil:

»Kaj je? Komu ni kaj prav? Ali ni tebi, Lipe?«

»Meni je vse prav,« je odvrnil lep, krepek fant in pokazal izpod navihanih brk zdrave zobe. »Le Šimna vprašaj, kaj hoče.« Šime je bil drugi hlapec in čisto malo podoben Lipetu. Cel večer je jedel in pil, medtem ko se je Lipe vsakokrat toliko časa dvignil izza mize in odšel iz sobe.

»Na tvoje zdravje!« je klical Šime Tomažu, ki se mu je bil približal. Tomaž je prijel kozarec in ga izlil na tla.

»Bom pikolit.«

»Ježeš, kakšna škoda!« je zajavkala suha Jurijeva botra. V tem se je oglasila harmonika, in Tomaž je začel kriliti z rokama in se vrteti. Lipe se je dvignil in šel iz sobe.

»Ženin in nevesta pa nič ne plešeta,« je zaklicála Pečanka in pahnála Tomaža, ki se ji je bil približal.

»Ti si pijan, Tomaž, pa na nogo stopaš.« Hlapec je omahnil na stol in se krohotal pred se.

»No, ali ne bosta plesála?« je priganjala Kátra sina in nevesto.



»Ne bom, mati!« je dejal sin. Nevesta se je nagnila k njemu. On pa je vstal in odšel v vežo. Pečanka je potegnila za seboj Kocijana.

»Stara sva, taki mevži pa še ne, kaj?«

»Tisto pa ne,« je dejal mož. Botrica pa se je zaslakala:

»Katrice, še ob pamet mi ga spraviš.«

Pečanka se je zasmejala in izginila v sosednjo sobo. Prišla je Neža s pikolitom. Tomaž ji je vzel vino, Šime pa njeno roko in jo odvedel plesat. Nevesta je bila obsedela skoro edina pri mizi. Strmela je kakor zamišljena na odprta vrata sobe, kjer so se prerivali plesavci. Tedaj ji je položil Tomaž roko na rame.

»Veš kaj, z menoj pa bi zaplesala eno.«

»Ne!« je dejala ostro.

»Pa pila boš.« Tomaž je držal steklenico pikolita v roki in ji nalil kozarec. Prijela je in se dvignila ter stopila k peči do možica.

»Stric, nate!«

Naglo je prijel in nesel plemenito vino na ustnice in je pil slastno. Po strani pa je gledal na hlapca, ki je stal še vedno doli pri mizi, odpiral usta in iskal pripravne besede.

»Hvala, stokrat hvala,« je zašepetal hvaležni mož, toda nevesta je bila že izginila v vežo.

»Drži se, presneto se drži,« je mrmral Tomaž za mizo, in glava mu je hotela zlesti na prsa. Hipoma pa jo je vrgel kvišku in se zasmeljal.

»Ne mara plesati. Pa bo vendarle, pa ne kakor bo sama ho-hotela.« Nato se je dvignil in potkovaje z nogo in majaje z glavo stopil k plešočim.

Nevesta pa je stopila v vežo in iz veže v kuhinjo. V kuhinji je bilo čuti vikanje deklice Marjanice. Pomivala je posodo in se jezila na Nežo, češ, da samo pleše in da ni nikogar, ki bi delal. Za ognjiščem je sedel pastir Anže, mala deklica je pometala.

»Ali ni mojega moža tu?« je vprašala Anica.

Marjanica ni odgovorila.

»Tu ga ni!« je dejal Anže.

»Kaj?« je vprašala sedaj Marjanica.

»Na dvorišču je!« je zaklical nekdo za Anico. Bil je Lipe. Za hip sta si gledala nevesta in fant iz oči v oči. Fant je stopil k ognjišču, Anica je odšla, ko je bila rekla:

»A tako. Hvala!«

Stopila je na plan in zahipno ni videla ničesar. Bila je oslepljena od luči. Deževalo ni več, samo pod oblaki je šumelo in od strehe je žuborelo. Nevesta je zaklicala polglasno.

Onstran pri hlevu se je zganila senca in se ji bližala.

»Juri!« je ponovila, »ali si ti?«

»Sem!« je dejal, »ali ne plešeš?«

»Ne plešem,« je dejala trpko in mu segla v roko. »Ali ti ni slabo?«

»Ni mi dobro!« je odvrnil za hip, »pa ni zaradi tega.«

Privila se je k njemu in čisto blizu lica mu je položila usta. Čudna žalost, strah in bridkost sta jo obdala, komaj je vedela, kaj govori.

»Ni zaradi tega,« je ponovila, »vem!« In krčevito je dostavila: »Juri, midva bi se ne bila smela vzeti!«

V tem hipu, ko je izrekla te besede, jih ji je bilo žal. Zazdelo se ji je, ko da se je ves stresel, in da je nekaj zaječalo v njem. Videla mu je v obraz. Kljub temi je opazila njegove plahe, začudene oči. Čutila je, da se mu trese roka ko otroku. Kakor jok se mu je izvilo iz grla.

»Zakaj?«

Usmiljenje do njega in neizrečena lastna bridkost sta se borili v nji in ni vedela, kaj naj reče.

»Ker sem bolehen?« je vprašal toplo.

»Juri!« je zaklicala skoro na glas in se tesneje privila k njemu. »Ni res, kdo pravi da si bolan. Saj nisi Juri. Tako sem rekla, zdaj mi je žal. Hudo mi je bilo. Juri! Ti ne boš hud.«

Prijel jo je za obe roki, s katerima je zamahnila v zrak.

»Anica! Vem, kaj si mislila. Moja mati te ne mara in tega ti nisi vedela.«

Ona je zajokala.

»Toda ne boj se, Anica, ali nimaš mene?« In glas se mu je ogrel, ko je govoril dalje. »Trda ženska je, še meni ni prijazna. Potrpela boš, Anica. Nocoj je pila, pa je razposajena, jutri bo drugač- na.« Ona se je umirila.

»Ne govoriva več o tem!«

»Ne!« je dejal mož. »Govoriti morava. Zdaj si moja žena in nihče te mi več ne vzame. Anica! Samo iz strahu, da te izgubim, ti nisem povedal pred poroko, da se je mati ustavljala moji poroki. Zdaj veš, Anica. Umrl bi bil brez tebe. Ali moreš biti huda? Ali hočeš biti?«

»Nočem!« je dejala ona krepko in mu zopet položila ustnice blizu lica in šepetala: »Zato ker te ljubim! In ljubila te bom in delala in potrpela. In če bo hudo, Juri, zanesla se bom nate. Vsaj pred hlapci me čuvaj, Tomaž dela v hiši, kar hoče.« In glasneje je dostavila: »Pokorila se ji bom, morala me bo imeti rada, čeravno nisem prinesla ničesar k hiši.«

»Ti moja dobra, dobra žena!« je dejal mož. Par trenutkov sta stala v nemi sreči in žalosti ob- jeta ne meneča se za dež, ki se je bil ulil znova.

»Idiva nazaj, Juri. Pa veselo!« je rekla Anica.

Za roke se vodeč sta stopila med svate in začudena obstala na vratih. Čuden in oduren prizor se jima je nudil. Ob steni je stala Pečanka in nategovala harmoniko, da je hreščala v neubranih glasovih. Sredi sobe pa sta se trudila, da bi plesala, berač in godec. Ker je bil godec šepast in be- rač truden, je bil pogled na nju še smešnejši. Tomaž se je držal mize in se tresel od smeha, da se je po mizi polivalo vino. Venomer je vikal:

»Presneta Katra, o presneta Katra! Take pa še ne!«

Juri je naglo stopil k materi:

»Mati, kaj počenjate. Ali ste pijani?«

»Kaj?« je zahropela žena, »kaj si rekel?«

»Ljudje se vam smejejo!«

Pečanka je vrgla harmoniko godcu in stopila k mizi ter nalila dvoje kozarcev in se obrnila k godcu in beraču.

»Plesala sta, pijta. Zaslužila sta.«

Nato se je obrnila k sinu in rekla zaničljivo:

»Ljudje se smejejo. Kaj pa so meni mar ljudje. Kdo pa je gospodar na Peči, ali jaz ali ljudje?«

»Take pa še ne, Katra, take pa še ne!« se je še vedno smejal Tomaž. Za pečjo pa je godrnjal Pečankin brat: »Za berače ima pikolit, za brata ga pa nima.«

Tedaj je planila žena proti peči. Zardelo in tolsto lice ji je od jeze zahripelo in besno je mahala z roko.

»In kaj si ti, pritepenec! Čegav kruh ješ, kje sediš? Ven greš, na mestu greš iz hiše. Pijanec nemarni!«

»Sama sebe poglej!« je odvrnil mož.

»Ven pojdeš!« je klicala ona in ga popadla za noge, katere je bil varno potegnil na peč. Ko pa ga je prijela, je sunil, da se je žena opotekla, in pristavil:

»Vidiš, da si pijana. Ne boš me Katra, nocoj me pa ne boš!«

»Tomaž, nesi ga ven!« je velela ona in hlapec jo je slušal in se opletaje pomikal k peči.

»Naj me le, naj me le, pa mu tako povem, da bosta imela dovolj ti in tvoj hlapec,« je vikal mož, »da bodo vsaj ljudje vedeli, kakšna žena si ti.«

Tu se je vmešal Juri.

»Mir imejte! Mati, ali se boste topli?«

žena je drhtela od zadrževane jeze. Kljub pijači je čutila, da se je osramotila pred gosti in hlapci. Celo sobo je premerila in njen pogled je obstal slednjič na nevesti, ki je še vedno stala na vratih in mirno motrila cel dogodljaj. Stopila je tedaj k nji in rekla:

»Ali ti tudi misliš, da sem pijana, kaj?«

Anici je šinila rdečica čez obraz, ni mogla prenesti taščinega pogleda in ozrla se je na moža. Tašča ji je molče obrnila hrbet in sedla za mizo. Luka je lezel s peči, na vratih je obstal.

»Da ti bo prav,« je dejal Pečanki, »grem spat. Nič ne de, naj ti tekne pikolit, ljuba sestra.«

Tedaj pa je moža nekdo rahlo prijel od zadaj in ga potegnil v vežo. Par trenutkov nato je vstopil Lipe in Anica je opazila, da je nastal v sobi hipoma mir. Tedaj se je zavedla in sedla na najbližji stol. Godec je med tem časom raztegnil harmoniko. Toda edini Šime je prijel Nežo in jo odvedel. Pečanka je sedela ko pribita na stolu, Juri ji je nekaj dopovedoval. Anica je opazila, da jo Pečanka neprenehoma opazuje. Groza jo je stresla pod tem pogledom, ki je počival na nji. Dasi je ugibala pogled, je vendar čisto dobro čutila, da jo tašča namenoma tako gleda. Kakor omotičnost se je je pollaščevalo. Nekdo, menda Kocijan ji je pripovedoval o neki nevesti, ki so ji s petimi vozovi pripeljali balo. Nepopisna tesnost jo je objemala. Siloma je vrgla telo kvišku, da se otme teh morečih oči. In tedaj je zagledala prav nasproti sebi Lipeta. Videla je njegovo zdravo, resno lice, prijazne in pametne oči, in čudna, čudna misel jo je napolnila, kakor da ga mora vprašati:

»Ali ti morem zaupati? Ali mi nisi tudi ti nasproten in hudoben? Glej, nikogar nimam, in še moj mož je reven in slab. In one žene, ki me tako trdovratno gleda, me je strah. Ne ljubi me, trn v peti sem ji!«

Nekdo je položil vlažno roko na njeno ramo. Kakor blisk je videla švigniti nekaj rdečice Lipetu čez obraz. Ozrla se je. Tomaž je stal za njo.

»Ne plešem!« je rekla kratko.

Tomaž je ogovoril Jurija.

»Lepo nevesto imaš, prijazna pa ni.«

Juri se je nasmehnil in dejal:

»Ančka že ve, zakaj ni!«

V tem hipu pa je ko od gada pičena planila Pečanka kvišku. Oči so ji izstopile iz glave. Anica je zbledela. Drgetaje se je ozrla na Lipeta. Žalosten smehljaj mu je ležal na licu. Anici se je zdelo, ko da ga razume: »Ne morem še, zdaj ti ne morem še pomagati.« V naslednjem trenutku se je usula Pečanki iz ust ploha besedi.

»Kaj Ančka ve, kaj? Kaj ima ona vedeti; če misli, da ima ona kaj vedeti, gre lahko takoj. Še nočoj gre lahko.«

»Mati!« je kriknil Juri, »kdo vam kaj hoče?«

»O, nihče mi nič noče,« je nadaljevala porogljivo žena, »nihče nič. Sama nedolžna jagnjeta ste. Ko bi le bila tako slepa in neumna, pa bi ne videla, kaj hočete. Ali hočeš, da povem, kaj hoče ta tvoja lepa punica – ?«

»Mati, imejte mir,« je prosil do smrti plašen sin.

Soba se je bila skoro spraznila, gosti so čutili, da je bolje, da se odstranijo, samo Kocijan se je bil dvignil in stopil k Pečanki.

»Katra, pametno govoriš. Vsak ti mora dati prav. Le umiri se. Glej, huda beseda ni prida,« je kimal in z roko vil, ko da duši zlobno kačo. Njegova soproga, suha Jurijeva botra, je gostolela od nekod:

»Oh pikolit, nikoli ga še nisem, nikoli ga ne bom več.«

Nekaj hipov je gledala Pečanka brezizrazno pred se. Utolažila se je bila toliko, da je izpila kozarec vina. Ali pila je hitro in zaletelo se ji je.

Ponesreči je bil baš sedaj tudi godec prenehal. Pečanka se je vsled tega spet razgrela in komaj je prišla k sapi, je zakričala.

»Kdo mi ga ne privošči? Ti?«

Z drobnimi očmi je bodla v bolestnožalostno lice neveste in njene podrhtevajoče osinele ustnice. Zaman se je Anica lovila za nekaj trdega, zaman je iskala sebi naproti dobrih in resnih oči Lipe je bil odšel, kakor skozi meglo je videla vstati svojega moža, prijeti kozarec in ga treščiti na mizo in kakor iz čudne dalje ga je slišala govoriti:

»Mati, ali je to sprejem moji ženi? Sedaj mi je dovolj.«

Anica je še videla, kako so se ženi za hip zasvetile osuplosti in jeze oči, kako se ji je za hip zresnil od vina zabrekli obraz, videla je tudi, da je osuplost izginila v istem hipu izrazu pomilovanja, malomarnosti.

»Taka mati saj še sina ne ljubi!« je mislila Anica in krog oči ji je leglo koprenasto in vse okolu se ji je zavrtelo. Nevesta se je bila onesvestila ...

## 2. POGlavJE

## Peč, nekdam in zdaj

Pred petindvajsetimi leti kali, je bilo, da so praznovali na Peči prav tako šumno poroko, dasi ne v dvonadstropni hiši. Tudi pikolita niso polivali, kljub temu so se gosti proti jutru ne veseli razšli. In prav tako deževen dan je bil in voda je bobnela v potoku. In ravno ta povodenj je bila kriva, da so se bili na Peči pri poročnem pirovanju sprli.

Tako okolu devetih je bilo, in v najlepšem veselju so se veselili svatje. Stara sosedka in bivša gospodarja na Peči, oba vdovca, oba sivolasa in podobna si ko brata, sta trčila z majolikama in Jurca je rekel Juriju:

»Starejšina naj reče eno!«

In starejšina je razširil usta in prašal:

»Naj rečem? Saj je tvoj sin ženin, moj je že pozabil, kdaj so mu pripeljali balo.«

»Beseda da besedo, Juri!«

In res je dala beseda besedo, in Juri je govoril pametno in dobro.

In ker je govoril počasi in povedal trikrat isto in hotel v četrto še enkrat isto povedati, mu je segel oče Jurca v besedo:

»Glej ga no, saj to vemo dobro, da sva midva sosedka in da je Bog priča, kako sva lepo gospodarila in v miru živela, in da sva stara, in da je tvoj sine Lipe vzel Uršo in jemlje danes moj sin Ančko kaj moške in žene, ali ni prav res tako?«

»Res je res!« je rekla družba. Juri pa je gnetel kos kruha in udaril ob mizo.

»Naj bo, porečem še eno, da bosta vedela vidva mlada,« tu je pokazal na ženina in nevesto »in da boš vedel tudi ti moj sin in moja snaha.«

Tu se je Juriju storilo milo in solze so mu stopile na lice in vsi so bili ginjeni in so prikimavali. Mož pa je zahropel in od notranjega ganotja prevzet zakričal:

»Poglejte Jurca in mene. Oba sva Jurija, pa ga ni človeka, ki bi mogel reči, da je bilo kdaj le za toliko prepira med nama.« Tu je pokazal mož na drobtinico na mizi, Jurca pa je zastokal:

»Juri, Bog je priča, samo resnico si govoril.«

»Resnico, samo resnico,« je stokal Juri, katerega so bile lastne besede tako prevzele, da je bil ginjen kakor na veliki petek pri župnikovi pridigi, »resnica božja, otroci moji. Glejte, do solz sem ginjen in tudi Jurca joče. Za zgled naju vzemite, ti ljubi ženin in ljuba nevesta in ti moj sin in moja hči.« Zopet je zajokal, in Jurca je brisal solze ob njem.

»Hči!« je bruhnil Juri sedaj z vso ostalo mu še močjo in molčal, da so svatje in njegova sinaha začudeni pogledali kvišku. Moža pa je objel nebrzzen pogum in govoril je:

»Ko je moj sin poročal, je bil Jurca moj starejšina, danes ko poroča njegov sin, sem jaz starejšina. Ali ni to prav? Kaj, Jurca? Skupaj sva poročala, pa pod staro hruško sva sedela in sva rekla:

Sosed ni sosedu prijatelj. Midva nisva taka, kaj? Midva se ne bova kregala, da bi se le naju otroci ne! Kaj? Ali veš, kaj si rekel nato, Jurca?»

»O vem, vem!« je navdušeno prikimal Jurca.

»Ali ste slišali vi otroci? Ali zdaj veste? Tako je rekel: Če boš, Juri, imel sina in jaz hčer, potem bo lahko. Vkup ju deneva, in na Peči ne bo prepira. Žena in mož se ne prepirata.«

Nekdo je nekaj zašepetal, in nekaj gostov se je zasmejala. Globoko užaljen je dejal Juri:

»Če ti bolj veš, moj sin, pa vedi. Spodobi se pa vendar, da mi pustiš povedati kako in kaj. Ali zdaj veš?« In ker je sin prikimal z glavo, je sklenil Juri:

»Pa ni dal Bog, obrnil je drugače. Meni sina, njemu sina. Ali zdaj veste?«

»O vemo, vemo!« je hropel Jurca.

»Zato rečem še eno, ti ženin in ti nevesta in ti moj sin in moja snaha. Zaradi brvi doli nisva vedela ne jaz ne Jurca, čegava je.«

»Tvoja je!« je posegel vmes Jurca.

Juri je zamahnil z roko.

»Nisva vedela in ne veva, čegava je, zato pa sva napravila tako, da jo je on meni ponujal, jaz pa njemu. Prepirala se pa nisva in hvala Bogu, nosila je mene in njega in bo nosila najina brv.«

»Ne več, stric!« je dejal tedaj nekdo na vratih in z lačnimi očmi preletel vso družbo. Vse svate je spreletelo ko nekaka groza, ko so zaslišali nenadoma tuj glas: »Ne več, stric!«

Jurca je planil kvišku.

»Kaj? Kdo?«

»Zadnji sem, ki je prišel preko nje!« se je sam vase smejal tujec. Malo in suho, pod veliko krošnjo sklonjeno telo se mu je pri vsaki besedi streslo od neke notranje veselosti. Oči, majhne in ostre, so gorele mrzlično, kakor da je vsaka beseda cekin, ki ga spravi na dno svoje velike krošnje. Tako je stal na vratih pred svati, in suhe ustnice so se zvijale po grižljajih, ki si jih iz svojega ni privoščil, po požirkih vina, ki jih njegova težka krošnja ni privoščila v plačilo telesu, ki jo je nosilo.

»He, Martin Krošnja,« je viknil Jurca, ko je prišel k sebi, »kaj si rekel, kaj?«

»Nobeden več preko brvi!« je radovalo in se smejala pod krošnjo. Tedaj pa je tujec odložil torvor in pozdravil:

»Dober večer vsem skupaj, dober večer.« In s suhimi ustnicami je cmokal in požiral željno grižljaj za grižljajem in požirek za požirkom.

»Treba te je bilo, Krošnja,« je dejal Juri. – »Pod teboj se je podrla, koliko prigoljufanega denarja pa je v tvoji malhi?«

»Pošteno blago, pošten denar!« se je smejala nekje iz krošnje, da človek v resnici ni vedel ali govori Martin ali krošnja.

»Pod njim se ni zlomila, ne,« je prikimal svatom Juri, »saj je sestradan ko pes.«

»Lačen pa, lačen,« je resneje dejal Martin. Krošnja je ključovalno molčala. In molčala je, ko je krošnjar použival grižljaj za grižljajem, molčala, ko je izmučeni skopuh použival požirek za požirkom. In dasi se je mož z rastočimi močmi z vse večjo ljubeznijo in nežnostjo oziral nanjo, je molčala, ko da noče umeti njegovih besed: Glej, moja ljuba krošnjica, toliko trpim zaradi tebe.

Dovolj imam, da bi lahko živel vsak dan ko tile nocoj, pa nočem. Pa nočem, ker si ti, preljuba krošnjica, še prelahka, še pre ...

Krošnja je molčala trdovratno, Juri pa je presekal nežne misli krošnjarju:

»Hej, Martin, ali je res, da s hišami kupčuješ?«

»Kupčuješ, kupčuješ « je jecal mož, »ljubi moji, kdo govori tako grdo o meni siromaku?« In »siromak« se je boječe ozrl na svojo krošnjo, in v resnici se mu je zdelo, da krošnja samozavestno ponavlja:

»Kupčujem, kupčujem!«

Tedaj se je »siromak« ustrašil in rekel:

»Kaj ne privoščiš revežu, da v miru sne, pa še za tako vest, kakršno sem prinesel.«

»Lepo vest si prinesel,« je viknil sedaj Jurca, »glej, moj sin in jaz sva že drugačnih misli, kdo naj zdaj napravi novo.«

»Sosed!« je dejal nato ženin.

»Nak!« je odgovoril hitro onstran mize Jurijev.

»Otroci moji!« je viknil Juri, »mene boste poslušali in pa Jurco. Ali zdaj veste?«

Pa le niso hoteli vedeti in govorili so vsi vprek. Krošnjar se je stisnil v kot in govoril v mislih s svojo krošnjo, medtem ko so njegovi lačni pogledi požirali mize, stole, slike in stene. In čim glasnije so se prepirali svati o brvi, tem jasnejše je postajalo njegovo lice, in s čudovito nežnostjo se je pritiskal z glavo k svoji krošnjici kakor da jo vprašuje:

»Kaj, ljuba krošnjica? Kaj praviš ti k tej nesrečni brvi? Midva bi sezidala most, in tega ne bi odnesla voda, kaj? In nihče bi ne mogel potlej pregnati naju od tu, kaj, krošnjica?«

In krošnja sedaj ni molčala. Možu se je zdelo, da govori iz nje in da ponavlja venomer: Peč, Peč!

In tedaj se je zgodilo, da je planil izza mize Juri in zaklical:

»Kaj, tožila se bosta, tožila na Peči? Škoda, da nisem umrl danes zjutraj.«

»Saj je še danes čas!« je zastokal ob njem Jurca. Ali pogledala se moža nista. Strah, žalost pred bodočnostjo jima je bila vzela vse veselje in ves oni ponos davnih let, ko sta v slogi gospodarila na Peči.

Krošnjar Martin pa je z lačnimi očmi gledal skozi okno, kjer se je delal prvi dan in nastavljal ušesa na svojo krošnjo in prisluškoval njenim skrivnostim: Peč, Peč, Peč!

\* \* \*

Prvi je umrl Jurca. Tedaj je izgubil njegov sin pravdo v prvi inštanci. Potem je umrl Juri, tedaj je izgubil njegov sin pravdo v drugi inštanci. Ko je v tretji inštanci dobil pravdo Jurijev sin, je prišel krošnjar Martin na Peč in posodil obema denarja. In potem je prišel še parkrat. Nekega dne pa je prišel brez krošnje in ko se je vrnil, je bil gospodar na posestvu rajnega Jurce, čegar sinu se je bilo rodilo nekaj let prej dekletce, ki so jo krstili za Ančiko. Ta Ančika je bila tistega dne ravno shodila in njena prva pot je bila z doma. In milo se je storilo njenemu očetu in vzdignil je roko proti sosedu: »Tudi ti in tvoj sin pojdet.« In res se je zgodilo tako. In mali Lipe, ki je bil medtem strgal že prve hlačice, je prijel mater za roko in vprašal:

»Zakaj gremo s Peči?«

Mati mu ni odgovorila, ali temno ji je postalo od bolečine pri srcu.

Deček pa je dejal modro in resno:

»Mati, le nikar ne jokajte, Lipček ne da Peči.«

In mati se je kljub žalosti nasmehnila.

Kljub ostremu ugovoru od strani malega Lipeta je prišel na Peč Martin. Tako je zavladata na Peči krošnja in se utolažila. Ali motila se je, če je mislila, da bode odslej ona gospodinja na Peči. Nehvaležnost je plačilo sveta. In stara krošnja je občutila to bridko resnico v polni meri, ko jo je njen stari suženj vrgel v podstrešje in se ni zmenil več za njo. Krošnja je hotela sprva s kljubovalno molčečnostjo pokarati to grdo ravnanje, ali pomagalo to sredstvo ni, in ko je začela govoriti, je bilo že prepozno, in nihče je ni več poslušal. Zakaj stari Martin je bil sedel nekega večera za mizo, vzel papirja in zapisal takole:

»Ljubi sin! Če misliš, da si postal pameten in bi rad delal in kaj zaslužil, potem pridi! Posestvo imam, gozd, polje in hišo. Napravil bom mlin in žago. Na posestvu bom gospodaril jaz, na mlinu boš ti. Če nisi popolnoma znorel, prideš, kakor je tvoja dolžnost in kakor te čakam s težkim srcem, tvoj oče Martin.«

In ker sin Martinov »ni bil popolnoma znorel«, je res prišel, in še prav vesel. In nič manj vesel ga ni bil oče. In tedaj je odzvonilo krošnji in rada nerada se je umaknila, kuhajoča onemoglo jezo nad plačilom tega sveta.

Tedaj so začeli na Peči prezidavati, delati in graditi. Izginila je stara slika Peči, novo, dvonadstropno poslopje je pogledalo doli v dolino, mogočni hlevi ob hiši, kozolci, hlevi za prešiče so stali v spremstvu mlade, zornolepe gospe gosposke hiše. Za krošnjo, ki se je vila nekje v podstrešju čudovitih, nepoznanih ji bolečin, se ni zmenil nihče, prav nihče.

Na Peči je zavladata novo življenje. In vse to se je dogodilo tako čudno hitro, da nihče ni mogel vsej tej izpremembi slediti.

Vse se je bilo tako čudno izpremenilo, da stari krošnar novega ni več poznal in zajemal z levo in desno ter plačeval delavce, ko da jih plačuje z gumbi. In vendar je bilo vse, kar je zajel, pravo svetlo srebro, z lakoto in oderuštvom prihranjeno. In vendar je krošnar trosil in ni od daleč več mislil na težko vest, ki je v zadnjih sunkih utripala v podstrešju v obliki stare, preznojene krošnje.

Hvaležnost sveta!

Zelo pozno se je bil krošnar domislil, da ima poleg krošnje tudi sina. In čim pozneje se je tega domislil, tem bolj goreče se ga je oklenil in razklenil je železne pesti in srebro je teklo, ko da je priigrano. »Za sina!« je mislil starec in občutek, da mu odteka srčna kri, je bil lažji. Za sina! Ubo-ga krošnja! Z zavistjo je gledala, kako gine gora, katero je nanesele stari v nji. Mož, ki vse svoje življenje ni občutil nikakih očetovskih čustev, se je bil sedaj na večer svojih dni ves zaljubil v svojega sina. Srce mu je paral ta sin, ali oče, ki se je bil poslovil od krošnje, je prenesel vse, in resen pogovor in opomin sta šla mimo sina, ko da ni nič.

»Zapravljaš!« je prosilo iz dobe krošnarjenja.

»Ali ste že tako na suhem, oče? Zakaj ste me pa vabili? Pustite mi, mlad sem.«

»Mlad je!« je odpustil oče in krošnji se je podrl nov up.

Mlad je bil ta mladi tujec na Peči in zelo veselja željan. Poznali so ga v vasi. V vsaki gostilni so ga poznali. Za vino je plačeval, iz Boga in ljudi se je delal norca, nesramno sladko je pogledoval



dekletom v lica, da so zardele bežale v hiše in so fantje stiskali pesti. Ali bali so se ga in so mu šli s poti. Drugi so se mu obesili na pete in se mu hlinili in ga hvalili ter pili na njegov račun. Ko pa je bodoči gospodar na Peči nekega dne razžalil one, ki so se ga bali, in pozabil napojiti one, ki so se mu hlinili, so se ti zvezali in udarili skupno po njem. Vitežki jih je pognal, šel za njimi v gostilno in se jim postavil po robu. Pri eni mizi so sedeli oni, pri drugi je sedel on sam in smejal se je, ves čas se je smejal, dokler niso planili zopet nanj. In zdaj je šlo za res. In skupila sta jo dva. Sin stare ženice, njena edina opora je bil, kateremu je hrabri veseljak prestrelil koleno, da je ostal vse svoje življenje hrom, in pa največji pretepač, kateri je pri tej priliki izgubil še zadnja dva prsta, ki sta mu bila ostala na desni roki od zadnjega pretepa.

Drugega jutra je v podstrešju krošnja notranje radosti in škodoželjnosti drgetala, videča, kako pelje z nasajenim bodalcem orožnik njega, ki je bil kriv, da so vrgli njo mej staro šaro, ropotijo. Par črnih las, ki jih je še imel, je tisti dan do večera osi velo Martinu krošnjarju. Proti jutru drugega dne, – vso noč je starec govoril sam s seboj – je nenadoma vstal in se odpravil raz Peč. Po par dneh se je vrnil in po par tednih zopet odšel in se zopet vrnil in zopet šel, tako dolgo, da je sin odsedel kazen. Tiste nedelje so farani ugibali, kdo da je bil »on« in »ona«, ki so ju vrgli s prižnice.

»Domačina bosta menda le!« je modroval kmetič, »kajti tujih ne bodo pri nas oklicevali.«

»Tisto pa ne, ne oklicevali, ne poročali,« je pripomnil drugi.

In vendar so ju oklicali, poročila sta se drugod in, ko sta se pripeljala na Peč, se je odvalil možem in materam, dekletom in fantom velik kamen od srca. »On« je bil mladi s Peči in mlada je bila lepa in drobna in boječa, oh tako boječa, da se je od slabosti skoraj zgrudila, ko je prestopila prag dvonadstropne hiše. In ko ji je mladi mož razkazoval hišo in jo peljal tudi v podstrešje, je mlada Pečanka kriknila in pahnila moža od sebe in zaihtela. Stari krošnji pa je bilo ko nikoli, tako prijetno, in stari krošnjar bi jo bil znal umeti v njenem govorjenju:

»Kupil jo je. Zaslužila sem jo jaz, jaz.« In dan za dnem je čula mlada nevesta – Katrica ji je bilo ime – pesem stare krošnje: Kupila, zaslužila. Slišala jo je čez dan in po noči, v zidu je brnelo, in ura je nihala in kričala: Kupila, kupila! In nevesta je sprva jokala, potem je molčala. In potem je začela polagoma rdeti in se smejati. In tedaj je krošnja utihnila. Gospodinja se je ni več bala, in stari Martin je bil umrl, in mladi Pečan je nikoli umel ni. Tako je bilo prišlo, da je začelo na Peči novo življenje. Denarja je bilo na Peči dovolj, ali miru ni bilo. On je bil veseljak, in ona je bila žalostna. In ker je sprva dan za dnem krošnja podpihovala nežno srce in je zastrupljevala, da je kupljena s cekini iz krošnje, je polagoma nežno srce postalo trdo in nečutno in potem je postalo zlobno, in ko se je Pečanka začela smejati, tedaj je bila obračunala sama s seboj in rekla:

»Za Peč sem kupljena. Nisem šla rada. Ali kar je, je. Živimo, kakor moremo. Peč navsezadnje ni slaba reč.« In žena se je tedaj spomnila solz in gorja prvega leta in se domislila krošnje ter šla v podstrešje. In z nekročeno ljutostjo je prijela umirajočo in pozabljeno sovražnico ter rekla: »Kupila si me? Motiš se. Glej, ti in Peč sta sedaj moja, in če se mi poljubi, vržem tebe v ogenj in Peč prodam. Ali zdaj veš, kdo se smeje poslednji, ali se ti, ali jaz?« In pri teh besedah so ženi privrele solze v oči in ko zase je govorila: »Kaj imam od življenja? Ali sem srečna? Moj mož me ne mara, ker ve, da vem, da sem bila zanj kupljena in ker ve, da ga ne maram. In sina imava! Sina? Ali veš, kaj je to? Sina! Ali misli on, moj mož na to, da ima sina? Ne misli! Ne misli in raja in se vozi okoli. Ne misli. Zakaj mora mati misliti? Ne mora misliti, ne more misliti.«

Da je bilo v krošnji od kadarkoli vsaj nekaj srca, razjokala bi se bila nad usodo tega nesrečnega deteta, ki je bilo tiste dni zaplakalo na Peči in je imelo očeta in mater in dom in je bilo za pušče-neje od negodne ptice, ki ji je starko ustrelil lovec.

Bil je deček, in krstili so ga za Jurija, in ko mu je bilo pet let, je izgubil očeta. Konji so se mu bili splašili in od doma je umrl. Mati-vdova je doznala, da je imel pred smrtjo še toliko moči, da se je izpovedal in zapustil Peč sinu.

Sinu, in njej – nič!

V tisti uri je bila zapečaten usoda malega Jurija. Postal je bil gospodar Peči in izgubil je mrtvega očeta in živo mater.

In dobro je bilo samo to, da mali ni vedel, ne kaj je Peč, ne kaka čast ga čaka, ko doraste, niti da bi moglo biti ono, kar izraža beseda »mati«, nekaj drugega, nekaj nebeško lepega ...

## 3. P O G L A V J E

## O znancih, ki so še neznani

Z jekleno voljo in železno roko je zavladata po moževi smrti vdova Katra na Peči. Kakor da je od mladih nog rastla na velikem kmečkem posestvu. In vendar je bila revnega očeta hči. Revnega očeta hči pa je umela upravljati na posestvu mogotca, zato ker jo je beda njenih mladih let naučila delati. In Katra je znala delati. Ali je tudi hotela? Vseh njenih misli začetek in konec je bilo: Peč mora biti nepremagljiva in velika. To je dolžnost one, ki živi na Peči, zakaj Peč ima vse predpogoje, da bo najlepši in najmogočnejši dom v obsegu devetih in devetih župnij. Ni li tu voda, ki žene po letu in po zimi lahko troje koles? Ni li tu gozda, ki ga ne poseče deset delavcev v desetih letih? In ni li cesta prav onstran vode? Samo naložiti je treba na voz in zapeljati po cesti mej svet, kjer je les tako drag! In ni li tu polja in pašnikov za dvajset parov, in senožeti in livad? In sredi teh zemskih kapitalov, li ni tu hiše bele, dvonadstropne? Čemu so hlevi? Da bodo prazni? Čemu svinjaki s koriti? Čemu kozolec, čemu shramba? In čemu nad poljem, gozdom, loko in livado, čemu nad vrtom in senožetjo, bregom in planjo, čemu nad celo Pečjo prijazno nebo, nebeško solnce in rajskomilo zatišje pred viharji poletja in žledjo spomladi?

Čim večji je bil ponos mlade, zdrave in močne vdove na Peči pri pogledu čez njeno posestvo, čim strastneje se je od dne do dne oklepala njena duša z vse ožji postajajočimi krogi ljubezni te grude, tem večji, tem živejši je bila v nji moč in namen posvetiti Peči vso svojo delavnost, skrb in nego.

Vdova Katra je po smrti moževi čutila, da ji je treba biti na Peči mož, mož gospodar, ki ne sniva, ki računi, dela in skrbi. In ta misel je v Katri popolnoma zadušila drugo misel: Čemu, komu hočem delati, zase, za sina? Glas krasnega premoženja je bil ko glas zvona in je prevpil začasno drhtenje ženskega srca, materinsko pesem, pesem sreče in ljubezni in dela drugim.

Vse je bila gospodinja Katra na Peči in povsod. Daleč okolu so jo poznali posli. Hlapci, ki so bili po sijaju Peči privabljeni prišli na Peč in osramočeni odšli pred časom, so govorili o vragu, ki ne privošči ne podnevi ni ponoči počitka, in dekle, ki so bile zablodile na Peč, so se od jeze jokale še dolga leta za sramoto, s kakršno jih je napodila Katra. Posli so bili prišli v tak glas, da so ljudje cenili njihovo vrednost po številu mesecev, ki so jih preslužili na Peči. Dasi kljub takemu ostremu vladanju ni bilo na Peči, niti na njivah, niti v gozdu vse v redu, je jasno. Kjer hlapce menjujejo preveč, ni nikoli reda. Tujec se ne vživi tako kmalu, in na Peč so navadno prihajali posli tujci in tujci odhajali. In Katra je polagoma sprevidela to in odkar je bila morala mlin in žago celo ustaviti, ker ji ni hotel nihče vdinjati se pod pogoji, ki jih trdovratno nikakor ni hotela izpremeniti, je začela iskati ljudi, ki bi postali na ta ali oni način odvisni od nje in primorani, da ostanejo določen čas na Peči.

Tiste čase, v katerih smo začeli pripovedovati, je bilo na Peči troje hlapcev in dvoje dekel in kakor je kazalo, ni nihče od njih mislil na drugo službo. Toda to se je moglo zgoditi po dolgih letih Katrinega gospodarstva na Peči, ko je bilo prišlo njeno trdo vladanje že v pozabljenje, in je Katra sama dokaj izgubila na svoji prvotni strogosti.

Prvi hlapec je bil Tine, to se pravi, on je bil najstarejši po svoji službi na Peči, dasi sam ni verjel, kako da je še na Peči. Imel je trdno vero, da dolgo ne ostane, in prepričan je bil o svojih be-

sedah, »da je le začasno tu, ker se mu še ne zljubi oditi«. Bil je človek čisto posebnega kova, ne priden in ne len. Imel je dobro lastnost, da je vse jedel in mnogo jedel in da je imenitno prebavljaj. Zato je bil rejen in lepo okrogel. Kljub temu je bil najglasnejši oznanjevalec nauka, »da je na Peči pasje življenje«. Katra ga je bila priklenila nase s pogodbo, da dobi vsako Veliko noč in vsak Božič po tri pare klobas in goldinar za vino. In Šime radi klobas ni mogel s Peči. In kadar mu je bilo prav hudo, je vtegnil vzklikniti: »Ta je resnična, klobase me bodo spravile še v grob.« In res je bila ta ljubezen hlapčeva že strast, in izven nje je ljubil edino še polič dobrega vina. Zato pa se mu je svetil obraz, ko samo ljubo zdravje, in morda ga je Katra trpela in prenašala ravno radi njegovega očitvidnega zdravja. Če je gospodinja Katra trpela Šimna, potem je gotovo vsaj toliko res, da je prišla dekla Neža samo radi Šimna na Peč. Naj si bode kakor hoče, toliko je gotovo, da Katra Neže z najmanjšim izboljškom ni privezala nase, da jo je po treh dneh celo zapodila, in je Neža s solzami preprosila, »naj je oni ne pahnejo v nesrečo«. Bila je okorna pri delu in počasna ter silno potrpežljiva. Na vse je molčala. Polagoma šele je začela kazati svoje ženske zmožnosti in bojevala vitežki besedne boje s tovarišico Marijanico, pobožno staro devico, ki je delala za tri in molila za vse na Peči, in ki jo je bila Katra udinjala z obljubo, da ji bo prosto obiskati letno tri božje poti. Marijanica je imela poleg drugih dobrih lastnosti tudi to, da je povedala vse, kar in kakor je mislila in to zelo glasno. V mladih letih je bila bolna na kozah, in ena ji je bila sedla v uho, in tako se je zgodilo, da je Marijanica z desnim ušesom umela vse, na levo pa je zaman udarjal še najprepričevalnejši glas. In ker se je bilo to dejstvo utaborilo ko prepričanje v nji, da bodo sodni dan na levi kozli, na desni ovčice, in je ona na levo uho gluha, ni mogla nikoli dovolj hvaležno zahvaliti Boga, da jo je otel pred vabljuvostjo še živečih »kozlov« in ji dal nekako zagotovilo, da je »odmenjena« ovčicam.

Najmlajši hlapec na Peči, čeravno najpripravnejši in najmožateji, pa je bil Lipe. Naravnost od vojakov je prišel in njegova prva pot je bila na Peč. Ko se je pogodil s Katro, je ta še čas molčala in dejala na to :

»Kaj pa za priboljšek?«

»Saj smo se že pomenili za plačilo!« je odvrnil fant.

»Za tri leta.«

»Tudi za deset, mati! Meni je prav.«

In Katri je bilo tudi prav, dasi ni umela, zakaj pride tak fant ravno na Peč in si pri tem še priboljška ne izgovori. Lipe je bil resen in molčč hlapec, kakršen mora biti. Le malo presamostojen se je zdel Katri, in zaman je skušala prodreti za skrivnost njegovih veselo-resnih, lepih, rjavih oči. Lipe je ostal kakor prvi dan vse naslednje: samostojen, resen in ponosnoskrivnosten, in Katra je mnogokrat obžalovala, da ni ta človek malo zgovornejši in vljudnejši. Sčasoma pa se je tudi take-mu privadila in mu pustila samostojnost. Da se sme zanesti nanj, je vedela od prve ure. Dasi je bil Lipe njena desna roka, tega sama ni vedela, zlasti morda tudi zato, ker je bil ob istem času prišel na Peč še nekdo drugi in na čisto drugačen način, ko vsi drugi.

Bil je Tomaž, sin ubogega kočarja. Leporastel in močen je bil. Široko zagorelo lice ne bi bilo nelepo, da ni bilo opaziti onih potez, ki jih piše strast na sicer mlade in zdrave obraze. Njegova nadarjenost in spretnost sta bili znani. Kljub temu ni bil Tomaž pri ljudeh v veliki časti. Leto za letom je odhajal v svet in se vračal čez zimo. In tedaj je od jutra do noči sedel po vaških gostilnicah in bahaje se zapravljaj prihranjeni novec. In tako se je leto za letom zgodilo, da je Tomaž zapravil že vse, ko je bilo treba oditi v svet. Šlo je vse, od ure in težke srebrne verižice, pa do kozjega repka in plišastega klobuka, od srebrno okovane pipe do velikih gosposkih škornjev. Tedaj je To-

maž par dni pil za zadnje novce, si v sili potem izposodil kje par goldinarjev in lepega dne izginil iz vasi. In jeseni se je vrnil z novo uro in novo verižico in novim klobukom in škornji in s ponosom in staro navado. Edino kmečko preziranje revnih »kmetavzov« mu je ostalo vedno staro, in včasih je rekel, da bo raje kradel, ko delal za dnino pri žgancih in kislem zelju.

Zgodilo pa se je neke pomladi, da je bil Tomaž zopet vse zapravlil in ker se je bil preteklo nedeljo dodobra sprl s krčmarjem in gosti, žaleč in zasmehujoč jih, ni vedel kje iskati in poprositi na posodo. V sili je prišel na Pečanko. Debelo je pljunil in zamrmral ko v vsodbudo par kletvic in stopil na Peč.

Našel je Katro na vratih.

»Dober večer!« je pozdravil Tomaž.

»Je že dobro,« je bil odgovor, »kaj bi pa rad?«

In Tomaž je povedal, kaj bi rad.

Z vidnim zadovoljstvom je motrila Katra orjaškega moža, ki mu ni šla posebno lahko z jezika beseda. Čutila je, koliko žaljenega ponosa je v njem, in v tej okornosti se ji je zazdel še zanimivejši. Zadovoljen smeh je ležal Katri na licih. To pa je Tomaža še huje razburilo in razjezil se je.

»Če mislite, da bi vam odnesel par piškavih forintov, mi pa dajte kako delo za teden dni.«

»Delo že imam, delo,« se je še vedno istotako prijazno smehljala Katra, »pomladi je polno dela in pa gori v gozdu je par polenčkov že od jeseni. Kaj bo teh par polenčkov tebi! V parih dneh si gotov z njimi.«

»Za koliko?«

»Sedem piškavih!« je pokazala obenem Katra s prsti. Tomaž je vzel žago in sekiro in tri dni je bilo čuti gori pod senco smrekovih vrhov glasne udarce in po drči doli za hišo se je usipal hudournik debelih polen, da je Šime klel drva in drvarja, češ, da še vse svoje žive dni ni tako hitel ko sedaj, ko je zlagal polena v vrsto. In zdelo se je, da »par polenčkov« res konca ne bo.

Četrty dan je Tomaž odšel s svojimi sedmimi piškavimi. Na cesti se je ozrl na Peč. Katra je stala še vedno na vratih in se mu kakor se mu je zdelo nasmihala.

»Kura te brcnila!« se je razjezil Tomaž in pljunil, ko da se hoče otresti na ta način spomina na zadnje dni žaljenega ponosa in bridkega dela. In istočasno je začutil Tomaž žejo, kakoršne ni čutil že par let. Vso zimo bi lahko pil nanjo. In pil je celo noč in cel dan in še eno noč.

Tisto jutro zatem se je zbudil in preštel svojo gotovino, par srebrnih dvajsetic in prgišče zelenkastih četrtakov. Molče je vtaknil glavo v vodo, oblekel jopič in storil trden sklep, da gre v svet, in če mora pri zadnjih hišah začeti beračiti.

Tako je počasi in pol nezaveden koračil po cesti, in prav tisti hip je nekdo hitel s Peči doli na cesto in Tomaž je mrmral nekaj silno neprijaznega pred se in hitel, da bo preje mimo poti na Peč.

»Judeževi groši prigoljufani!« je mislil pri sebi in z odporom pogledal pred se. In tam, kjer se je spustila pot s Peči na cesto, je stala Katra. In tisti prijazni smeh ji je igral na zdravem in mladem licu. In Tomaž je čutil, da čaka žena nanj in se pridušil pri sebi:

»Ne boš me več kavka, ne! Za sto goldinarjev ti ne delam več, saj nisem živina!«

»Ne, živina pa nisem!« je zaključil in pljunil in hotel mimo žene.

»Kaj? Ali se ne poznamo več?« je pozdravila Katra.

»Meni se mudi!« je zagodrnjal Tomaž in hotel mimo.

»Zaradi par besed ne bo zamude,« je rekla in mu zastavila pot, da se je moral Tomaž ustaviti. Prav ob njem je stala in prijazen smeh ji je igral na obrazu.

»Lej,« je nadaljevala, »ali je potreba takemu delavcu, da hodi v svet, ko je doma dela in za služka dovolj.«

Tomaž je zamahnil malomarno z roko.

»Bajtarjem se ne udinjam. Kaj pa bo meni par grošev. Nak, to ni nič. Po svetu je bolje.«

»Na Peči nismo bajtarji,« je odvrnila ona.

»Hudirja!« se je odzval Tomaž, »že vem, kako je pri vas. Še kože ne bi odnesel cele. Nak. Tako pa ne.«

»Lej ga no! Kdo pa pravi, da boš tako delal, ko te dni?« In prijazni in vabljeni nasmeh ji je zopet blodil čez lice in Tomažu se je polagoma mehčalo srce. Moj Bog, v žepu je tako žalostno zvenketalo ostalih par dvajsetic. In po svetu je daleč. Vendar pa je dejal:

»Ne bo nič, mati!«

»Škoda takega hlapca, takega delavca,« je dejala ona prilizljivo in se dodobra prikupila Tomažu. Laskalo mu je, da je žena hvalila njegovo delavnost.

»Če delam, delam pošteno, to je že res!« je govoril. In glasneje so zapele dvajsetice: malo nas je. Vendar pa je pomislil Tomaž, da bi se mu smejali v vasi, češ: na Peč je šel za hlapca, in je dejal:

»Ne, za hlapca nisem.«

Ali Katra ni odnehala. Še slajše se mu je nasmehnila in za roko ga je prijela:

»Kdo neki pravi, da boš za hlapca? Lepa je ta! Ali je Peč taka beračija? Za hlapca nad hlapci boš, za oskrbnika.«

Čudovita je bila Katrina prekanjenost, ko je bila izrekla zadnje besede. Zadelala je v živo. Samozavest Tomaževa se je pod takim navalom sesula vase, in obličje mu je nehote razjasnila radost. Kakor je bila ta izprememba hitra, je vendar uganila Katra takoj, da je Tomaž njen. Segla je naglo v žep, in Tomaž je tiščal, prej ko se je zavedel, v roki lep nov desetak.

»Premisli,« je govorila žena, »cel dan ti pustim čas, da ne porečeš, da sem te premotila.«

»Tisto pa ne!« je odvrnil Tomaž; in zaradi lepšega je pristavil: »Razmislil bom že, če je res tako. Za oskrbnika, to je nekaj drugega.«

»Tako je, tako!« je hitela žena. »Šmentan fant, trd si, pa mi zato ugajaš. Le nase boš malo bolj gledal. Lej no, kakšen pa si. In brke si pusti, da mu silijo v usta, ko staremu pijancu.«

»He,« je pomislil Tomaž, »ta je lepa. Kaj pa, če nima ta nekaj? Vrag vzemi žene, še neumna zna biti name.« Tomaža je po stalo nehote sram pred njo in zamrmral je nekaj ko, da kadar odhaja človek v svet, ne gleda na to, kakšen je.

»Pojdi no,« je odvrnila prijazno Katra, »to že pride, kaj!«

»Tu je moja roka!« je odločil Tomaž, »in drugo se zgovorimo jutri!«

»Jutri,« mu je stisnila ona roko. In Tomaž se je vrnil proti vasi, Katra pa na Peč. In ves čas se je zadovoljno smehljala predse in z vidno radostjo je postajala na poti in se ozirala. Daleč, daleč okoli je bilo vse njeno. In ta zavest jo je navdajala kakor tolikrat, tudi sedaj z zadoščenjem: Zasl-

žila sem. Kljub temu je leto za letom zaključila njene podobne misli grenka resnica. In tedaj se ji je lice spačilo, in mali sin je tedaj ni rad srečal, zakaj brez vzroka je kričala nanj.

Drugega dne je bil prišel Tomaž na Peč in zasedel svoje častno mesto. Katra je bila nasproti njemu ista ko prejšnji dan. Nevedoma so drugi hlapci in deklice hote in nehote čutili, da Katra želi, da stoji mej njo in njimi Tomaž. In pokorili so se mu. On pa je nosil glavo in s srebrno verižico je zvenketal, in kozji repek se mu je svetil za klobukom, in ob nedeljah je včasih iz same oholosti plačeval kmetom za vino. Celo proti domačemu sinu se je vedel oholo, vendar pa toliko vljudno, da je Juri rad šel z njim, bodisi na polje ali v vas. In če sta zavila v gostilno in popila polič vina, in je prišlo do plačila, je vselej plačal Tomaž, češ:

»Kaj boš ti. Saj vem, da tiščiš par desetic. Le pusti jih, da se ne prehlade.«

»Hlapec je grof, sin pa strada,« so pravili ljudje, in smilil se jim je molčeči in bolehn sin s Peči.

In neke nedelje se je zgodilo, da je fant zašel mej svoje sovrstnike. Krenili so v gostilno. Juri ni hotel z njimi.

»Zakaj pa ne greš?« je vprašal eden.

»Tako,« je odvrnil Juri.

»Pusti ga no,« je pristavil porogljivo drugi, »saj vidiš, Tomaža ni, kdo neki bo plačal zanj.« Fantje so se zasmejali, Juriju pa je udarila rdečica v obraz.

»Le pojdi, Juri, plačam pa jaz,« je dejal prvi fant.

»Grem,« je odvrnil Juri; »nocoj plačam jaz za vse.«

»Dobro, Juri! Ti že lahko,« so pritrdili fantje.

Ko so pili, je stopil Juri h krčmarju v stran. »Bom plačal vse jaz, pa nimam pri sebi!« je govoril in silno ga je bilo sram.

»Že napraviva fant,« je hitel krčmar. »Take dolžnike vidim rad. Kolikor hočeš, Juri. Tebi, kar hočeš.«

Potolažen se je vrnil fant k tovarišem. Drugega dne pa je stopil k materi in jo prosil denarja.

»Kaj?« se je razjezila žena, »zapravljati tudi že znaš! Lepa je ta. Na dolg pije, pa še za druge plačuje.«

»Tomaž ima denarja dovolj, jaz pa nič,« ugovarja Juri.

»A tako,« je zakričala mati, »Tomaž ima denar. Pojdi in služi, pa ga boš imel še ti, kaj le polegaš in še napoto delaš.«

Sinu se je storilo milo in skoraj jokaje je dejal: »Mati, kaj sem vam storil, da ste taki z menoj. Vam je več za Tomaža, ko za sina. In glejte, mati! To je za plačilo, da vas prosim, kjer bi lahko sam vzel. Saj Peč bo vendarle moja!«

Hipoma se je ženi stemnilo lice. Rdeč obraz ji je zalila kri in je viknila:

»Lepa hvaležnost je to. Peč bo njegova. Kdo ti jo pa jemlje, kdo? To pa vedi! Ne bo prida iz tebe, prav tak si, ko tvoj oče. In Bog je že vedel, zakaj ga je vzel. Kdo se je pa trudil za Peč. Ti in on? Seveda. Pognal bi bil vse, in kar je pustil, in kjer sem se mučila osemnajst let, tam misliš začeti zdaj ti. Le gospodari! Prav nobene reči ne maram več. Prav nobene.«

»Mati!« je prosil sin, »nihče ni nehvaležen, to ni res.« Ali ona se je bila obrnila zaripla od jeze in hotela iz sobe. Prav ta hip so se odprla vrata, in neznan človek je vstopil.

Ko da je zagledala strah pred seboj, je Katra obstala in strmela nekaj hipov v prišleca, potem je presunljivo zaklicala:

»Kaj hočeš ti tu? Kaj hočeš?«

»Katra!« je težko zasopljeno odgovoril mož, »prišel sem.«

»Ta je lepa,« je odvrnila ona, »prišel je. In kdo te je klical? Kdo ti je dovolil, da smeš priti?«

»Če je tako,« je drgetalo izza usten tujčevih, »saj grem takoj. Naj bo. Poginem na cesti. Zbogom sestra!« Stari in betežni mož se je obrnil.

»Mati,« je zaklical Juri, »ali imam strica?« Mož je pri teh besedah obstal. Katra pa se je obrnila k sinu.

»Da, strica imaš in lepega. Lahko si ponosen nanj.«

»Mati,« je odvrnil sin, »kar sama se pomenita.«

In Juri je šel. Ko je bil odšel, je Katra molče strmela na brata, ki je bil nepovabljen sedel k mizi. Silno truden in slab je moral biti in zelo reven. Morda se je v teh hipih celo zasmilil sestri. Ali silno je morala sovražiti ta žena, zakaj prijazna beseda ni prišla iz njenih ust.

»Katra,« je povzel znova besedo tujec, »sama sva ostala na svetu.«

Ona je molčala.

»Nikogar nimam svojega, samo tebe. In bolan sem bil. Za delo nisem več. Kako naj živim?«

»In hiša in premoženje?« je bruhalo iz nje.

»Prodali so. Saj je že pet let od tedaj. Ali nisi dobila pisem?«

žena ni odgovorila.

»Ni bilo sreče. Odkar so sezidali tisto železnico, je bilo z našo hišo proč. In tudi ti nisi hotela pomagati.«

»Nisem hotela!« je planila žena kvišku, »nisem hotela. Prav vidiš, res je, nisem hotela. In ali veš, zakaj nisem hotela, zakaj?« Oči so ji gorele v čudoviti jezi in solze so ji stopile vanje. Sun-koma je sopro in ko da se ji prsti krčijo, se je zdelo, in da se zdajpazdaj zakadi v moža. Toda ni se zakadila. Zasmejala se je, da je moža pretreslo od glave do nog.

»Ali hočeš res vedeti, zakaj nisem hotela?« je rekla porogljivo in zopet sedla. »Lej, ali sta hotela ti in oče? Ali nisem rekla, ne maram ga? Sta li hotela vidva? Kaj sta rekla vidva? Da, da! Tudi ti, ravno radi tebe je bilo vse to.« In znova se je žena zasmejala. Zbarantala sta me, pa nista imela sreče. Železnico so preložili in hiša je propadla. Ali zdaj veš, zakaj nisem hotela?«

Brat se je dvignil.

Prezirljivo ga je gledala sestra in rekla: »Če greš, te ne zadržujem. Podila te pa tudi ne bom. Lahko ostaneš, če misliš, da ti bo pri meni prijetno.«

S solznimi očmi je pristopil mož, da ji seže v roko.

»Nočem,« je odtegnila ona roko. »Nikaka dobrota to ni. Saj boš še videl, ti moj čedni bratec, ti!« In zasmehujoče se je obrnila in odšla v vežo in zaklicala:

»Kje je Jerica?«

Prišlec pa je s solzami v očeh gledal pred se v belo mizo, in nikogar ni bilo, ki bi mu bil rekel dobro besedo. Tako je sedel dolgo, dokler ni začul znova glasu svoje sestre. V tem hipu so se od-



prla vrata in od Katrine roke pognana je omahnila v sobo, mala, bleda in revna deklica in se opotekla in padla sredi sobe. Prej, ko se revče dvignilo, jo je žena prijela za lase in ji sklonila glavo skoro do tal in zlobno vikala:

»Kaj? Ali se tako pometa? Kaj je to? Kolikokrat ti še povem?«

Od strahu je dekletce drhtelo, in možu je pogled zarezal v srce.

»Saj je še otrok!« je prosil.

»Otrok seveda! Ali misliš, da bom vse redila zastonj? Pri nas delamo in če ne, ne jemo, moj ljubi. Kaj? Si se premislil? Ostaneš?«

»Ali smem?« je vprašal.

»Smeš!« je odvrnila zasmehujoče, »gori pod streho ti dam kot.« Nato se je obrnila k deklici.

»Pojdi zdaj in pokaži temu možu, kje mislim.«

Po temnih in strmih stopnicah je lezla deklica in mož za njo. Ko sta prišla pod streho, je peljala deklica moža v malo podstrešno luknjo. Nekaj starih cunj je ležalo notri v polutemi. Goste mreže pajčevin so visele s tramovja, in ob zidu je bilo mokrotno, ker je puščalo na strehi.

Mož je omahnil za deklico v prostor.

»Tu!« je šepetala deklica. In kakor v opravičbo je pristavila: »Tako je ukazala.«

Mož se je obrnil k deklici.

»Čegava pa si?«

»Ne vem!« je odvrnila.

»Ali nimaš starišev?« je vprašal on.

»Ne!« je rekla. »Mama so mi umrli pred devetimi leti.« Solze so ji zablestele v očeh. Stopil je k nji.

»Kadar boš imela čas, Jerica,« je rekel, »pa pridi in si poveva kaj.«

»Ali me poznate?« je vprašala.

»Uboga revica!« je odvrnil. Doli je bilo čuti glas gospodinje.

»Klič me,« je vzdrhtela deklica in odšla hitro in tiho. Mož pa je omahnil na kup umazanih cap, naslonil trudno glavo na roke in govoril in ponavljal pred se: »Morda pa le ni taka in tako brez srca. Dela se samo, jutri bo boljša. Seveda boljša!«

In vse osornosti, vse bridkosti, ki jih je skušala prizadeti Katra svojemu bratu Luki, ki je bil dokaj let starejši od nje, dasi ne tako, kakor bi človek mislil, niso vzele tega upanja Luki. Tolažil se je celo s tem, da ni preprijazna niti z drugimi, niti s sinom. Vendar pa je opazil, da razlikuje Katra skoro namenoma. Če je bila z malo Jerico trda, neusmiljena, je bila s pastirjem Anžetom dokaj prijaznejša. Zakaj tako, tega Luka ni mogel umeti, kakor tudi ni umel, čemu baš vpričo njega najbolj preganja dekletce. Nehote je sprva nekako sovražil Anžeta. Ali kmalu je to sodbo izpremenil, videč, da fant dekletce brani in ji skrivaj pomaga. Prav istotako je kmalu spoznal, da bosta ravno otroka Jerica in Anže onadva, katera se bosta zanimala zanj. In nevede je obrisal včasih solzo. Zakaj mu je prišla v oči, ni vedel nihče. Morda pa vendar kdo. A kdo?

življenje na Peči pa je šlo v novem načrtu po starem. Dela je bilo dovolj po zimi in po leti. Edino mlin je nekam sameval, in zdelo se je, da niti Katra ne misli mnogo nanj. Z jekleno roko

je vladala krepka žena, od dne do dne je bil njen korak samozavestnejši in trši. In lica so ji kipela zdravja, in mogočen je bil njen glas. Čim lepše je uspevala mati, tem žalostneje je propadal sin. K vojakom ga niso potrdili. Zavest, da je šibek in bolehen, je odljudnega fanta še bolj odljudila.

Kakor senca je bil, in niti hlapci se niso ozrli mnogo nanj. Tako so ginili dnevi in meseci. In nihče jih ni štel, saj je bil dan podoben dnevu in mesec mesecu.

Tedaj pa se je zgodilo nepričakovano nekaj, česar ni nihče pričakoval, najmanj pa Katra sama. Nekega večera je bil stopil Juri k materi in ji razložil, da ima trden namen oženiti se.

## 4 . P O G L A V J E

## Anica

Nekje, v podstrešni sobici z dvoje okni, v vasi je visela že leta in leta stara, komaj še jasna slika v starem, okrhanem okvirju: veliko sivorjavo oko v svetlorumenem trikotu. Pod očesom pa je bila zapisana s komaj še čitljivimi črkami večna resnica:

*Premisli o kristjan  
ta svoj poslednji dan.  
O pomni grešnik ti,  
da božje oko ne spi.*

S čudno grozo je prevzemala resna slika malo deklico, ki je vsak dan gledala na njo. In najsi je bila deklica daleč proč od slike, jo je videla vendarle pred seboj. V svojih sanjah je gledala to oko, v njenih igrah je bilo z njo, davno prej, nego je umela razbrati besede zapisane pod sliko. Nekaka večna spremljevalka, nekak strah in up tistih polzavednih let je bila čudna slika, v katere vznožju so potekala leta mladi deklici. In dasi je deklica rastla, in so ginile zgodnje predstave, ni zgubila slika svoje moči nad njo. In ko se je deklica sama mudila v sobici, je začutila nehote čuden strah in stekla je k oknu. Raz okno je videla preko vasi do cerkve in onstran cerkve v breg in gozd, in tam pod gozdom se je belilo dvonadstropno poslopje, ožarjeno od solnca še dolgo potem, ko je že ležala po dolini senca in se je nad vasjo v pomladnih večerih razpel vijoličast pajčolan.

In Anica, ta mala, boječa deklica je čutila neizrečeno radovednost. Stoinstokrat je pomislila: »Kako se pač vidi z one dvonadstropne hiše s prostornimi okni doli na vas in na cerkev in na hišo, v kateri je sedaj ona? Lepo mora biti tam gori, kjer posije prvo solnce in ugasne poslednje. Lepo mora biti gori sredi trate in brega, kjer poganjajo prvi zvončki in rastejo one lepe, velike, rdeče lilije.« V takih mislih je Anica zahrepenela preko vasi tja gori na Peč in popraševala, kod pelje pot tja gori; in ko je doznala za pot, se je odpravila po cesti. Ali že pri mostiču je obstala. Čuden strah jo je obšel. In vrnila se je žalostna in samo z okna je strmela gori. In čudno je bilo. Niti mati, niti teta nista govorili radi o Peči. Pač pa je opazila Anica, da ima mati vselej, ko jo ona izprašuje o Peči, solzne oči. In zato je Anica, ki je zelo ljubila svojo mater, zaprla svoje hrepenenje in svojo radovednost v svoje srce. Tako so ji romale od mladega misli od skrivnosti do skrivnosti, od sivorjavega očesa pa do razgleda na Peč, na hišo od solnca obsijano.

Tako se je bilo zgodilo, da je prišla Anica v šolo in prvo uro v šoli je doživela nekaj, česar ni mogla umeti. Učiteljica je poklicala prvo učence po imenu in jih izpraševala, od kje so. In tedaj je Anica slišala, da je vprašala učiteljica bledega in plahega dečka, da li ni on s Peči.

Deček je pritrdil. Anica pa je nehote ostrmela in motrila s čudnimi čustvi dečka. On je tam gori doma, kako da je kljub temu žalosten in bled. Nihče ne stanuje tako lepo, in ona bi bila vsa srečna, če bi s teto in mamico stanovali na Peči. Ta deček pa je žalosten in bled in tih. Tako se je bila zamislila Anica, da je preslišala glas učiteljice.

»Ali je ni tu?« je slišala zatem, in otroci so pokazali na njo. Sedaj je Anica vstala. Cel razred je gledal na njo in sram jo je bilo. »Ti si Anica, kaj?« je vprašala učiteljica.

»Sem!« je zadrhtela deklica, »pri Cvetniku stanujemo.«

»Tako da, se pove!« je prikimala učiteljica. »Lepo, Anica, pridna bodi. Vi nimate svoje hiše in gostujete pri Cvetniku. Zato pa bodi pridnejša, da te bo mamica vesela.«

Anici je lice zardelo veselja, strah je izginil iz nje srca. Tedaj pa se je pomolila v zadnjih klo-  
peh roka kvišku.

»Kaj je?« je vprašala učiteljica. »Kaj hočeš ti, Cilika?« »Jaz pa vem nekaj!« je dejala deklica, »Anica je s Peči!«

Tedaj se je zgodilo, da je dvignil oni bledi in plahi otrok glavo in se ozrl na Anico. Njiju pogle-  
di so se srečali. In kakor, da zahteva dečko odgovora od Anice, se ji je zazdelo, in nekaka plahost  
jo je obšla, in še huje je zardela.

»To že ni res!« je rekla glasno in razločno.

»Je res!« je potrdila deklica, »pa mamu naj vpraša!«

In Anica je res vprašala mater in mati jo je objela in huje je jokala ko sicer, in zato Anica ni ho-  
tela ničesar več vprašati in z nekako nevoljo je gledala odslej na Peč. Od onega dneva pa so se bile  
započele nekake čudne vezi mej njo in plahim fantom s Peči. Nehote je pazila Anica na vsako nje-  
govo kretnjo, in fant se je prav tako zanimal za njo. Nekako prijateljstvo je vladalo mej njima, dasi  
istega nista pokazala drug drugemu. Šele po dolgem času sta se mlada upala drug do drugega.

»Pri vas je lepo, tam gori so že trobentice!« je rekla Anica.

»So,« je odvrnil Juri, »ali bi jih rada?«

»Rada!«

In popoldne je imela Anica cel šop trobentic.

Od tistega dne je rastlo zaupanje mej Anico in Jurijem, in iz šole grede sta se vselej našla sku-  
paj. In čim več je doznala Anica od dečka o Peči, tem radovednejša je bila, čemu je žalosten. In  
ko je zvedela, da nima na Peči nikakih znancev, se ji je celo zasmilil. In molčala je. Drugi dan pa  
je rekla:

»Ali nimaš mame?«

»Imam!« je odvrnil dečko. Glas mu je bil tožen in Anica ni mogla razumeti, zakaj ni vesel.

»Tudi jaz nimam družbe,« je rekla, »pa mi je vseeno. Mi je ljubše pri mamici. Moja mamica  
je dobra.«

Fant je molčal in gledal nekam preko vasi. V hipu pa je obstal in rekel:

»Veš kaj, pridi na Peč. Vem, da bi bila rada enkrat pri nas.«

»Ali smem?« je zadrhtelo v nji.

Prikimal je in se zopet zagledal pred se, in obraz mu je bil zelo žalosten.

»Ne,« je rekla Anica, »morda ne bo prav tvoji mamici.«

Ozrl se je nanjo, in žalosten smeh mu je zablodil mimo ustnic.

»Mama se ne zmeni zame nič!« je rekel in povetil glavo, kakor da ga je sram. Tako sta se loči-  
la, in Anica se je napravila v četrtek na Peč. Tam na mostiču je stal deček in gledal v vodo. Ko ga  
je poklicala, se je skoro prestrašil.

»Prišla sem.«

Njemu pa so se ulile solze čez lice.

»Anica,« je stokal, »povedal sem, pa me je zapodila!«

Prvikrat v življenju je začutila Anica nekaj tako bridkotrpkega, da je komaj vedela, kaj je to. Nehote so ji prišle solze v oči. Pozabila je mahoma svojega lastnega razočaranja in videla edino njega pred seboj, polnega gorja in obupa.

»Nič ne de, Jurko,« je rekla, »saj mi ni na tem. Sem le tako rekla!«

Obrisal si je oči in rekel trdno, dasi mu je glas rahlo drhtel razburjenja: »Anica! Ti si zelo dobra. Nič ne misli, da ne vem. Mene nima nihče rad, in zato me imaš ti rada. In zato mi je hudo. Še te želje ti ne morem izpolniti.« In znova so ga polile solze in začel je segati v žepe in ji ponujati jabolk in orehov.

V neizbrisnem spominu je ostal Anici ta dogodek. Odslej je gledala s toliko večjo vnemo proti Peči. Iskala je onega plahega dečka tam gori, in če ga je zagledala, se ji je zdelo, da gleda tudi on sem doli na vas. In drugi dan ga je vprašala potem, ali je gledal, ali ni? In z veselo živahnostjo ga je znala pridržati v vasi ali pospremiti do mostiča, posrečilo se ji je sčasoma spraviti ga začasno celo v veselje. In tako je bilo od leta v leto, dokler se niso začeli za Anico dnevi, ki so napravili iz otroka ženo.

Komaj je bila Anica stara trinajst let, ko je izgubila mater. Tedaj je šla v sosednjo vas služiti in se vrnila stoprav, ko je bila teta tako zbolela, da ni mogla niti iz postelje in je morala imeti pri sebi nekoga. Tedaj je prišla streč Anica. Zato ji je teta zapustila svoje borno pohištvo s sliko božjega očesa. Ostala je po tetini smrti Anica v njenem stanovanju, in ker jo je bila mati naučila šivati, se je lotila z malim prislužkom in prihrankom samostojnega dela in življenja, tem lažje, ker je bila prav tiste čase umrla edina šivilja v vasi. Za mestne in kmečke službe se je čutila Anica preslabo, nasprotno je bila šiviljskemu delu kmalu dodobra veščica, in vaška dekleta in gospodinje so bile z njo zelo zadovoljne in tudi moški, to se pravi fantje, so ji radi dajali v delo spodnjo obleko. Tako je bila Anica v svojih dvaindvajsetih letih v celi vasi priljubljena in spoštovana in začela tedaj celo neke vrste gospodinjstvo z malim vrtom in staro župniško služabnico, ki je bila prišla počivat domov. Anica ji je odstopila del svoje sobice, stara služkinja pa je skrbela za kuhinjo. Tako je zaživel Anica pol meščansko pol kmečko življenje, in dasi ji tovarišice niso bile sovražne, so vendar molče priznavale, da je Anica »gosposka«. Ona pa je ohranila vedno svojo skromnost. Ni se oblačila drugače od drugih, nikjer se ni vsiljevala. Živela je mirno in pošteno in vsakemu je rada pomagala, pela v cerkvi, pletla vence ob shodih ali ob prihodu novega »gospoda«, živela mirno življenje za las podobno onemu njenih tovarišic.

Pač se je zgodilo, da se je ta in oni fant ozrl za njo, da je bil ta in oni prijazen z njo. Njena resnost pa je vplivala na mlade fante čudno. Nikoli se ni nihče njej nasproti vedel kakor proti drugim. Anici so ostali fantje tuji, kakor je ostala ona njim, in nemalo je pazila nato njena stara sestanovavka, dobra in čez vse meje pobožna žena, katere edina želja je bila še na svetu, da bi Anica šla v samostan in ni se utrudila, govoriti in navduševati Anico za ta stan. Anica jo je mirno poslušala in rekla večkrat, da bo treba to dobro premisliti in trudila se je tudi, da dobro premisli. Pravi, trdni namen pa je izostal, in ko je bilo Anici šestindvajset let, je njeno življenje zahrepenele vse drugod.

Tedaj se je bila čisto slučajno sešla z Jurijem. In spomini, ki so bili davno skoraj ugasnili, so oživeli v Anici, in od prvega trenutka je bila popolnoma neprisiljena v govoru in občevanju z Jurijem. In ko je nekega dne čudno nemiren povprašal, ali se še spominja, kako je svoj čas želela

na Peč, in je ona veselo prikimala, in je on tedaj prijel njeno roko in jo vprašal, ali bi hotela sedaj iti za vedno na Peč, tedaj Anica sprva ni vedela, kaj naj odgovori. Nehote se je ozrla na sivorjavo oko, ki je še vedno ko skrivnostna uganka gledalo na njo, in strah pred gotovo temotno bodočnostjo se je je polastil. Ko pa je ponoči zastonj molila očenaš za očenašem, in spanec le ni hotel na njene oči, in je venomer videla pred seboj miren, zagonetljiv pogled trokotnega očesa, tedaj je planila kvišku in rekla: »Mamica, daj mi kako znamenje. S Peči sem doma, če mi je namenjeno, da se vrnem glej od prve mladosti hrepenim tja gori daj, daj mi kako znamenje.«

In tedaj je Anica zaspala in v snu je videla mater. Iz cerkve je prišla, in ona Anica je šla za njo. Mati pa je šla po vasi in iz vasi po cesti in pri mostiču doli je obstala. »Ali ne greste gori?« je vprašala Anica.

»Ne!« je odvrnila mati, »pojdi sama!«

Teh sanj se je domislila Anica drugo jutro in pod vtisom sanj je premišljala svoj korak. Toda kar je še bilo neodločnosti v nji, jo je premagala nepopisna vdanost Jurijeve. Videla mu je na obrazu, da trpi neizrečene skrbi, in da zavisi od njene privolitve morda celo zdravje in življenje njegovo. Od nekdanj ga je poznala, poznala njegovo rahlo dušo in boječo nprav, čutila nekako globoko usmiljenje z njim. To usmiljenje je skozi te čase pridobivalo v Anici čisto izrazito, posebno lice, in Anica si je z rdečico v obrazu končno le priznala, da ji je Juri najljubši, da ga ima rada, da ji je neskončno bliži od drugih vaških fantov, katerih vseh niti po obrazu poznala ni. Res se je zavedala, da si je ljubezen v kolikor je Anica na to mislila predstavljala nekako drugače, nekam skrivnostnejše in slovesnejše. Toda ti pomisleki so padli, ko se je drugega dne zopet ozrla v Jurija in videla njegove od strahu podhrtevaajoče ustnice.

Prijela ga je za roko. »Juri!« je dejala skoro trdo, in rdečica ji je plala v obraz, »takrat ni dovolila tvoja mati, ali bo sedaj, ali ji bo prav? Uboga sem!«

Videla je, da je zardel in da so se mu prsi dvignile od zanosa in sreče.

»Ti greš z menoj,« je vprašal skoro šepetaje, »ti greš?«

»Grem, Juri! Ali smem?«

»Smeš!« je skoro zakričal in v tistem hipu je bil odšel. Dva dni ga ni bilo. Tretji dan se je vrnil. Bil je zelo bled, in Anici se je zdelo, da se trese, in ponudila mu je stol. Poprosil jo je, bi li ne hotela prinesti vina. Ko je popil par kozarcev, se je okreпил in nasmehnil. Nikoli prej ga ni videla Anica tako srečnega.

»Anica,« je dejal, »v nedeljo naju okličejo!«

»Že?« se je začudila.

»Enkrat za trikrat!« je nadaljeval.

»Zakaj?« je vprašala.

»Ker jaz želim,« je dejal, »in če te lepo prosim!«

In ona je bila zadovoljna in stoprav na večer poroke je doznala, zakaj se mu je tako mudilo. Na kateri način pa je bil mater prisilil, tega ni vedela, ali mislila si je ...

## 5. POGlavJE

## Saj ne zna kuhati

»Da, pri nas je veliko kuhe,« je čebrijala dekla Marjanica, vrteča se po kuhinji, »veliko kuhe za ljudi in živino. Ti moj ljubi Bog, kaj vsega ne požro samo prešiči, pa še krave in voli in kokoši. O ljudeh kar molčim. Prav res, cel dan ne ugasne ogenj. Tak kup drvi, pa bo še za kosilo premalo. Kaj ste rekli?« S temi besedami se je obrnila Marjanica proti Anici, ki je pila zajtrk.

»Nič nisem rekla,« je odvrnila Anica.

»Sem mislila, da ste kaj rekli!« je povzela zopet besedo Marjanica. »Sem malo gluha, to se pravi, samo na levo uho, hvala Bogu, pa mislim, da kdo govori. Pa mi samo brni še od predsinočnim po ušesih. In te Neže,« je hipoma Marjanica izpremenila vsebino govora in glas, »te Neže že zopet nikjer ni. Vse moram storiti sama. Še vode ne zna prinesiti to leno lenišče, to.« Položila je par polen na ogenj, in dim ji je bušnil v oči, da je zakašljala in si zakrila obraz s predpasnikom. Nato pa je stopila v vežo in odšla na dvorišče. Anica jo je slišala govoriti zunaj.

»He, Lipe, ali si videl kje Nežo?«

»Kajpak, da sem jo, Marjanica,« se je šalil fant. »V prvi klopi pri Sv. Valentinu je sedela včeraj pri sv. maši. Pa ni nič kaj molila, ne, in sedela je celo mašo.«

»A tako!« je dejala Marjanica, »da sedi. In doma je toliko dela in vse naj sama opravim. Pa še nekaj, Lipe. Če boš kaj videl Šimna, mu le povej, da naj moj nos pusti na miru in naj svojega pogleda, ki je takšen ko otročja prešica.«

»Le sama mu povej, Marjanica,« je odvrnil dobrodušno hlapec, »jaz sem za živino tu, Šime je za polje, ti pa za hišo.«

»Kaj za hišo je?« je razumela napačno Marjanica, »naj le bo, naj le sliši in si zapomni, da je moj nos moj.«

»Moj nos je moj!« je ponovila nekaj tiše vračaje se v kuhinjo, kjer je našla Anico, ki si je dala opraviti okolu velikega škafo, kamor so polagali krme prešičem. Anica je bila vsula otrobi v posodo. Marjanica je pristopila k nji in se ji skrivnostno nasmehnila:

»Pri vas se bo prešičem dobro godilo; toliko otrobov. Pa ne de nič, pri prešiču ni zavrženo.« In tiše je dostavila: »Samo ona ne sme videti, strašno je natančna!«

Anica je zardela in se opravičevala: »Nerodna sem še »

»Seveda,« je prikimala Marjanica, »za dvakrat seveda!« Nato je zmešala Marjanica krmo in hotela prijeti posodo, da jo odnese. Anica je pristopila:

»Poneseve skupaj!«

»Kaj?« je vprašala Marjanica, in ko je prijela Anica za eno ročico, je nadaljevala: »A tako, vi ste pridna gospodinja. Bog vam daj zdravja. Včasih res ni človeka, ki bi pomagal.«

Nesli ste krmo čez dvorišče. Na stogu je stal Tomaž. Bil je videti zaspan in pretegoval se je. Ko je ugledal ženski, se je zasmel:

»Zdaj boš pa gospa, Marjanica. Sama nevesta ti pomaga.«

»Saj ti bi mi ne,« se je očividno po uporabi desnega ušesa odzvala Marjanica, »ti bi še psa pahnil nazaj v vodo, če bi prilezel iz nje, ne pa, da bi mu pomagal ven!«

Hlapec se jima je približal in se prilizljivo nasmehnil Anici: »Pristoja ti pa ne posebno, Ančka,« je dejal, »še nisi vajena. Pa se že privadiš.«

In motril jo je z rokama v žepu in ošabno potresoval z levo nogo. Tedaj je prignal Lipe iz hleva živino, in Tomaž se je umaknil v vežo. Ženski pa sta bili izsuli krmo v prešičje korito.

»Za dve je prav dovolj,« je sopihala Marjanica.

»Saj težko ni, a v prste reže,« je pripomnila Anica, otipaje si zardele prste.

»Reže, reže,« je doumela Marjanica. »Pa po zimi, po zimi je šele hudo. Vsi prsti otečejo, in še po noči ne da miru in srbi in ščiplje.« In Marjanica je strahoma pogledala k nebu, kakor da ima začeti vsak čas mesti, in ji ozebejo prsti.

»No, Vrana, no!« je vikal Lipe na mlado junico, ki je rila naprej. Anica se je ozrla na fanta. Visok in močan, s podvihanimi rokavi na žilavih rokah, podoben mlademu volu po moči, je stopal za živino. Njegov glas je bil prijeten, in Anica je nehote za strmela za njim.

Prešiči so bili hlastnili po krmi, s kaj vljudnimi priimki je govorila Marjanica z njimi. Nato pa se dvignila in vzela posodo. Tudi Anica se je obrnila za njo. Ko sta se vračali čez dvorišče, je dvignila Anica svoje oči in zagledala gori v oknu mej cvetočimi rožami bled, smehljajoč se ji obraz. Pokimala je veselo z glavo.

»Kako si pridna!« je dejal Juri, »jaz sem pa ravnokar vstal.«

»Le počakaj,« je odvrnila Anica, »ti prinesem takoj kavo.« Nekaka žalost je brnela iz njenih besed. Tako bled in mršav se ji je zdel možev obraz. Ali so bile tega rože krive, ali je bil res tako bled? Tedaj si Anica še ni bila v svesti, zakaj se ji zdi mož tako bolan in ni nič kaj zadovoljna z njegovim licem.

»Ni treba, Anica, saj pridem takoj doli!« je zaklical mož. Tedaj se je sunkoma odprlo na levi strani okno, in Anica je v tistem hipu prepoznala dvoje drobnih, polzaspanih oči. Premagati se je morala, da ni povesila pogleda in s silo je ublažila obličje, katero se ji je bilo v hipu zasenčilo z mrakom in zadrego, in zaklicala je:

»Dobro jutro, mati!«

Ali Katra se je umaknila z okna in se napravila, ko da ni slišala ničesar.

»Kaj je rekla?« je vprašala Marjanica.

»Kaj neki bo rekla!« je odvrnila žalostno Anica. Vrnivši se v kuhinjo, je hitela Anica pripravljat kavo za moža in taščo. Pogrnila je v sobi na mizi in postavila na mizo posodo z mlekom in kavo in cukrom; prav tedaj je vstopil Juri in ji položil roko na rame.

»Še slišal te nisem, kdaj si vstala! Zakaj me pa ne zbudiš?«

»Če pa tako dobro spiš. In ponoči si kašljal. Čemu bi te budila? Spanje ti dobro dé,« je odvrnila žena.

»Tak lenuh ne smem biti!« je odvrnil mož in sedel. Stala je ob mizi in ga gledala.

»Ti, kavo pa res dobro napraviš,« je dejal on, »Marjanici je vselej dišala po cikoriji.«



»Ali se ti zdi dobra?« se je nasmehnila žena, »ali res?«

»Res!«

Ona se je obrnila proti vratom. Iz kuhinje je bilo čuti glasno vikanje.

»Ali že greš?« je vprašal on.

»Grem,« je odvrnila, »moram pomagati Marjanici!«

»Ti,« se je nasmehnil mož, »ali se hočeš materi prikupiti? Le pridno, Anica!«

Anica je smehljaje se prikimala in šla. Našla je v kuhinji Marjanico vso divjo in vpijočo na Nežo, ki za svoje dobro tudi ni molčala.

»Šest sem ti jih dala,« je vikala Marjanica.

»Pet si jih dala, pa jih šteje,« je vihtela Neža šop žlic proti Marjanici.

»Izgubila si eno, pa lažeš sedaj. Moj Bog, slabša si ko otroci, prav nič se ne smem zanesti nate. To je vse samo radi te neumne glave. Tistih par las si žge, da bi pa delala, seve! In še, v kar jo človek prisili, napravi narobe, « se je usipalo Marjanici iz ust tako hitro in glasno, da Neži ni preostajalo drugega, nego cepetati od nestrpnosti z nogami in vihteti z žlicami. Ko pa se je Marjanici zaletelo, je hipoma porabila to priložnost Neža.

»Narobe seve. Kaj pa ti, kaj, ki devlješ česen v ješpren? O, le vprašaj Krivca. Je rekel, da naj se mu še enkrat to pripeti, je rekel, da veš česen v ješprenu »

»Kaaj?« je zatulila Marjanica posluživši se desnega ušesa, »to si napravila ti, nalašč ti in ti, ti. Ali zdaj veš? Ti zlobna, grda poniglavka ti, zanikarna, česen v ješpren! Ste slišali kdaj kaj takega, ljudje božji, ste slišali?«

»Marjanica!« je bilo čuti iz sobe, in v hipu se je Marjanica umirila. Ta hip je prišel za Anico, ki je bila stopila preje v kuhinjo, Juri. Iz sobe je bilo čuti drugikrat:

»Marjanica!«

»Ali mene hoče?« je vprašala Marjanica Jurija in Anico.

»Tebe, tebe!« je škodoželjno prikimala Neža. Marjanica je šla v vežo in onstran v sobo in pustila vrata odprta.

»Danes je mleko zopet prismojeno!« se je hudovala Katra onstran.

»Ježeš, pa ni mogoče,« se je začudila Marjanica.

»Pa je,« je sitnost stresala Katra, »kaj le treba, da mi tu pogrinja kakor v gostilni. Bi raje mleko prav ogrela, pa ne teh gosposkih komedij.«

Anica je začutila, da ji stopa kri v lice. Skoro šepetajoč je vprašala Jurija: »Ali res diši?«

»Pojdi no,« je odvrnil mož in ji stisnil roko, ko je vstopila Katra in za njo Marjanica.

»Nekam prehlajena sem, nič ne morem vedeti. Premočno mleko je, predobro,« je govorila Marjanica in niti pogledati si ni upala Anice.

»Z levico ste vstali, mati!« se je oglasil Juri. Katra ga je namenoma preslišala in se obrnila proti Neži.

»Kaj pa s teboj in Marjanico, kaj? Ko dva jesiharja vpijete. Zapomni si ti, Marjanica, da ne misli, da smo vsi gluhi, če si ti! Neža, kateri delajo steljo?«

»I, no,« je pripomnila Neža, »saj so vedno isti.«

»Vedno isti,« se je zopet razjezila Katra, »ali je to odgovor?« Pogledala je na Anico in Jurija, češ, le nikar se mi še ne izgubita, sta vidva ravno taka zanikarneža; nato je pokazala na prazno posodo za vodo in velela: »Kaj, bom jaz nosila vode mesto tebe, Neža?« Molče se je pobrala Neža s posodo.

»Kaj pa ti, Marjanica,« se je obrnila nato Katra k dekli.

»Po krompir pojdem v klet in po obelo!« je rekla na desno uho prisluškujoča Marjanica. Katra pa je stopila na vrata in se obrnila k Juriju.

»No, kaj pa zdaj? Pojdi malo pomagat v senožet ali pa razkolji tiste čoke za v peč. Saj vidiš, da hlapci nimajo časa.«

»Grem v senožet,« je odvrnil Juri in odšel z materjo, da je ostala Anica sama, dokler ni prišla Marjanica z obelo in se nato vrnila po krompir.

Tresoč se in tih je prilezel od nekod taščin brat Luka in zlezel za ognjišče ter voščil Anici dobro jutro. Anica, ki je bila vzela obelo, da jo razseka, je pustila isto in mu nalila skledo zajtrka. S tresočimi rokami je prijel stavec posodo.

»Ali vas zebe?« je vprašala Anica.

»Kaj ne bi, če pa piha pod streho vso noč!« je odvrnil mož.

»Zakaj pa ne spite v oni sobici gori?«

»Ta je za jabolka in zelje,« je pripomnil pikro, »zelje zmrzne in škoda bi ga bilo, Luke pa ni škoda!« Nato je mož prinesel skledo na usta in pil. Potem je vstal in lezel izza ognjišča in godrnjal: »Vsaj za pipo tobaka da bi bilo vedno, pa še tega ni, in če je, pride in kriči, da bom zažgal.« Tako govorec sam s seboj je šel na dvorišče. Anica pa je začela narezovati obelo. In tedaj je slišala Tomažev glas iz dvorišča:

»Kaj? Tobaka bi rad? Glej, Luka, tam je oreh. Naber listja in ga posuši. Ne diši ravno dobro, a za silo je tudi in kadi se prav tako.«

»Ali že spet kaj berači,« je zaslišala nato Anica glas Katrin, »kaj bi zopet rad, kaj?«

»Luka ne berači,« se je norčeval Tomaž, »ali neumen ni, živel bi rad grofovsko, gosposko.«

»O saj bi lahko, pa je vse zapravil,« je pripomnila Katra in s tršim glasom je dostavila: »Poberi se, postopač.«

Nato je Anica slišala, da sta se hlapec in Katra približala hiši, in Katra je rekla: »Ali imaš kaj hudo dela?«

»Že gre,« je pripomnil dvoumno hlapec.

»Preobleci se,« je velela Katra, »pa doli k Cerarju stopi, naj zapreže.«

»Tisto pa,« je dejal fant, »pravzaprav nisem nič kaj vreden danes. Se vsaj izzračim.«

Katra je stopila v kuhinjo. Anica je rezala slanino in se ni ozrla na njo, ko je pristopila.

»Za kaj pa bo to?« je vprašala tašča.

»Za kosilo!«

»Kaj? Za kosilo?« je zastokala tašča, »no, ti pa znaš, ali je to za en obed. To je za trikrat, ljuba moja. Lepo boš gospodarila.«

»Saj nas je petnajst danes,« je ugovarjala Anica.

Tedaj je vstopila Marjanica. Katra je potegnila Anici nož iz rok in oddelila del obele.

»To je za petnajst!«

»Zelje pije obelo,« se je pritaknila Marjanica, »pa sem urezala nekaj več!«

»A tako, to je za zelje,« je s še vedno ogorčenim glasom dejala Katra Anici, »zakaj pa tega ne poveš?« Nato se je obrnila k Marjanici:

»Za me in Tomaža ne pripravljaj nič.«

»Kaj?« je klicala Marjanica za odhajajočo. »Zdaj pa delaj, če pa ne vem kaj. Kaj je pa rekla?«

Anica ni pazila na njeno vprašanje.

»Ali ste tudi vi gluha,« je očitala Marjanica. Anica ji je obrazložila reč.

»Kaj?« se je začudila Marjanica, »ne bosta jedla, ne bosta? Tomaž ne bo jedel? Seveda, objedel se je in bi rad prebiral.«

»Ne, ne,« je mirila glasno Marjanico Anica, »doma ju ne bo, z doma gresta.«

»Aha,« se je še glasneje zgražala Marjanica, »tako, tako. Z doma gresta hlapec in gospodinja. Na božjo pot. Menda. Tomaž hodi vsak dan na božjo pot k Cerarju na vino.«

»Lepo te prosim, Marjanica,« je prosila Anica, »govori tiho. Naj gresta, če so opravki. Toda ne kriči!«

»Ali kričim?« se je zelo začudila dekla in umolknila. Zunaj je bilo čuti žvižg in Tomažev glas:

»No, Sultan, pojdeš z mano? Pa kakšen si, potep, so te Lahovi spet malo potrgali.« In nekaj hipov zatem je vstopil Tomaž z velikim psom v kuhinjo.

»Le lepo kuhajte vidve,« je dejal modro in pomežiknil Anici. Marjanica pa se je ustopila predenj:

»No, zal pa si, zal, da le zamazan ne bi bil tako.«

»Kar očistila me boš!« je odvrnil Tomaž.

»Seveda,« se poslužuje desnega ušesa Marjanica, »očistila bom krompir, ne pa tebe!«

»Ena me bo, ali ti ali Anica!«

»Kaj?« ni slišala Marjanica.

»No, Anica,« je pristopil hlapec. »To mi boš že naredila.«

Anica je udarila kri v lica. Silno zoprni ji je bil nadležni človek. Ali premagala se je in dejala:

»Če pa imam mastne roke, naj te Marjanica.«

»Ti me boš, Anica,« je silil hlapec, »zato ker se tako braniš.« Dvignila je svoje lepe, resne oči in ga premerila od glave do nog, da mu je izginil zasmeh z usten.

»Kdaj čisti gospodinja hlapcem obleko?« se ji je izvilo iz valujočih prsi.

»Če tako misliš, seveda « je pripomnil in se zasmel. Anica se je ozrla, za njo je stala Katra, in iz njenih drobnih oči so švigali bliski jeze in zloželjnosti. Katra je pristopila k Tomažu in rekla:

»Naša gospodinja je prevzetna. Da pa ne porečeš, Tomaž, da ti gospodinja ne sme izkazati take dobrote, ti očistim jaz.«

Anici je udarila kri v glavo. Hlapec in Katra sta zapustila kuhinjo in Anica ju je slišala šepetati v veži in se smejati. »Oba me sovražita in pomenjena sta,« je mislila Anica, in solze gneva in žalosti so ji privrele v oči. Tedaj je nož zaškrtal ob nekaj trdega, Anica je rahlo kriknila. Iz prsta ji je divje curljala kri.

»Oh, ste nerodni!« se je začudila Marjanica, »vi nesrečni otrok, kako se morete tako vrezati.«

Marjanica je hitela povezovat krvaveči prst. Tomaž in Katra sta se vrnila v kuhinjo.

»Aha, to je za kazen,« se je ponorčeval Tomaž.

»Saj nisi za kuhinjo,« je piknila Katra nevesto, »zakaj se le štuliš sem. Gori pa so postelje v neredu, in pometel tudi še ni nihče. Vsako dete zna več ko ti.«

Katra in Tomaž sta bila odšla, Anica pa je sedla na ognjišče in zajokala.

»Ali tako boli?« je vprašala usmiljeno Marjanica.

»Boli, boli!« je plakala Anica, nato je vstala burno in hitela gori v svojo sobo in se vrgla na posteljo ter ihtela: »Ali sem to zaslužila, ti moj Bog, ali sem to zaslužila?«

In kakor v ogorčenosti in odporu je dvignila oči proti nebu, in tedaj so obvisle te žalostne in odgovor iščoče oči na sivorjavem očesu v okrhanem okvirju nad posteljo, in Anico je pretreslo do srca. Obrisala si je oči in ranjeno roko je dvignila ko v molitvi proti sliki in rekla: »Ti vse vidiš in ti veš vse. Ne zapusti me, ne zapusti me.« In glava ji je klonila in Anica se je zamislila, in vse davne pa do najbližjih slik so šle mimo nje, in polagoma se je umirila in z zaupanjem je dvignila še enkrat oči k skrivnostni sliki svoje mladosti. Tedaj je vstala in stopila k oknu in se ozrla na dvorišče. In tam doli sta stala dva moža. Eden od njiju slaboten in blede, drugi velik, lep in močan s podvihanimi rokavi. Anica je odstopila skoro plašna od okna in zajecala: »Ne, to ni prav!«

In zdelo se ji je, da ne more prestati vpričo sivorjavega očesa, in odhitela je iz sobe, da pozabi prizor, ki ga je videla na dvorišču.

Tam doli pa je našla moža v prijateljskem pomenku z Lipetom. Ali ona ni pristopila k njima, temveč se je vrnila v kuhinjo k Marjanici in delala in pomagala dekli in poslušala njeno glasno govorico in se ji nasmihala, ko je Marjanica hvalila njeno marljivost; ali nasmihala se je tako žalostno, da je končno še Marjanica izgubila dobro voljo in umolknila, srečna Marjanica vpričo nesrečne neveste na Peči.

## 6. POGlavJE

## In šivati noče

Deževno jesensko vreme je sedlo z veliko trdovratnostjo nad dolino. Bilo je zelo mrzlo in onstran nad vasjo je bilo videti že s snegom pokrite gore, tu doli v nižavi pa je kuhala mrzla megla, da niso ljudje sami vedeli, kdaj si nabavijo drva za zimo, ki je bila očitvidno letos prihitela prezgodaj. Dan za dnevom je lezel enakomerno v megli, ginili so tedni, da človek res ni vedel, čemu ginejo. In vendar se je zdelo ljudem, da bi že bilo dobro, da se enkrat vreme preobrne ali tako ali tako. Kakor dih umiranja in dolgega časa je bilo vsepovsod, prav kakor tedaj, ko je bil kovač prikoval smrt na hruško in je prišla v deželo žalost in skrb in dolgčas. Popolnoma tako je bilo sedaj, samo da ni bilo slavnega kovača nikjer, in je smrt kaj vljudno obiskovala ljudi, in so mrli starci na nahuhi in otroci na davici.

Ni bilo preteklo dvoje mesecev, in Anica je čutila, da je trudna. Trudna Peči in dela, trudna zbadanja od strani taščice, trudna od tega čudnega, nenaravnega življenja na Peči. Zdelo se je, da so ji lica upadla in obledela. A to je bilo samo včasih, ko sta jo morile žalost in zapuščenost. Pač pa je smeh docela izginil z njenega obraza. Zamišljene njene oči so bile podobne solncu, ki vse bolj slabi jeseni. In zdaj so bile povrhu še megle pokrile to solnce. In tudi Anici so legle megle na srce. Brezčutna bi bila hotela biti Anica, ali ni mogla, in tolažbe, nekake vzpodbujajoče moči ni našla.

Ali naj bi jo bila iskala pri možu? O Bog, prav v dno duše mu je videla, da je trudnejši od nje in da je ni reči, ki bi ga vzdramila. Če je ona hirala duševno, je mož umiral, in ona je vedela to in mu ni mogla pomagati. Zato je bilo treba nebotične moči, ona pa in njena dobra volja je krvavela dnevno pod bičem taščine nadvlade. V teh dneh se je bila sprijateljila z malo Jerico, vzela jo s seboj na vseh svetih dan na grob rajne mamice in tete. Razjokala se je in zvečer se je vrnila z molčečo Jerico. Nehote ji je bilo dete prirastlo k srcu. Izraz tope brezčutnosti na Jeričinem obrazu je izginil, ko je zaslišala prijazno besedo iz Aničinih ust, in oči so ji v sveti navdušenosti zažarele.

»Smrt! to je najlepše, kar si morem želeti,« je modrovalo mlado dekle, »umreti je lepo, umreti za Boga.« In za hip je pristavila: »O srečni ljudje, ki jih trpinčijo in morejo preleti kri za Kristusa.«

Tedaj je Jerica utihnila; opazila je, da je Anica ne poslušala. Anica je mislila vse nekaj drugega in šele po dolgem se je zavedla in vprašala Jerico:

»O smrti si govorila? Ali ti ne živiš rada?«

»Živim rada, da trpim!« je dejala deklica. Anica se je presenečena ozrla na njo. Kako more to dete govoriti o smrti? Kaj sploh ona ve, kaj je smrt?

»Kaj drugega misli, Jerica,« jo je karala Anica, »potem se ti bo pa sanjalo o smrti!«

»Meni se sanja samo o smrti in trpljenju. Samo včasih se mi sanja, da bom velika grešnica in se šele po dolgih letih spokorim,« je zopet pripovedovala Jerica, »in tedaj me je strah in se zbudim in ne morem več zaspiti!« Dekletove oči so žarele tako čudno v somrak, in Anica je potegnila deklico k sebi in jo poljubila.

Vtis tega večera je ostal cele tedne v spominu Anici. Vedno in vedno na novo ji je prišlo vprašanje: Kaj je smrt, ali je smrt res nekaj groznega, ali ni samo strah v nas in je smrt sama na sebi

nekaj lepega? In nekega dne si je odgovorila Anica: »Jerica se ne boji smrti, zakaj v nji je ljubezen velika in velika vera. Jaz pa, mi pa, mi veliki otroci umiramo od strahu, ker ne ljubimo in smo brez vere.«

In dan je minil za dnevom, ali pravega razpoloženja ni bilo za Anico. Čutila je, da ni najmanjšega razločka mej njo in umirajočo naravo, in skoro želela si je nekaj posebnega, groznega, nekaj takega, kar bi jo pretreslo, napravilo njenemu mišljenju in življenju drugo pot, zaobrnilo njene misli v gotovo smer. Samo te negotovosti in mlačnosti ne, samo tega hiranja in umiranja ne. Kdo ve, ali ni njen mož čutil istega? Ni li morda ravno radi tega izostajal po cele dneve z doma in včasih celo pil, da ga je drugi dan bolela glava in je kašljal po noči? Sivorjavo oko nad posteljo Aničino je gledalo zagonetno in žalostno v somrak, in Anica, ki je včasih dvignila k njemu oko, je čutila, da ji je celo ta slika nekam tuja, malomarna.

Polagoma je začelo Anici postajati to stanje grozno in sklenila je, da hoče hoteti, a kod, a kaj tega sama ni vedela.

Tako je bil prišel dan sv. Andreja, in tašča se je bila odpeljala v mesto, kjer je bil letni semenj, da nakupi obleke za zimo celi družini. Vzela je Jurija s seboj. Ko sta sedla v voz, je prišel za njima Tomaž. Katra je velela počakati in rekla:

»Bi šel tudi rad? Saj za enega se že stisneva, kaj!«

»Vi ste prav res, kakor se tiče, mati,« je dejal Tomaž in sedel na voz. On in Katra sta sedela udobno, skromni Juri pa zelo nerodno. Ali onadva sta se malo brigala zanj. Saj pravzaprav niti na semenj ni šel, temveč k zdravniku, ker ga je bila Anica lepo preprosila.

Drugi dan je zagledala Anica, ko je prišla doli v sobo, ogromen kup blaga. Pozno po noči se je bila vrnila Katra s sejma. Anica se ni dotaknila blaga, ali proti desetim je bila vstala tašča in jo poklicala.

»To sem kupila, glej,« je razkazovala kos za kosom tašča, »ali se ti ne zdi, da je trdno in lepo? Komaj še sem dobila to. Po goldinarju je. Boš sešila do nedelje, saj nimam, kaj bi si oblekla. To je za srajce, za Jurija. Pa Tomažu jih obenem napravi. Kaj hočeš, saj je le domač, in ti se razumeš na delo. Je le dobro, da ni treba tuje šivilje, denar je drag in časa imaš dovolj!« In Anica je kimala z glavo in gledala na velikansko skladišče obleke in ponavljala v duši: To je njej za obleko, to je za predpasnike, to je za zimske jopice, za srajce, za krilo, za hlače, to je za Jurija, za Tomaža, za Nežo, za Jerico, za vse in vsakega nekaj, samo za njo in Luko nič. In ona naj šiva vsem, možu, tašči, hlapcem in deklam, ona, nevesta na Peči. Jerici! Ti moj ljubi Bog, njej rada na pravi in pastirju. Ali zakaj naj ona šiva Neži, zakaj Tomažu? Ali ne zna Neža sama sešiti zimske kočemajke, in Tomaž, ali nima denarja, pa bi si dal napraviti v vasi? Zakaj pa so šivilje, ali zato, da bo ona delala za vse? In vse večji se je zdel kup blaga Anici in vse večji se ji je zdelo število ur, ki jih naj bi presedela za tem kupom blaga. Zato pa ni skoro vedela, kje in kaj naj vzame prvo v roko.

»Samo da mi obleko sešiješ do nedelje; drugo se ne mudi!« je zopet pripomnila tašča.

Pri teh besedah je pogledala ostro Anici v obraz in videča njeno zamišljenost pripomnila: »Zate nisem vzela ničesar, saj si dobro založena z obleko. V treh letih je ne obnosiš.« In žena je z ostrim pogledom motrila Aničino lice, da je postala nevesta zelo zbegana in ni rekla nič. To pa je moralo jeziti taščo in nekam srdito je rekla: »Če ti pa ni prav, ti moj ljubi Bog, saj ti svoje blago odstopim. Že potrpi.«

»Ne,« je dejala sedaj Anica, »ni treba!« Čutila je, da bi v hudi potrebi le nerada prejela kaj od tašče, in nadejala se je skrivaj, da je Juri gotovo kaj kupil zanjo. Ali Juri je bil vstal precej rano in

odšel z doma, in Anica ni vedela, kaj je z njim. Tudi ji sinoči ni rekel ni besedice, kaj mu je svetoval zdravnik. Vendar pa je čakala, da govori zvečer z njim. In vzela je mero tašči in se lotila dela. Prst, kjer se je bila vrezala, ji je zelo nagajal, in ko je sedela sključena v sobi, jo je začelo zebsti v noge in roke. In obenem je začutila silno zapuščeno in nezno ji je bilo v sobi, polni vzduha po kupljenem blagu. Čutila je nekak odpor proti vsemu, jezila se skoro na moža, da sama ni vedela zakaj. Nikakor ji ni hotelo delo izpod rok.

V tem mučnem položaju je minil predpoldan, in popoldan je bil še dolgočasnejši, ker se je bila megla zgostila in je bilo skoraj temno. Vendar pa so bile ure do večera minile hitreje, zakaj prišla je bila Marjanica in govorila po svoji preprosti navadi živahno in glasno. Pripovedovala je o nekem čudežu, ki se je bil zgodil v Lurdu in naštevala, koliko ljudi je bilo ob tisti priliki zraven in koliko sveč je gorelo ter koliko duhovnikov je šlo v sprevedu, da se je Jerici, ki je bila za pečjo in izbirala iz pšenice ljuljčino seme, svetil obraz divne radosti. V družbi s tema dvema bitjema je minil Anici popoldan. Samo za čas je prestala z delom in si pomela roke, ker jo je zeblo.

Zgodaj se je bilo zvečerilo.

Po večerji je Anica zopet vzela šivanje v roke. Neljubo ji je bilo šivanje, ali mislila je, čim preje izgotovim, tem preje bom prosta. Ostala je bila sama v sobi in misli, ki so jo čez dan morale, so se vrnile znova, in znova je mislila Anica na Jurija, svojega moža. In začutila je sedaj prav jasno nevoljo nad njim: »Bolehen je in se ne varuje in mene zanemarja. Prav nič mu ni mari, kaj delam. Ali je to prav?« S silo je krotila svojo žalost Anica, hotela se je prisiliti, da ne bo huda na Jurija, in ko se ji to ni docela posrečilo, je jokala sama vase, brez solz ihtela v svoji zapuščeni. Tedaj je prišel Juri. Sedel je. Bil je videti truden in slabe volje. Ona je molčala.

»Ali ti ni kaj prav?« je vprašal mož.

Ozrla se je z žalostnim pogledom nanj. On se ji je približal.

»Anica, huda si, ker sem tak,« je govoril. Ona ni vedela, ali obžaluje, ali se ji posmehuje. Zato je ostala nepremična, z očmi vprtimi v delo. On pa je govoril kakor zase:

»Ne zameri mi tega. Bo prešlo. Saj sam ne morem nič zato. Grem in grem in čimdalje sem z doma, tem lažje mi je. Samo da ne vidim Peči, in mi odleže. Pri tujih ljudeh posedim. Tuji ljudje vse drugače žive, ko mi na Peči, in to me razvedri.«

Tedaj je dvignila glavo in ga pogledala karajoče in proseče:

»Kaj ti je rekel zdravnik?«

»Oh,« se je nasmehnil, »ne boj se! Glej, nič drugega mi ni rekel, nego da naj se mnogo gibljem in živim dobro in redno.«

»Ali je to res?« je vprašala in pristavila: »Potem pa ne rečem nič, če te ni doma. In to malo dolgega časa bom že prenesla!«

On je sedel k nji in presekal smisel govora: »Šivaš?«

Prikimala je.

»Ti si zelo pridna,« je dejal. Toda Anica se je skoro zgenila strahu, tako brezčutno in brezsmiselno je rekel to. »Saj mu je vse eno,« je mislila. »On ne misli ni malo več name. Kakor otrok je, ki se nasiti igrače.« In razburjenja, ki se je je polastilo v tem hipu, ni mogla zakriti, in rekla je:

»Juri, ne misli, da ti kaj očitam, ne, Juri. Ali hudo mi je, in tako ti hočem povedati, kakor mislim. Tako kratek čas sva mož in žena. A ti si že pozabil.« Videla je, da so mu oči zadrhtele kakor sitnemu otroku, kadar ga motimo pri igri, in skoro jezno je rekel:

»Res je, Anica, silno pust človek sem. Včasih čutim to in prav radi tega bi rad pil, ali vino mi ne de dobro, in potem sem še pustejši.«

Jezilo jo je, da je tako odgovoril, in trše, kakor je hotela, je rekla:

»Ali res misliš, da sem taka vrtavka in tako malo resna, da bi zahtevala od tebe, da mi vriskaj in poj? Ne, ne, Juri! Toda drugače mislim jaz to, drugače »

»Kako no?« je zopet vprašal nestrpno.

»Tako,« je odvrnila hitro in burno, »tako mislim, da si ti moj mož in jaz tvoja žena, in da sva mož in žena, da skupno živiva, trpiva, pomagava drug drugemu, da zaupava drug drugemu. Juri,« je viknila skoro, »hočem, da iščeš pri meni tolažbe in ne iz ven Peči. Če je tu ni za te, Juri, potem je vse zaman, najina sreča in življenje, potem mi je žal, da sem prišla na Peč. Živeti sem znala tudi sama. Sedaj pa je tako, da hočem živeti, a ne za se. In če ti tega ne razumeš, moj Bog, Juri, potem si varal samega sebe in si varal mene!«

že ko je govorila, se je bil dvignil in skoro strupeno je pripomnil:

»Ne vem pravzaprav, kaj hočeš od mene. Ti imaš tako svoje misli. In morda je še nekaj drugega vzrok, in sama ne veš.«

»Vzrok?« se je začudila ona.

»Da,« je dejal on, »z mojo materjo se ne moreta, in tebi ni prav, da se tako malo mešam v va-jine posle. Ti bi rada »

»Tvoja dolžnost je to, Juri,« je odvrnila ona, »ti veš, da potrpi vse. In potrpi samo radi tebe, a ti si slep in gluhi. A meni je to hudo,« je zastokala. Ali po kratkem hipu se je ohrabrila in dejala: »Glej, Juri! Tvoja žena je najslabša dekla v hiši. Hlapcem mora šivati srajce, in v zahvalo se ji hlapci krohočejo. A ti molčiš, ti!«

»Ali si ne znaš pomagati sama?« je rekel nestrpno.

Ona pa ni odvrnila ničesar; molče je začela znova šivati. Ali v grlu jo je dušilo. Toda ni pristopil, da bi se mu bila zjokala na prsni. Molče je odšel. Tedaj pa je naslonila trudno glavo na šivanje in jokala dolgo in krčevito.

\* \* \*

Tam zunaj v naravi se je bilo zgodilo kakor čudež. Nenadoma se je bila zjutraj dvignila megla, in najlepši, kakor pomladni dan je sinil nad dolino. Čisto prijetno gorko je bilo, in Anica je ime-la že ves popoldne odprto okno. Da je bilo čuti glas ptic ali zvoke pastirske piščali, bi bila Anica mislila, da je najlepši pomladanski dan. Ali vse tiho je bilo zunaj, samo znani človeški glasovi so udarjali zdaj pa zdaj Anici na uho. Kljub temu ji je šlo delo izpod rok. Izgotavljala je tašči obleko in sama skoro ni vedela, čemu ji je pri srcu mehko. V davne, pozne dni ji je snivala duša. Zamislila se je bila Anica tako daleč, da ni vedela, ali so bile sanje, ali je bila resnica:

Po cesti doli so ropotali vozovi, in nekdo je rekel, da se peljejo romarji. Zdaj pa zdaj je bilo razločiti iz ropotanja voz pobožno pesem. Vseokoli je bil lep, topel solnčen dan, in mačka je sedela na pragu in venomer gladila s tačico mehki gobček. Sredi trate je stopal petelin, zdaj pa zdaj zamahnil s perotmi in zapel. In zopet je bilo čuti s ceste gori glas ropotajočega voza. Anica je sedela na vrtu pred hišo. V senci je ležal visok mož in gledal doli na cesto. Anica se mu je približala. Začuden je pogledal, in ko se mu je vspela v naročje, jo je skoro s silo pahnul. Ona pa je zajokala.



In potem jo je mož vzel k sebi in jo začel tolažiti, dokler se ni zasmejala. Pravil ji je, da se tudi on popelje kakor ti romarji in še dalj, dalj, čez veliko, veliko vodo, prav na drugo stran zemlje. Pa ne za vedno, ne! je prosila. Ne za vedno, je dejal in pravil, da se vrne, in da bo tedaj Anica tako velika, in on ji bo prinesel toliko lepega in dobrega. In tedaj je ona udarila z ročicama in bila vsa vesela, in tudi on se je smehljajal in govoril: In ti si mislila, da pojdem za vedno? In ona je odkimala dvakrat, trikrat, petkrat ...

»Ne za vedno!« se je zavedla Anica. In zdaj je vedela, da to niso bile sanje in da je to prvi spomin njenega življenja, in da je to njeno prvo razočaranje, in da se oni mož ni nikoli vrnil, in da je ona, Anica sedaj velika in sedi na Peči in je brezmejno žalostna, ko se spomni moža, ki jo je prvo sunil in potem objel, in da bi ga tako rada še enkrat videla, njega, edinega, ubogega, nesrečnega očeta.

Tedaj so se odprla vrata in vstopila je tašča.

»Pomerit sem prišla,« je dejala, »kaj, saj boš menda gotova.«

»Da,« je odvrnila Anica in raztegnila obleko. Tašča se je približala in prijela za rob obleke.

»No, ti si pa lepa,« je vzkliknila nenadoma, da je zazeblo Anico do srca. »Saj to je narobe! O ti moj Bog, sedaj mi sešije obleko narobe in ne na lice.« ženi je pri slednji besedi rastel gnev in glas, da je Anici plesalo pred očmi in je rdela od zadrege in strahu. Iztrgala je tašči obleko.

»Saj ni res! Kaj se lažete!« je viknila bolj prevzeta veselja, da je trditev taščina neresnična, nego razburjena.

»Kaj?« je pihala tašča. »Še lica ne loči od narobe in se usti, da je šivilja! Pa ne! To si mi napravila iz jeze in nalašč. Saj te poznam.«

»Ni res!« je viknila Anica, iztrgala v hipu obleko tašči in hitela v kuhinjo. Našla je Marjanico in jo burno vprašala: »Marjanica, ali je to lice, ali to!«

»Bog pomagaj,« je k sreči na desno uho ujela vprašanje Marjanica, »saj imate oči, to je lice. Da niste prav sešili? Ali ste znoreli? Kaj hočete? To je lice, seveda!«

Tedaj je privihrala tašča in kričala:

»Sem mi daj obleko! Tako lepo blago, in vse gre skazit. Sem daj! O, saj sem vedela, da bo kaj narobe, in res mi sešije narobe.«

»Molčite!« je kriknila sedaj Anica, »vi zamenjujete lice z na robe, ne jaz. Zakaj kričite? Pa vprašajte Marjanico, ali pa cesarja samega.«

Katra je vzela obleko in vršala na dvorišče. Sprva je steknila Nežo, in ta ji je pritrdila. Potem je srečala Šimna, ki se sprva ko dober politik ni hotel odločiti ne za eno ne za drugo. Klanjajoč se pa vljudnosti in časti Katrini, je pritrdil, da bo že res, kar trdi tašča. Potem je naletela Katra na Lipeta, ki se ji je zasmel, da ne pozna lica, da je on mož, a toliko da že loči, da to ni lice, kar trdi Katra. Katra jo je pobrala, češ, kaj da on ve. Za moško obleko morda, za žensko pa ne. Tedaj je pristopil Tomaž. »Glej,« ga je nagovorila Katra, »taka je naša nevesta; ji dam obleko delati pa mi iz same jeze narobe sešije. Kaj bi napravila šele s srjncami za te in za Jurija. Taka šivilja, še lica ne loči.« Pristopila sta bila Neža in Šime. Nekako vstran je stal Lipe. Tedaj je stopila Anica med vrata. Obličje ji je gorelo razburjenja. Tomaž je sunil Katro, češ: »Poslušaj!«

»Naj poslušaj,« je kričala tašča, »škoda, da Jurija ni, da bi še on razsodil. Na, na, Neža, in nesi Cilki, naj popravi, če more. Pa ji reci, da je že tako, kadar naša noče.«

Anica se je morala prijeti za vrata, zakaj od jeze je kipelo v nji, da ne bi bila mogla izpregovoriti niti besede.

Tašča pa je k poslom obrnjena izzivala še dalje:

»Take so te mlade punice! Za nobeno delo ni, in če kaj zna, pa noče. Človek se trudi in ubija od zore v mrak, troti pa žró.«

»Troti, haha,« se je ljubeznjivo skušal nasmehnuti Tomaž proti Anici. Že je hotela pobegniti Anica, ali komaj je čutila dovolj moči. In tedaj se je nekaj zgodilo. Mirno je pristopil Lipe, vzela obleko in dejal:

»Deset poličev, mati, staviva, da je to lice.«

»Troti, troti,« je ponavljal Tomaž za Lipetom, ki se je obrnil sedaj in dejal:

»Ali veš, Tomaž, da trdiš resnico. Na Peči so res troti.«

»Res?« se je začudil Tomaž.

»Prav res,« je nadaljeval Lipe napol k Tomažu, napol k Katri, »pa naša nevesta ni trot!«

»Kdo pa?« se je razkoračil Tomaž; očitno se je hotel pobahati in pokazati pred Katro. Neža in Šime sta se skromno umaknila, tako da sta si stala hlapca z oči v oči. Katra je stala ob strani. Na vratih je s široko odprtimi očmi čakala Anica.

»Kdo?« je zategnil Lipe, »ti, Tomaž, na primer!«

»Kdo pa tebe po čem vpraša,« je rekla zdaj Katra, »ali nimaš nič dela?«

Toda Lipe je bil videti kaj odločen in silno dobre volje in smehljaje se je rekel:

»Brez zamere, gospodinja, pa je že tako. Tisti, ki pri obleki zamenja lice, tudi čebele od trota ne bo ločil.«

Sedaj stoprav se je oglasil »oskrbnik« v Tomažu:

»Kaj pa, če bi hlapca zamenjali, ali pa če bi hlapec moral zamenjati gospodarja?«

Toda Lipe je bil neusmiljen.

»Kdo bi pa potem delal, Tomaž? Troti?«

»Veš kaj,« se je razkoračil sedaj Tomaž, »če ti ni prav, Lipe, saj lahko greš!«

»Tomaž,« je odvrnil mirno Lipe, »hlapec ti, hlapec jaz, če pojde kateri, in kateri pojde, pove gospodar!«

»Prav nič te ne ustavljam!« je od jeze hripava pripomnila Katra. Lipe se je samo smehljajal.

»Lahko greš, kadar hočeš,« je nadaljevala Katra, »bolje prej, ko slej. Da bi se hlapci vmešavali v reči, ki jih prav nič ne brigajo, tega nismo vajeni na Peči. Zato pa lahko greš, Lipe!«

»Hm,« se je začudil navidezno Lipe, »kaj ste vi, mati, gospodar? Mislim, da je Juri. In samo on me bo gonil raz Peč.«

Še nikoli ni slišala Katra takih besed. V živo rano je zadel fant z opombo, da je na Peči prav za prav Juri gospodar. V tej jezi je Katra pozabila vse dostojnosti. Dvignila je roko in velela:

»Še danes pojdeš! Še sem gospodinja jaz!«

»Bosa je ta, mati. Kaj ste tako pozabljivi, da ne veste, da je Juri že izpolnil štiriindvajset let. Krs-tili ste ga za Jurija, rojen je pa bil menda oktobra.« In fant se je obrnil in odšel visokovzravan proti hlevom. Katra je planila proti hiši. Tomaž pa je šel za Lipetom.

»Ti,« je dejal, ko se Lipe ni ozrl.

»Kaj?« se je obrnil sedaj Lipe. Hlapca sta si stala enako močna naproti. Lipe je bil miren, ni pa bil Tomaž.

»Tisto o trotu si bom zapomnil,« je dejal Tomaž.

»Le,« se je odzval Lipe, »zato sem ti povedal.«

»Molči!« je siknil Tomaž. »Ali hočeš, da te treščim čez streho?«

»Kajpak, tak trot, pa mene!«

Tomaž se je zakadil v Lipeta.

»Če je pa tako naj pa bo!« je mrmral Lipe, se umaknil Tomažu, ga popadel okolu telesa in ga položil na tla in dejal:

»Tomaž, ti si dober človek, pretepati se pa ne znaš!« Toda Tomaž je bil razjarjen in je začel vihati rokave.

»Ali bo zdaj zares?« se je smejal Lipe.

Tomaž se je ravno hotel pognati na Lipeta, ko ga je nekdo prijel za rame. Bil je Juri. Pravkar je bil stopil na dvor.

»Kaj je to?« je vprašal.

»O, nič!« je odvrnil Lipe, »s Tomažem sva poskušala, kdo je močnejši.«

In kakor da jima zavida, se je obrnil Juri v stran ...

## 7. POGlavJE

## Prva nedelja v adventu

že davno je bilo odzvonilo k pozni maši, in s Peči so bili pravkar odšli v vas. Vreme se zadnje dni ni bilo izpremenilo. Vendar pa se je začelo že zgodaj zjutraj, komaj se je bilo pokazalo solnce, nekam megliti, in sinje nebo je bilo, ko da je prevlečeno s sivim pajčolanom, in kmetje so vedeli, da zna prihodnje dni nenadoma udariti zima in čakajoči, da zazvoni »skupaj«, so govorili pred cerkvijo, da »diši« po snegu. Tu pa tam je prekinila ta ali ona opazka pogovor o vremenu. In teh opazk je bilo mnogo, zakaj ljudje, ki so šli v cerkev, posebno ženske, so bile izpostavljene opazkam čakajočih.

»Glej no,« je bilo čuti, »tam gresta »mlada« s Peči!« In možje so se ozrli na Jurija in Anico. Redko se dogaja na kmetih, da gresta mož in žena skupaj v cerkev. Morda se je ravno radi tega dozdeval ta dogodek vreden opombe.

»Kakšna lepa ženska je ona!« je pripomnil drugi, »on pa ni videti kaj vreden. Saj leze ves na kup.«

»Pa vsega ima dovolj!«

»Če pa ni zdravja! Kako pa, se kaj ujemata?«

»Tisto že, pa kaj vemo, ko so na Peči sami za se!«

In tedaj je zazvonilo in ljudje so se zgrnili v cerkev.

Tam gori na Peči pa je bil nekdo zamudil in je sedaj hitel na vso moč. Bil je Šime. Da pa je bil zamudil, ni bil kriv sam in godrnjal je: »Pa jo bo imela na vesti mašo, in jo bo.« Pri teh besedah je mislil Šime Nežo, ki je bila pritekla za njim in ga ustavila z zadevo, o kateri je Šime brž dvomil, da je vredna, da zamuja radi nje mašo. Neža pa je bila drugačnih misli.

»K maši, seveda, se ti mudi,« je govorila dekla, in obraz ji ni bil ravno prijazen, »kakor ne bi vedela, kam te vleče, in kje si vsako nedeljo.«

»Kaj misliš?« je vprašal nedolžno Šime.

»Dobro veš!« je odvrnila ona in zamahnila z roko. »Moj denar mi daj nazaj, potem pa greš kamor hočeš. Da, moj denar, hinavec grdi.«

»Oho!« se je čutil užaljenega Šime.

»Nič oho,« se je hudovala Neža in stopila bliže hlapcu. »Ničesar mi ne boš utajil in ne boš. Pa reci, da ni res. S tisto Rezo iz trga sta zmenjena. Za vino ji daješ. Vino ji kupuješ za moj denar. Mene pa slepariš in se mi hliniš. Glej tak si, tak!« Neži je prehajal glas iz jeze v žalost, in žalost je pri zadnjih besedah prešla v solze, in solze so postale glasen jok. Šimnu ni bila ne njena jeza, ne njena žalost všeč, najbolj pa ga je razburil njen jok, in je dejal:

»Če imaš pa tako pamet, da vse veruješ hudobnim jezikom, pa joči. Mar meni!«

»O saj vem,« je prišla zopet jeza, »da ti nisem mar. O saj vem! Tebi je mar le jed in pijače, in besede sneš in hinavski si kot Judež. Zato pa hočem svoj denar nazaj.«

»Dobiš ga,« je odvrnil Šime samozavestno. »Tistih par grošev! Glej jo no, s takim namenom si mi dajala. Lepo, da vsaj vem!«

Nežo je prevzela žalost, in strah, da bi ji Šime posojenih goldinarjev res ne vrgel pod noge, je govoril iz nje:

»Obljubil si mi tolikokrat, da me vzameš. In zadnjič, ko si bil bolan, si rekel, da je ni boljše ženske od mene in da mi ne pozabiš. Šime, glej, tak si ti.« In jok jo je znova posilil.

Šime pa slučajno ni imel onih par grošev, in zato je sklenil samo braniti svojo trdnjavo in, če bi se dalo, rešiti se častno in ugodno iz zagate, in je dejal prijazno ali prepričevalno:

»Tisto je že res, Neža, in ne bom ti pozabil. Če pa misliš, da me smeš zmerjati kakor se ti poljubi, potem si pa le zapiši za uho, da bi tudi jaz lahko eno rekel. Pa zlasti tiste groše pusti na miru. Ali misliš, da ne vem, čegavi so bili? Glej, lahko bi rekel eno, pa je ne rečem!«

Neža je, živo zadeta v poštenje, za hip obmolknila. Tem živahneje je naskočila nato Šimna:

»Da, pa me zatoži, daj, če imaš kaj vesti. Ali sem vzela zase? Ali sem zase? Ali nisi tri dni hodil in prosil, da moraš imeti do nedelje? Ali me nisi sam naučil, kje naj iščem in vzamem? O, le znani! Pa bom povedala vse, kakor je bilo, in bom.«

»Tiho, tiho,« je miril Šime, »kar je, je.«

»Ne,« je dejala Neža, »zdaj vem kakšen si in česa se imam nadejati od tebe!«

»Neža!« je prosil Šime. »Jutri, ko boš mirna, se zgovoriva!«

Ali Neža očitno pri svoji naravi ni bila modroslovec ali pa je mislila, da oni, ki ne odlaša, najboljše dela. Zato je segla še enkrat z jezno kretnjo po odločnost:

»Šime, obljubi, da one ne pogledaš več!«

»Ali bom mižal!«

»Šime, misli na svojo dušo, meni si obljubil, da me vzameš,« je prepričevala Neža Šimna. Ali Šime je bil očitno zakrknjenega srca. Neža je poskušala orožje tega sveta. Segla je v žep po ruto in razvezala vozel in položila paznemu Šimnu, ki se je radi lepšega branil, čisto nov goldinar v jopič in s premišljeno plemenitostjo pripomnila:

»Bodi vesel in pij in vsaj malo misli name!«

»Če ni ukraden!« se je pošalil on, ali hitro pristavil: »Brez skrbi Neža, tak pa nisem, da bi ne vedel, kaj je prav. In če sem rekel, da se vzameva, se tudi vzameva. Jezikom pa ne veruj.« Njej pa so silile solze v oči, in v srcu je klela vojaški stan, ki ji je dobrega Šimna tako skazil. Še dolgo je gledala za fantom, ki je vesel svetle prostosti in še svetlejšega goldinarja hitel po rebro nizdol. Tedaj pa se je Neža vrnila in srečala Marjanico in se zaplela z njo v dolgo, srdito obravnavo in dokazala, ali vsaj hotela dokazati, da je Marjanica zmaj, ki ljudi ubija in sumniči, in da bi bolje naredila, če bi šla za paznico v Begunje, nakar je Marjanica čisto resno dostavila, da pojde tudi in čaka samo še, da poženejo Nežo tja, »pa ne za paznico«, nakar sta se stranki nespravljeno razšli. Marjanica je postala na vratih v hišo in gledala Luko, ki se je privlekel izza hleva, in ga počakala.

»Usmiljeni Bog!« je tožil starec.

»Kaj?« je preslišala z desnim ušesom Marjanica, ali da vsaj nekaj odgovori: »Maša ti pa ne diši, ne! Kako bo to srečno, če pa ne moli!«

»Davi sem bil pri maši,« se je branil starec, »pa bi bilo bolje, da nisem bil.«

»Tako, seveda, pogan,« je sedaj razumela Marjanica. »In zakaj no, zakaj bi bilo bolje?«

Starec je žalostno kimal z glavo.

»Lani so ga kovali, letos sem ga dobil od Jurija, pa pipo sem si mislil kupiti, ker mi je Tomaž staro razbil. Pa si kupi, kupi, če je izginil in ga ni.«

»Tomaž?« je vprašala Marjanica.

»Goldinar,« je odvrnil tožno Luka.

Najbrže Marjanica ni razumela moža. Zato je zamahnila z roko in rekla:

»Nekaj plečeta imam, pojdi z menoj, boš snedel.«

»Ne morem!« je odvrnil Luka in odkreval k hlevu.

»Kakor hočeš,« je mrmrala Marjanica, »še rad bi ga, pa ga ne bo.«

Stari Luka pa je lezel na seno in premišljal, da je bilo tedaj, ko je spal pod streho vsaj toliko dobro, da je imel tam mir in da se ni umaknil od tam in hodil spat v seno, kdo ve, bi li ne imel še vedno svojega goldinarja. Zato je govoril skoro na glas sam s seboj:

»Eden ga je vzel, če ga ni Tomaž, ga je pa Šime. Pa naj ga le, na vesti mu bo gorel, če je še pravica, in mu bo.« Pri tem je Luka vendar še z iskrico upanja svetil po senu, da bi li ne našel strgane nogavice in srebrnega goldinarja v nji. Ali nič ni bilo, in ona iskrica je slednjič ugasnila, in Luka je bil v temi svoje žalosti brez pipe in tobaka in v srcu je sodil kruto sodbo tatovom.

Doli v hlevu je sedel prav ta čas vse drugačnih misli mladi pastir Anže. Lipe mu je bil dal desetico, da varuje mesto njega in »pogleda včasih na Dimko«, in tako je bil odšel Anže k zgodnji maši, spravil desetico in je sedel sedaj z zamazano knjigo na kupu stelje in se ni brigal za ves svet nič. Imel je namreč Anže svoje posebne misli. Kljub svojim mladim letom je imel že čisto jasne račune, »kako bo«. Anže je ljubil konje nad vse, in nad vse ga je bolelo, da na Peči niso imeli konj. Anže je s pomilovanjem opazoval govedo in si mislil: Kaj bo to. Tak hlev, poln konj, to bi že bilo. Najlepše sanje Anžetove so bile, da bi postal kdaj tako imovit in bi imel cel hlev konj. In Anže si je bil napravil trden sklep, da to upanje uresniči. Težje je bilo seveda z načrtom, ker mu je pri tem nagajalo to, da so konji dragi, on pa ubog kot miš. Ali pogum mu ni pešal in Anžetu so rojili po dnevu in po noči konji po glavi in zgodilo se je, da je videl drdrati po cesti doli voz in se ko maček spustil nizdol, samo da vidi in presodi konje. Tudi je čakal z nestrpnostjo, da pride čas, ko ga potrdijo v vojaka. Da bi ga ne potrdili v dragonca, si Anže niti misliti ni mogel. Nekje si je bil kupil knjigo o konjih. Nad vse draga mu je bila, in skrbno jo je skrival in samo tedaj, ko je bil sam, jo je prebiral in gledal slike, ki so jo krasile, in se divil orjaškemu pincgavcu in prožnemu Angležu, zavidal Arabca za jedre žrebce in z velikim zanimanjem čital o ameriških divjih mustangih. Samo Jerici je bil pokazal to knjigo. Toda Jerica je pokazala tako malo zanimanja za konje, da je prišel Anže skoro do zaključka, da ni vre dna, da bi govoril z njo. Če pa je pomislil, da je Jerica ženska, ki nima in ne more najti zanimanja za konje, ji je odpustil, dasi ga je zelo bolelo, da je Jerica čitala samo pobožne knjige, in je bila njena vsakdanja molitev, da bi postala svetnica mučenica ali pa vsaj spokornica. Tako ni imel Anže nikogar, ki bi se z njim razgovarjal o najljubšem. Ko pa je bil doznal, da je Luka dolgo let vozaril, se mu je obesil na vrat in z neskončno potrpežljivostjo zapamtil slednji Lukov rek o konju in konjih sploh. Te svoje poizvedbe je pričenal Anže s težkim vprašanjem, kaj da misli stric Luka, da li nima konj pameti, nakar je pribil Luka potem, ko je bil hvaležno spravil klobaso tobaka, »da ne bo zastonj govoril«, kakor je vselej Anže modro svoje vprašanje podprl, da po njegovi misli konj nima pameti, dasi je včasih desetkrat pametnejši od voznika, in da je prav za prav škoda, da marsikateri konj ne zna govoriti, ker bi potem marsika-

teri konj povedal mnogo pametno ali pa neumno, kakor že bodi. Nato je vedel Anže, da je treba vprašati, kake so te pametne in te neumne. In stric Luka je razgrnil pred pastirjem cestne dogodljaje, katere je bodisi sam doživel, ali pa njegovim znanci.

Ko je bil tedaj zaslišal Anže Luko, je spravil takoj knjigo in zlezel na seno in našel Luko še vedno iščočega po senu izgubljeni goldinar s komaj še tlečo, gori omenjeno iskrico.

Anže je začel:

»Hm, Luka. Jaz pa pravim, konj vendarle nima pameti.«

»Je nima, ne!« je kratko odvrnil starec.

»Hm,« je pripomnil Anže podjetnejše, »danes je nedelja, zato sem vam prinesel »drobnega«.« In stegnili so roko z ovojem tobaka proti starcu. Toda starec ni segel po ponujanem.

»Hm,« je pripomnil Anže začuden, »kaj pa je!«

»Kaj bo! Izgubil ga nisem, zapravil ga nisem, pa ga ni. V nogavico sem ga povil.»

»Kaj, v nogavico?« je vprašal Anže, »tam doli leži ena. Neža jo je menda vrgla davi na gnoj.«

Starec je oživel.

»Da leži?«

»Leži, ali grem po njo?« In postrežljivi Anže se je kmalu vrnil s čudotajnim predmetom.

»Ta je,« je šepetal skrivnostno mož in jo skoraj siloma iztrgal fantu iz rok. Prav tako hitro in burno jo je pognal od sebe z grozno opazko: prazna!

V hipu pa je prijel fanta za rame in viknil:

»In Neža, praviš, Neža jo je vrgla na gnoj!«

»Seveda,« je odvrnil Anže, »kaj pa je?«

»O, tatica grda,« je zastokal Luka in pristavil: »Pa sem mislil, da mi je vzel Šime. Naj le, naj. Dala bo nazaj, tako gotovo bo dala.«

»Seveda, seveda,« je kimal živahno Anže z glavo in mislil, kako bi vsaj nekaj izkupil za tobak, in rekel:

»Če bi imel konj pamet, potem bi imel tudi dušo.«

»Kdo bo to mislil,« se je kratko odrezal Luka in iskal prve stopnje na lestvi. Anže mu je sledil.

»Česa, ste rekli, se ne sme posojati,« je napadal Anže.

»Pipe!« je godrnjal Luka in iskal z nogo druge stopnje.

»In konja!« je pripomnil Anže.

»In konja!« je mrmral Luka in poiskal tretjo stopnjo.

»Kaj pa, kadar se konj splaši?« je spremljal pastir Luko.

»Takrat je ves slep!« je rekel Luka na deseti stopnji.

»Kaj pa, če je konj muhast?«

»Potem je za konjederca!«

Luka je bil na tleh, ali fant ga ni izpustil ter mu v hipu stal ob strani.

»Lep konj je vreden premoženja!«

»Lep konj, pa dober svet,« je dokončal Luka in se obrnil nato k fantu: »Zdaj me pa pusti, ne izpustim je, dokler mi ne vrne goldinarja.« In Luka se je z vso vnemo obrnil proti hiši, medtem ko je Anže z dolgim obrazom gledal za njim. Prav tedaj pa sta se prikazala izza vogla Anica in Juri. Mož je bil smrtnobled in se je naslanjal na Anico.

»Ježeš,« je zadrhtel Anže, »saj je krvav.« Luka se je ozrl. Juri se jima je skušal nasmehnuti, ko je šel z Anico mimo.

»Krvav je!« je šepetal Anže.

»Kaj?« je dejal Luka, »krvav? Ali je padel?«

»Ne,« je odvrnil Anže, »pod vratom, po srajci. In kakor mrlič je bil. Ali bo umrl?«

Luka je skomiznil z ramama in odšel proti hiši. Anže pa je še dolgo ostal na mestu in premišljal, kar je videl. Zdelo se mu je, da še nikdar ni videl groznejšega. Potem pa je zavil v hlev, sedel na kup stelje in segel po knjigi s konji.

\* \* \*

»Danes si mnogo bledejši,« je rekla Anica možu, ko sta šla zjutraj raz Peč, »ali si bolan?«

»Ne vem,« je odvrnil, »nekam tesno mi je. Nerodno sem spal, ali pa se bo vreme sprevrglo.«

Nekak čuden strah se je polastil Anice. Umolknila je. Ni skoro vedela, o čem naj govori. Neprijetna misel, strah pred nečim negotovim jo je navdajal. Zaman se je trudila, otresti se vznemirjajoče jo slutnje. Toda zaman. Pri maši ji ni dalo miru, in zopet in zopet se je ozrla na možko stran in pogledala na moža. In vselej je nato dvignila oči proti oltarju, in neizrečena žalost ji je silila v molitev. In vendar ni mogla moliti. Kakor ni mogla moliti, tako je tudi samo napol razumela besede evangelija in propovedi. Slišala je, da se bodo prikazala gotova znamenja. In tedaj bo blizu ura sodbe. Slišala je kakor v polsnu evangelij o sodnjem dnevu, ali niti razumela, niti slišala ni dobro vsega. Zopet in zopet se je ozrla na moža in čim dalje se je ozirala, tem večji nemir se je je polaščal. »Gotovo mu je slabo,« si je mislila, videča, da se mož naslanja ob zid, in sama je mislila, da čuti isto vrtoglavost, kakršna je mislila, da muči Jurija. In neprenehoma je kljuvalo po njenih mislih: prikazala se bodo znamenja, znamenja, znamenja.

In blizu čustva, da se sama zgrudi na tla, se je ozrla na moža in videla, da si briše čelo, da je bled, bled. Ob enem je videla, da mu je sosed položil roko pod ramo in so se ljudje razmeknili. Tedaj je vedela, da mu je slabo. Duhovnik je bil ravno zapustil propovednico. Ona je naglo pokleknila in odšla je iz cerkve.

»Za cerkvijo je!« ji je pošepetal neki možki, ko je stopila na plan. Skoro stekla je okolu cerkve. Ko je stopila na grobove, ni sprva opazila nikogar. Potem pa je zagledala čez nizek kamenat križ sklonjeno postavo svojega moža. Planila je k njemu.

»Juri, ali ti je slabo?« je vprašala razburjena.

Ni ji odgovoril. Pripognila se je, da bi mu videla v obraz. Bil je smrtnobled in zaprte oči je imel. Grozen strah se je je polotil. Objela ga je in ga skušala dvigniti:

»Juri, ali si umrl?«

Odprl je oči. Grozen napor in trudnost sta se mu zrcalila na osinelem obrazu. Okrog ust mu je stala kri, in srajca je bila pod vratom oškropljena od nje.



»Kri!« je zaječalo v Anici, in noge so se ji zašibile, in v glavi ji je kljuvalo: znamenje, znamenje, znamenje. Tedaj se je mož oprl na njo. Nekaj krvi je prišlo v njegovo lice, komaj slišno je zašepetal: »Pojdiva.«

Naslanjaje se na Anico je lezel. Pred gostilno je vprašala, ali ne bi bilo bolje, da gresta notri. Odkimal je. Polagoma se mu je vrnilo nekaj moči, vendar pa sta šla silno počasi. Anici je bilo vso pot čudno tesno pri srcu. Venomer je mislila, ali ga ne bi prijela z obema rokama in ga nesla ko dete, zakaj, kakor dete slab se ji je zdel, in njene misli, ki jih ni mogla nikakor zbrati, so se vedno zopet vračale do vprašanja: kaj pa sedaj, kaj bo sedaj, in kakor v odgovor ji je zvenelo po ušesih: to je znamenje, znamenje, znamenje!

Stoprav, ko sta bili z Marjanico spravili Jurija v posteljo, se je nekoliko zavedla in začutila, da je vsa prepotena in da se ji roke tresejo. Marjanica jo je skušala oživiti in je govorila kolikor močje tiho:

»Ne bo umrl, ne bo. Rajna Cedrovka je bruhnila za celo vedro krvi, pa bi še živela, da je ni popadel stekel pes. Kaj bo to hudega. Samo prehodil se je. Dobro jesti in piti mora. Seveda! In še plesal bo, kaj neki ne!«

»Ali misliš,« je vprašala Anica.

»Ljubi Bog, saj nisem stara devet let. Saj vem nekaj!« je odvrnila Marjanica, ki se je bila privadila poslušati Anico vselej z desnim ušesom. Nato je Anica odšla k možu.

Našla ga je dremajočega in tiho je postavila posodo z gorko limonado, katero je bila pripravila, na mizo, in po prstih se bližajoča se je nagnila nadenj. Stoprav sedaj sta ji napolnili srce brezmejna žalost in ljubezen do tega revnega slabotnega človeka, ki je ležal ko malo dete pred njo. V hipu pa jo je obšel strah, da li ni morda mrtev, in od strahu ledene ustnice je pritisnila na njegovo čelo. Odprl je oči in se nasmehnil.

»Limonade sem prinesla, to je dobro!« je šepetala in segla po pijači. Privzdignila mu je glavo in mu dala piti. Pil je s slastjo. Potem je zopet legel in strmел pod strop. Ona je sedla k njemu. Bala se ga je pogledati in tudi ni vedela, kaj bi govorila. Dvignila je oči, in zopet ji je pogled obvisel na sivorjavem očesu, mirnem in tajnostnem. Nemir se je je polastil. Tedaj je začutila vlažno roko v svoji, da jo je streslo. Mož je gledal na njo in rekel:

»Anica, če je taka smrt, potem mi je vseeno.«

»Smrt?« je vprašala, »kaj misliš?«

Sopel je težko in šele po kratkem odmoru je dejal:

»Saj je vseeno. Življenje ni nič!«

»Ne govori tako, Juri!« se je utrgalo njej iz srca. »Glej, to je od tvojega dirjanja okoli. Tako sem te prosila. In zdaj si zopet izgubil ves pogum. Pa ne misli, ne, smrt je grozna.«

»Grozna,« se je začudil, »čemu?«

Nevolja in žalost sta se borili v nji. Ni mogla umeti. Če bi ona sedajle morala umreti, neskončno bi ji bilo težko. Po vsem bi ji bilo težko, po možu, po Peči, po Marjanici. In on, njen mož, ne čuti nič tega, govori tako, kakor da nima nje, ki trpi in se muči zanj. Solze so ji stopile v oči. Juri jih je opazil.

»Žalil sem te,« je šepetal, »pa ti si preskrbna. In tega ni treba. Saj niti zaslužim ne!« je pristavil tiše.

»Ljubim te, in ti govoriš tako!« je plakala žena.

Mož se je smehljajal pred se in dejal:

»Malo veselja imaš z menoj, saj vem. Zato mi je vse eno.«

»Ne govori več tega,« se je izvilo zopet njej prav iz osrčja. »Ti ne veš, kaj govoriš. Ti si ves iz sebe. A to je greh. Ti moraš živeti, živeti. Moraš!« Glas ji je drhtel, in rdečica ji je plala v obraz. Prijela ga je za roko in prav k glavi, k ušesu mu je položila usta in šepetala: »Ali veš, da nisem več kakor prej? Ali veš, da moraš živeti za druge? Ne zame, za drugega ...« Solze so ji udušile nadaljne besede, ko mak je rdel njen obraz. Bila je divna v tem trenutku. Mož je vzdihnil. Nova bledest mu je pokrila lice. Potem pa se je vzpel pokoncu in potegnil njeno roko k sebi in ji jo začel poljubljati in ves srečen je šepetal:

»Ali res, Anica, ali res?«

»Res,« je kimala z glavo jokajoča in smehljajoča se ob enem.

»Oh!« je vzdihnil mož, »in jaz sem bolan, to je res preneumno!«

»Tiho, tiho!« je mirila ona ...

## 8 . P O G L A V J E

## Kača

»Oskrbnik« na Peči Tomaž je živel dokaj samostojno. Prostorno sobo si je bil uredil koncem hiše v domovanje in Katra mu je bila dala zanesti vanjo nekaj hišne oprave, nekaj slik, stolov in posteljo. Nekaj pa si je bil sam napravil. Tako je bila soba, dasi ne prijazna, kakor ni bil prikupljiv Tomaž, vendar prav pripravna. In pri vsem neredu in vzduhu po tobaku in pijači, je bila soba do pičice podobna hlapcu. Beraška in bahaška obenem. Poleg plesnjive oprave popolnoma nova puška, poleg stare slike, pripodobljajoče sv. Trojico, v zlatem okvirju povečana fotografija Tomaža. V kotu za omaro pa je ležala v svetem neredu med škornji in cunjami steklenica do steklenice, vse prazne, med tem ko so stale na polici v lepi vrsti polne s kaj pomembnimi etiketami ali pa oblikami. Stanovanje samca, oskrbnika, ki je seveda včasih truden in se zavleče v svoje štiri stene.

Tukaj se je dogodilo sta se sešla tiste dni Tomaž in Katra. Ali ju je bolezen Jurijeva pripeljala semkaj, ali pa sta imela hlapec in gospodinja že večkrat tukaj svoje tajne pogovore; naj si bode tako ali tako. Sedaj sta sedela pri gugalnici se mizi z oči v oči, in na mizi mej njima je bila steklenica likerja in dvoje čašic. Tomaž je očitno že večkrat izpraznil v dušku svojo, katere pa ni polnil iz steklenice na mizi, temveč iz druge, katero je bil postavil za se na okno; zato je nekam zadovoljno in objestno motril ostre črte, naproti mu sedeče, od skozi okno padajoče svetlobe obsvetljene gospodinje Katre. Hlapčevo lice je bilo veselo, in to je moralo biti Katri zoprno, zakaj dvignila se je naglo in rekla trdo:

»Drugega ne znaš, nego piti in molčati!«

»Mislim!« je dejal navidezno samozavedujoče se Tomaž.

»Misliš?« je zategnila Katra in se zasmejala. V hipu pa se ji je lice zopet zresnilo in je pristavila:

»No, in kaj misliš, kaj?«

»Mislim!« je zopet ponovil hlapec in hlinil silno resnost. Pri tem pa se je nagnil nazaj, vzel steklenico raz okensko polico in si nalil in izpil žgočo tekočino.

»Tako!« je nadaljeval, »saj bi rekel, pa ste sami dovolj pametni, da veste in vidite. Prav žal ji ne bo po njem, ne!« Odurno se je zasmegal, tako da ga je Katra pogledala začudeno.

»Kaj pa veš?« je vprašala, in njene oči so bile v resnici začudene.

»Kaj vem! Vem, kar je res. Če je ona s Peči, je ravno tako Lipe. Rad bi na Peč nazaj. Pa se dobro ujema. Le zapomnite si, še pogrebli ga ne bodo, že se bo možila zopet.« Tomaž je govoril te besede, kot da govori o čisto vsakdanji stvari. Niti za hip ni Katra odmaknila od njegovega obraza oči. Sedaj pa se je nagnila čez mizo in vprašala:

»Ti misliš, da Juri ne bo dolgo!«

»Smrti mu ne želim, dolgo pa ne bo!«

»In potem?«

»Potem,« se je zasmegal hlapec, »je mogoče, da ostane ona in še kaj drugega, pa je tudi mogoče, da se poroči v drugo.«

»Nikoli,« je zasikala Katra. »Ona ne bo gospodinja na Peči.«

»Saj je že,« se je zakrohotal Tomaž. »Ste li vi?«

žena je nekaj hipov molčala, ko da se bori sama s seboj. Nato je še enkrat ostro premotrila Tomaževo lice.

»Tomaž,« je govorila nato, »zgovoriti se morava. Ko si prišel na Peč, in sem videla, da se razumeš na delo, sem mislila: počakaj, če izkaže, da ima vztrajnost in da je vreden; ali je to tako čudno, da vzame gospodarica hlapca?«

»Oha!« se je zelo široko nasmehnil Tomaž, »taka je ta!«

»Tomaž,« je povzela zopet Katra besedo, »ne jaz ne ti nisva več mlada, sem si mislila. Dobro mu bo na Peči in hvaležen mi bo!«

»Tisto pa!« je prikimal resno hlapec.

»Vse je bilo prav, in sem že mislila, da ti bom rekla, pa je prišlo vmes, da se je hotel po sili ženiti!«

»In se je tudi!« se ji je posmehoval Tomaž.

»Molči!« je velela, »naj se! Ali naj bi bila pustila, da se mi konča in zapusti premoženje komur-sibodi? Kaj veš ti, kakšna trma je bil. Zato pa sem molčala. Zdaj pa veš. Lahko bi bil gospodar na Peči. In tudi lahko veš, kdo ti stoji na potu.« In za hip je žena molčala. »Juri ne!« je rekla nato.

Tomažu se je bil obraz zresnil.

»Misliš?« je vprašala.

»Mislim!« je dejal in udaril z roko po mizi in pogledal na Katro:

»Tisto je že res, da on ni na poti. Kaj pa še bo, tega ne ve nihče. Tudi če umrje, kaj potem? Testament napravi, pa je, pa jo preženite, če morete. To ni nič Katra.«

»Testament,« je burno soplala ona, »ti misliš, da bi ji zapustil Peč?«

»Anti pritikal bi se. Saj ne bo za njo samo!«

Katra je vstala. Grozne misli so ji morale orati po glavi, zakaj obličje ji je bilo docela predru-gačeno, skoro strašna je bila Katra, in Tomaž sam se je nekako umikal s pogledi njenim bode čim očem. Ko se je umirila, je vprašala:

»Tisto o Lipetu, kar si rekel, kaj pa veš?«

»Pustimo,« je zamahnil z roko, ko da ni vredno, da govori o tem. Nekak strah ga je obšel, in sumničenje, ki ga je bil preje izrekel, si ni upal ponoviti, češ: naj ji vrže v obraz, ali pa Lipetu, ka-tera grba jih bo potem držala.

Katra je stopila prav k njemu in mu skoro šepetaje rekla:

»Ali stojiš ti z menoj, stojiš?«

»Kakor hrast!« je odvrnil.

Segla mu je v roko.

»Potem računaj in delaj tako, ko da si gospodar na Peči.« V hipu je zbežala iz sobe. Tomaž je gledal s pol začudenim in pol porogljivim obrazom za njo. Dvignil se je in si nalil zopet čašico pijače. Obraz se mu je nabral v resne črte, ko so se polagoma razvezale, in okolu ust mu je zaigral samozavesten smehljaj.

»Gospodar na Peči!«

Prikimal si je z glavo in začel žvižgati zarobljeno pesem. Potem pa se je zleknil na postelj, in kmalu je bilo čuti njegovo glasno smrčanje.

Zunaj je bilo začelo snežiti.

\* \* \*

Anica je bila poslala Lipeta po zdravnika, in pri tej priliki se je zgodilo, da se je поблиže spoznala z njim. Vedno in vedno zopet se ji vračala gotova slika v spomin. Močni in krepki fant na strani njenega bolehnega moža. Od onega dne pa, ko se je bil fant tako goreče potegnil radi obleke za njo, se je čutila skoro dolžna, da mu pove, kako mu je hvaležna. In sedaj, ko ga je poslala k zdravniku v trg, je prišla priložnost, da je to storila.

Bila sta sama v veži, in fant je mislil pravkar oditi, ko je stopila k njemu in rekla:

»Zaradi Tomaža, Lipe, se pa kar nič ne boj. Sem že govorila z Jurijem. Juri Tomaža tudi ne mara. In če pojde kdo, pojde Tomaž prvi s Peči.«

Fant je obstal in uprl oko v Anico, da jo je obšla zbeganost, in dejal:

»Juri bi pametno napravil, ko ozdravi, da bi enkrat za vedno pometel na Peči. Zakaj se le tako boji matere.«

»Bolan je!« je odvrnila ona, kakor da priznava Lipetu, vendar ne odobruje, da bi kdo sodil Jurija. Fant je opazil to in dejal:

»Tako mislim jaz!«

»Tudi jaz!« je mislila Anica, ali rekla ni nič.

»Tako,« je dejal fant, »v štirih urah sem nazaj.«

»Hiti!« je odvrnila in nekako morala je gledati za njim. In šele sedaj se je spomnila, da mu tega vendar ni povedala, kar je mislila. In hotela je oditi k možu, ali spomnila se je, da je mati pri njem in je krenila na dvorišče.

Našla je starega Luko v pogovoru z Nežo, katerega so spremljale glasne opazke Marjaničine. Luka je zahteval svoj goldinar nazaj, Neža pa je trdila, da ona o goldinarju nič ne ve.

»Anže ne laže!« je trdil Luka.

»Laže!« je viknila Neža.

»Ti pa kradeš!« je odvrnil Luka.

Neža je zahtevala, da se poišče fanta in se bo videlo, da li ima toliko poguma vpričo nje potrditi, da je res vzela ona nogavico, toda Luka se s tem ni strinjal. Na to se je še Marjanica domislila, da ji je že večkrat zmanjkalo to in ono in je to omenila kaj nevljudno Neži, ki je udarila v jok in vik, da je zašla mej same roparje.

»Goldinar nazaj, ki ni tvoj!« je zahteval Luka, nakar je zopet Neža dvomila, da ima Luka sploh kdaj kaj denarja. In ko je ta pribil, da ga je dobil od Jurija, je Neža zopet zahtevala, da se zasliši Jurija. Ker je bil Juri bolan, se je moral seveda tudi ta predlog odkloniti, in Marjanica je bila celo toliko nevljudna nasproti Neži, da ji je vrgla v obraz, da se ji na nosu bere, da je kriva in da je toliko nedolžna ko Lahov koš in naj nikar ne išče izhoda, nego vrne goldinar. Neža je vsled tega

zopet zalučala Marjanici v obraz mnenje, naj gre raje v Begunje za paznico, in je Marjanica nato pripomnila, da se to še danes lahko zgodi, da pojde Neža, »pa ne za paznico«. Tako se je začela Neža od dveh strani napadena umikati in v veliko veselje opazila Šimna. Fant je moral imeti drugod slabo vest, zakaj potegnil se je za Nežo:

»Kaj boš, Neža, v obraz mu vrzi tistih par piškavih grošev.«

»Goldinar,« je popravil Luka; Neža pa je pomežiknila proti Šimnu, na kar je ta res izvlekel goldinar in ga vrgel Luki in rešil tako vozal v Nežino in Lukovo zadovoljnost, ne pa v Marjaničino, ki je v svoji togoti privoščila Neži kaj hujega.

Ko pa je zagledala Anico, se je obrnila k nji, meneč, da jo gospodinja potrebuje. Anica je šla z Marjanico v kuhinjo. Tam je sedla, nevedoča, kaj naj dela. Nemir in nekaka nezadovoljnost sta jo napolnjevala. Čutila je, da ji ni prav, da se tašča tako drži sinove postelje, tako, da niti nje, njegove žene skoro ne pusti blizu, češ: »Mati ve najbolje, kaj mu je treba, ali ni res, Juri?«

In Anica je čutila, da to vedenje od strani matere dé Juriju dobro. In to jo je napolnjevalo z nevoljo.

»Ali si ti otročji, Juri! Ne vidiš li, da je vse to le pretvara? Ali se je preje zmenila za te? Koliko ljubezni in skrbi pa je kazala do tebe? Samo pretvarja se, češ, da ne porečejo, da ga nisem marala. Tako sem mu stregla. Ali pa morda še poreče: glejte tako ženo ima. Za smrt je bolan, pa se še zmeni ne zanj.«

Anica je s silo zatirala take misli, ali vračale so se po sili, in parkrat se je bila dvignila in odšla gori. Ko pa je opazila, da Katra še vedno sedi pri Juriju, ni niti vstopila in se nemirnejša vrnila. Tako ji je tekel čas do večera počasi, in desetkrat je bila že stopila na dvorišče in odšla za vrt na breg, se li Lipe ne vrača. Ko je tako nemirna tavalala iz kuhinje na breg, ni opazila, da vsako njeno kretnjo opazuje iz svojega domovanja Tomaž. In če bi bila tudi to opazila, ne bi čutila radi tega nikakega vznemirjenja. Saj je bila celega dneva edina skrb samo Jurijeva bolezen, in mučila jo je negotovost, da li je Juri v nevarnosti ali ne. Tomaž, ki se je bil naspal, sprva ni vedel, kaj bi počel in je gledal skozi okno, kjer je sneg rahlo od vetra gnan naletaval tiho in redko. Ko pa se je začelo mračiti, je Tomaž ogrnil suknjo in šel na dvorišče in šel nato raz Peč v vas. Na potu je srečal Jerico, ki se je vračala iz cerkve in jo ustavil, da li je kaj molila zanj.

»Za vse!« je odvrnila deklica.

Tomaž je stopil k nji in ji stisnil desetico v roke:

»Na, moli za gospodarja na Peči!«

»Bom, da ne umrje!« je odvrnila deklica.

Tomaž se je zasmel: »In četudi, moli za gospodarja.« In odšel je zadovoljno se smehljaje. Zasmilila se mu je bila deklica, ko jo je videl premrlo in drobno, in vedel, da ji je Katra gorka, in zato ji je bil dal desetico. Potem pa se je bil spomnil Katrinih besed in napol šaleč se, napol zares, naročil nedolžnemu otroku, naj moli zanj. Zavedal se je »gospodar na Peči« in bivši »oskrbnik« svojega dostojanstva in zato je naročil poslu, naj moli zanj. Kako bi »gospodar« sam mogel moliti, ko je zato tu, da ukazuje.

Ko pa je Tomaž prišel na cesto doli, je zagledal iz trga se vračajočega Lipeta. Ostal je sredi ceste in ga počakal. Lipe je po kimal z glavo v pozdrav. Tomaž je stopil k njemu:

»Saj greš na Peč!«

»Grem!«

»Da bo vedela, povej ji no, povej naši Anici, naj le tebi napravi srajce. Tebi jih bo!«

Lipetu je šinilo rdeče čez obraz in pokazal je z roko pod most.

»Če misliš kaj zabavljati čez gospodinjo, le molči! To veš, da se ne šalim, in da voda po zimi ne vre.«

Tomaž se je zasmejal in dejal:

»Ti si res, ko ogenj! Braniti Anice ti pa prav nič ni treba, ko je pa nihče ne napada, prav res. Tisto radi srajc pa prav res lahko poveš!«

Lipe je hotel iti.

»Povej ji,« je klical za njim Tomaž hlineč resnost, »da ne bo dolgo, pa bode na Peči dvoje vdov!«

Lipe ga ni več poslušal, ali vso pot je mislil:

»Kaj hoče? Sovraži me, to vem, in potuhnil se je. Naj se le, Tomaž, ti še ne poznaš Lipeta.« In začel je misliti čudno skrito misel in čim globlje jo je mislil, tem zoprnejša mu je bila. In sam ni vedel fant, kako visoko se je dvignil v njem nekak odpor proti tej misli, ki mu je rila po glavi.

Iz teh misli ga je mahoma zbudil glas Anice, ki ga je bila opazila in mu je prišla naproti:

»Ali ga ne bo?« ji je drhtel glas.

»Pride za menoj z vozom!« je odvrnil.

Tedaj se je Anica domislila svoje dolžnosti.

»Lipe,« je rekla, »še nekaj drugega je, kar bi rekla. Hvala ti za oni dan, ko si se postavil za me!«

»Ni treba,« je odvrnil skoro trdo, »saj sem pošten.« Glas mu je bil trd, ko je rekel zadnjo besedo, in opazil je, da je tudi ona to opazila in zato je dejal:

»Pa brez zamere!«

Šla sta skupaj, zamišljena in molčeča. »Kaj mu je?« se je vprašala ona. Lipe pa je mislil: »Lopov nemarni, za taka naju ima, za taka. A kako pride do tega? Eh,« si je odgovoril, »Tomaž ve, da sem s Peči, odkoder ona.«

Pri Juriju je sedela mati že ves popoldne, in samo kadar je bilo treba kaj, je pustila sina, ali se kmalu vrnila in s sladkim, na pol jokajočim glasom govorila in ga tolažila, da to ne bo nič hudega, da pa se je sprva tako prestrašila, da ni od daleč ni mislila, kako mu je, in da bi ji bila Anica že lahko kdaj rekla kako.

»Tako pa sem bila sitna in te priganjala, in revež si trpel, in zdaj je tako, da Bog pomagaj.« In še je govorila, da si ne bo nikoli odpustila tega, da bo še na smrtni postelji trpela in si očitala, da je ona kriva njegove bolezni, da pa noče, da bi mu najmanjšega ne nedostajalo v bolezni in da raje sama zboli, kakor da ga zapusti. Juri naj bo kar brez skrbi. Ona mu hoče streči. Anica te čase lahko mesto nje gospodinji. Ona sama bi tega ne mogla, ker jo preveč srce boli in peče vest.

Juri se je tihe utrujenosti in sreče smehljaj. Kakor čudež se mu je zdelo. Še nikoli ni videl svoje matere tako dobre, tako postrežljive, in vsa tista zadrževana, toliko let teptana otroška ljubezen je vzkipela v njem. Vse je odpustil, vse je pozabil in nehote si je začel izpraševati vest, da ni li tolikrat žalil matere, in tako je vedno prišel na eno točko, na Anico, ali bal se je nekako, govoriti o tem. Materino negovanje je bilo toliko in tako očito, da Juri niti od daleč ni mogel misliti, da ne bi bilo istinito. Tako je blagroval uro svoje bolezni in se nadejal, da se mu bo posrečilo danes ali

jutri spraviti mater popolnoma z Anico. Čim bliže pa je bila njegovemu srcu mati, tem bolj se je oddaljevala Anica. Celo onega strahu, ki se je prvi dan, do zdravnikovega prihoda zrcalil v njenem obrazu, ni poslej več opazil. Nehote ji je to zameril, kakor tudi, da je tako malo okolu njega. Pozabil je bil skoraj, da je mati tako odredila in da je Anici morda hudo. Ali zakaj potem ne govori, si je mislil, saj toliko sva vendar sama, da bi mi to lahko povedala.

Tako pa se je zgodilo, da je začela Katra preje govoriti in je za vedno razdelila Jurija od Anice.

Zdravnik je bil povedal, da hude nevarnosti za Jurija ni, vendar pa je zahteval zelo mirno razpoloženje in izvrstno oskrbo. Tako se je Juri kmalu začel čutiti bolje. Toda neprenehoma ga je mučila ona zadeva z Anico. Spraviti jo z materjo, navezati eno in drugo na se, je bila stalna misel, in tozadevno je govoril z Anico, toda tako, da je Anica mislila, da ji očita neprijaznost do matere, in je molčala in odšla in se razjokala. Potem je sklenil Juri govoriti z materjo. In tako je dejal nekega dne:

»Mati, ali boste hudi?«

»Zakaj, Juri!« je vprašala Katra.

»Glejte,« je nadaljeval Juri, »kar sem bolan, sem tako vesel. Vi ste tako dobri z menoj, in Anice sem tudi vesel. Veste li, kaj mi je povedala? Ali veste? Ali si morete misliti?«

»Zato pa je zakon, da so otroci,« je odvrnila. Rahla nevolja je drhtela v njenem glasu. Ali Juri je ni opazil in nadaljeval:

»Da, mati! In zato sem tako srečen, in samo nekaj me še teži. Ali ste še vedno hudi na Anico?«

»Jaz huda?« se je zavzela Katra. »Ali me tako črni pri tebi? Moj Bog, kaj morem zato, če sem hude jeze. Potrpela bi z menoj. In krivice ji tudi ne delam. Veš, Juri, lepo to ni od nje.«

»Ne, mati,« je branil Anico Juri, »nikoli ni Anica tožila čez vas. Bog vari!« Umolknil je. Potem pa je nadaljeval žalostno:

»Oh mati, kako bi to bilo lepo. V miru bi živeli, in jaz bi ozdravel in potem bi imeli krst »

Presekala mu je govor:

»Juri,« je rekla, »ti si bil proti meni odkritosrčen. Zato hočem biti tudi jaz. Obljubim ti, da se z Anico ne bom ujedala. Pa naj tudi ona pazi. Seveda,« je zategnila, »če bo včasih taka, kakor do zdaj, moj Bog, na vse molčati pa tudi ne morem. Saj sem tvoja mati! In če nisem bila prijazna vselej, tega ne more reči nihče, da se nisem pehala za te, in samo zate me skrbi. In tudi, ko si se ženil, sem ti odsvetovala samo radi tega. Anica ni za te. Ona je tvoja poguba.«

»Kaj govorite mati!« je vzkliknil Juri. Mati pa je motrila sinovo lice. Mislila je pač, koliko bi mu zaupala toliko in tako, da bi se ne obrnil od nje ko obrekovavke in bi dvignila v njem dvom. Zato se je nasmehnila in pristavila:

»Ti imaš Anico močno rad, zato jo tudi vidiš drugače kot jaz!« »

Da, rad jo imam, mati. Toda, slep tudi nisem. In če ima kako napako, gotovo jo poznam.«

Ona ni odvrnila nič in se dvignila, kakor da ji je neljubo govoriti o tem.

»Mati,« je dejal Juri, »vem, da vam ni prijetno govoriti o Anici z menoj »

»In nima nobenega pomena,« je presekala ona sinu besedo. »Zdražbe pa tudi ne maram delati. Saj itak vse njej veruješ!«

Čim trdovratneje se je skušala Katra odtegniti temu pogovoru, tem bolj je Juri hotel, da govori. Revez ni slutil, da je igrača v materinih rokah, in skoro preseče je dejal:



»Mati, če mislite, da morete Anici res kaj očitati, povejte mi. Kaj ne, ponosna je malce in pa nagle jeze včasih. Tako občutljiva je in vse si žene k srcu, in vi mislite, da vas sovraži.«

»Mar meni, kaj misli o meni,« je odvrnila mati, »da me vidi nerada, to je zadnje, kar ji morem očitati, saj je tudi jaz ne morem. A to je: jaz vem, zakaj je ne morem.«

»Mati, zakaj?«

»Zakaj? Ali res hočeš vedeti, res? In kaj bo potem, kaj?« Skoro porogljiv je bil njen glas. Juri je bil razburjen in radoveden. Skoro tresel se je. Mati je dobro opazila njegov nemir, stopila je k njemu in mu ovila roko okrog vratu:

»Revež si, predober si in prepošten.«

»Vi mislite, da ni poštena,« je komaj slišno zašepetal.

»Ne mislim tega,« je odvrnila mati, »toda nekaj drugega vidim na nji, in to mi ne ugaja. Če te je vzela, naj bi te tudi imela rada, kakor gre. Saj je vedela, kakšen si, da si plašen in pust.«

»Oh,« je jecal, »to je res, zdim se ji pust.«

»Pust,« je potrdila mati, »zato pa te je sita do grla.«

»Ne, ne!« je prosil.

»Seveda ni tako neumna,« je govorila ona, »da bi kar očitno to pokazala. O, skrivati zna, to je res. Pa meni ne more skriti ničesar. Od poročnega večera že jo poznam. Juri, veruj mi, če te je vzela, te je radi Peči. In zato, vidiš, je ne morem.«

»Dokažite!« se je izvil do smrti preplašenemu Juriju iz grla. Kakor da se srce trga v njem, je bil ta vzklik. Misel, da je bil igrača, s katero je Anica igrala, da je vse laž na nji, da je bilo pri njej vse preračunjeno, da se mogoče že nadeja, kako bo v kratkem vdova, ta misel je z grozno težo pritiskala na njegove možgane, vzburkavala mu dušo. Drgetal je, in doslej nepoznane bolečine so ga obšle. S širokoodprtimi očmi je gledal v mater. Njeno lice je bilo resno, in baš ta resnost ga je še huje pretresla.

»Dokažite,« je zahropel v drugo.

»Nobene besede več o tem, Juri!« je odvrnila mati. »Povedala sem ti svoje misli. In teh misli nisem sama. Tudi Tomaž misli isto.«

»Tomaž je predrzen, mati, in Anice ne more,« je branil sin ženo, »in Anica ima prav, če ga ničuje. Vsiljiv prevzetnež je in nič več!«

»Hm,« je skomiznila z ramama Katra, »to je morda res. Saj je bil že tepen radi nje!«

»Tepen?« se je začudil Juri.

»Tepen, tepen,« je dejala Katra, »pa je že tako, da ga je tisti, ki ga je, ne bi bil smel. Ravno ti sti ne!«

»Kdo?« je zahropel znova Juri, »Lipe?« »Saj ne rečem nobene več,« je nadaljevala mati, »resen mož je in lep, in morda tudi vse to ni tako hudo. Ali kar še ni, še vse lahko pride. In ta Lipe je mož za to.«

»Lipe?« je vprašal Juri in čutil, da mu prihaja temno pred očmi. Da, Lipe! Kolika razlika mej njim, Jurijem in Lipetom. O Bog! Če je to res. In napol sam vase misleč, napol poslušajoč materino pripovedovanje o sporu mej Lipetom in Tomažem, kateri mu je bil sicer napol že znan od Anice, je strmel pred se in krčevito grabil odejo. Čutil je, da ga nekaj duši, zdelo se mu je, da

mora vrisniti, da ga hoče zadušiti. V hipu globoko notri temna bolelost; Juri čuti, da mu je bruhal nov naval krvi v grlo in da mu gine zavest in da pade v sivo, svinčeno meglo, globlji in globlji ...

## 9. POGlavJE

## Božični večer na Peči

O noč, neizmerne sladkosti! Kolikor je src širom domovine, toliko pesmi se ti je pelo, kolikor biserja pomladi na trati zeleni, toliko solza nebeške radosti je izplakalo ljudstvo ob Triglavu od turških dni pa do danes.

Toliko ur v enem letu, toliko gorja, v teh dremotnih večernih urah so pozabljene skrbi in bridkosti, en večer odvaga breme leta, let, stoletij, kapljica nebeške usmiljenosti pogasi strahove srda in jada, umiri vulkane, zabriše kesanj gore in madež preteklosti, in vsa zemlja je Betlehem, in vsi ljudje so otroci ... Vsi? O Bog, kaj bi počeli sinovi slovenske matere, da nimajo svojega Božiča, svoje polnočnice, svojih jaslic, svojih božičnih pesmi, svojega upanja v Rojenega, Večnoživega –, kaj bi počeli brez Boga!

\* \* \*

Sivorjavo oko je strmelo iz polumraka resno na moža in ženo. Toda njiju oči so bile zaprte. Juri je bil zadremal, Anica pa je strmela v tla, kjer je bilo v medlem, zadnjem žarku dneva opaziti posušeno rožo, pohojeno in blatno.

In Anica je iskala in našla. Na poročni dan je nosila to rožo v laseh. Zdaj pa je ležala tu na tleh, pohojena in blatna. In Anica je planila kvišku in jo pobrala in pritisnila na ustnice, ubogo, pohojeno rožo.

In tedaj je vzdihnil Juri in odprl oči.

»Si spal?« je zašepetala Anica.

»Sanjal sem,« je sopesl težko, »oh, kaj sem sanjal!«

Njegove oči so iskale v temi njenih. In ko jih je našel, je videl, da so solzne in da strmijo v cvet, zamazan, pohojen, pozabljen, kruto poteptan. »Sem sanjal,« je dejal, »da sem umrl in se vrnil. In ko sem stopil v hišo, so plesali in pili. In ko sem vstopil, je nekdo zakričal, in nevesta je zbledela.« Skoro šepetal je, kakor otroci, kadar jih je strah, in še tiše je dostavil:

»In nevesta si bila ti!«

»Juri,« je vzdrtela, »to so neumne sanje.«

»Neumne,« je napol pritrjeval, napol izpraševal.

»Sveti večer je nocej, ne spodobijo se take misli!« je karala.

Nevoljno se je obrnil.

»Da,« je dejal, »rekla si, da bi šla rada k polnočnici.

Seveda greš lahko.« In zaprl je oči.

»Spi!« je zašepetala Anica in vstala in odšla.

Komaj pa je bila odšla, je odprl oči in gledal v somrak in se nemirno obračal z desne na levo. In umikal je oči.

Toda vedno in vedno je stala pred njim slika begajoča mu duha. Rogala se mu je, in čim gostejši je bil mrak, tem jasnejši je bil posmeh, zaničljiv in zahrbtnen, da je mož čutil silno boleost in je škripal z zobmi: »Kaj mi mari! To malo moči izživim in vrnitve ni. Potem delaj, kar hočeš, lju-bi kogar hočeš. Kaj meni mari!«

In vendar je znova zaškripal z zobmi. In škripal je z zobmi tudi potem, ko se je oglasil večer-ni zvon. Tako je deloval strup, ki ga je bila siknila vanj kača. Deloval je tiho, a vztrajno. Pa Juri ni vedel, da je to strup in da ga je pičila kača, in ni vedel, da dela v istem hipu, ko trpi neznosno bol, neskončno krivico, ki vendar ni bila ne kazen, ne greh. Ali pa je bilo oboje?

\* \* \*

Kmalu po večerji se je bila na Peči razkropila družina. Šime in Neža sta odšla v vas, Tomaž se je zavlekel v svojo sobo, katero si je bil zakuril, Lipe je oskrbel živino, Anže in Jerica sta se stisnila za ognjišče, kamor je prilezel, ko se je bila Katra dvignila iz kuhinje, tudi Luka. Pri Juriju je bila Anica. Toda mož je bil molčeč, slabe volje.

Anica je mislila, da mu je huje in izpraševala ga je, kaj bi rad. Odklonil je vse. In tako je Anica skoro z veseljem pozdravila prihod matere, ki je zelo tiščala, naj le gre k polnočnici in naj gre, češ, da zna sama poskrbeti za Jurija.

Anica je čutila, da jo tašča nekako podi, in ko se je ozrla na Jurija, se ji je zdelo, ko da hoče reči: »Pojdi no, čemu te komedije, saj vem, da greš rada!« Vstala je torej in pustila moža samega z materjo in sedela potem žalostna v kuhinji in poslušala Marjanico, ki je polglasno čitala iz velikih, oguljenih knjig in samo zdaj pa zdaj vstala in si pogrela plev, ker jo je trgalo po glavi. Anže je pekel krompir in pripovedoval Jerici o nekaki božični noči na Ruskem, kjer in ko je bilo zasulo celo čredo konj, mejtem ko se je Jerica trudila, da posluša Anžeta in Marjanico in ni vsled tega, ker je bila povrh še zaspana, nikakor mogla razumeti, kako bi bil konj rekel rimskemu cesarju, da ne bo daroval malikom, ali pa, da je sv. Sebastijan tičal dva metra pod snegom, in še mnogo podobnega. Tako se je zgodilo, da je končno zaspala in sanjala, da je svetnica. Šele, ko ji je Anže vtaknil pečen krompir mej prste, se je zbudila z glasnim vzdihom: »Ali je že dan?«

Anica je sedela sama vase zamišljena in venomer je morala misliti na pohojeno rožo in na sanje Jurijeve. In čim dalje je mislila na to, tem trdovratneje se ji je vsiljevala misel, da je hotel Juri povedati nekaj drugega. In če je pomislila Anica, da tisto drugo obstoja, da bi ne bila mogla prenesti pogleda z oči v oči nasproti Juriju, da je bil rekel »tisto drugo«, da je v resnici padla mej njo in moža senca, dasi tako rahlo, da jo ona sama komaj sluti, ali da je padla vendar, tedaj je Anica začutila, da ji polje rdečica v lice in da se ji napolnjuje srce z bridkostjo.

»Pohodila si rožo, pomendrala jo. Primerjala si moža z drugim, lepšim, močnejšim, grešila si v mislih, kriva si pred možem, ki trpi in sanja, da se vrača in te vidi ko nevesto drugega. In kaj si storila ti? Si mu li padla okolu vratu, odgnala li moreče skrbi raz njegovo čelo? Tam gori leži in se muči z mislijo ko večnost težko, nocoj, ko e sveti večer. Tako ljubiš moža, ki je ves potreben potrpljenja in tolažbe? In hočeš biti srečna in mirna, in hočeš imeti svojo božično blaženost? Kako to hočeš? Kje je dobra volja v tebi, kje je tisti duh sprave, ki naj ga žena podeljuje celi hiši? Pojdi gori k njemu. Pri možu je Katra. Sezi ji v roko, reci ji, da je nocoj sveti večer in da naj pozabi vse, kar je bilo, da je mir plačilo za spravo. Ponižaj se, podvrzi se dolžnosti, bodi vredna blagoslova noči, bogatega blagoslova za vse, ki hočejo.«

»Hočem!« je rekla skoro glasno in odhitela gori. In stopila je k Juriju. Pri svitu napol zatisnjene svetilke je opazila, da spi. Katre pa ni bilo nikoder.

»Hotela sem!« je pomislila in se sklonila nad moža in mu dahnila poljub na čelo. In solze so ji prišle v oči. Od daleč se je oglasil zvon; znanilo je k polnočnici. Oblekla se je praznično in sedla k možu in čakala. Čakala je, da pride ona, ki se je je bala. Ali dolgo je ni bilo, in ko je prišla, se je z nevoljo začudila, da je tu, in ko je Anica začela govoriti šepetaje, ji je pomignila tašča z roko: jutri!

In tako je ostavila spečega moža in odšla nespravljena s taščo, in skoraj vso pot do vasi je jokala. Tašča pa je sedla k sinu in se pogreznila v misli. Kakor soha je sedela negibna, in samo oči so govorile, pa ne o sreči, pa ne o miru. Kdo ve, kaj je mislila? In ji ni bilo dolgčas? Saj ga vendar ni ljubila, svojega sina? Kdo ve, kaj je sploh ljubila, ali je sploh mogla ljubiti koga? Njeno lice je bilo trdo in neprodirno, kakor je bila temna pot, katero je hodila. In vendar je zdaj pa zdaj zatrepotalo njeno rejeno telo od nekake notranje groze in zdaj pa zdaj dvignila glavo naglo in nemirno. Toda nič ni bilo. Edino Tomažev pes Sultan je zalajal, in vse je bilo zopet mirno. Ona pa je odšla po prstih v svojo sobo, nalila si kozarec močne pijače in se spet vrnila k sinovi postelji. In zopet je sedela ko soha in samo, kadar je zalajal Sultan, se je zganila, in oči so ji nemirne zrle nekam, nemirne in zlokobne ...

Anica pa je z jecljajočo skrušeno dušo molila v cerkvi za svojo in svojega moža srečo in zdravje, za mir in pravo pamet, za odvrnitev vseh izkušnjav in dobro voljo, za časni in večni blagor, za srečo in zveličanje njih, ki so ji umrli in onih, ki ji še niso bili rojeni. In v njene molitve je kipelo raz kor vedno znova:

*Božična noč, prekrasna si,  
krasnejša si nad vse noči.*

In Anica sama je nehote pela. Bridkost in radost, žalost in veselje, solze bolesti in prijetne miline so se mešale v njenem srcu. Kakor dete se je zdela sama sebi.

Čemu plašnost in strah? Čemu zdvajanje? Ali nismo vsi varovanci tega svetlega, čudežnega deteta, ki je rojeno nocoj in rojeno zato, da odzame breme z naših ramen in naše krivde na se? Naše krivde! O Bog, je jecala Anica, koliko greha je na meni. Kako je mogoče, da sicer ne vidim vse svoje ničvrednosti? In napravila je sklep, trden in svet, ostati močna in iskrena v hrepenenju po popolnosti in zatajevanju, in vse dnevne skrbi, težnje in dejanja, vse je izginilo ko prah v senca, v solncu milosti, ki jo je rosilo nanjo novorojeno dete ...

Stopila je v zimsko noč in jadrno odhitela po zasneženi cesti proti domu. Prehitela je razne gruče ljudi. Ko je stopila čez most in zavila v breg na Peč, se je izvila izza zapuščenega mlina temna postava in se ji približala.

»Kdo je?« je vprašala Anica.

»Jaz!« je odvrnil Lipe, »sem počakal, greva skupaj.«

Skoro neljubo ji je bilo, da je storil to, ne da bi ji bila njegova oseba vsiljiva, pač pa, ker je bilo njeno srce tako prosto vsega strahu in njeno telo in oko sveže in odpočito.

»Drsi,« je dejal Lipe in pognal okovano palico v led.

»Da,« je odvrnila ona in si mislila, da bi se spodobilo, da reče katero. Ali sama ni vedela kaj. In zato je molčala. In zdelo se ji je, da je v tem molku nekaj slovesnega in da mora biti tako, da molčita. Šele, ko sta prišla že blizu staje, je dejal Lipe:

»Nocoj je malo spanja na zemlji.«

»Malo,« je potrdila Anica.

»Jutri bodo bedeli pa tatje!« je dejal Lipe.

»Kako to?« je vprašala ona.

»I no,« je odvrnil Lipe, »ljudje so trudni in potem imajo tatje lahko opravilo.«

»V naših krajih ni takih ljudi,« je odvrnila Anica.

Lipe je bil pretekel za par korakov Anico. Iz teme pred njima so se pojavile sence Peči. V hipu je opazila Anica, da je iz teme planilo nekaj temnega in jezno renčečega proti njej. Ali v istem hipu je videla skočiti onemu črnemu naproti Lipeta. Slišala je zamolkel udarec in presunljivo cvilenje, in po vsem telesu se je tresla. Njena misel je bila, da je volk. V tem hipu je pristopil Lipe in dejal:

»Ali ste se hudo ustrašili?«

»Kaj je bilo?« je vprašala, »volk?«

»Ne,« je dejal z rahlo se tresočim glasom, »ni bil volk.

Pa če tudi je bil samo pes, zapomnil si bo on in njegov gospodar.

»Ali je bil Sultan?« je vprašala ona z rastočo radovednostjo.

»Da,« je odvrnil, »pa se mi zdi, da ni bilo namenjeno meni!«

»Tomaž ga je naščuval?« je vprašala.

»Da,« je dejal fant. »Zato me je vleklo in mi ni dalo miru, da sem vas čakal. Zdaj veste.« In približal se ji je prav k obrazu in rekel: »Verujte mi, da ni veljalo meni.

Kaj pa more meni pes, vas pa bi mogel ostrašiti do smrti.

Anica se je zamislila. Grozovita nakana njene tašče se je razgrnila pred njo. Stopila je prav bliizu Lipeta:

»Če je to res,« je šepetala, »potem, potem si me rešil velike nevarnosti, mene in otroka.«

»Pravilo mi je nekaj,« je odvrnil.

»Daj mi roko, Lipe, Bog naj ti plača.« Stegnil je levico proti nji.

»Zakaj ne desnice?« je vprašala.

»Boli me,« je dejal mirno, »pes me je popadel. Pa to ni nič, saj ni stekel, je samo naščuvan. Ali kdor ga je, ta bo plačal.« In zasmejal se je prav razposajeno ...

## 10. POGlavJE

## »Plaçal bom, Lipe pa mora od hiše.«

In smejal se je sam vase razposajeno in nekako zlobno še vse potem. In ko je Anica vzdramila najo čakajočo Marjanico, in je ta v prvi zmedenosti prinesla vilice mesto arnike in potem od samega strahu nad tem, kar se je bilo zgodilo, polila povrhu polovico zdravilne vode, in vsled tega še hujše zmedena zrezala najlepšo srajco Nežino za obvezo —, pri vsem tem se je Lipe, za mizo sedeč, smešil sam vase, razposajeno in nekako zlobno. Ko pa mu je Anica obvezovala rano, je prešel tasmehljaj v smehljaj vse druge vrste. Bog ve, da se ranjenci ne smejejo tako blaženo.

Marjanica je bila začela vikati, ko je zagledala kri. Komaj ji je Anica dopovedala, da naj bo tiho in naj ne budi spečih. Marjanica pa očitvidno ni nocoj čula na desno uho, zakaj še glasneje je vprašala, so ga li z nožem ali s sekuro, na kar je Lipe odvrnil, da z zobmi in je Marjanica skoro od strahu pobegnila, meneč, da je rekel z »rogmi«, katere nosi, kar vemo po naši pameti in veri, samo zloba. Streznila jo je stoprav Nežina srajca, katero je bila tako neusmiljeno zrezala, opravljuje vneto lepo delo usmiljenosti. Videča, da za njo ni nobenega opravka več, je molče odšla »počivat«. Počivala je sicer slabo, ker seji je sanjalo samo od srajc. Rezala je in rezala, in venomer je tekla kri. Še nikoli takih sanj, da bi srajce krvavele.

Anica je bila Lipetu obvezovala roko in se ozrla. Marjanice ni bilo nikjer. Ozrla se je kakor v zadregi na Lipeta. Izraz veselja in odkrite možate dobre volje mu je ozarjal lice. Ne, je pomislila Anica, v njem ni slabe misli. Dvignil se je bil in pristopil k nji ter jo prijel za roko:

»Anica, tako pa lepa hvala in srečne praznike!«

»Tudi tebi, Lipe!« je odvrnila. Rahlo je bila vznemirjena, in njemu se je zdelo, da ni rekla še nikoli nikjer nobena žena tako presrčno besede »Lipe«, in skoro primoran je bil, se mu je zdelo, da reče še kakšno.

»Ono pa naj ostane mej nama, četudi sem prepričan, da ni bilo namenjeno meni. Naj ostane, je bolje tako!«

»Kakor misliš!« Stisnila mu je roko. Nobene slabe misli ni bilo v njej. Mislila je na svoje še nerojeno dete, in kako bi mu bil strah škodoval, in kako jo je Lipe otel, in da mu mora biti za to hvaležna.

V hipu pa se ji je pokrilo lice z bledostjo, rahlo je vzdrhtela in strmela nemo v okno; tam je iskriko iz teme na dvorišču dvoje oči. Čudovite oči: strah in žalost, jeza in zlobnost so se mešale v strastno razpaljenih zenicah. Te zenice so ko tat in izdajavec strmele v sobo na njo, ki je bila tu z Lipetom. Lipe je opazil strah na Aničinem licu, brnil se naglo. V hipu je prešel izraz sreče in miru z njegovega lica.

»Tomaž!« je zasikal porogljivo, »kaj ne spi pijanec, mu ne da vest miru?« In odšel je naglo iz sobe, in Anica je še čula iz dvorišča polagoma izgubivše se korake in odhitela gori v sobo, ko da se podi za njo pol pekla. Našla je moža bededečega in mu šepetajoč povedala dogodek s psom, in da jo je samo Lipe otel velike nevarnosti, in je pripomnila, ko da išče pomoči in zaslombe pri možu, da je to že preveč, kar si Tomaž dovoljuje, da ta človek ne zasluži več, da ga trpijo na Peči. Juri je

molčal trdovratno. Pričakovala je, da ji bo stegnil roko in jo potolažil ter ji voščil srečne praznike. Ne! Pač pa se je nekako nevoljno nasmehnil, češ:

»Lipe ni napačen človek, ni!«

Zazdehalo se mu je, ko da je zaspan. Anica pa je videla, da ne mara govoriti, in poslovala se je od njega s komaj slišnim pozdravom »lahko noč«. To jo je vznemirilo še bolj in dolgo ni mogla zaspati. Pa tudi Juri ni spal. Nevolja in dvom sta mu jemala spanec in mir. Hotel in želel si je od žene nekako nežno oskrbo, vsiljivo dvorljivost, hotel je biti od nje negovan, tolažen, mirjen —; pri tem je pa pozabil, da je sam proti nji zadirljiv in siten in zakrito zvijačen. In potem mu je bilo hudo, in ker mu je bilo hudo, je obračal vso jezo na Anico in tolmačil njeno obnašanje, češ, »da je nemarna lahkoživka in brezsrca«, in da ima prav mati, če to trdi, in da je gotovo res tudi ono o Lipetu. Čemu bi jo sicer fant čakal in spremljal? In ona, seveda, napravi iz vsega tega vse tako naravno, da bi živ človek ne mogel misliti slabega. Ne misliti slabega! Saj bi ne! je mislil Juri dalje, če pa vsa znamenja govore, da bo menda res za vso preprostostjo Aničino grda, gnusna laž, preračunjena reč. In vsi vejo to, vsi, je skoro škripal od bolesti, in samo jaz ne smem vedeti tega, ne smem misliti tega. In ne morem govoriti njo o tem. Zakaj ne morem, zakaj? In zgodilo se je, da Juri ni vedel odgovora. Kako naj vendar ve bolnik, kakšno bolezen ima. On ve komaj, da je bolan. Juri pa niti tega ni vedel, toliko manj, da je otrovan, in so te misli znaki otrovanja in smrti.

In kakor dete je plakal v blazino od jeze, kljubovalnosti in bridkosti, kakor dete neutolažljivo in kujajoče se. In bil je Juri dete, nesrečno dete brez ljubezni in brez matere.

Rano zjutraj je bil vstal Lipe in odšel in se vrnil na Peč šele popoldne. Kmalu za njim je prišel na Peč orožnik z nasajenim bajonetom. Marjanica se ga je grozno ustrašila.

»Kje pa imate tistega psa?« je vprašal.

»Kaj hočejo?« je drhtela Marjanica. »Sem gluha, vejo, ne slišim, vejo, naj povedo še enkrat!«

Tu je pristopil Anže.

»Gospod, kar z menoj pojdite. V hlevu leži in liže rano.«

Orožnik je odšel s fantom in se ustavil pred hlevom in velel Anžetu:

»Spodi mi ga ven, fant.«

Anže je izginil v hlev. Orožnik je snel puško in čakal. Čuti je bilo Anžetov glas in jezno lajanje.

»No, ali bo kaj?« je viknil orožnik.

»Čakajte,« je vikal v hlevu Anže, »se mi noče premakniti. Mu bomo drugače postregli.« In za nekaj hipov je fant veselo viknil: »Zdaj!« V tem hipu sta šinila iz hleva razkačena mačka in za njo pes. Orožnik je pomeril, in nesrečni pes je padel pogojen v glavo.

»To je junaško,« se je zasmel nekdo za orožnikom. Orožnik se je ozrl. Za njim je stal Tomaž.

»Vi ste gospodar?« je vprašal orožnik resno.

»Za zdaj samo oskrbnik,« se je zaničljivo smejal Tomaž, »pa junaški ni bilo ne!«

»Kako vam je ime?« je vprašal še resneje orožnik. »Tomaž Čuden!« je postregel orožniku Anže. Orožnik se je molče obrnil in odšel. Tedaj se je izgubil tudi Anže. Tomaž pa je stopil k mrtvi živali in jo sunil z nogo in mrmral:

»No, Sultan, si opravil, si. Pa slabo, slabo!« Nekako mehke je bil njegov glas, in tudi v obrazu je bilo nekaj nežnega. Visokovzravnjan je nato odšel fant, in do večera ga ni bilo na izpregled. Zvečer pa je prišel v vežo in naletel na Marjanico.



»Ti, Tomaž,« ga je nagovorila Marjanica, »to ne bo zastonj. Pošteno boš plačal Lipeta!«

»Kaj,« je viknil Tomaž, »če ima Lipe kaj z menoj, naj opravi brez pošte!«

»Bom!« je pripomnil Lipe, ki je stopil v tem hipu iz kuhinje, »za bolečine in zdravnika boš plačal.«

»Misliš?« je vprašal rogajoč se Tomaž. »Če plačaš ti psa.«

»Plaçal boš in še rad, Tomaž,« je odvrnil Lipe. »Samo sodišče bo malo vzelo to reč v roke, in potem se bo šele vse vedelo in videlo, kako je to prišlo in komu je veljalo!«

»Tebi je veljalo,« je skoro viknil Tomaž. Lipe je pa sedaj vedel, da ni veljalo njemu in je pripomnil zlobno:

»Zato boš pa tudi plačal, in še zahvaliti me moraš, da te ne tožim za zlobno telesno poškodbo. Zato boš pa prav rad plačal. Anti sedeti ne maraš.«

»Ne bom!« je siknil Tomaž.

»Boš, boš!« je kimal Lipe.

»Škoda, da ti ni pregrizel vratu,« je rohnul Tomaž. Tedaj pa je pristopil Lipe tik k njemu in mu zašepetal:

»Sodnija znese vse na dan. Ne smej se! Tako se smejejo obešenjaki.«

Tomaž je drhtel od ljutosti. Ali kakor brez moči je bil. Polagoma je ginil smeh z njegovega bledega obličja. Ta hip je prišla v vežo doli Katra. Lipe se niti ozrl ni na njo in vprašal je slovesneje od preje:

»Ali torej plačaš, Tomaž?«

Prisotnost Katre je očitno vplivala ugodno na Tomaža. Zakaj z rokama se je uprl v bok in dejal zaničljivo:

»Plaçal bom, ti pa pojdeš s Peči!«

»Ti me samo podiš!« se je smejal Lipe. Tedaj se je vmešala Katra:

»Lipe,« je rekla, »če se s Tomažem nikakor ne moreta, je prav res bolje, da greš.«

»Zakaj ravno jaz, naj gre on!« je odvrnil Lipe.

»Zakaj?« je rastel ženi srd, »zakaj? Zato, ker hočem jaz tako. Ti pa nimaš kaj izpraševati!«

»Lepa je ta,« je odvrnil Lipe, »lepa pravica, mati. Ne rečem nič!«

»Je najbolje, da molčiš in greš,« je pripomnil Tomaž.

»Ne bom molčal, pa tudi pojdem ne!« je odvrnil Lipe in se obrnil v stran.

»Pojdeš,« je siknila zdajci Katra, in obraz ji je bil temnordeč od jeze, in v malih očeh ji je gorelo, tako da je Lipe z neizrečenim preziranjem ošinil s pogledom njeno lice. Rahlo je pobledel in dejal:

»Pojdem, ko mi bo velel gospodar. Ta pa je Juri in, hvala Bogu, živi še!« Tu se je obrnil in stopil na dvorišče.

»On mora v stran!« je mrmral Tomaž.

»Tudi pojde!« je dejala Katra in odšla v kuhinjo.

\* \* \*

»Prav res ne vem, zakaj se ti tako vlečeš za Lipeta,« je dejal tistega večera Juri svoji ženi. In ona ni odvrnila ničesar, legla je in se mučila z mislijo, zakaj mož Lipeta ne mara. Drugi dan z Jurijem ni govorila skoro cel dan nič. Na dan sv. Janeza, ko je bila vstala, pa jo je poklical Juri in rekel:

»Sklenil sem, da je bolje, da Lipe gre. S Tomažem se še ubijeta, če bosta še dolgo pod eno streho.«

»Prav,« je odvrnila Anica.

»Ne, tebi to ni prav,« je odvrnil mož nevoljen, »in bi rad vedel, zakaj!«

»Zakaj?« je vprašala ona. »Morda ni Lipe dovolj pameten in priden! Povej raje, Juri, zakaj hočeš ti, da mora iti! Ali ni to krivica?«

»Jaz in mati sva sklenila tako!« je odvrnil razdraženo Juri, »in če že ni drugega ko to, da mati želi –«

»Stori, kakor ti je drago,« je dejala Anica in si potegnila z roko preko oči.

»Kaj jočeš,« je nadaljeval mož razdraženo. »Ali sem rekel kaj hudega? Bolan človek je siten in črnogled. Tudi ti bi bila taka, ko bi bila bolna, in jaz preprijazen s komursibodi, preprijazen.«

»To so grde laži,« je zastokala Anica, »in sram te je lahko takih očitkov.« Solze so jo polile.

»Naj bo pa po tvojem,« je dejal razdražen mož, »prav, naj pa ostane.«

»Ne,« je dejala sedaj Anica, »Lipe naj gre. Nočem, da bi ostal, bolje je, da gre. Ti itak veruješ drugim več ko meni. Vsaj lagati in obrekovati ne bodo mogli. Oh,« je zaihtela nato, »saj se zna zgoditi, da bom morala še jaz od tu!«

In vstala je in zapustila je moža, čuteča, da se je v nji nabralo nekaj strupenega in je najbolje, da gre. Šla je doli v kuhinjo. Nekaj hipov pozneje je zaslišala v veži začuden klic Neže in Jurijev glas:

»Kje je Lipe?«

Planila je v vežo. Res, pred njo je stal Juri, bled in slab, ali ves napravljen.

»Saj mi ni nič več!« se je opravičil proti Anici in velel Neži: »Pokliči Lipeta!« Nato je stopil v izbo. Anica pa je s solznimi očmi krenila gori v svojo sobo. Nekaj trenutkov pozneje je stopil Lipe v izbo in pozdravil Jurija.

»Sedi,« je velel ta.

»Saj stojim lahko,« je odvrnil fant. »Kaj pa je?«

»Ali veš, kaj je danes?« je vprašal Juri.

»Kaj ne bi vedel? Pa ni, da bi o tem govorili. Na Peči mi je po volji in sem zadovoljen s svojo službo. Meni je tudi zanaprej prav, če je vam.«

»Meni ni prav!« je odvrnil Juri povešenih oči.

»Tudi dobro, gospodar.« Tu je utihnil za hip in sedel. Nato pa se je dvignil in rekel: »Pa ne, da niste bili kaj nezadovoljni z menoj?«

»Je že tako, Lipe!« je odvrnil v zadregi Juri.

»Hm,« je pripomnil Lipe, »in namignili bi bili že lahko preje. Zadnji dan je malo kasno.«

Juri je položil bankovec predenj.

»Zato, da ne boš imel škode!«

»Seveda,« se je vzravnal Lipe, »mislite, da jemljem miloščino. Kajpak. Saj me je že Tomaž plačal mastno.

»Moški si,« se je izkušal nasmehniti Juri. »Skregana pa ni treba, da se ločiva.«

»Skregana? Zakaj? Saj to ni vaše maslo, Juri! Pa brez zamere!« In hlapec je visokovzravnan odšel.

Juri je obsedel sam v sobi. Rahla omotica se ga je prijemala. Slišal je v veži mater, ki je odštela Lipetu letno mezdo. Nato je vstopila k sinu v sobo, mejtem ko je Lipe odkoračil z nevidnim nasmehom na licu, češ: »Ta je komaj čakala, kar gorke mi je stisnila te goldinarje v roko. Kdo ve, jih ni li tiščala pol ure v pesti in poslušala na vratih.« In odšel je, da se preobleče in gre še nocoj s Peči.

Mati Katra pa je donesla na mizo potice in polič vina in govorila in govorila in ni mogla prehvaliti sinove odločnosti, in da bo sedaj, ko je povrhu on, Juri še ozdravel, vse drugače, vse dobro.

»Dobro,« je ponovil Juri, ali v resnici mu je bilo zelo slabo, in zelo slabe volje je bil, in zdelo se mu je, da je pravkar napravil nekaj zelo neumnega. In jezen nad samim seboj je izpil čašo vina.

Anica pa je tugovala sama gori v sobi, in zdelo se ji je, da ni bila še nikoli tako zapuščena. Ne samo, da ji ni bilo prav, da odhaja Lipe, kateremu je bila toliko dolžna, in čigar krivica jo je pekla v dnu srca, in jo je bilo neizrečeno sram pred njim radi moža; še huje jo je bolela misel, da ji mož ne zaupa, da vidi v nji nezvesto ženo.

In dvignila je oko, proseče tolažbe, na sivorjavo sliko, ki je gledala resneje, kakor se ji je zazdelo, na njo ko sicer, in Anica je skoro plašno zastokala: »Zakaj?«

Tam doli v bregu pa je ta hip nekdo zavriskal. Bil je Lipe. Ali je od žalosti? Ali je od škodoželjnosti, ko je srečal biriča, nesočega Tomažu poziv, da se zglesi pri sodniji, ker je žalil uradno osebo?

Nekaj dni zatem je odšel za Lipetom Tomaž. In prav nihče ga ni pomiloval, da bo zaprt. Jerica je mislila, da je Tomaž pogubljen. Ponoči se ji je sanjalo, da vidi Tomažaobešenega. V naslednjem hipu je bila zopet ona, ki je visela, in v spanju je vikala: »Nočem, nočem! Jaz bom svetnica ali pa spokornica. Svetnica ... spokornica.«

## 11. POGlavJE

## Na Peč pride mesar

Na dan sv. Treh kraljev je bilo. In na vasi je bilo. In v gostilni pri »Cvičku« je bilo, popoldne po blagoslovu ob štirih. Pri dolgi mizi so sedeli kmetje, pri okrogli in pogrjnjeni v kotu je sedel debel in rejen mož. Na prvi hip si spoznal mesarja iz trga. Hudirjev dedec je bil, kakor vsi mesarji, zdrav ko vol in dobre volje in prevzeten in pil je, ti moj Bog, koliko je popil mesar iz trga. Pa ga je lahko na kaj in za kaj. Mesar ni zastonj popeval stanovske pesmi, kratke, toda jedrnate:

*»Ni lepšega stanu,  
ko biti en mesar,  
je boljše bit' mesar  
kot grof in pa cesar!«*

Par ur je že sedel mesar za mizo, in ko so prišli kmetje, je barantal z njimi ali pa jih dražil.

»Ali ne bo nič telet?«

»Malo, malo!« je odvrnil kmet.

»Kaj!« se je hudoval mesar. »Potem kupim dekleta!«

»Te niso na prodaj,« so se smejali kmetje.

»Te daste zastonj in povrhu, kaj?« je dražil mesar.

»Saj bi jim ne bilo slabo pri tebi, ne, ki ješ vsak dan meso in cvrtje!« je pripomnil zopet kmet, ki se mu, po obrazu soditi, ni godilo predobro.

»Kaj cvrtje, kaj meso!« je vikal mesar, »to vse nič ni. Pa je drugače to. Meso bo šlo pod ceno, še prodati ga ne bo moč.«

»Ni spak, če je pa vsak dan dražji!«

»Hehehe,« se je smejal mesar, »dražji. Pa kako dolgo. Dokler ne vpeljejo ameriške živine. In te je kot peska, kot listja.«

»Tisto pa že ne bo. Sem bil po svetu,« je pripomnil zopet nekdo, »dobro vem, kaj je z ameriškim mesom. Sama žila in mast ga je!«

»Vi ne veste vsi skupaj nič,« se je hudoval mesar, »ali ste vi od stanu?«

»Vi mesarji veste za se, mi pa za se,« so pripomnili kmetje. Tedaj je vstopil Šime, hlapec s Peči.

»Tegale vprašaj,« je pripomnil kmetič mesarju, »na Peči imajo živine ko peska, pa brez hlapca so, nekaj kupčije bo le!«

»Na Peči,« se je začudil mesar. »Ne, tam gori ne prodajajo, in ona žena gori je za deset judov in še enega povrh.«

Šime je odmajal z glavo in rekel:

»Trda je že, trda, pa prodala bo. Takole rečem, kakor sem premislil, da bo prodala.«

»Ti, fant, postavno govoriš,« je dejal nato mesar, »sedi, za liter se ne bom kesal, četudi ne bo kupčije.«

»Saj smo znanci,« je pripomnil Šime in sedel. Proti mraku pa je mesar vstal in se odpravil s Šimnom na Peč. Po poti je godrnjal, ne zmenivši se za Šimna:

»Ne bo prida s kupčijo. Je preskopa in izbija cel dan.« In mesar je sam vase stokal, trudeč se po spolzki poti na Peč in premišljujoč, koliko vina bode treba, da namoči utrujeno grlo po kupčiji na Peči. Tako je prisopihal mesar na Peč in zaklical na ves glas:

»Hej ljudje, kupec je tu! Ali imate kako muhasto kravo ali vrtoglavega vola. Dobra cena, pa deset cvancgarč hlapcu, pa štiri pastirju, pa devet poličev vina in še cigar, če jih marate.«

Prvi je prišel mesarju nasproti Anže.

»He, fant, kje so ljudje?« je vprašal mesar manj iz potrebe ko navade.

»Poišči jih!« je odvrnil čisto modro Anže.

»Poiščem tebe za ušesa,« je viknil mesar in pri tem neusmiljeno zadel z nogo v kolo izpod lope gledajočega voza, in potem, tipajoč boleče mesto, stopil za Šimnom proti veži.

Notri v sobi je bila Katra z Anico in Jerico. Pravkar je bila stopila v sobo in se lotila Luke, ki je kašljal za pečjo:

»V hlev se mi pojdi dret, celo noč hrope tu, da človek še spati ne more.«

»Katra,« je prosil brat, »samo ogrejem se malo.« Polotil se ga je znova kašelj. Anica je vstala in se vrnila s čašo čaja. Toda Katra je planila in začela kričati:

»Seve, čaja mu kuha. Ven naj gre. Če mu ni v hlevu dovolj dobro, pa naj gre s Peči. Pa ravno zato, ker ve, da mi ni prav, mu streže.«

»Še v peklu ni hujše žene,« je pripomnil Luka.

»Pa pojdi v pekel!« je odvrnila Katra in sunila Anico s čajem v stran, da se je tekočina polila po tleh.

»Je že prav!« je zastokal Luka, in v njegovih očeh je zagorelo toliko jeze, da se je Anica z grozo začudila. Toda tudi v nji se je dvignil odpor proti Katri in je dejala:

»Če že kuham za Jurija, malo vode več ali manj »

»Nič!« ji je presekala besedo Katra. In ženi sta se merili s pogledi, ko je nenadoma viknil zunaj mesar, in so se v naslednjem trenutku odprla vrata in mesar je vstopil.

»Seveda, prej nima časa,« ga je pozdravila Katra.

»Za kupčijo dovolj, pa še šmentano dobro, če bomo ogledali pri luči živino,« je odvrnil mesar, »v temi so vse mačke sive, pa vse krave debele.«

»Gospodar leži,« je odvrnila Katra, vendar pa je pomignila mesarju, da naj sede.

»Če spi, bo pa vstal,« je odvrnil mesar in se pridušil, da zdaj že ne gre brez kupčije nazaj. Nato je odšla Katra in se vrnila za nekaj hipov z opombo, da bi kravo laže pogrešala ko vola, pa da naj si mesar ogleda kako in kaj, nakar je mesar zapustil s Katro sobo, in sta šla ogledovat živino. Jerica in Anica sta ostali v sobi. Nedolgo zatem je bilo zunaj čuti jezne glasove. Mesar je kričal, in Katra je kričala in tudi Tomaž, ki se je bil odnekod znašel, je kričal.

»Stošestdeset,« je vikal mesar.

»Dvestopetindvajset,« je klicala Katra.

»Vola prodaja,« je pripomnil Luka Anici. Zunaj pa so se glasovi zopet oddaljili. Najbrže so se bili vrnili vsi nazaj v hlev.

»Zakaj ne greste ven,« je dejal Luka Anici, »saj ste več gospodinja, ko ona.«

Anica se je nasmehnila po sili in dejala:

»Naj napravi sama, kakor ve. Samo da bo Juriju prav. Pa se tudi ne razumem na kupčijo.«

»Prav brez potrebe prodaja,« je pripomnil Luka.

Anica ni dejala nič.

»Za Tomaža ji je,« je godrnjal Luka, »temu tegne in tegne, kakor bi bil gospodar.«

»Stoinosemdeset,« je bilo zopet čuti zunaj mesarja.

»Dvesto,« je odvrnila Katra. Nato so utihnili, in čuti je bilo, da prihajajo v sobo. Res so prišli v sobo in sedli za mizo. Mesar je izvlekel listnico z bankovci in naštel osemnajst desetakov in jih rinil Katri; Katra jih je odpirala. In začelo se je huje vpitje. Mesar je bil skoro že ves hripav, zakaj zdaj sta kričala vanj Katra in Tomaž.

»Devetdeset, ali pa grem,« je popuščal ali obsedel na mestu.

»Ne morem,« se je branila Katra.

»Raje vržem vse v ogenj,« se je rotil mesar in neusmiljeno mečkal bankovce. Čutil je, da ne bo ni eden ostal v njegovih rokah, zato jih je mečkal; sicer ni imel te grde navade; »zažgem jih.«

»Le!« je pripomnila Katra.

»Petindevetdeset naj bo!« je dejal Tomaž.

»Naj bo, triindevetdeset!« raste mesar.

»Ne bo!« odkimuje Katra.

»Štiri!«

Katra maje z glavo.

»Pet, pa naj vse gre po « se roti mesar.

»Sedem!« pripomni znova posredovalno Tomaž.

»Dvesto!« jekne Katra.

Mesar se je izkričal in zaman. Ona je nepremagljiva. In dvignil se je, kakor da hoče oditi, ali Katra je s prezirljivim pogledom gledala za njim. In res ni odšel mesar, obstal je na vratih.

»Recite, no, pametno besedo!«

»Dvesto!« odvrne Katra.

Mesar zakolne in vrže k zmečkanim bankovcem še enega. Tako so sklenili kupčijo.

\* \* \*

Ko se je drugo jutro Anže prebudil, je videl, da je zaspal, in se obenem domislil, da mu dolguje Šime štiri desetice, katere je bil dal mesar za pastirja, in katere je bil spravil Šime, dasi je bil

po sklenjeni kupčiji Anže sam pričujoč. Anže pa ni kar tako utrpel četrdeset in si je dolgo v noč ubijal v glavo, kako priti pri Šimnu do svojega denarja. V tej misli je bil zaspal, v tej misli se je prebudil. Tedaj je zaslišal Šimnov glas.

Anže je začel v veliki naglici obuvati čevlje, boječ se, da bi Šime ne krenil kam, in bi ne videl Anže nikoli več svojih desetih. Zdaj ali pa nikoli, si je mislil, obenem pa slišal še sledeče:

»Je ne bo doma, ne,« je dejal Šime. Po precej dolgem odmoru je slišal Anže Nežin glas:

»Ne, ne, tega ne morem!«

»Kakor hočeš,« je dejal Šime, »mi bo posodila pa »

»Tiho bodi!« je kriknila Neža in nato šepetaje pripomnila: »Ti me boš spravil še v pekel!«

»Kakor hočeš,« je odvrnil Šime; nato je sledil zopet premor, in potem je rekla Neža:

»Šime, kaj si rekel, v oni zeleni omari da ima?«

»Menda,« je odvrnil hlapec malomarno.

»Oh, kaj bo iz tega!« je jadikovala Neža, in glas se ji je počel tresti od bridkosti. »Glej, to je vse, ker si ti tak. Kaj te le more zmotiti, da vzameš denar, pa ne kupiš harmonike.«

»Tako je,« je pripomnil malodušno Šime. »Kar je, je, sinoči sem mu komaj ušel, če danes ne dobi denarja nazaj, potem srečno, Neža.«

»Danes!« je drhtela preplašena Neža in v duhu videla razjarjenega, za denar in harmoniko opeharjenega kmečkega fanta, kako bije po njenem lahkomiseljnem, toda njenemu srcu tako dragem Šimnu.

»Eno bi rekel Slavčevi Marjeti, pa bi mi posodila!« je izkušal oživeti Šime Nežo, in posrečilo se mu je. Glasno je viknila:

»Tega ne delaj, da veš, ne pri Slavčevi, ne nikjer, če je še kaj poštenja v tebi.«

»Če pa ti nočeš pomagati!« je potožil Šime.

»Nočem?« je zastokala Neža.

Anže je bil medtem obul čevlje, odel si jopič, spustil se doli v hlev in stopil na vrata ter se neopažen približal onima.

»Moje desetice!« je viknil, tako da je Šime nehote odskočil, in Neža rahlo kriknila.

»Ne boš me, ko onega za harmoniko!« je klical Anže.

Šime je segel v žep in mu vrgel četrdeset, katere je Anže prestregel v klobuk.

»Tako,« se je smejal pastir, »zdaj smo pa spet prijatelji.« Neža se je zmuzala v stran. Šime pa je pogledal ostro pastirja, in ko se je ta venomer smejal, je dejal:

»Kaj se smeješ? Ali nimaš drugega dela, ko da laziš okoli voglov in vlečeš na ušesa?«

»Seveda,« se je oglasil Anže, meneč, da bo bolje, če prikrije Šimnu, da je zaspal, »sem prišel ravnokar že z Rovta.«

»Kaj si pa delal gori?« je vprašal Šime.

»Kaj!« je vedel takoj odgovor Anže. »Sem šel gledat, če delajo zajci res kaj škode hruškam. Pa ni videti, ne.«

»Šema,« se je dobrovoljno odzval Šime, »kaj bodo delali škodo, če pa ni snega.« In Šime je odšel proti hiši sam s seboj za dovoljen. Isto je storil Anže. Na vratih v vežo pa se je ustavil, položil prst na čelo in si pripomnil: Ne, prvo moram nakrmiti druge, potem bom samega sebe. In se je vrnil v hlev in nametal živini krme. Pri tem se je bil do dobra ugreel. Ko pa je stopil iz hleva, je videl odhajati Katro s sinom in dejal je za se: »Glej, Šime je vedel.«

\* \* \*

Komaj je bila odšla Katra, je prilezel od nekod Luka in se spravil na gorko peč. Legel je, da bi se tako lepše ogrel. Tako je ždel sam vase, včasih vzdihnil, se vzravnal, kadar se ga je polotil kašelj. Peč je bila skoro razbeljena, ker je pekla Marjanica kruh. Slednjo njeno besedo je slišal Luka. Marjanica je tožila Anici, ki ji je pomagala, da z Nežo ni nobenega prida, lotila se je nato Šimna, nato Tomaža in pripomnila na konec, da ne razume, kako more Anica pustiti moža v takem iz hiše, in še mnogo podobnega. Tako sta spravili ženski kruh v peč, in ko je končno Marjanica oštela še Jerico, katera si je bila vnela krilo, ko je prenašala goreče oglje iz peči na ognjišče, je prišla še v sobo in vznemirila iz same marljivosti Luko, češ, da dela samo napoto. Vendar pa mu je prinesla skledo gorkega mleka in kos rženega kruha. V tem pa je bil prišel mesarjev hlapec po vola, in Luka je ostal sam v sobi. Tako je bil nekaj hipov sam, ko je prišla Neža in začela pometati.

»Saj je že pometeno!« je pripomnil Luka.

»Kaj?« je vprašala Neža, »da je pometeno?« Saj res!« In odvršala je. Luki pa se je zazdelo, da leži doli ob mizi košček zelenomodrega papirja, prav takšen, kakoršnih je bil sinoči mesar naštel dvajset. Čudno se je zdelo Luki le to, da, dokler ni bila začela Neža pometati, tega papirja ni bil opazil. Sprva je motril Luka novost dokaj malomarno, čim dalje pa je gledal na to čudno zelenomodro malenkost, tem večja radovednost se ga je začela polaščati. Hipoma se je dvignil, zlezl raz peč in se sklonil po onem zelenomodrem.

Skoro stresel se je. Košček papirja je bil eden onih zmečkanih bankovcev od predvečera. Nehote je skrtil Luka bankovec za obleko in zlezl znova za peč. Ni še bil zbral svojih misli, kaj mu je storiti, dasi mu je bilo jasno, da je ta neznamen papir zanj neprecenljive vrednosti, in da bi bilo skoro neumno, ne poslužiti se te prilike, ki mu je tako nenadno potisnila v roko toliko svoto, ko so se odprla zopet vrata, in je vstopila Neža. Rahlo vznemirjen je gledal Luka na njo, in zdelo se mu je, da ga Neža presunljivo gleda. »Mogoče ga je opazila tudi ona, in je prišla zdaj ponj,« ga je pretreslo, in zazdelo se mu je, da je Neža v resnici švignila s pogledi po tleh, nato pa se hipoma ozrla nanj, rekoč:

»Ali ni prevročča?« Mislila je peč.

»Ne, ni!« je odvrnil in sedaj posilil kašelj. V resnici ni čutil Luka sedaj najmanj vročine. Pač pa ga je pekel za obleko skriti bankovec. Neža je pristopila k peči. Luka se je umaknil v skrajni kot.

»Saj ne bom prisedla, ne,« je dejala Neža, »ali se me bojiš?«

»Tebe že ne!« je hlinil veliko mirnost Luka, se pa v resnici bal, kaj bode, če ga ona sedaj nagloma prime za roko, katero drži pod obleko. In zopet se mu je zdelo, da počivajo njene oči na njem, in skoro zahropel je:

»Kaj me pa gledaš?«

»Ali te ne smem?« se je zasmejala in ga pustila samega. Tedaj pa je začel premišljati, ali pa bi ga obdržal. Tedaj pa se je zopet spomnil, da nima tobaka, da ni že davno okusil malo žganja, in zazdelo se mu je, da mu je sam Bog poslal to tolažbo. Njej se ne bo poznalo, še pogrešila ne bo, za



me je pa tolika dobrota. In čim dalje je mislil, tem jasneje mu je bilo, da najdenega ne more vrniti. Tedaj je prišla Anica v sobo. Njemu pa je šinila nova misel skozi glavo.

»Anica,« je rekel, »nekaj bi prosil!«

»Kaj pa bi radi?« je vprašala Anica.

Starec je nekaj hipov molčal, kakor da ne ve, kako bi začel.

»Le povejte,« je prigovarjala Anica.

»Tako je,« je začel tedaj Luka, »revež sem. Pa je že tako, da včasih Bog revežev ne pozabi »

»Nikoli jih ne pozabi!« je pripomnila Anica.

»Res je,« je prikimal z glavo Luka, »ne zapusti, ne. In tako je prišlo, glejte,« je hitel nato k zavedi, »da imam tule nekaj za priboljšek za praznike.« Pri tem je izvlekel desetak in ga nudil Anici in govoril: »Pa sem mislil, da lahko izgubim v senu ali kjer si bodi; če pa dam vam, mi boste lepo spravili in po malem dajali.«

»Zakaj ne,« je dejala Anica, »kar dajte.«

»Pa lepo vas prosim, ne pravite nikomur!« je prosil Luka.

»Zakaj bi pravila?« je odvrnila Anica in spravila desetak. Luki pa se je zazdelo, da bi bilo dobro, če bi pripomnil še katero, toda ker Anica niti najmanj ni bila radovedna, odkod mu je denar, ni rekel nobene. Čez nekaj časa je vstal in zlezal raz peč in odšel v kuhinjo. In nekake vzradoščenosti ni mogel prikriti. Prišla je Neža in se ozrla nanj in nekako zlobno je pripomnila:

»Ti je pa le peč postala prevroča.«

»Mi je, mi,« je odvrnil živahno in jo motril z veselo brezskrbnostjo. In sedaj se je zgodilo, da se je vznemirila ona. In Luka je opazil, da je odšla v sobo in se nato takoj vrnila, ali rekla ni nobene.

Proti poldnevu je bilo posijalo solnce. Anica se je bila pomudila v svoji sobi. Nekaka radost jo je napolnjevala, da sama ni vedela zakaj. Pospravila je bila sebi in pogledala pri tej priliki v taščino sobo; vrata so bila priprta, v sobi je bilo v neredu. Anica je otvorila okna, napravila postelj, dasi sicer nikoli ni prestopila taščine sobe. Toda ravno to, da je prenesla in pospravila neljubi ženi sobo, jo je navdalo z zadoščenjem. Čutila je, da se je nekako premagala, in veselo se je lotila nato šivanja. In šivala je za bodočega gospodarja na Peči, in veselobridke so bile njene misli, hrepenele je po oni uri in se je bala. In je bila srečna, in lica so ji rdela.

Tedaj se je pretrgala zunaj megla in je posijalo solnce. Poldne je prešlo, tašče in Jurija še ni bilo nazaj. Zato se je začela poljščati Anice nekaka nestrpnost. Skrbeti jo je začelo zaradi Jurija. Zunaj je namreč začel vleči hud sever. Tako je popoldne prešla vsa dobra volja Anici. Začutila je tudi, da jo hoče boleti glava, in da se ji včasih stemni pred očmi. Zato je pustila delo in legla. V tem je zaspala.

Zbudila se je stoprav, ko se je mračilo, in zaslišala od doli jezno vikanje vsevprek. Popravila si je lase in hitela doli. Našla je v sobi, odkoder je prihajal šum, Katro, Jurija, Tomaža in Nežo; za pečjo je drhtel Luka. Vseh oči je začutila Anica na sebi. V naslednjem hipu pa se je Katra že obrnila k Neži in viknila:

»Kaj, ti nisi danes pometala v moji sobi?«

»Ne!« je dejala Neža, »zdi se mi, da je gospodinja.«

»Da, jaz sem, kaj pa je?« je vprašala Anica, in težka slutnja ji je legla na srce.

»Ti?« je pogledala z jasno izraženo zaničljivostjo tašča snaho, obrnila se nato po pričujočih in odšla iz sobe. Tomaž in Neža sta šla za njo. Anica pa je ostala ko prikovana na mesto. Za pečjo je dušil Luko kašelj, na klopi ob mizi je sedel Juri in nekako brezizrazno bulil pred se.

»Kaj pa je?« je vprašala Anica in stopila k njemu. Dvignil je glavo, in Anica je ovohala, da diši iz njega vino in tobak. Čez obličje mu je šinilo ko utrujenost in nestrpnost.

»Nič,« je dejal, »mater je izginilo trideset goldinarjev.«

Anica se je komaj še ujela za mizo, da ni omahnila. Zdelo se ji je, da je nekdo silovito zamahnil proti njenemu srcu. S tresočimi rokami se je držala za rob mize. Niti besede ni mogla izpregovoriti, ko se je Juri dvignil in odšel. »Za tatico me imajo,« ji je tolklo po glavi, in brezmejen strah se je je loteval. In tedaj je zaslišala Lukov šepetajoči glas. Kakor skozi mrak je slišala:

»Ne izdajte me, za božjo voljo. Našel sem, Bog mi je priča, da nisem vzел!«

Zdelo se ji je, da ga mora nekaj vprašati. V tistem trenutku pa so zaškripala vrata, in je prišla Neža z lučjo. Anica je planila iz sobe in tekla v gorenje prostore.

## 12. POGlavJE

## Tatica

S tresočimi rokami je poiskala predalček, kjer je hranila spomine na mater in kamor je bila spravila zjutraj desetak, ki ga ji je bil dal Luka, da mu ga shrani. Vse to je delala pod vtisom, da ne sme niti minute dalj trpeti tega denarja pri sebi, da ga mora izročiti takoj Luki. Ali je Luka denar ukradel ali kdo drugi, o tem ni mogla premišljati, dasi ji je zvenel starčev proseči glas venomer v ušesih: ne izdajte me, našel sem! Toda te glasove je prevpila njena lastna boleost, udarec, ki je bil nekdo zamahnil proti njenemu srcu, in s stisnjenimi zobmi je drhtela: »Za tatico me imajo!« V tej razburjenosti je bila premetala vso skrinjo in se stoprav domislila, da v temi ne najde ničesar. Nato je prižgala luč. Kmalu je našla denar in si ga vdela v nedra. Odhitela je v kuhinjo. Našla je Marjanico samo. Nato je planila v sobo in srečala na vratih Nežo, kličočo posle k večerji. Anica je vstopila, se ozrla na peč. Toda Luke ni bilo več za pečjo. Nato je odhitela zopet v kuhinjo, ali vpričo Neže si ni upala vprašati Marjanice po Luki. In nekaj hipov pozneje je prišla Katra, in Anica je uvidela, da nocoj Luke najbrže niti videla ne bo več, in nevolje se ji je zbiralo nadenj. Toda venomer ji je šumelo po ušesih: ne izdajte me!

Šla je z drugimi k večerji. V sobo je bil prišel tudi Juri in sedel na prejšnje mesto. Jedel pa ni. Anici nasproti je sedela tašča, in njej ob strani Tomaž. Ob Anici je ždela Jerica in s težavo rila mimo Šimna k skledi. Dokaj spretnejši in srečnejši je bil Anže na drugem robu mize ob Neži. Marjanica ni jedla nikoli skupaj z drugimi, češ, da kot kuharica najlepše uživa v kuhinji, drugi pa so pravili, da jo je svoj čas užalil Tomaž, češ, da cmoka z ustnicami.

V sobi je bilo tiho. Tudi v slast, kakor je bilo videti, ni šla jed nikomur, razun Anžetu. Hipoma pa se je zgodilo nekaj, česar ni nihče pričakoval. Tomaž se je naenkrat zasmel. Anica se je ozrla vanj in opazila, da gleda naravnost vanjo. Nehote je povescila oči.

»Kaj se smeješ?« je vprašala Katra.

»Tako,« se je smejal dalje Tomaž in odložil žlico. Anici pa se je zdelo, ko da gledajo sedaj vsi na njo. Zadrega ji je začela gnati kri v glavo. Tedaj pa je slišala, da je nekdo vrgel žlico ob mizo. Pogledala je kvišku. Vse, kar je opazila v prvem hipu, je bilo dvoje zlobnih, drobnih oči, uprtih naravnost vanjo. Anica je zatrepetala; tolike sovražnosti, škodoželjnosti, veseleče se satanske zlovolje ni videla v nobenih očeh. Kakor omočena je strmela Anica tašči v obraz, razvnet od prezirljive zlobe. Hipoma pa je tašča odprla usta in rekla:

»Taka predrznost, še norca se hoče delati iz mene!« Tašča je udarila z roko po mizi, Tomaž pa se je zasmel znova. Anica je pogledala krog mize po obrazih. Neža je strmela pred se, Šime je hlinil veliko lakoto, Anže je nekam nezaupno motril Katro. Jerico pa je slišala Anica šepetati: Jezus, Marija. Onstran mize na klopi pa je bil dvignil Juri glavo in z nekako nestrpnostjo gledal na njo, ko da čaka. »Kaj imajo z menoj?« je pomislila Anica, ozrla se z zadnjo močjo na Katro in Tomaža.

»I, skrijte no!« je zaklical zdaj Tomaž. Katra pa je planila kvišku.

»Kaj naj skrijem?« si je mislila Anica, in rdečica sramežljivosti ji je zalila obraz. Segla si je čez nedra in otipala bankovec, ki ji je gledal izpod obleke. Prvi hip se ji je zazdelo, da se mora pog-

rezniti, ali že v naslednjem hipu je začutila silovito odporno silo. Planila je kvišku in stopila tik pred taščo in z malo tresočim, toda čudovito jasnim, žalostnim glasom je rekla:

»Jaz nisem vzela!«

Tašča se je po sili nasmejala in se obrnila po sobi proti hlapcem in dekli in rekla:

»Ali ji je kdo kaj rekel?« In nato se je obrnila k Anici:

»Saj si gospodinja in vzameš lahko. Zato pa ne zapiram!«

Anici je udaril vzduh po žganju v obraz, obenem jo je palil prezirljivi pogled taščin.

»Še dotaknem se ne vašega denarja!« je jecala. Tedaj se je Katra zasmejala.

Anica je izgubila zavednost misli. Brezmejna jeza jo je napolnila do te žene, ki se ji je rogala.

»Spat pojdite, saj ste pijani!« je viknila. V hipu se je tašči zresnilo lice, porogljivosti je sledilo v obrazu sovrašтво.

»Kaj?« je zahropila, »to meni v obraz, ti, ti, tatica!«

»Tu imate!« je viknila zdajci Anica vsa iz sebe in udarila taščo po licu. Zdelo se je, ko da je Katra prvi hip odrevenela, v na slednjem pa je kriknila divje, in Anica je pričakovala, da se ženska vrže na njo. Tedaj pa je začutila, da je nekdo položil roko na njeno ramo, medtem ko jo je druga roka prijela za komolec, in da je ta roka trda.

»Pusti,« je kriknila Anica in se obrnila. Toda roka je ni izpustila. Za Anico je stal Juri in jo stiskal za roko. Njegove oči so bile jezne, sopel je burno, in žila po sredi čela se mu je bila napela.

»Ti?« se je izvilo pol plašno, pol porogljivo Anici iz grla.

»Pojdi!« je velel mož trdo. V tem hipu je zatulila v divjem joku tašča in si pokrila obraz in sedla tja, kjer je sedel malo preje Juri.

»Podiš me?« je zaječala Anica. S silovito močjo se je otresla moževe roke in planila iz sobe. Nekaj groznega, nekaj ostudnega, se ji je zdelo, da se je zgodilo. Odvihrala je gori v sobo. Mej prsti je občutila nekaj zmečkanega. Bil je usodni bankovec. Vrgla ga je od sebe, kot grdo nečedno žival, krastačo. Nato se je začela oblačiti praznično, povezala materine spomine v malo ruto. Potem je čutila, da jo boli in duši, in je vzdihovala: »Spodil me je, spodil me je!« In silno jo je žgalo mesto, kjer jo je bil prijel mož. »Saj grem, saj grem!« je ihtela brez solz, vstala odločno in odšla proti vratom. Tam je obstala, se vrnila in pobrala proč vržen denar. In nato je dvignila oči in je opazila pogled vsevidnega očesa.

»Saj moram!« je zaihtela in se odtrgala od čudotajnega pogleda. V naslednjih trenutkih je šinila skozi vežo v mrzlo, zvezdnato noč. Komaj pa je bila storila par korakov, se ji je zazdelo, da se mora vrniti. Obstala je in poslušala. Sprva je slišala samo šum viharja v gozdu in utripanje svojega lastnega srca. Potem pa je zaslišala tulenje taščino. Čisto jasno je razumela:

»O, to bo plačala tatica grda, nemarna tatica!«

Prav tedaj je nekdo stopil na prag. Bil je Juri. Prihajalo mu je slabo v sobi. Oprijemaje se sten, je bil prilezel na prag.

Zdelo se mu je, da čuje znan glas od nekod.

»Juri, z Bogom!«

Potem ni slišal nič več ...

## Anica izprevidi, da se je prenaglila, in izve nekaj novega

Tiha, zvezdnata noč je objela Anico. Hitela je po znani poti navzdol. Visoko gori nad Pečjo v gozdu je šumel veter, tu doli je bilo mirno, in samo šumenje potoka je vznemirjalo nočni mir. Pošastno se je belila iz teme cesta. Anica je dospela doli do mostiča in za hip postala v senci zapuščenega mlina. Zazdelo se ji je bilo, da gre nekdo za njo. Prisluhnila je. Vse je bilo tiho, nihče ni hitel za njo. Naglo je krenila Anica nato preko mostiča. Tu pa je zopet postala in ni vedela, ali naj krene v vas ali v trg. Stoprav sedaj je spoznala deloma svoj siten položaj. V vas ne gre. Za ves svet ne gre. A kam sicer? Proti trgu? Kam sploh hoče, kaj sploh hoče po svetu?

»Kamorkoli, samo nazaj na Peč ne!« je mislila. Še živo je čutila pritisk moževe roke, in obraz ji je žarel ljutosti, ob misli, da so jo obdolžili tatvine in da jo je mož, mesto da brani njeno čast, pognal iz sobe. In v novi boli je zakrilila in zalomila z rokama:

»Oh, Juri, kaj si mi storil!«

V hipu pa jo je navdala neke vrste tolažba. Sladkost maščevanja jo je prevzela, pri misli, da se bo gotovo polastila Jurija ve lika skrb, ko opazi, da je odšla. »Morda je že opazil in prihiti za menoj,« je mislila in nehote se je obrnila po cesti proti trgu in začela spešno korakati. Kljub temu, da je bila noč temna, in je peljala pot po ozki, nepriljudni dolini, ni čutila Anica nikakega strahu. Nekako dobro sta ji dela samota in mrzli nočni zrak, ki ji je hladil razvneto čelo, in polagoma je začela mirneje razmišljati.

»Vrnem se ne,« je mislila, »v službo pa tudi ne morem taka.« In zopet se je spomnila tega svojega obupnega položaja, in še huja žalost in jeza sta jo napolnile do njih, ki so bili krivi tega.

»Ne vrnem se, ne,« je ihtela pred se, »bo že Bog pomagal.« Tedaj se je domislila neke prijateljice, ki se je bila pred par leti poročila nekam v trg. Sklenila je, da se obrne k nji, in kaj dalje, to razmisli jutri. Nocoj je edino potrebno, da pride v trg. Anica je začela hiteti. Noč nad njo je začela giniti, izšel je mesec. Nekaj hipov pozneje je zavila Anica mimo ovinka in opazila v dalji luči. Nekaka brezskrbnost se je je polastila. Segla si je v nedra, in ker sprva ni takoj otipala bankovca, jo je prevzel velik strah, pri misli, da je sedaj popolnoma brez denarja. Obstala je na cesti. Od severa sem jo je zadel močen sunek vetra in ji vrgel v oči ostrega peska. Krčevito je iskala po nedrih in končno otipala bankovec.

Silen kamen se ji je odvalil od srca in z vztrajnostjo se je borila proti ostru burji po cesti. Hitela je, boječa se, da bi luči pogasnila in ne bi našla odprtih prenočišč. In želja po gorkem prenočišču jo je vse bolj napolnjevala. Čutila je obenem, da jo žeja in da je trudna. Ti občutki so vplivali na njo tako, da je začasno ginila boleost iz njene duše. Pač je čutila še vse, kar se je bilo zgodilo, še prav živo, ali zdelo se ji je obenem, da leži mej sedaj in tistim veliko časa in da se ni zgodilo nocoj. In tako je dospela v trg. Minile sta jo trudnost in skrb, zato pa se je oglasil razum v nji, in prvič nocoj si je zastavila vprašanje: »Ali se nisem prenaglila? Ali sem delala prav? Moža zapustiti je greh!« S temi očitki v srcu je šla po trgu in obstala pred gostilno s prenočiščem. Vrata so bila na stežaj odprta, in sunek vetra je bušil Anici z dvorišča nasproti. Stopila je na levo in videla, da je v kuhinji. Dremajoča ženska je sedela ob ognjišču in se dvignila sedaj in rekla:

»Le na ono stran pojdite!«

»Ali bom mogla ostati tu čez noč?« je vprašala Anica.

»Kako pa, da boste,« je odvrnila ženica, »kar na ono stran v mizat stopite, je zakurjeno, in pivcev takih ni.«

In žena ji je pokazala vrata, kjer naj vstopi. Anica je pritisnila za kljuko in vstopila in opazila pri svitu petrolejke več miz; pri eni teh miz je sedelo troje mož in kvartalo.

»Dober večer,« je pozdravila Anica, možje so odzdravili, toda oči niso obrnili od kvart. Šele ko so doigrali, in je bila Anica sedla, in sicer blizu peči, se je dvignil eden mož in prišel k nji. Bil je gostilničar Kranjc, poznan po svoji dobrodušni hudomušnosti. Dasi že prileten, je vendar z dokaj prijaznimi očmi premotril Anico in vprašal:

»No, kako pa, vi mlada! Kaj pa boste?«

»Ali bi mogla prenočiti pri vas?« je vprašala Anica.

»Bomo že napravili, da bo prav. Kaj pa,« je govoril s prijaznim nasmehom, »boste kaj pili? Malo kuhanega vina!«

»Da,« je dejala kratko Anica.

»Za večerjo bi se tudi kaj dobilo,« je pripomnil Kranjc in odšel v kuhinjo.

Eden igravcev pa je vprašal Anico:

»Ste od daleč, kaj?«

»O, ne!« je odvrnila kratko.

»Pa kar peš hodite?«

»Da!«

»Aha,« je umoval mož, »pa daleč, kaj! V mesto?«

»Ne!«

»Aha,« je potiskal zastajajoči voz pogovora zopet mož, »so slabe poti zdaj, slabe, dasi ni snega.«

»Da,« je odvrnila Anica. Tedaj se je vrnil Kranjc.

»Malo okisanih jetric je še,« je dejal, »če se vam ne ustavljajo.« Anici se je oglasila lakota.

»Pa mi dajte,« je rekla, in krčmar je spet odšel in se vrnil z jedjo in nato prisedel k možema.

»Še eno, naj bo,« je bodril in mešal kvarte.

Moža sta se po kratkem obotavljanju vdala pod pogojem, da je to zadnja igra. Anica pa je ulomila kruha, napravila križ čez lice in začela jesti. Tedaj so se začuli v veži trdi koraki, nekdo je naročal v kuhinjo vina. Anici je omahnila roka, katero je bila prinesla na ustnice. Spoznala je bila ta glas. Slišala je pripomniti Kranjca:

»Aha, naš voznik je že doma.«

V istem hipu so se odprla vrata, in Anica je hipno pogledala in spoznala Lipeta. Toda on je najbrže ni opazil. Stopil je k igravcem, pozdravil.

»Si prišel?« je dejal krčmar.

»Sem!« je odvrnil fant in vlekkel iz suknje razne papirje, račune in denar. »Poglejte, se mi zdi, da je prav.«

»Ali ti je kobila kaj nagajala?« je vprašal krčmar.

»Ni bilo sile. Bil bi že pred eno uro doma, pa se je oni presneti Kramar opil, pa ni bilo priprave čez klanec.«

»Kaj, Kramar pije?« je vprašal eden mož

»Eh,« je odvrnil Lipe, »je že tako. Pravijo, da gre slabo in da bo šlo vse v nič.«

Krčmar je pregledoval račune.

»Z ženo se menda prav ne ujemata,« je zopet pripomnil Lipe. Tedaj sta se moža nehote ozrta na Anico, in tudi Lipe jo je opazil. V hipu se mu je lice zresnilo in z naglo kretnjo se je sklonil nad krčmarja.

»Ali je v redu?«

»Bo,« je dejal Kranjc, »kaj pa Ocvirek?«

»Je že v redu,« je dejal z dokaj trdim glasom Lipe, »zmotil se je bil, pa je terjal dvakrat. Je že vse plačano.«

»Mislim da!« je dejal Kranjc.

Ta hip je prinesla ženica iz kuhinje Lipetu in Anici vina.

»Kar tam pri peči postavi, Katrica,« je dejal Lipe in proti možem se obrnivši pripomnil:

»Tam sedi ena, ki je sama. Ji bom pa jaz malo druževal.«

»Malo, malo,« je pripomnil mož, »ni ena prezgovornih.« Lipe pa je v resnici stopil k Anici in sedel.

»Si konje in voz spravil?« je vprašal krčmar.

»Vse,« je odvrnil Lipe.

»Dobro,« je odgovoril Kranjc. »Kaj, možje, še eno?«

»Ne več!«

»Za liter vina bom dal, ker že sedimo,« je bodril krčmar.

»Saj lahko, si naju obral!«

Toda mož, ki se je branil, si je vendarle dal vsiliti kvarte in začel mešati.

Anica je prinesla vroče vino na ustnice in pila z veliko slastjo, zlasti še, ker je bila v veliki zadregi. Lipe se je nagnil čez mizo in dejal šepetaje:

»Kako je to, da ste tukaj?« Lahka skrb je donela iz njegovih besed. Anica je bila Lipetu zelo hvaležna, da je bil prikril svoje znanje z njo. Istotako tiho je zašepetala:

»Ušla sem!«

Lipe je začuden pogledal. Ker pa so igralci molčali, je začel govoriti precej glasno:

»Nisem še dolgo tu, pa sem prav zadovoljen. Delo, kakor se tiče, in če je človek zdrav, pa brez skrbi, je vse dobro!«

Možje igralci so se mej seboj muzali podjetnosti Lipetovi, in Kranjc je že tuhtal zopet eno onih, o katerih so pravili, da jih je bil v mlajših letih poln. Ker ga je pa skrbel pagat, je molčal.

Nekaj hipov za tem so se bili igralci nekaj sprli, in Anica je našla priliko, da je pojasnila Lipetu, kaj se je bilo zgodilo. Njemu pa je igralo na resnem licu toliko usmiljenosti, da je niti s smehljajem ni mogel docela prikriti. Strmel je pred se. Anici pa je bilo vino ogrelo premrle ude, in silno prijetno ji je postalo vpricho Li peta. Prva sramežljivost se je bila umaknila zavesti, da je znanec. Pripovedovala je Lipetu, da se ne namerava vrniti na Peč, in ga povprašala, da li mu je znano, kje neki je ona njena tovarišica, nakar se je Lipe domislil, da je to ona, ki je odšla zadnje jeseni z možem nekam na Nemško. Ta vest je Anico spravila ob dobro voljo, zakaj sedaj ni vedela, kam naj se obrne. Lipe jo to opazil in dejal:

»Svetoval bi vam nekaj.«

Dvignila je oči k njemu. Bil je vedno oni stari, oni lepi, resni mož. Sedaj pa je ležala globoka žalost na njegovem licu.

»Prosim,« je rekla.

Lipe je pomolčal za hip, potem je dejal:

»Zdi se mi, da bo najbolje za vas, da se vrnete.«

»Nikoli!« je rekla strastno. Njemu je šinil dobrovoljen nasmeh preko lica in z mehkim, toda prepričujočim glasom je govoril:

»Kam pa hočete? Ali ste vi za službo? Ne izpostavljajte svojega zdravja nevarnosti. Vi se morate vrniti, to ste dolžni sebi in Peči!« je dejal, tako, da je zadnje besede poudaril. Njej so privrele solze kljubovalnosti na lice in je rekla:

»Ali sem delala kakor otroci? Moj Bog, druga bi bila ušla že preje.«

»Vi morate ostati na Peči!« je dejal prepričevalno in proseče obenem. »Bežati s Peči pomeni, odreči se pravic do Peči, in te pravice so vaše, in če še niso, morajo biti kdaj. Anica, bodite močni in vrnite se!«

Zdelo se ji je, da napol ume smisel njegovih besed, zdelo se ji je, da je hotel reči, da je prevzela z dnem, ko se je možila na Peč, vse ugodnosti in bridkosti Peči in da je njena prva dolžnost, da ostane zvesta prisegi, ki jo je položila pred možem v roke duhovnikove, namestnika Boga. Da je ne smejo nikake težave pri praviti do tega, da bi kršila to dano obljubo, in da je to najmanj, kar more in sme zahtevati mož od nje. Ona pa ga zapusti. Ni li opravičen mož zavreči jo, kakor je zapustila ona njega? In ta mož je povrhu še bolehen, in vino je delovalo v njem, in na vse zadnje, saj je v resnici storila nekaj, kar mu ni moglo ostati vse eno: udarila je bila njegovo mater.

Anici je začela roka drhteti. Lipe je opazil njen duševni boj, iz izraz brezmejne pomilovalnosti mu je zopet legel na obraz. Ni li morda zaklicalo nekaj globoko doli v skritem kotičku srca tako le:

»Ne verjemi tega, neumnost bi bila, vračati se na Peč. Ali ne vidiš, da je tam za te smrt. Juri je bolan in povrhu te komaj več ljubi. Saj je popolnoma slep za vse v rokah matere. In ta mati! Ali res misliš, da te bo trpela na Peči? Naj umrje mož, kaj potem? že sedaj te ne more, ker si ji zmešala račune. Kaj potem? Ali ne bo morda celo stregla tebi in detetu po življenju? Brezmiselno bi bilo, Anica, vrniti se. Anica, ostani tu! Glej, dvojje rok imam, ali te roke so jake, delale bodo za te in branile te bodejo.«

Takole je morda mislil Lipe, rekel pa je:

»Vrnite se. Ne bojte se, da bi se vam kdo posmehoval. Saj vam ni treba povedati, s kakšnim namenom ste odšli s Peči.«



»Kaj naj porečem?« je vprašala Anica.

»Kaj naj rečete,« se je nasmehnil Lipe, »recite, da ste šli k sodnji zaradi »tatice«, tako ustavite Katri besedo in kdo drugi bi znal trepetati pred orožniki.«

»To je res,« se je nasmehnila, »vi se vsega domislite!« In občutila je zopet toliko hvaležnost do tega človeka in ni si mogla kaj, da ne bi rekla in ga vikala:

»Oh, Lipe, Bog vam povrni! Vi ste meni zelo, zelo dobri!«

Resnost je stopila fantu v lice. Potem pa se mu je zjasnil obraz in je pripomnil:

»Domači si moramo pomagati!«

»Kako mislite to?« je vprašala Anica, ki ni razumela, zakaj da je poudaril besedo »domači«.

»Anica,« je dejal on mehko, ko da hoče povedati nekaj silno lepega, »ali se nič ne spominjate vaše mladosti? Ali se nič ne spominjate, kako se je bila neke zime z neke strehe usula na vas plast snega in vas vso pokrila, ali se nič ne spominjate, da ste tedaj v tisti smrtni nevarnosti izgovorili prvič ime nekoga »

»Lipe,« je zdajci skoro kriknila Anica, »ti si sosedov, ti si, ti si »

»S Peči, kakor vi, Anica!« je mirno pripomnil Lipe.

Osupli so se ozrli na glasno govoreča možje pri kvartah ...

## 14. POGlavJE

## Jerica

Čudovito je bilo življenje Jerici. Ta mala, bolehnata osebica! Smilila se je Marjanici, smilila Anici, še Neža je potrpežljiva z njo. Samo Katra je bila čudno trda z njo. Ni je mogla pogledati, da se ji ni oko razvnelo v jezi, da je ni ozmerjala. Nekako tajno veselje je imela v tem Katra, posebno še, kadar je bil njen brat Luka pričujoč. Globoko se je smilila zato Jerica skoraj vsem na Peči. Zdelo se je pa, da edina ona sama sebe ne pomiluje: izraz neke boleštne sreče je ublaževal njene velike, pametne oči. V teh očeh je bilo toliko globokotajnega, da je Marjanica dejala nekoč, da si ni mnogo umela o pesmi, da je Jerica res prava Jerica, da se ji vsaj ne godi bolje kot oni v pravljici, nakar je Jerica odvrnila, da vse to trpljenje še ni nič v primeri s trpljenjem nedolžnih deklic, ki so prelele svojo kri za Boga, in da ona moli vsak večer, da bi ji Bog dodelil enako srečo. Nato ji je Marjanica s solzami v očeh poklonila staro knjigo o življenju svetnikov, in Jerica je jedva dočakala večerov, da je mogla nemoteno pri slabi luči čitati o mučenicah in mučencih. Neizrečeno se ji je bila priljubila knjiga. Prečitala jo je kdo ve kolikokrat, ali njena sanjajoča duša je hotela čitati več in več. Tako se je zgodilo, da je steknila v podstrešju nekaj knjig, in meneča, da ne more nobena knjiga poročati drugega nego kako so umirali mučenci in mučenice, je začela brati po vrsti pri najdrobnejši. Čim dalje pa je Jerica čitala, tem večje je bilo razočaranje. Nič o svetnikih, ne, vse kaj drugega je bilo tu pisano. Ali lepo je bilo vendar, in Jerica je dočitala knjigo; v njene misli in predstave so se na mah pomešale nove, doslej nepoznane ji slike, in Jerica je duševno mnogo trpela, ker ni vedela, kam bi te nove slike razpostavila, kako bi jih umela. Noč in dan se je mučila odslej. Zaglobila se je v vroče premišljevanje mučeniških življenj. Ali v sredi teh slik je naenkrat opazila nekaj tujega: sliko iz one male knjige.

Ta doživljaj je bil že tako utrujeno in zbegano dete še bolj zbegal. Podobna je bila bolj senci, nego mladi deklici. Malomarno je motrila okolico na Peči, zdelo se je, da je skoro nečutna.

V takem razpoloženju je bila do onega usodnega večera na Peči, čigar neradovoljna priča je bila. Ker je bila po svoji naravi plašna, je napravil prizor na njo tolik vtis, da je skoro polmrtva z drhtečimi ustnicami padla pod mizo. Na srečo jo je začul Anže ječati in ji pomogel. Potegnil jo je izpod mize in jo odvedel iz sobe.

»Ti moraš iti zdaj spat,« je dejal očetovski.

Pripeljal jo je v kuhinjo, toda deklica je drhtela še huje.

»Le spat pojdi lepo, Jerica,« jo je ogovarjal Anže. Ona pa se je bila krčevito oprijela njegove roke in je trepetajoč drgetala:

»Strah me je, strah!«

»Čakaj,« je dejal, »te pa pospremim, da te ne bo strah.« In odvedel jo je po stopnicah v podstrešje, kjer je imela svojo posteljo v temnem kotu.

»Prižgi luč, prižgi,« je prosila. Otikal je leščerbo in odhitel v kuhinjo prižigat. Ko se je vrnil, je našel Jerico oblečeno ležati na postelji, z rokama preko oči in še vedno drhtečo. Kaj ji je, je pomislil, zakaj se neki tako boji? Pristopil je z leščerbo prav k nji in jo poklical po imenu. Odprla je oči.

»Ali te je še strah?« je vprašal.

»Še, še, še!« je drhtela.

»Zaspi, to preide,« je odvrnil fant.

»Ne, ne,« je šepetala, »ne morem spati, ne bom spala.«

»Ali ti je slabo,« se je domislil tedaj Anže.

»Ne vem,« je odvrnila, »bojim se, bojim!«

»Ali česa se bojiš,« je govoril Anže, »saj sem jaz pri tebi. Ali hočeš, da ti kaj berem?«

Segla je pod odejo in izvlekla drobno knjižico. Anže jo je vzel. »Kaj naj čitam?« je vprašal.

Tedaj se je ona napol dvignila in se sklonil k njemu: »Anže, ne pravi nikomur, da sem bolna, dali bi me od hiše. Jutri bom zdrava. A sedaj čitaj, čitaj!«

»Kje?«

»Tu,« je razgrnila deklica strani. Anže pa se je pomaknil k luči in začel čitati:

*»Aj, je lepa mlada Breda,  
z okna v belo polje gleda;  
v belem polju gre stezica,  
ob stezici je meglica.  
Z okna v belo polje gleda,  
mater ogovarja Breda.«*

Anže je prestal in se začuden ozrl na Jerico.

»Čitaj, čitaj,« je šepetala z napol zaprtimi očmi. Anže pa je čital dalje:

*»To ni rosnih polj meglic,  
to je trudnih konj sapica;  
z Bogom draga moja mati,  
ko po mene grejo svati;  
komaj vi ste me rodili,  
že ste hčer me zaročili!  
Mati Bredo tolažila,  
s pečo ji lase pokrila,  
jo za mizo posadila,  
svate v hišo povabila.«*

Zopet je prenehal Anže in se ozrl na Jerico. Ležala je nepremično; stoprav, ko je prenehal, so se ji zgenile ustnice, in Anže se je poglobil zopet v knjigo:

*»Sedli so za mizo svati,  
vsi so v svili, vsi so v zlati.  
Sladko vinčece so pili,  
se od ježe odpočili,  
potlej Bredo zasnubili.«*

Rahel vzdih se je izvil Jerici iz ust, in Anže je prenehal ter se ozrl na deklico.

»Hitro, hitro,« je prosila, in Anže je počel čitati znova:

*»Kaj si žalostna in bleda,  
kvišku, kvišku mlada Breda!  
Težko ženin tvoj te čaka,  
misel mu in želja taka,  
da poslal je svate svoje:  
Jezdite do Brede moje,  
prstan zlat ji nateknite,  
jo na konja posadite,  
jo na grad mi pripeljite.«*

Anže je obračal stran in se pri tem zopet ozrl na Jerico.

»Ali spiš?« je vprašal, ker je imela oči zaprte. Zgenila je z glavo, Anže pa je čital dalje:

*»Ali Breda se zajočē:  
To mi v glavo iti noče,  
da bi z vami zasedlala,  
revna, oh, je moja bala.  
Kaj vam pravim, dragi svati,  
ali še živi mu mati?  
Osem sinu žen umorila,  
bi še Bredo zastrupila!«*

Nehote je Anže čital vse glasneje. Tu pa je prenehal in se z novim začudenjem, odkod Jerici ta knjiga, ozrl na njo. Videl jo je, kako je drhtela pod pritiskom čudne groze.

»Ali je dovolj, Jerica?« je vprašal, ali ona je nevoljno odkimala, in Anže je čital:

*»Če te huda tašča plaši,  
taki so ti svēti naši:  
Bi li z vinom ti napila,  
ga na skalo boš izlila,  
ti pogače ponujala,  
bodeš jo ščenetu dala!«*

Anžetu je šinil zvit smehljaj čez lice in z glavo kimajoč je čital:

*Hitre konje osedlali,  
osedlali, odjahali,  
mlado Bredo odpeljali.  
Spazi ženin jih na poti,*

*z grada jim hiti naproti.  
Pa se Bredi konj spotakne,  
sedlo se mu s hrbta zmakne;  
v sedlo meč je tašča skrila,  
da bi Bredo umorila.*

Anže je zaslišal ihteti Jerico in je zaprl knjigo.

»To je prežalostno, Jerica, ne bom več bral!«

»Prosim, prosim!« je šepetala, kakor otroci.

*»Ženin jo v skrbeh vprašuje,  
jo vprašuje, poljubuje:  
Kaj prihajaš mlada Breda,  
kaj prihajaš smrtnobleda?  
Vzdihne Breda in mu reče,  
iz srca ji kri priteče:  
Oh, ne bodem ti nevesta,  
oh, ne bom ti žena zvesta!  
Osem žen ti je umorila,  
tudi mene je ubila,  
je prerevna bala moja,  
strašna, oh, je mati tvoja!«*

Nekaj silovito plahega je bilo v Jeričinih očeh. Brezizrazne so strmele pod temno streho. Temna postava se je bila medtem izmotala nekje iz teme in s širokoodprtimi očmi strmela na prizor, kjer je zdrav, vesel in močen fant čital žalostno povest ne pregibni in šibki deklici. Obenem pa je gorelo tudi v teh očeh nekaj silno žalostnega. Toda ta žalost je bila divja, je bila podobna žalosti leva. Z rokami stiskajoč glavo je ždel v temi Luka že ves čas. Anže ga niti sedaj ni opazil, z nekako nestrpnostjo je čital dalje:

*»V grad so beli prijahali,  
Bredi posteljo postlali,  
ji postlali in jokali.  
Z glave Breda pečo vzame,  
vanjo srčno kri zajame:  
Tole materi nesite,  
ji recite, sporočite:  
več ne vidi me na sveti,  
čula bo od mene peti!«*

Anže je zadržal sapo in čez hip ponovil zase:

»Čula bo od mene peti!«

Tedaj pa je presekal mrtvaški molk nenadoma bolesten vzklik. Anže se je preplašen ozrl na Jerico. S spačenim obrazom, oči obračajoča, se je vila deklica pred njim na postelji, in bela pena, pomešana s krvjo, ji je ležala na ustnicah.

»Jezus, Jezus,« je zašepetal Anže, »kaj je to, kaj je to, Jerica?«

Tedaj je začutil na svoji rami roko in se obrnil. Luka je stal pred njim.

»Božjast jo meče,« je rekel starec. Še nikoli se Anžetu ni zdel Luka tako star.

»Ali umrje,« je vprašal Anže, ko je prišel k sebi.

»Ne,« je odgovoril Luka, »to preide; dobro je, da leži.« In starec je sedel na posteljo. Ko pa se je Anže zopet ozrl na Jerico, se mu je toliko zasmilila, da je moral pogledati v stran, in kakor zase je pripomnil:

»Ni bilo dobro, da sem čital.«

»Kaj si bral?« je vprašal sedaj nenadoma Luka.

»Od hudobne tašče, ki je umorila Bredo,« je odvrnil Anže.

»Ali jo je res?« je vprašal Luka.

»Res!« je odvrnil Anže.

Anžetu se je zazdelo, da je nekje nekdo zaškripal z zobmi, in mrzlo ga je izpreletelo.

»Pojdi spat in se ne boj,« je dejal Luka, in Anže je poslušal ...

\* \* \*

Skoro nekaj enakega ko v podstrešju, kjer je sedel Luka ob bornem ležišču, na katerem se je vila Jerica, se je godilo v prav istem času v drugem nadstropju doli, kjer je ležal do smrti truden Juri, in je sedela mati ob njem. Ko je bil Juri stopil na vrata, je bil izgubil zavest. Jeza in povžito vino sta ga bila popolnoma ubila. Ležal je dolgo brez zavesti. Po sobi, kamor so prinesli Jurija, je dišalo po jesihu. Ko se je bil Juri zavedel, je opazil mater. Toda nič se ni mogel spomniti, kaj se je bilo zgodilo z njim, čutil pa je, da je silno slab, in glava ga je bolela tako hudo, da je s težavo prenašal luč. Ko je Katra opazila, da se je sin zavedel, je začela jokati in sklonivši se nadenj, je govorila:

»Oh, ti moj revež, ti! Kako si ti to zaslužil, sirota! Oh, in sem vedela, da bo ona tvoja poguba. Saj nima srca, saj nima duše!«

Tedaj se je Juri nemirno zganil in se skušal dvigniti, ali bil je prešibak. Spomnil se je vsega.

»Mati,« je zastokal, »kje je ona?«

»Vprašaj jo, kam je šla!« je odvrnila ona in si obrisala solze. »Tak revež si, pa te zapusti in gre. Zdaj veš, zdaj vsaj veš, kaj se imaš nadejati od nje!«

Juriju je bilo, da mu počí srce. S silo je stisnil za odejo, da ne izgubi zavesti. Potem pa si je pokríl lice z rokama, in Katri se je zdelo, da se trese od notranjega ihtenja.

»Le joči, ubogo moje dete,« je govorila Katra, »odleglo ti bo. In glej, saj imaš mene, tvojo mater.«

Tedaj pa jo je on prijel za roko in dejal:

»Tistega ji ne bi bili smeli reči, mati! Jaz ne morem verjeti! Anica ni nepoštena!«

»A zakaj je udarila, zakaj!« je ihtela žena. Sin pa se je vrgel obupno nazaj na posteljo. Po glavi mu je blodila samo ena misel: »Ali je šla zares, ali se ne vrne?« Skoro na glas je mislil.

»Ne vrne se, ne!« je kot zase ihtela Katra in dvignila oči proti stropu. In je opazila veliko trokotno oko, resno in jasno, ko da jo svari in prosi. Ali Katra tega očesa ni umela.

Juri pa se je vil z grozovito mislijo skozi neko temo, ko da beži pred nečim. In vendar je bilo to grozno venomer za njim in je klicalo: ne vrne se, ne vrne se ...

## Žena se vrne, mož se poslavlja

Izza gore je rastlo solnce, svetlo in lepo. Doline so bile še potopljene v modri somrak, vrhovi pa so bili svetli in zlati. Preko doline je šinil žarek, z veje na vejo, z ivja na ivje. Kot ognjene so žarele veje, in zagorela je voda v potoku. Zagorele so ledene sveče, zabliskalo se je vse vprek in povsod. In vse nad svetlo zemljico je ležal pas modrega neba. Še zlatih zvezdic bi prilepil nanj, in bi bila zemljica kot kraljica iz pravljic, in solnce bi žarelo v njeni kroni. Ali mrzla si, o kraljica, ti zimsko jutro. Lepa ali mrzla. Anica ni čutila ni mraza ni lepote njene. Preveč je bila zamaknjena v svoje misli. Nazaj k tašči z ledenim srcem, nazaj k ljudem, ki niso dobri, nazaj pod streho gorja, samozatajevanja, sramotenja, nazaj k možu, ki je kakor dete po pameti in zdravju. In vendar je to dete njen mož, in dolžna mu je, vrniti se, in storila bi greh, da se ne bi vrnila. O Juri!

Anica je spešno korakala. Lipe jo je bil hotel potegniti nekaj pota z vozom. Ni hotela. Do zadnjih hiš jo je vendar spremil. In sedaj so šle njegove spodbujajoče besede za njo in z njo, in njegove resne, mirne oči. Vrni se! Tudi jaz sem s Peči, toda meni ni dano, da bi se vrnil. Ti pa si tam in hočeš zbežati? O kako si maloverna, Anica! Ali ne veš, da je treba bolesti in je treba grenkega gorja? Brez gorja ne bo izprana krivda tvojega očeta. Pregnana si bila. Pregnanka, bori se za svojo last! Ali naj se ti tašča smeje na Peči? Smeje razkraljica pravi dedni kraljici? Ali nič ne veš o kraljicah, ki jih je vrgla zlost s prestolov? Ali si pa slišala, da se je katera njih do smrti vdala v svojo usodo? Ali si slišala, da se je odrekla dedna kraljica dedni kraljevini? Vrni se na Peč! Anica, bodi močna, vrni se in izpolnjuj svoje dolžnosti! Če si svoj čas prišla na Peč, je bila božja volja tako, in božja volja je, da ostaneš na Peči do svoje smrti in še čez ... Anica je bila prišla na Peč, ne da bi bila zapazila, kako jo že od trga sem spremlja v gotovi razdalji Tomaž ... Stopila je v kuhinjo, kjer je tašča ravno kavo pila. Ko je ugledala Anico, je Katra zardela in planila kvišku:

»Kaj? Ti? Se drzneš?«

»Zakaj ne,« je odvrnila Anica. »Saj sem bila le do trga, do sodnije radi one kraje, da sodnija dokaže, kdo je kriv.«

»To si storila?« je osupnila Katra.

»To sem storila,« je hlinila Anica trdost.

»Lepa je ta,« se je odzvala Katra, »mož ji umira, ona pa leta po sodnijah!«

»Sramota je huja od smrti!« je skoro zaihtela Anica.

Katra je izginila iz kuhinje, Anica pa je začutila v svoji roki drugo roko, ki je njeno stiskala

»Kako ste to pametno storili. In pa to, da ste prišli nazaj! Oho, pa smo mislili, da je šla od hiše, naša nevesta, oho!« Tako nekako je hotela pozdraviti Anico Marjanica, ker pa je bila pričujoča Neža, je rekla samo:

»Bog pomagaj, saj ste vsi mokri od potu, k ognju sedite, pa vroče pijte, vroče.«

Neža je nalivala Anici mleka in kave. Toda silno nemirna je bila, in roka se ji je tresla in tako je ulivala mimo.

»Daj sem, neroda!« jo je oštela Marjanica. Neža pa se je izgubila nekam iz kuhinje.



Ko je prišla Anica k Juriju, jo je že pričakoval. Dasi mu je ležalo očitane na obrazu, je vendar gorelo v njegovih očeh nekaj veselja, da je ona tu. Vendar pa je izkušal to veselje popolnoma zakriti in z resnim, očitajočim glasom je rekel:

»No, si se premislila in se vrnila!«

»Da,« je odvrnila z rahlo vznemirjenim glasom. »Zato, ker nisem imela namena ne vrniti se!«

»Res?« je vprašal zategnjeno, toda ona je premagana od bolesti pokleknila ob njem in prosila:

»Juri, strašno sem bila iz sebe. Juri, ne zameri, pozabi! Ne zgodi se več, tudi če bo še huje. Ali sinoči si bil prvič tako čuden z menoj. In tega ne morem prenesti, Juri, povej, ali si močno trpel, ali ti je močno hudo?«

Mimo osinelih ustnic mu je šinil bolesten smeh.

»Še vprašáš?«

Ona pa je začela jokati pol vsled svojega sinočnega bega, pol vsled usmiljenja nad njim. Hipoma pa je mož vprašal:

»Kje si bila?«

»V trgu!« je odvrnila in si obrisala solze. Čutila je, da ne more pripovedovati vsega, kar se je bilo zgodila v trgu. Zato ni omenila niti z besedo Lipeta. Njemu pa se je videlo, da bi rad še kaj več vedel. In ko ni govorila, mu ni bilo ljubo in obrnil se je v stran. Tedaj je ona vstala in šla, misleča, da je hud na njo. Začutila se je silno nesrečno, in ni je strpelo v hiši. Šla je na dvorišče in krenila gori proti gozdu. Spomnila se je vsega, kar se je bilo dogodilo sinoči. Srce ji je plalo. Venomer je videla pred seboj upadlo lice Jurijevo. »Je že preč, je že preč!« ji je švigalo po glavi. In dolžeča sama sebe, da je šla sinoči in povzročila tako Jurijevo slabost, je hitela in hitela. In tej misli ni ubežala. Ihtela je. In venomer ga je slišala govoriti: Še vprašáš, če mi je bilo hudo! Sela je na parobek in bulila pred se v dolino. Svetla se je bliskala pred njo, njej pa je bilo neznosno to svetlo, kakor so ji bili neznosni ljudje. Pri misli na Katro je vzdrgotala. »Umrje,« si je mislila, »in poreče, da sem kriva jaz!« In zopet je zaihtela: »O Bog, kaj naj storim!« Potem pa se je oklenila misli: »Doli grem in poprosim jo odproščanja in od njega se ne ganem več. O Bog, samo daj, da bi še ozdravel, daj, da ozdravi!« In obupajoča in tolažeča se je hitela domov. Z vihrajočo rdečico v licu je prišla k Juriju. Pri njem je bila mati, z prezirljivo resnostjo se je ozrla žena na Anico, da je Anici zatrepetalo srce. Tudi Jurijevo lice je bilo mračno. Anica je opazila, da je noče niti pogledati. Najraje bi se bila na vratih obrnila in šla zopet, kamorkoli, samo odtod, samo v stran. In vendar je ostala, stopila s trdimi koraki k tašči in rekla:

»Mati, odpustite, tudi jaz vam odpustim in pozabim!«

»Pa si šla tožit!« se je oglasila Katra, posmehujoče in strupeno. Jurijevo lice pa se je še bolj stemnilo. Anica sprva ni ve dela, kaj naj stori. Jok ji je silil v grlo. Tresla se je od samopremagovanja. Tašča je gledala mimo nje, ko da ni Anice v sobi. Anica je zbrala poslednje moči.

»Mati,« je ječala skoro, »imejte usmiljenje. Žal mi je, grdo sem storila. Pozabite, prosim!«

Katra je zamahnila z roko in dejala:

»Tako, torej žal ti je?« In za hip so obstale njene oči na Anici. In Anica se je zbegala. Razumela je taščo. »Praviš, da ti je žal. Toda tega ti jaz ne verujem. Ti mi ne odpustiš nikoli, kakor ne morem ljubiti jaz tebe. Kaj hočeš? Mej nama ni mogoč mir. Ne hlini sebi in Juriju. Saj je vse zaman!«

V Anici je priklopela bolest do vrha. Toda tašče ogovoriti ni mogla več. Zato se je obrnila k možu:

»Juri,« je zaklicala, »prosim te, reci ji, reci, naj pokaže vsaj malo srca!«

»Koliko si ga pokazala ti!« je viknila tedaj Katra in se dvignila.

Anica je zatrepetala čudne bojazni in zastrmela s širokimi očmi v taščo.

»O srcu govori,« je govorila Katra, »pa ga sama nima. No, koliko srca si ti pokazala do moža, katerega si sinoči zapustila, koli ko? Tožit,« se je rogala v isti sapi tašča, »seveda, tožit je šla. Ko bi le ne vedeli komu! Ko bi le ne vedeli, kdo te je vrnil. Pa pride in se še lepo dela, kakor svetnica.«

Po vsem telesu drhteča je poslušala Anica taščo; čutila je, da je brez vse moči, in iskala je opore in se lovila za rob postelje. Z groznim strahom je gledala Juriju v obraz, ki mu je od strasti drhtel. Tedaj je Anica razumela vse: Saj je vse preč, če že tako mislijo o meni, potem je vse preč. In skoro zasmejala se je:

»Res je,« je bledla, »brez srca sem, hinavka! Juri, le poslušaj jo, verjemi ji.«

»Ali moreš tajiti, da nisi bila z Lipetom?« je zaklicala Katra. »Ali moreš tajiti?«

»Ne tajim!« je odjeknila Anica, »zakaj bi tajila!« Videla je tedaj Anica, da mož nemirno grabi z roko za odejo.

»Torej ne tajiš!« je nadaljevala Katra. »Povej, no, potem še to, kako da nisi ostala pri njem. Zakaj si se sploh vrnila? Povej no!«

Anica je z blaznim smehom motrila taščo. Da je čutila vsaj nekaj moči, bi se bila vrgla na njo. Tako pa je ginila v groznem strahu motreča bolj in bolj nemirno lice moževo. Toda niti z eno besedo ji ni prišel na pomoč, in Anica je mislila: »Obsodil me je, za nezvesto me ima!« In neznosna bolečina ji je stisnila srce.

»Juri,« je zaklicala, »ali moreš to verjeti? Juri, ali moreš trpeti, da govori tako?«

Grobna tišina je zavladovala v sobi. Juri se je nestrpno dvignil in dejal:

»Jaz mislim tako kakor moja mati!«

»Tako misliš?« je vprašala s hipno mirnim glasom Anica. V naslednjem hipu pa ji je stresel telo presunljiv jok.

»O Juri,« je zaklicala, »tega nisem zaslužila, tega ne!« In pobegnila je iz sobe in venomer ji je švigala peklenska misel po glavi: »Bog jo kaznuj! Prekleta naj bo! Na njeno glavo naj pride njegova in moja smrt!« In hitela je po stopnicah in čez dvorišče ter doli po bregu. Kam? kam? kam? »Prokleta naj bo, če je še Bog v nebesih!« Obstala je doli ob mostiču. Kam? kam? kam?

»Anica, Anica, gospodinja!« je zaklical tedaj nekdo za njo. Ozrla se je. Bil je Anže. Stal je tik za njo in bled je bil.

»Kaj je?« je vprašala kakor iz sebe.

»Lepo vas prosim,« je dejal fant, »ne izdajte Neže. Ona je vzela, pa bo vse vrnila. Prosim vas, ne hodite po orožnike. Neža je rekla, da se obesi raje. Lepo vas prosim!«

Anica se je nekoliko zavedla.

»Ali je Neža vzela?« je vprašala, »kako ti to veš?«

»Sama je povedala in tudi, da je nalašč pustila v sobi pasti en desetak. In mene in Jerico je prosila, naj vas prosiva, da ji odpustite in molčite,« je pripovedoval Anže in pristavil: »Samo jaz in Jerica veva sedaj, drugi pa ne smejo vedeti. In jaz in Jerica sva ji obljubila, da bova molčala.«

Lahka žalost je drhtela pastirju v besedah, in Anica je opazila stoprav sedaj, da je bled.

»Ali si bolan,« je vprašala, »da si bled?«

»Ne,« je odvrnil, »sem malo spal, Jerica je zbolela!«

»Pojdiva k nji!« je dejala Anica, in vrnila sta se. Anica pa se še dolgo ni mogla zavedeti, kaj se je bilo godilo z njo, in kaj bi se bilo zgodilo, da ni prihitel Anže za njo, in z nekako sveto grozo je ponavljala pri sebi: »Še je Bog v nebesih ...«

Tisto noč potem je sanjala Anica od samih belih rož. Zbudila se je in je zopet vsnula in je zopet sanjala od belih rož. Nato pa ni mogla zaspiti več, oblekla se je in je tiho odšla k Juriju in se neslišno zgrudila na kolena ob njegovi postelji. Spal je. Ali kmalu se je zganil, zaječal in se prebudil. V polmraku je opazil klečočo in meneč, da se mu sanja, iztegnil roko in otipal vlažno ženino lice.

»Kdo je?« je vprašal.

»Jaz!« je odvrnila žena in začela pritiskati njegovo roko na ustnice.

»Pojdi spat,« je dejal skoro trdo. Toda ona je še tesneje pritisknila njegovo roko na svoje ustnice.

»Kaj ti je?« je vprašal skoro jezno.

Tedaj se je ona nagnila k njegovemu ušesu in šepetala: »Nekaj ti moram povedati, zato da boš vedel, da nisem bila nezvesta, Juri! Tudi, če bi ti umrl, ti obljubim, da ne vzamem nikogar več. Juri, do smrti nikogar!«

Začutila je, kako je šel lahek trepet skozi vse njegovo telo. Toda ona je mislila, da je to izraz veselja, in izraz nepopisne sreče ji je stopil na lice. Toda, kakor ni ona videla plahega njegovega lica v tem hipu, tako ni niti on videl sreče njene nad svojo močjo, ko je obljubila zavržena, njemu, ki jo je zavržel, zvestobo preko groba.

»Juri,« je zašepetala, »zakaj molčiš?« Stoprav je opazila, da leži nepremično. Prižgala je luč. Ležal je negiben, z očmi uprti mi v strop in ni se oglasil na njene besede in klice. Ali bil je živ. Sedla je ob njem, pa ni sedela dolgo. Kmalu so se odprla vrata, in je prišla tašča ter ji rezko velela, naj gre spat. Anica je šla, toda še dolgo je poslušala na vratih. Toda notri je bilo tiho, in Anica se je vrgla na posteljo in je začela jokati in potem moliti, tako je zaspala in spala brez sanj do jutra.

\* \* \*

Marjanica je stopila na prag. Imela je oči rdeče, ker ji je nagajal pri potikanju dim. S predpanikom si je obrisala solzeče oči in šla je čez dvorišče pogledat, da li ne prihaja že Anica, ki je bila šla po zdravnika, ker se je bilo Juriju zelo poslabšalo. Marjanica jo je videla zgodaj zjutraj oditi ihtečo. Ponudila ji je čašo gorkega mleka, toda Anica je pustila mleko in odšla tešča. Marjanici se je mlada gospodinja smilila in godrnjala je sama zase, češ, da ni v celi hiši človeka, ki bi šel, da mora sirota sama hoditi tako daleč in taka.

Pogledala je Marjanica na cesto doli. »Ni je še,« je pomislila in se trudila, da razbere uro na vaškem zvoniku. Tedaj se ji je zazdelo, da čuje Jurijev glas.

»Marjanica, ali še ni Anice?«

»Ni je, ne!« je rekla Marjanica in se ozrla. Toda nikogar ni bilo za njo.

»Kaj?« se je vprašala Marjanica. »Saj sem slišala, gotovo sem slišala, njegov glas je bil.« Tedaj pa se je domislila, da je vendar nemogoče, da bi jo bil ogovoril Juri, ki leži bolan. Vendar se je

ozrla Marjanica na okna. Bila so vsa zaprta. Tedaj je Marjanica zatrepetala in pobegnila v kuhinjo. Tu ji je stopila Pečanka naproti.

»Kje je Juri?« je soplja Marjanica burno. Začudena jo je pogledala Katra.

»Slišala sem ga, vprašal je po Anici!« je pravila dekla.

»Sanjala si!« je odvrnila Katra. »Saj je zaspal!« Marjanica ni odgovorila nič. Njeno obličje pa je preletel še hujši strah.

»Kaj ti je?« je skoro viknila Katra.

»Zopet jo je klical!« je šepetala Marjanica.

»Ti noriš!« je rekla Katra. Marjanica jo je prijela za roko in z drhtečim glasom je govorila:

»Spomin je bil! Umr! bo. Lepo vas prosim, pošljite po gospoda, ljubi Bog, pošljite, pošljite!« In Marjanica se je drhteč zgrudila na stol, medtem ko je odšla tudi tašča sedaj vznemirjena k sinu. Nekaj hipov pozneje se je vrnila in rekla:

»Ti in tvoj spomin. Tako lepo spi »

»Spi,« je drhtela Marjanica, »telo spi, duša pa hodi za Anico!«

Katra ji je obrnila hrbet in odšla v sobo. Čuden strah se je polastil v kuhinji ob drhteči dekli. Stopila je k oknu in videla, da leti Marjanica v divjem teku čez dvorišče. V naslednjem trenutku jo je zagledala stopiti z Anico izza vogla. Čula je njene plahe besede:

»Spomin, spomin! ... Trikrat je klical ... Umr! bo ... prej ni mogel ... kakor otroci ... brez botra.«

Še je opazila tašča blede obličje Aničino in njeno utrujenost: gotovo je zelo hitela. V naslednjem hipu jo je čula stopiti v hišo. Odprla je vrata v vežo. Toda Anica je bila že na stopnicah. Pod vplivom neznosne plahosti in slutnje je odprla Anica vrata v sobo, kjer je ležal bolni Juri. V sobi so bila okna zagrnjena. V prvem hipu je bila Anica popolnoma oslepela. Stopila je k moževi postelji. Šele sedaj je opazila, da je prazna. Nepopisen strah ji je zazibal kolena. Presunljivo je viknila:

»Juri, kje si?«

Nihče se ni oglasil. Anica je začela ko blazna iskati po sobi, toda Jurija ni bilo nikjer. Tedaj je obstala ob polpriprihtih vratih v svojo sobo. Svetla dnevna luč je padala skozi vrata. Vstopila je. Toda pri prvem koraku je odrevenela, ko da je ugledala gorečo Sodomo. Z ustnicami je gibala, ali slišnega glasu ni bilo čez nje. Premikala je noge, ali kakor vkovane so bile. Tam ob oknu, kjer se je svetil v dnevni luči grm na dan poroke zasajenega rožmarina, in je žarel snop rdečih žarkov, odbijajočih se od nekod, je slonel nekdo s povešeno glavo, oblito od žarkov rdečih. Tedaj pa je Anica spoznala, da je oblito tudi po beli srajci od teh žarkov, in da je oblita bela stena in beli pod.

»Kri!« je zastokalo v nji. Premaknile so se ji noge. Planila je k oknu. Globok vzdih se je izvil tedaj v rožmarin, vse telo, dozda slonečega, je zadrgetalo, in Anici se je zgrudil v roke njen mož, njen Juri ... mrtev.

»Juri,« je govorila z brezizraznim nasmehom, »prišla sem, glej, prišla sem!«

Toda mož je ni čul več. Težek ji je ležal v rokah in ji polzel iz njih. S polzečim telesom se je zgrudila tudi Anica.

»Juri, Juri, ali me ne slišiš?«

Tedaj je začutila, da drži v roki košček papirja. Z nekako brez miselnostjo je razgrnila listič. Dvoje težkih, krvavih srag je bilo na njem. Anica je listič obrnila. Spoznala je pisavo svojega moža in je čitala, ne da bi umela, kaj čita: »Prekličem ...«

V naslednjem trenutku se je ozrla začudena okoli sebe. Pretresljiv jok je napolnil sobo. Anica je opazila Marjanico s Katro na vratih in slišala šepetati taščo: »Mrtev!«

»Mrtev,« je ponovila Anica ko otroci in čutila, da plove nekam v neznano. Nekam v sivo meglo, iz katerega vstaja brezkončno veliko, sivorjavo oko! Anica je zatrepetala:

»Sodba« ...

## II. DEL

## 16. POGlavJE

## »Sin naj bo!«

Somrak je bil v kuhinji, in samo zdaj pa zdaj je razsvetlil ostreje goreči čok mračne kote in troje resnih ženskih obrazov ob ognju. Čok je bolj tlel ko gorel in ker ni bil popolnoma suh, je nekaj cvililo in pelo v njem, tako žalostno, tako tožeče, da bi bilo človeka skoro groza v tem mračnem, mrzlem vzduhu. Troje žen pa je sedelo z resnimi, topimi obrazi v kuhinji, in očitvidno jih ni bilo groza, ne, še nekake vrste zadoščenje, ko da izpolnjujejo svojo službo, je bilo v njihovih obrazih, suhih, žoltih, starikavih. Ali so bile sploh to ženske krščene in mrjoče? Niso bile morda duhovi, ki vodijo in spremljajo življenje človeka? Grška pravljica vsaj pripoveduje o treh ženah, ki spremljajo življenje človekovo. Prva zasnuje nit življenja človeku pri rojstvu: *Kloto*; druga prede nit s koščeniimi, neumornimi prsti: *Lahezis*, in ne počije prej, dokler ne prereže tretja, *Atropos*, te niti in človek ne umrje. Ali so bile te žene *Parke*? Ali morda slovenske rojenice?

Vsekako so si bile v sorodu, in podobni sta si bili dve docela po strogosti obrazov in vznemirjajoči suhosti teles; samo tretja je bila rejena v primeri z onima. Bile pa so to: botra Cilika, ki je očitvidno čutila v hiši mej onima največ pravice in je onima dvema nalivala vroče črne kave ter jima jo mešala z žganjem; bila je nadalje druga njena sestra Kočanka, še bolj suha od Cilike, in tretja je bila Cilikina polsestra: Recljeva. In tedaj se je zgodilo, da se je tem bajeslovnim bitjem razvezal jezik, in globokoumne besede so padale v somrak in mej mrtvaško cvrčanje tlečega čoka.

»Kdo bi si bil mislil; se mi zdi, da je bilo kakor včeraj, ko smo ga krstili,« je pripomnila Cilika Kloto in si obrisala solzo.

»Prav rada bi mu dala deset od svojih križanih let,« je dejala Kočanka Lahezis in strupenojezno pogledala na Recljevo. Pa ne iz jeze! Kočanka je vselej, ko je bila ginjena, gledala strupeno jezno.

»Je že božja volja tako!« je pripomnila dobrohotno in s kaj malo žalostnim glasom zadovoljna Recljeva Atropos.

In zopet so molčale žene, in samo hlod je pel svojo mrtvaško pesem.

»Tako veselo je bilo na poroki. Kdo bi si bil mislil, da ga bomo tako kmalu kropili,« je pripomnila z rastočim glasom Cilika Kloto in si obrisala dvoje solz.

»Še 25 let ni bil star!« je zagrozila Kočanka Lahezis. Pri tem je zamahnila z roko proti Recljevi, nakar je dobrodušna Atropos srečno krenila z glavo v stran in s pojočim glasom pristavila:

»Smrt ne izbira, od kraja pobira!«

In Parke so z vidnim užitkom srknile dehteče kave. Pa si je obrisala ustnice Kloto in rekla:

»Takšno posestvo, pa mlado ženo ima, pa mora umreti.« In obrisala si je ustnice Lahezis in se v divji jezi pognala kvišku in rekla z grozečim glasom:

»Ali je sploh užil kaj dobrega, kaj?« In obrisala si je ustnice Atropos in se zaslakala:

»Saj je šel gorak v nebesa!«

Tedaj pa je stopil v kuhinjo vaški oglednik mrličev, Jernač, lepo rdeč in zdrav; dasi je gledal tolikokrat mrliča, ni bilo videti, da ti prizori vplivajo kaj posebno nanj. Nekaka zadovoljnost, podobna oni pri delavcih, ki so pridno delali cel dan in zvečer sedijo zadovoljni pred hišo, mu je sevala v očeh, in z dobrohotno radostjo je prikimal ženam:

»Pozen sem, kaj!«

»Še prezgodenj!« je zatulila Lahezis Kočanka.

»Trije mrliča so v vasi,« je opravičevaje se pripomnil Jernač.

»Štirje!« se je zaslakala Atropos, ko da z vidnim veseljem predstavlja božico s škarjami.

»Prav res, Šmenajev otrok tudi!« je pripomnila sedaj Kloto Cilika.

»Otrok ne štejem,« je odvrnil Jernač, »tri so: Kregarica.«

»Bog ji daj nebesa!« deje Cilika in se spomni, da ji je dolgovala tri funte surovega masla in sklene, da zmoli za njo trikrat troje očenašev.

»Stari Zalokar!« nadaljuje Jernač.

»Hudo se je mučil, želel si je že!« ginljivo vzdihne Recljeva in se spomni, da je malo manjkalo, da ni bil postal svoj čas njen tast, kar si je zelo želel. In sklenila je, da moli zanj skozi tri tedne.

»In gospodar na Peči!« zaključí Jernač.

In Kočanka je planila v jok, in pritegnili sta ji tovarišici. Jernač pa je posegel po steklenici z žganjem, da poplakne ginjenost, in nato so odšli vsi štirje, da napravijo oder in prižgo sveče in uredijo vse drugo, vedno staro in vedno novo opravilo.

Uro pozneje je ležal Juri na visokoraslem odru, odet v svojo ženitovanjsko obleko, oblit od bledega, podrhtavajočega svita voščenk, krčevito stiskajoč križ in rožni venec v rokah, z obličjem, mirnim in tihim a trdim. Samo krog ust je ležalo nekaj bolnega, bridkega, kakor neizgovorjena prošnja, kakor zamrl klic po nekom, po nečem. A po kom in po čem?

Zganili in umaknili so se ljudje ob odru in z napeto radovednostjo motrili Anico, ki je bila vstopila. Ali je bil smehljaj, ali je bil jok, ki je blodil na njenem licu? Skoro omahnila je k odru in pogledala možu v obraz. In ker je začutila, da se ji tresejo noge, se je ozrla. Nekdo ji je ponudil stol, in sedla je in strmela v oder na glavo, položeno v belo blazino, in strmela je nepremično, ko da mora in ne sme obrniti v stran oči, da ne zamudi znamenja, češ, da ve, kako je prišla in bi se rada pogovorila z njim: »Ko si živel, nisi hotel govoriti! In zdaj si umrl. In zdaj, ali nočeš, ali ne moreš?« In Anica je čutila droben košček papirja na svojem srcu in gledala nepremično v možovo mrtvo lice: »Juri, karkoli si hotel povedati, naj bo! Naj te ne skrbi, počivaj v miru, moj ljubi, moj dragi mož!« In dvignila se je in stopila k odru ter se vzpela na prste in mu izkušala približati glavo, ko tedaj v poročni noči v žalosti in temi na dvorišču. Toda skoro strah jo je spreletel.

»Zapríte mu oči!« je viknila, »saj gleda!« In začela se je tresti od glave do nog, in napol mrtvo so jo odvedle žene. V nekaki omotici je prebila noč. Niso bile ne sanje, ne bedenje ni bilo. Ni čutila ne bolesti, ne strahu. Zdelo se je samo, da se ji je nekaj pripetilo, nekaj nenavadnega. Ali kaj? No, da, mož ji je umrl, Juri je umrl. To je hudo! Juri je umrl. Čudno vendar, kako more človek umreti. Kaj je to, umreti? Ali je to nekaj takega, kar ona sedaj čuti? Ali ni morda nič? Umreti! Kje je zdaj on? Na Peči ga ni, v vasi ga ni, nikjer ga ni na zemlji. V večnosti je. Kje je večnost, kaj je večnost? Ali je svetla, ali je temna? In dvignila je oko k trokotnemu očesu in ga gledala dolgo. In čim dalje ga je gledala, s tem večjim strahom se ji je polnila duša.



»Oh, silna je večnost. O Juri, ti si zdaj tam in si sam. Ali te je strah? Kje si? Kako ti je?« In solze usmiljenja nad njim, ki je sam, in ni pri njem nje, njegove žene, so ji zalile lice, in pustila je, da so tekle nezadrževane. In v solzah je zadremala, in ko se je prebudila, je bil dan. Planila je kvišku. Rahel mraz jo je spreletel, in stoprav sedaj je začutila svežost rane, ki ji jo je usekala včeraj smrt moževa. Neizrečeno huji je bila današnja bolest. Temna in neponehujoča in brez nade, da odleže. Tudi solza ni bilo, dasi je srce prekipevalo od njih. Ležale so v srcu, v prsih, na duši, dušile jo, tlačile na misli venomer, venomer ...

Tretjo noč po večeru, ko so ga bili pokopali, se je zavedla, in ji je odleglo: »Zdaj si v grobu, Juri! Sinoči si odšel. Nič več te ni! Juri, ali ti je hladno? Juri, saj ne čutiš nič.« In začela je moliti in je mislila z grozo in velikim usmiljenjem nanj, ki ji je bil tako blizu, in ki jo vežejo nanj vezi neločljive, nezdružljive. In je plakala sama vase in vzklikala: »Nočem, nočem!« Ni hotela, da bi jokala, in je morala. Ni hotela jokati, ker se je bala, da dela s tem nekaj napačnega. Venomer so ji namreč prihajale v spomin resne besede Marjaničine:

»Glejte no, saj ste žena in ne otrok. Ali je to kako žalovanje? Kaj pa je od tega, kaj? Otrok bo sirota, Bog pomagaj! Premagajte se malo, no, ljuba moja Anica. Malo vina sem zavrela; prav res! Ali ga bom sama pila! Seve! Da bom opletala po kuhinji, ko da Neža ne pobije dovolj posode, ki se ji nič ne smili. Prav res. Glejte no. Bog pomagaj, dobra beseda je zlata vredna. Anica, imejte pamet. Kaj ne veste, ljubi moj otrok, da ste mati! I seveda no, kar pijte, vam bo dalo moč, in Juri, Bog mu daj nebesa, vas bo vesel in vas bo!«

In še dalj bi bila tolažila Marjanica, da se ni zjokala sama. Nato pa je začela božati Anici blede lice in posrečilo se ji je: nasmehnila se je Anica, popila vino in povprašala po Anžetu in Jerici in potem se je oklenila Marjanice in zašepetala:

»Kmalu bo čas!«

»Bo, bo!« je pripomnila Marjanica, »vse bo dobro. Eh, Bog pomagaj, samo obupati ne!«

»Samo obupati ne!« je pomislila in se domislila Anica sedaj Marjanice, in zopet so jo za hip obdale misli na bodočnost. In v žalosti in bridkosti in boli in neizogibnem hrepenenju se je ozr-la na vsevidno oko in zaprosila:

»Sin naj bo!«

## Testament in še nekaj

Vidni so bili znakovi, ki jih je bilo zapisalo trpljenje zadnjih časov Anici na lice, in Marjanica, ki je imela slaba ušesa toda dobre oči, je bila opazila v njenih laseh nekaj sivih. S solzami v očeh jih je izruvala in pokazala Anici. »Staram se,« je pripomnila bolna Anica, Marjanico pa so še huje polile solze, in je šla in je dolgo govorila sama za se, in tako približno je govorila:

»Če ji ne povem jaz, ji pove kdo drugi. Ti, moj ljubi Bog, kako naj le začnem, če pa misli na vse, samo na to ne. In niti razumela ne bo. In če bo, ti moj ljubi Bog, že zdaj je dobila sive lase. Lepo pa ni ne od njega, Bog mu daj nebesa. Sirota ni zaslužila. Kaj? Ali se je že slišalo kaj takega? Ali naj pojde beračit? Bog pomagaj, saj ni bil pri pameti. Pa bogvedi, saj niti res ne bo. Da bi ji ne bil nič zapustil, nobenih pravic! Kaj bo to! Kakor da jih že nima vsaka nevesta, ki pride k hiši. Saj pravim, ljudje ne vedo nič. Se bo že izvedelo.«

In tako je Marjanica odlašala in dvomila, da li je res to, kar govore o testamentu, in da li hoče in sme govoriti z Anico. Končno se je Marjanica vendar toliko osmelila, da je vprašala Anico:

»Kaj pa s testamentom? Saj brez njega ni umrl!«

»Ne vem,« je odvrnila Anica, »meni ni spomenil nikoli nič.«

Marjanici je upadlo srce.

»Nič ne ve, še sanja se ji ne, siroti, kako so jo ociganili,« je mislila in s pomilovanjem gledala Anico in jo zopet pustila. Po noči pa, ko ni mogla spati in je venomer mislila le o tem, je slednjič sklenila, da ji prihodnje jutro vse pove. In res je Marjanica hotela drugo jutro izvesti svoj sklep in ravno iskala pripravne besede in s skrbjo opazovala blede in utrujeno obličje Aničino. In čim bolje je iskala Marjanica pripravne besede, tem manj se je mogla domisliti na njo. Postajalo ji je vroče, in Anica je opazila njeno zmedo:

»Kaj ti je Marjanica?« je vprašala.

Tedaj je začutila Marjanica, nekaj podobnega, kakor bi čutil človek, ki se hoče pognati s Sv. Štefana stolpa na Dunaju na cesto doli. Z grozo je gledala na Anico in nato rekla, potem ko je bila zbrala vse moči:

»Testament! Ga je napravil, je!«

»Vem, Marjanica!« je dejala čisto mirno Anica.

»Aha!« se je oddahnila Marjanica. Toda v naslednjem hipu je postala nezaupna, češ, da jo je morda tudi desno uho varalo, in nevedoča, kako si pomagati, je gledala začudena Anici v mirni, žalostni obraz.

»Vem,« je ponovila Anica, »pa ne govorive več o tem, Marjanica, ni treba!«

»Ni treba!« je ponovila še vedno napol zmedena Marjanica in odšla nezadovoljna sama s seboj, kakor da je napravila veliko neumnost. Šele po dolgem je prišla k zavesti in domislila tako, da, ali Anica ni nje umela, ali pa ona ne Anice. Da pa bi Anica mogla vedeti o vsebini moževe

oporoke in ohraniti tako mirno lice, Marjanica ni mogla misliti, kakor se ji niti sanjalo ni, kako naj bi bila Anica za to izvedela.

Zgodilo pa se je bilo to onega večera prej in na način, o kakoršnem Marjanica seveda ni mogla imeti niti pojma. Okolu desetih zvečer je moralo biti, ko je začutila Anica v predsobi tihe korake, in ker še ni bila legla in je mislila, da bode to ali Marjanica ali Jerica, je odprla vrata. Tedaj jo je nekdo prijel za roko, jo potisnil nazaj v sobo, in prej, ko se je mogla Anica zavesti od presenečenja, je stala za zaprtimi vrati v svoji sobi nasproti možu, ki se ga je najmanj nadejala, možu, čegar bližina jo je navdajala z gnusom in strahom. Pred njo, še vedno jo držeč za roko, kakor, da mu ne pobegne, je stal hlapec Tomaž, resen in bled. Sicer ni videla Tomaža takega, in čuden strah, ki se je polastil Anice sedaj, ji je za hip vzel slednjo razsodnost in tudi moč.

»Prišel sem, ker vam moram nekaj povedati,« je dejal Tomaž s skoro šepetajočim glasom, »ne bojte se me!«

Še vedno je gledala preplašena nanj, samo roko mu je izkušala izviti. Toda on jo je držal krepko in hitel govoriti:

»Vi mislite, da vas sovražim. Pa to ni res. Pretvarjati se moram zaradi Katre. Pa tega sem zdaj sit, in zdaj veste.«

Dvignil se je v njej stoprav sedaj divji odpor proti njemu, in od sramežljivosti je zardela in velela:

»Pojdite!«

Zmajal je z glavo in dejal:

»Vaš prijatelj sem, zato sem prišel, da vas opozorim na nekaj, kar je za vas prevažno.«

»Ničesar nočem slišati! Ven!« je govorila ona. Ali Tomaž je krepkeje stisnil nje roko. Obličje mu je bilo ledenoresno.

»Izpustite me, ali pa kričim!« je dejala in čutila, da se trese od jeze in strahu. On jo je izpustil in stopil k vratom in dejal v tej oddaljenosti stoječ:

»Ali me hočete sedaj poslušati! Poslušati me morate, prej ne grem!«

Dvignila je roko in kazala na vrata. Ali on se ni premaknil in dejal:

»Z vami je težko. Naj bo, napravim na kratko. Svetujem vam. Jutri zjutraj vstanite zgodaj in se peljite v trg k odvetniku! Če vam ta ne bo pomagal, potem ne vem, kako bo. Peljite ga k sodniji, pa naj vam prebera oporoko vašega moža. Potem boste vedeli, kaj sem vam hotel povedati.«

To vse je govoril Tomaž s toliko resnostjo, da Anica sama sebi ni verjela, ko je odvrnila in vprašala:

»Ali vas ni poslala Katra? Ali se hoče še norčevati iz mene?«

»Zakaj mi ne verujete?« je vprašal Tomaž. »Prisežem vam lahko, da je res. Vaš mož je napravil oporoko, toda tako, da bi bilo za vas bolje, da ne bi izvedeli nikoli. Pa pojdite na sodnijo in boste verjeli.«

»In če je tudi res,« je odvrnila ona, »sodnija bo pravočasno obvestila vse. Vas pa ne briga prav nič, ne moj mož, ne njegova oporoka! Greste?«

»Ne grem še!« je odvrnil trdovratno. In zopet se je polastil Anice grozovit strah pred njim. On pa je stopil k nji, in slišala ga je govoriti, dasi se je od zaničevanja prevzeta umaknila njegovi bližini.

»Imejte pamet! Ali mislite, da Katra spi? Ona bo delala na vse kriplje, da vas požene s Peči. Vi ste za njo tujka, vi ste sami. Ona je huja od advokatov.«

»Mojih pravic mi ne more vzeti nihče!« je odvrnila Anica.

Tedaj pa jo je on zopet prijel za roko.

»Pravice,« se je porogal, »saj še ne veste, kaj stoji v testamentu!«

Anica je bila sedaj prepričana, da Tomaž ne laže. Ob enem pa jo je bližina tega človeka navdajala s tolikim strahom, da ni vedela skoraj, o čem govori. Navdala jo je silna odločnost. Iztrgala je roko hlapcu in viknila:

»Hlapec, ven!«

»Pojdem,« je dejal mirno, »toda tako, ne!« In stopil je zopet tik k njej in dejal:

»Sodili boste drugače, če vam povem, da morem postati preje gospodar na Peči jaz, kot vi.«

In dasi je še vedno kazala z roko na vrata, je govoril on dalje.

»Da, lažje kot vi. Kadar Katra svojo sklene, tedaj jo izvede. In tako je izvedla, da vas mož v oporoki skoro omenil ni, da je odločil svoje premoženje vaši tašči.«

»To ni res!« je viknila sedaj Anica, »moj mož tega ni storil. On ve, da sem mati! On je vedel!«

»Da,« je odvrnil Tomaž, »tega nisem trdil. Otroku je zapustil, toda če bi umrl, pripade premoženje nazaj materi Jurijevi, in vi, vi imate pri hiši samo užitek in še tega le do tedaj, dokler ostanete vdova. Tak je bil vaš mož! Toda ne, to vse je znala napraviti iz vašega moža vaša tašča. Ali zdaj verujete, da bi znala napraviti tudi iz mene gospodarja? Ali bi vam to pravil, če bi bil vaš sovražnik?« Anica je gledala hlapcu v obraz. Prepričana je bila, da govori resnico, in ni dobila ugovora proti njemu. In vendar je čutila, da bi bila manj v strahu, če bi ji bil zmaj prišel s katerosibodi novico, kakor pa ta človek. Tedaj pa je Tomaž stopil k vratom, rekoč:

»Ne jezite se na me! Noben človek ni tako hudoben kakor kaže. Bog vam daj srečo, Anica, od mene se pa ne bojte več sovraštva!«

Skoro ginjena in hvaležna je stopila korak k njemu, ko pa je opazila v njegovih očeh paleči ogenj, je povesila oči in zajecala:

»Zakaj?«

»Zakaj,« je dejal mehko. »Zato, ker bi moral biti zver, komur bi ne vzbudili občudovanja, zver, zver – «

»Ne, ne!« je zamahnila z roko. V naslednjem hipu jo je pustil Tomaž samo. Ona pa se je vrgla z obrazom na posteljo in čutila, da ji polje kri v obraz, ko da je omadeževana in onečaščena. In z grozo je mislila na moža, ki jo je ravnokar zapustil. Ves oni gnus, ki jo napolnjeval že od poročnega večera do tega človeka, ki niti z dobrohotno in močno samozatajo ni mogel prikriti namena, s katerim spremlja njene življenjske poti, ves ta gnus je čutila sedaj in drhtela, ko da je vsa blatna in onečaščena, in ihte ponavljala:

»Bog, Bog! Čuvaj me, čuvaj takih prijateljev ...«

\* \* \*

Tomaž je govoril resnico. Sodišče je pozvalo Katro in Anico v zadevi oporoke, ki je bila sicer v celoti pravilno napravljena in podpisana, vendar pa vsebovala tako izključno samovoljne pogoje,

da se je zazdelo besedilo iste še sodišču nejasno. In v resnici se je pokazalo, da ta zapuščinska zadeva še davno ni rešena. Prvič ni bilo dete, katero je postavil Juri za dediča, še rojeno, ob enem pa je že določal pokojnik Katro za varuhinjo ali vsaj upraviteljico potomčevega gospodarstva. Nadalje je bila tudi točka, da izgubi Anica v slučaju otrokove smrti in v slučaju, da se v drugo poroči tu je Anica rahlo zardela vso pravico do Peči, in bi se morala zadovoljiti z gotovo izplačano ji svoto, med tem ko bi Katra podedovala vse premoženje.

To je bilo sodišče obrazložilo ženama.

»Toda oporoča je veljavna?« je vprašala nekako nemirno Katra.

»Veljavna,« se je nasmehnil uradnik, »v celoti veljavna. Seveda,« je pristavil, »delate lahko celo na izveljavitev oporoče,« in pri tem je Katra opazila, da se je obrnil proti Anici.

Anica ni opazila ničesar. Temna sramota, kakor da je tako postopanje od Jurija zaslužila, kakor da ni izpolnjevala svojih zakonskih dolžnosti, kakor da je rajnemu možu prelomila zvestobo, se ji je zazdelo, da zveni iz besedila oporoče. In s krčevitim premagovanjem je izkušala prikriti svojo vznemirjenost. Ko pa je čula pripomniti Katro, da se ji zdi, da tu ni nobene nejasnosti, in da je bil Juri, kolikor ona ve, vselej prepričanja, da je za Peč in vse najboljše, da gospodari ona, Katra, tedaj je planila in dejala Anica, da to ne more biti res, in da ona marsikaj ve in misli, kdo da je vtepel Juriju gotove misli v glavo.

»Sama si si bila kriva!« je dejala nato Katra, »saj si pobegnila od njega!«

Anica ni vedela kaj odgovoriti na to.

Tako ste se ženi vrnila, Katra z zavestjo, da je odslej ona gospodinja na Peči, Anica žalostna in zamišljena. Sodišče pa se je mislilo še dobro premisliti in proučiti zadevo pred zapuščinsko obravnavo. Anica pa je s skrbjo mislila na bodočnost in zdaj zopet z bridkostjo na preteklost. Velika žalost jo je navdajala. Ne da bi se čutila zapostavljeno ali oškodovano v oporoči. Nekaj drugega jo je venomer mučilo: zavest, da ji mož ni zaupal.

»Kaj si mi storil, kaj si mislil!« mu je očitala. »Ali si me imel za tako, ki ti bo zapustila otroka? Kdaj je mati odjedla svojemu otroku premoženje? In tudi, ali sem jaz zaslužila nezaupanje? Si me imel za tatico? In za razuzdanko? Zakaj sem ti pa obljubila, da se ne bom možila? Morda radi lepšega? Hotela sem, da umrješ mirno in mi veruješ predno umrješ. Kaj si mi napravil, Juri! Katra naj bo gospodinja na Peči, in meni grejo postavne pravice. Proti nji, proti kateri me nisi mogel ti braniti, kaj ne, naj me brani postava? V lepo varstvo si predal ženo in svojega otroka. To da, kakor hočeš. Zatekla se bom k postavi.«

In skoro divje je dejala nato:

»Jaz sem ti obljubila večno zvestobo in spomin, ti pa si me osramotil. Hahaha! Ti si umrl. Smejem se ti. Umrl si tudi v mojem srcu. Prosta sem in se smejem ...«

Ali vendar se ni smejala. Skoro groza je je bilo njenih lastnih besed. Ob enem je čutila veliko slabost po vsem telesu. Malo se je pazila zadnje čase. Telesno se je zanemarjala in duševno je trpela veliko. Omahnila je na postelj in polagoma se je dokaj umirila. Nepremično je gledala proti oknu. Slike, ki so bile sicer, kakor se ji je zdelo, nekje daleč v preteklosti, ki pa so prihajale pred njenega duha čudovito izrazite, so jo zazibale v nekako mrtvilo. Prisiljeno se je čutila skoro strmeti proti oknu.

Tam so bile še krvave sledi.

»Tam je umrl!« je dejala Anica šepetajoč in videla ga je prav živo, kako sloni z glavo med rože naslonjeno mrtev.

In žarko usmiljenje se je je polastilo do pokojnega. Tedaj ji je šinilo skozi glavo. Domislila se je usodnega lističa, nedopisanih besed.

In v hipu je zamrla nemoč v nji, zjasnilo se ji je, ko da je šinilo naenkrat sto solnc v morje megle. S tresočo roko je poiskala Anica v predalu, kjer je hranila spomine na mater, na prvo obhajilo in božje poti, s krvjo poškrapljeni listič. In čitala je venomer eno: prekličem, prekličem, prekličem ...

In sedaj je razumela njegovo smrt. Čakal jo je, da pride. V groznem strahu, da je prepozno izprevidel krivico, ki jo je delal, je prisilil telo, da ga je doneslo v njeno sobo do okna. In morda jo je videl, morda jo je klical z zadnjimi močmi, in Marjanica ni sanjala, in je bil res njegov glas, glas duše neskončno mučene, prevarane, ki ji je hitela naproti, ali je omagala kakor roka, prej ko je dopisala:

»Prekličem oporoko, ki je sramotna in krivična za mojo ženo. Prekličem jo, ker sem jo pisal v zmoti, podšuntan. Prekličem, da bom umrl mirno, in ne bo pogubljena moja duša!«

In jokala je Anica od veselja, zadoščenja, dolgo. Potem je stopila k oknu. Ne, od todi ni videti njegovega groba. Hitela je iz sobe doli za hlev na vrt. Ledeno je velo od severa po dolini, in drobne in goste snežinke so plesale skozi megleno ozračje. Ona je pa venomer strmela doli na vas, dasi je padajoči sneg zagrinjal vse v neprodirno kopreno.

Strahoma jo je opazovala Jerica in prišla za njo:

»Ali koga čakate?« je vprašala. Anica se je ozrla in objela deklico:

»Šla bi k njemu in mu povedala, da naj spi mirno!«

Deklica jo je začudena motrila in jo prijela za roko:

»Pojdite v hišo. Kako je tu mraz!«

Anica se je je otresla in govorila s solzami za se:

»Spi mirno, spi mirno, spi mirno!«

Tedaj je Jerica odhitela po Marjanico in jo poklicala še ravno pravočasno. Anica se je bila spustila po bregu doli, da obišče možev grob. S silo jo je privedla nazaj Marjanica in jo spravila v posteljo. Srečala jo je Katra in ko je čula, kaj se je bilo zgodilo, je vprašala:

»Se ji je zmešalo?«

»Saj bi se ji lahko!« je pripomnila Marjanica pikro.

## 18. POGlavJE

## Na potu k možu

Proti večeru se je bilo Anici izboljšalo. Prišla je k zavesti, a niti domisliti se skoraj ni mogla, kaj da je bilo z njo popoldne, čemu da so jo bili spravili v posteljo. Dvignila se je in oblekla. Bila je čisto mirna, samo nekako mraz ji je bilo, in v prsih jo je hotelo bosti. Prišla je doli v kuhinjo, tako, da se je je Marjanica zelo ustrašila. Toda Anica jo je pomirila, da ji ni nič, da se hoče samo malo ogreti. Sedela je nato pri ognju do večerje. Ali bolečine v prsih so postajale vse bolj občutljive, in mukoma je kašljala. Marjanica jo je gonila v posteljo in ji skuhalo čaja. Anica je sama čutila, da je slaba, in odšla kmalu po večerji, ki ji ni šla v slast, v spalnico in je legla. Marjanica je prišla za njo in ji prinesla čaja ter jo odela, češ, da naj se spoti. Obsedela je nekaj časa pri Anici in govorila o tem in onem, poprašala jo, ali se res ne počuti slabo, ji zabičala, da naj jo le pokliče, če bi ji bilo slabo. Nato pa je odšla, češ, da se na Nežo ni zanesti, potem, ko je privila luč niže. Anico je kmalu premagal nekak spanec, bolj podoben nezavestnemu bedenju in nekaki omotični slabosti. Polagoma pa je ta koprena čisto izginila iz duha, in Anica se je vsebolj zavedala telesnih bolečin. Vse huji jo je rezalo in zbadalo po prsih, ti sunki so postajali tako hudi, da je Anica komaj še molče prenašala.

Zunaj je bilo čuti jokajoče zavijanje burje krog voglov, rahlo so drhtela stekla na oknu, sicer pa je bilo v hiši vse tiho, in Anica si je mislila, da mora biti že pozno. Najbrže je spala tudi Marjanica. Pri vedno hujih sunkih v prsih je začela Anica misliti, da li ne bi bilo dobro, da pokliče Marjanico. In res se je dvignila v postelji in privila luč. Tedaj pa je opazila, da so vrata v njeno sobo rahlo priprta, in v tej temi se ji je zazdelo, da vidi dvoje oči, uprtih nepregibno na njo.

»Kdo je?« je odprla komaj slišno Anica usta. Na vratih pa so bile še vedno one oči.

Tedaj je kriknila Anica na vso moč: »Marjanica!«

V naslednjem trenutku je videla, da se vrata odpirajo, in stoji na njih Tomaž, pijan in grd. Zamizala je od groze. Prav v tistem hipu se ji je zdelo, da sliši zamolkel udarec, in ko je odprla oči, ni bilo Tomaža nikjer, pač pa je slišala zunaj Lukov glas:

»Pijan je. Ne bojte se več, pa vrata zaprite!«

»Luka,« je odvrnila Anica, »zaprite jih vi, pa Marjanico pokličite!«

»Ali ste bolni?« je vprašal Luka.

Ona ni odvrnila nič, omotica se je je lotevala.

»Pokličem,« je dejal Luka, ko ni dobil odgovora, »pa brez skrbi bodite, Tomaž vam ne bo nagajal.«

Hrup po stopnicah kolovratečega Tomaža, katerega je bil pripravil Luka nekoliko k zavesti s tem, da mu je vrgel škorenj v hrbet, je privabil Marjanico, ki je bila zadremala v kuhinji. Tudi posli še niso spali vsi, kakor je bedela Katra. Piš burje pa je bil preglušil ropot pred Aničino sobo, tako da skoro nihče niti slutil ni, kaj se je bilo dogodilo Tomažu, ki je vstopil v sobo in v veliko začudenje Nežino in Jeričino, ki sta izbirali ljuljko iz pšeničnice za seme, sedel za mizo in kimal z glavo ter govoril:

»Pa mora biti moja!«

Nato je Tomaž udaril s pestjo po mizi in povprašal po Katri.

»Spat pojdi, spat!« je dejala Neža.

On pa je vstal in se mrmraje, da bo Katri povedal dve ali tri, odzibal iz izbe. Morda niti vedel ni, kod je hodil par minut preje. Še dolgo ga je slišal Anže v hlevu govoriti zunaj pod lopo samega s seboj, da je pijanec, in da se mu prav godi, če ga ne mara ne Katra, ne Anica.

Nekaj hipov pozneje je spravila Marjanica vse na noge vičoča in letajoča iz ene shrambe v drugo.

»Pljučnico ima, Bog in sveti Rok! Ti moj ljubi Bog, saj sem vedela, da bo nekaj. Sem vedela, da je bolna, sirota. Saj ni čudno, če je pa tako pri nas, da se Bog usmili.« In z Jerico je od hitela nato k Anici, katera je izgubljala zavest. Jerici je naročila, naj pazi na bolno, če bi se ji začelo mešati, sama pa je hitela, ali nerodna je bila in skoro ni vedela več, ali morajo biti obkladki mrzli ali gorki.

Med tem je sedela Jerica pri bolnici.

Bolestno je tulila okoli hiše burja in tulila je vso noč, šele proti jutru je prestalo. Celo noč je bedela Jerica z Marjanico pri Anici. Okoli polnoči je bila prišla Katra pogledat bolnico, ali jo je kmalu zapustila. Marjanica in Jerica pa ste ostali v sobi in dočakali jutra, bedeci in žalostni. Marjanica je s skrbjo pomislila, da je to prva noč, in da jih bo še mnogo in hujih, in da se tedaj obrne na boljše ali na slabše.

\* \* \*

Štiri dni za tem so bili zjutraj po maši Anico prevideli. Kmalu popoldne je začela bolezen naraščati in se bližati vrhuncu. Vsi na Peči so vedeli, da bo prihodnja noč odločilna.

»Nocoj!« je šumelo po hiši.

»Nocoj!« je mislila Marjanica, in ko da ji umira lastna hči, je tavalala po hiši. Izgubila je bila vso razsodnost. Zjutraj je bila rekla Jerici:

»Dete ljubo, moli, moli! Tebe Bog usliši, ki si še otrok!« In Jerica je molila, in tudi nje se je pollaščala čudna tesnost, in ko da govori nekaj tako skrivnostnogroznega, usodnega, je ponovila zdaj pa zdaj:

»Nocoj.« In vendar ni mogla umeti vsega tega. Zakaj ni sinoči nihče rekel: »Nocoj?« Kaj je ta »nocoj?« Zakaj nocoj, zakaj ne jutri?

Skoro oddahnila se je, ko je prišel Anže k njej na peč. »Lačen sem!« je dejal nekako vdan v razmerje, v kakršnem so bili na Peči te dni, ko je Marjanica zažgala kruh, presolila sok, vrgla zelje v posodo za pomije in napravila še mnogo podobnega.

Jerica ga je pogledala skoro začudena in očitajoče, in on jo je razumel in dejal:

»Ali bo radi tega bolje, če smo vsi lačni?«

Jerici so se skoro strahoma razprle oči in z odprtimi ustmi je gledala na fanta. Tudi njemu se je zazdelo, da je rekel preveč in izkušal popraviti.

»Ne misli, da je radi mene, ne. Pa če tebi nič ne dajo!« Zmajala je z glavo, češ, da ne mara, da bi se mu smilila. Toda fant je skomiznil z ramo, segel v žep in izvlekel kos kruha in ga prelomil in potisnil Jerici v predpasnik.



»Le jej, le!« je dejal in sam začel jesti od svoje polovice. In Jerici se je fant zazdel silno možat in pameten, in nič več tako pregrešne se ji niso zdele njegove besede. In ob enem je začutila, da je tudi ona lačna in nekako plašno je vrtela kruh v roki. Anže pa je gledal doli po sobi z resnim licem, ko star očanec, in jedel. In ko ga je Jerica videla tako, je še sama ugriznila in teknilo ji je. Tako je vsaj Anže mislil: »Za me bi bilo komaj dovolj, za oba je pa bilo, in zato sem sit.« Posedel je še hipec, na to vstal, se napil vode v kuhinji in odšel v hlev ter je bil popolnoma zadovoljen sam s seboj in s skromno večerjo. Morda Anže vendarle ni bil tako požrešen, kakor je sprva Jerica mislila. Pozneje se je večkrat domislila tega in tedaj je umela Anžeta, ki je edini tedaj ni bil pozabil. Ker v teh časih so o tej stvari mislili na Peči takole:

»Reda ni, jej kar dobiš, in kje dobiš, glej sam!« To je mislil Šime, in Neža je bila istega mnenja. Tomaž se je bil nekam zavlekel, ko otrovana miš, Luka sploh ni mnogo jedel, in Marjanica bi bila morda še zbolela, da se ni včasih nekako nezavedno »zmotila« in si tako z grižljajem otela moči. Gospodinja Katra je prišla zdaj pa zdaj v kuhinjo, postavila piskrc k ognju in šla in prišla. Zakaj kljub temu, da je bil Anže lačen, ne bi bil človek verjel, kako se je te dni kurilo na Peči. In tudi kuhalo se je. Nikoli toliko piskrov krog ognja. Tega je pristavila Katra, tega Neža, tega Marjanica, tega zopet Neža za Šimna. In tako se je zgodilo, da je prišla Marjanica in videla prekipevajoč Nežin lonec in ga odstavila. Pa je prišla Neža in zopet ni umela, čemu bi Marjaničin vrel in vrel. In tako je bilo, da je čutila živina v hlevu ne red in Anže, ki ni imel časa, da gre in pristavi svoj piskrc k ognju.

Nekaj slovesnega je v tem in takem neredu. Vsi se ga zavedajo, ali napraviti red ne gre in ne gre. In ljudje tožijo, in oni, katerim tožijo, prikimajo:

»Hudo je, hudo, če je bolnik v hiši.« In ta bolnik je bil poseben bolnik, in ta noč je imela biti posebna noč. In zopet je zašumelo po hiši: »Nocoj, nocoj!«

Zganila se je skoro plaho Katra. Sedela je proti devetim v sobi pri postelji in izkušala razbrati iz starih računov, zakaj da je bil prišel mlin pod zlo, in ali ne bi kazalo vendar popraviti ga. Toda včasih so ji nenadoma misli odbegle Bog ve kam.

Kdo ve, kake misli so ji morale rojiti po glavi, ko je tako resna in mirna strmela pred se. Ni li morda klicalo v nji, da ni bilo vse prav, kar je prizadela Anici? Spomnila se ni morda bridkosti, ki jo je bila prizadela nevesti s tem, da jo je obdolžila za tatico? Ali morda ni od prvega hipa vedela, da Anica ne more biti kriva? Ali je pozneje to popravila? Ali ne ve, da je bila ukradla Neža? Kaj pa je ona storila potem? Je li dala Anici zadoščenje? Zganila se je nemirno in mrmrala pred se:

»Udarila me je.«

Stopila je k slepemu oknu, ki je služilo za omaro, in je vzela steklenico in jo položila na usta in pila. In zopet je sedla za mizo, da bi pregledovala račune. In vendar jih ni pregledovala. Zopet in zopet so se oglasili v nji spomini.

»Nocoj,« je mislila. In skoro stresla se je ob misli, da morda jutri zjutraj ne bo več Anice na Peči. Ne bo je več. In kaj potem? Potem je vse tako, kakor si ona želi. Ali si ne želi tega? Ne, tega noče!

»Hočeš, hočeš,« se oglašča bolji glas v nji. »Seveda hočeš, to si hotela od vselej. Za njo na Peči ni prostora. Hočeš, hočeš.«

»Smrti ji ne želim,« se brani Katra, ali oni očitajoči glas se ji roga:

»Sama sebe ne preslepiš. O, kakor nalašč ti je tako prišlo. Le pomisli, kako bo, če ozdravi Anica. Ali boš res potem popolnoma zadovoljna? Ali ne bo zopet stara pesem pela:

»Tujka si, ne maram te na Peči. Na Peči hočem gospodariti jaz. Zaslužila sem to, za Peč sem bila prodana. Peč je moja last.«

In zopet je segla Katra po opojni pijači, ali glas vesti se je rogal:

»Lepo ti bo na Peči odslej, lepo! Le bodi odkritosrčna in povej, da tega čakaš težko. Naj umrje, da bo mir. Nikoli je nisi ljubila, zakaj bi hlinila sedaj usmiljenje? Ali si sicer imela usmiljenje? Kdo jo je črnil pri možu? Kdo ji odvzel moževo zaupanje? Ne hlini se pred samo seboj. Do Anice ne čutiš usmiljenja, ga ne moreš čutiti.«

»Privoščim ji ne!«

»Privoščiš! Ne izgovarjaj se. Gotova si zmage, Anice zate ni več, zato govoriš tako. Toda ne misli tako. Anica še živi in lahko ozdravi. Kaj, vidiš, da si postala nemirna? Torej ji vendar privoščiš, o privoščiš!«

Tako so ji potekale ure v nemi in temni noči. Hotela je biti ravnodušna in misliti mirno in preglušiti vest. Ali ni šlo. Stopila je k bolnici, ali kakor morilki ji je bilo. Ni je vzdržalo dolgo, in zatekla se je zopet v svojo sobo in k trebušni steklenici. Ko nikoli nikdar huje noči in daljše. Šele po polnoči je bila Katra za dremala nekako omočena od pijače.

Medtem je sedela Marjanica pri Anici, katera se je kuhala v silni vročini. In bledlo se ji je. V negotovih obrisih predstav, ki jih je vročina šibala po njeni glavi, je venomer in venomer prihajala na površje slika poti skozi mrz in snežene nasipe. Neskončna siva megla. Povsod vse sivo, vse sivo, da ščemijo oči. In noge se ji vdirajo v sneg, in na srcu leži nekaj težkega, težkega. In ona mora venomer naprej. O, da bi se oddahnila, da bi se mogla oddahniti. Toda ne sme se! Naprej, naprej. A kod, a zakaj?

In v nepopisni grozi jo je čula Marjanica govoriti in izpraševati:

»Kam, kam, kam?«

In venomer in vse obupnejši: Kam, kam, kam?

Marjanica je tulila od bolesti:

»Anica, ljubo dete! O Bog, usmiljeni, je že vse preč. Ne bo prestala, ne bo.«

»Kam, kam, kam?« je grozno donelo po sobi, sprva silno, potem vse tiše in tiše; za malo trenutkov zopet ona grozna beseda:

»Kam, kam, kam?«

Marjanica je z drhtečimi rokami iskala voščenske in z glasom od joka hripavim ponavljala: »Jezus, Marija, Jožef, usmilite se te grešne duše!«

Nakrat pa je bolnica utihnila, in samo ustnice je bilo videti, da se pregibljejo. Marjanica se je dotaknila z desnim ušesom teh šepetajočih ustnic in je slišala pokojno in nežno, ko odgovor na prejšnja vprašanja:

»K možu, k Juriju!«

Tedaj je Marjanica padla na kolena in začela moliti krčevito ihteče:

»O mati stvarnikova, o pomočnica kristjanov, vrni jo, vrni!« Marjanica je molila tako in venomer mislila:

»Sedaj je vse preč, njena duša ne izprašuje več, umirila se je in gre večnosti naproti, gre naproti njemu, ki je tam.«

Tedaj pa se je rahlo dotaknila neka roka njene rame in tih, šepetajoč ženski glas je rekel:

»Rešim jo!«

Marjanica je planila kvišku in strmela na siromašno beračico. V tem hipu ni ne pomislila, da je to čudno, da stoji v tej uri beračica ob njej. Čisto naravno se ji je zdelo.

»Rešim jo!« je dejala tujka.

»Kdo ste vi?« je vprašala Marjanica. Beračica se je nasmehnila. Vrsta ko sneg belih zob je sinila mej ustnicama.

»Hanca!« je dejala Marjanica kakor v sanjah.

## 19. POGlavJE

## Hanca

»Ah, Hanca, sam Bog te je poslal, sam Bog,« je govorila Marjanica, in njen skrbipolen obraz je bil jasen, ko da se je zgodil velik čudež. Hanca pa je sedla poleg bolnice na posteljo in dejala:

»Žejna sem. Hodila sem vso noč!«

»Žejna?« je vprašala Marjanica. V naslednjem trenutku se je spomnila, kaj ji je storiti, in je izginila skozi vrata in se čudovito hitro vrnila z mogočno cilarico in jo dala ženi. Ta je nagnila in pila, si obrisala nato ustnice in pripomnila:

»Preveč pelina, pa ne de nič! Da le moč da.« In potegnila je še krepek požirek in nato vrnila steklenico Marjanici in govorila:

»S ceste gori sem videla luč, pa sem mislila, morda imajo bolnika, pa sem prišla.«

»Sam Bog te je poslal, daj ji no, daj, saj vidiš, da umira, daj ji, kar veš, da jo ozdravi!« je govorila Marjanica. Beračica se je bila sklonila nad bolnico in gledala dolgo. Potem je pritisnila svoje uho nad bolnico in zmajala z glavo.

»Ali ni rešitve?« je zatrepetala Marjanica.

Beračica je strmela nemo v blede, lepi obraz Anice in ni za hip premaknila oči z nje. Marjanici pa je pomigala z roko, naj molči. Smrtna tišina je vladala v sobi. Marjanica ni genila. Prepričana je bila, da Hanca reši Anico. Saj še ni bilo slišati, da bi Hanca ne bila koga ozdravila. Čudovit glas je šel o nji daleč naokoli. Slepó so zaupali skrivnostni ženici ljudje. Zdravniki obupajo, Hanca nikoli, so govorili. Kadar je bolnik že sam nad seboj obupal, kadar ni pomagal ne zdravnik ne zdravilo več, tedaj so poiskali Hanco. Ona je znala pomagati vsakomur. Vsakomur so rekli, vendar ne pomaga, pa tega ni kriva ona. Mnogokrat se je zgodilo, da so jo poklicali, in je prišla. Če pa le ni hotelo biti bolje, so poklicali zdravnika. In navadno so tedaj povedali, da je rekla Hanca tako in tako. In tedaj v tisto hišo ni bilo več Hance.

Nasprotno pa se ni slišalo, da bi oni ne ozdravel, ki se je takoj, prej ko se je bolezen razpasla, zatekel po pomoč Hance. Tako je šel glas o čudni zdravnici, ki je navadno domovala v razdrapani bajti visoko v planinah. Ni ga bilo skoro tedna, da ni romal ta ali oni tja gori in molil pri sebi:

»Daj Bog, da jo najdem doma!« Mnogokrat je mnogi ni našel doma in odšel potrto nazaj. Zadržne upanje, da reši Hanca bolnega, je tedaj zapustilo take, in s trpko kletvijo sta včasih oče ali mož, ki so jima bolehal doma hči ali sestra ali žena ali mati, sedla k vinu, češ, zdaj je vse eno, kdaj se vrnem. Zgodilo se je celo, da je prišel isti človek dvakrat, trikrat po šest, sedem ur daleč in se vrnil brez Hance. Pozneje so se bili zmenili v toliko, da puste Hanci v koči toliko in takih znamenj, da bi prišla, kadar se vrne domov. Tedaj pa se je zgodilo, da so zadnje čase prihajali vse bolj brez uspeha ljudje. Nihče ni vedel, kam je Hanca izginila. Tajna znamenja pisanih niso mogli zapuščati, ker Hanca ni hotela znati čitati in pa, ker so bili parkrat orožniki pogledali gori v kočó, in se Hanca ni mogla nadejati od njih nič dobrega, tajna znamenja so se bila torej nekaj časa Hanci silno nagromadila. Ljudje pa so zaman čakali. Hance ni bilo od nikoder. Tudi se ni čulo več: tega je ozdravila, temu je zravnila nogo, temu dala nekaj, pa je prenehal kašljati, tej je dala, pa je ni tr-

galo več. Nasprotno se je zgodilo, da je marsikdo tarnal: Hanca bi pomagala; tudi bolniki sami so tarnali in prosili naj gredo po Hanco. Hance pa ni bilo. In sedaj po dolgem je sedela nenadoma na Peči, ne da bi se je bil kdo nadejal.

Nekaj podobnega je morala premišljevati Marjanica in v zavesti, da se to vse godi kakor pri čudežih, da je zdaj vse dobro, se je smehljala pred se in samo čakala, da bo segla Hanca v žep in ji dala tega in onega in rekla:

»To ji kuhajte, to ji napravite!«

Toda Hanca ni segla v žep, katerega morda niti imela ni, niti v svojo običajno torbo, temveč neprenehoma je motrila bolnico. Marjanico je stresla skoro nekake vrste groza in čedalje bolj, ob enem je čutila, da ji je zaspala noga.

Hipoma se je tedaj dvignila Hanca.

»Zdaj grem pa spat!« je dejala.

»Kaj?« se je začudila Marjanica.

»Sem ušla iz ječe,« je rekla Hanca, »me je dal zapreti okrajni zdravnik, šleva uboga! Sem hodila vso noč. Sem trudna, pa moram zgodaj naprej!«

»Hanca,« je prosila Marjanica, »ali ji nočeš pomagati?«

»Saj je dobra!« je odvrnila Hanca.

V resnici sicer ni bila Anica dobra, ali videti je res bilo, ko da ponehuje vročina. Hanca pa je že stopila iz sobe. Marjanica je stekla za njo in jo peljala v svojo sobo. Tam je še rekla Marjanici:

»Če ne pride kaj vmes, ne bo umrla, ne! Ti pa me zbudi ob štirih.

So me že v trgu sledili, ne maram, da bi me prijeli še enkrat.«

V naslednjem trenutku je ležala, in Marjanica jo je slišala smrčati. Vrnila se je Marjanica k bolnici in ni mogla priti k sebi. Vse se ji je zdelo tako čudno. Videča, da Anica res pokojno leži in ne blazni več, je verjela docela Hanci. Tembolj pa se je Marjanica čudila, kako da je bila Hanca zaprta. Zakaj naj jo zapro? Sklenila je, da jo povpraša poprej, ko pojde v stran. Ob enem je pomislila, ali bi ne bilo prav, če bi ji povezala kos kruha in steklenico pelinovca v ruto, da bi imela po poti vsaj za »proti mrazu«. Storila je to. Ob štirih pa je zbudila Hanco. Ta je prišla še enkrat k bolnici in dejala:

»Ni sile, ta bo še plesala!«

Marjanica je spremila Hanco do vrat. Tedaj ji je rekla Hanca:

»Nič ne pravi, da sem bila tu.«

»Zakaj?« je vprašala Marjanica.

»Zato,« je rekla trdo Hanca. Marjanica pa je odvrnila:

»Pa ne bom, Hanca!« In stisnila ji je sveženj v roke in se pri tem ojunačila:

»Glej, Hanca, Bog ti plačaj; zakaj pa so te zaprli?«

»Zato, ker so ljudje hudobni,« je dejala ona, »so rekli, da sem zastrupila mlado Sredkovo v Selu, pa me še zraven ni bilo. Tako je, vidiš!«

»Kako so mogli reči kaj takega?« je tožila Marjanica.

»Sem naročila, naj ji dajo,« je govorila Hanca, »takih jagod skuhati, pa ji skuhamo volčjih. Pa so potem zvrgli na me, in sodnik je verjel. Pa so me zaprli v norišnico, češ, da sem neumna. Jaz, pa neumna.« In glasno se je zasmejala, in celo v temi je bilo videti njene zdrave zobe.

Hip pozneje je že bila na cesti doli.

Mladi Čarga je bil vstal zgodaj in se odpravil peš v mesto. Tam pri mlinu ob brvi je zagledal črno ženo, ko mu je prihajala naproti. Slišal je njen veseli smeh.

V istem hipu je bila prešla mimo.

»Dobro jutro!« je rekel mož, žena pa ni odvrnila nič. Toda mož je slišal čisto dobro, kako se je smejala in govorila sama za se.

Tedaj se je mož plaho ozrl in videl, da gleda žena sredi ceste stoječa za njim, ali vsaj zdelo se mu je tako. In skoro groza ga je bilo.

»Coprnica je!« je pomislil in začel hiteti. Hanca pa je še za hip postala sredi ceste, zamahnila nato z roko proti Peči in zamrmrala nekaj in nato odhitela proti vasi.

\* \* \*

Še nekaj drugega izrednega se je bilo dogodilo v tej noči. Dogodilo pa se je bilo Luki. Ko se je vrnila Marjanica po stopnicah, potem ko je bila pospremila Hanco, je našla na vratih v Aničino sobo Luko in se zelo prestrašila, ker ga sprva ni spoznala. Ko pa ga je prepoznala, je rekla:

»Kaj, ti si? Kaj pa hočeš ti tu?«

Ali Luka jo je prijel za roko, nagnil se k nji in vprašal:

»Lepo te prosim, Marjanica, povej mi, kdo je bila?«

Tedaj se je Marjanica domislila, da ji je Hanca prepovedala govoriti o nji in je skomiznila z ramama, češ, da ne razume, o čem govori Luka. Toda Luka se ni dal oplašiti in je dejal:

»Videl sem jo. Pri naši mladi je sedela in v tvoji postelji je spala. Za sveto ime božje, Marjanica, povej mi, kdo je bila!«

Marjanica se je hudo razjezila in dejala: »Radoveden dedec ti, pa bi jo bil vprašal, če si jo videl, prav res.« In ko jo je Luka še vedno nadlegoval, se ga je otresla, češ, da ga ne sliši. In tako ga je pustila v neke vrste obupu in odšla k Anici.

Luka pa se je zavlekel nekam v podstrešje in sedel na tla in podprl glavo z rokama. Tako je sedel dolgo. In zdelo se je, ko da se stresa njegovo staro telo pod težo tajne boli, ki divja v njegovem srcu, in morda bi bil pri dnevni luči videl ta ali oni celo solze v njegovih očeh in slišal, da je bil prav v bližini, šepetati ga: »Njena mati, njena mati,« in videl, da mu je bilo dano pogledati v dušo tega starega, revnega človeka, nekaj davnega, prošlega, podobnega lepi sanji, ki je bila in je ugasnila in je ne bo več. Čudno! Ali je imel tudi Luka spomine? In če je plakal, je li plakal po drugih, po izgubljeni sreči? Ali je plakal ko ropar, ki mu vest spati ne da, ali ko apostol, ki je trikrat zatajil Gospoda?

Prav tedaj se je zgodilo, da se je oglasil domači petelin, Luka pa je snival takole:

Tam nekje ob obljudeni cesti je stala bela, lična hiša. Krepka žena je stanovala v nji in se življala s krčmo, katero je imela s hišo vred v najemu. Vesela ženska in podjetna je bila, in ga ni bilo voznika, da ni ustavil pri »Hanci«.

Neko malo, drobno stvarco je redila pri sebi. Lepega dne pa so se spogledali vozniki, zlasti mlajši: iz drobne stvarce se je bila razvila čez noč lepa deklica. Pa so vprašali vozniki Hanco:

»Kaj pa dekle? Kje si jo ukradla, Hanca?«

»Nisem je ukradla, pa je nisem,« se je smejala žena s svojimi snežnobelimi zobmi, »moja je vsa od nohtov do las. Kaj, ali ni zala moja hči?«

Pa je sedel mej vozniki tudi Luka. Vsi so vedeli, da je Luka samostojen mož, da ima hišo in premoženje, medtem ko so bili oni sami le hlapci v službi drugih. Niso ga zato skoraj niti šteli mej se. Tako se je zgodilo, da je Luka ponajveč vozil sam in pil tudi sam. Zunaj v kuhinji je sedel k mizi in gledal na domačo hčerko, ki je pomivala posodo. Vozniki v sobi so se robato šalili z gostilničarko, Luka pa je sedel za se in ni govoril mnogo.

Pa je rekla mati hčerki nekega dne:

»Veš kaj, prezgovoren pa ni ta Luka, ne!«

Hčerka je zardela do ušes in molčala.

»Ti,« je nadaljevala mati, »če ne bi bil tako samsvoj, ne bi rekla nič; nič napačnega ne slišim o njem. Sestro je omožil nekam prav bogato, pa lep dom ima!«

Tudi zdaj ni hčerka odvrnila nič. Toda mati je videla sedaj, da je zelo, zelo rdeča.

»Aha,« je rekla, »če je pa tako!«

»Tiho bodite, mati!« je prosila hči.

In mati ni silila v hčer, in Luka ni govoril. Prišel je in sedel in odšel in ni hotel govoriti.

Pa se je zgodilo, da so tedaj pričeli graditi po dolini železnico. Vsake vrste ljudi se je nateplo, in ob cesti v gostilni je Hanca bogatela. Cela hiša je bila polna ljudi noč in dan, stisniti so se morali vozniki, in Luka je našel lepega dne svoj prostor v kuhinji zaseden. Mlad, črnolas fant se je košatil tam in pil ter pripovedoval pomivajoči smeje se vesele reči. Zvonko se je smejala. Tedaj je Luka vstal in odšel, in ko je privozil drugič mimo, je hotel naravnost mimo. Pa ga je videla Hanca in ga ustavila:

»Z mano boš šel, ti leseni človek, ti. Ali naj mi gre dekle v vodo? Je ne reče ene in je ne!«

»Mati,« je dejal Luka, »saj ima drugega, mlajšega in lepega.«

»Tepec,« je odvrnila robato žena in ga povlekla s seboj. Peljala ga je v kuhinjo in ga potisnila pred hčer, rekoč:

»Kaj deš, v kuhinjo je znal hoditi prej. Zdaj pa še v hišo ni hotel.«

»Mati!« je odpočitala hči, ali se na to obrnila k Luki: »Ne zamerite ji, ona se rada šali!« Luki pa se je zazdela v tem hipu deklica še stokrat lepša in mrmraje nekaj kakor, da Hanco dobro pozna, je sedel. Pri vinu se mu je potem razvezal jezik. Povedal je, da je gospodar male obrti, da gre kupčija dobro, posebno vozarjenje, in da je vse prav, če bi človek le tako sam ne bil. Z dolgov je, hvala Bogu, ven, še na stran bi se delo, če bi človek hranil. Pa kdo bo sam hranil. Tako je povedal Luka ta dan mnogo in česar ni ta dan, je drugi teden, in potem je prišlo tako, da so se zmenili, da se Luka vzame z Jerico.

»Takoj je pa ne dobiš, ne,« je dejala Hanca. V srcu pa je bila vesela, da ji je šlo vse tako lepo. »Ne dobiš je, ne. Misliš, da bom jemala deklo, kaj? Ne nese.«

In tako je ostalo. Železnico so zidali, Luka je vozil še vedno, in Hanca je prodajala vino. Nekega dne pa se je oglasil neki gospod iz mesta, izkazal Hanci, da je prešla hiša ob cesti v njegovo

last in da hoče sam sezidati mesto stare, nizke hiše, lepo novo, in da naj Hanca poišče drugod kaj pripravnega. Hanca se ni smejala tako veselo več. Pa še nekaj drugega se je zgodilo. Par stotakov je bila natržila od delavcev gostilničarka. Neke noči pa je zaslišala v hiši, ko je bilo sicer vse tiho, ropot. Vstala je, prižgala luč in šla po stopnicah v pivnico. Spomnila se je, da je bil že pozno zvečer prišel visok inženir menjat par visokih bankovcev. Bog vedi, kako da je pozabila vzeti denar s seboj in ga pustila doli v mizi. Stopila je v sobo in planila k mizi in jo odprla mrzlično. Hvala Bogu! Denar je bil tu. Hanca se je mislila vrniti, v tistem hipu je začutila, da je za njo zaškripal pod. Nekaj težkega je padlo čez njeno glavo. V naslednjem trenutku je izgubila zavest.

Tako se je zgodilo, da je par mesecev zatem izginila ob cesti gostilna pri Hanci. Novo poslopje je začelo rasti iz peska, apna in kamenja. Vozniki pa so vozili mimo in vse manj so vozili. Že so drdrali prvi tovorni vlaki po progi. In tedaj se je tudi Luki nekaj pripetilo.

Hanca je dolgo, dolgo bolehala. Rešili so ji življenje, ali njene duše niso mogli ozdraviti. Ležal ji je na možganih oni usodni udarec. V mali sobi je stanovala s hčerjo v mestu. Prislužek, ki ga ni bilo mnogo, je pošel v par tednih. Prišel je Luka in pomogel in obljubil, da se vrne kmalu in tedaj, da bo poroka. Jerica se je poslovila s solzami od njega in krenila nato domov. Pospremila bila Luko do mitnice.

Tedaj se je bil Luka ozrl za njo, in tudi ona se je ozrla. Luka od tedaj ni pozabil tistega pogleda. Žgal je v njegovih spominih, in včasih ni mogel spati in se je vil pod grizečo bolečino vesti.

Tedaj niti sam ni mislil, da jo vidi zadnjič. Kdo ve, o čem je mislil celo tisto pot? ...

V hipu je planil Luka kakor od kače pičen, iz svojih spominov. Jasno je bilo čuti v jutranjem ozračju glas pojočega petelina. Luka se je prijel za glavo in stokal:

»Me doteče stari Sirk, pa goni in goni, da z vozništvom ne bo nič več. Pa hčere se je dotaknil. Če bi se, pravi, oglasil in bi rekel: Veš kaj Sirk, vkup začniva. Gozdovi so tu. Voda je tu, in železnica je tudi tu, ni vere, da ne bo šlo slabo. Denarja bo na kupe. Seve, poizkušati je treba, in en sam, kaj bi opravil, to morata biti dva, Sirk je eden. Drugo je, da ima hčer. Ni vsakdo tako trden ko Sirk. Presneto mu bo dobro, če se bo oglasil pravi. Kaj deš, Luka?«

Luka je mislil na Jerico v mestu in ni rekel nič. Pa ni odnehal Sirk:

»Pameten bodi Luka, tisto beračijo prodaj! Le meni verjemi, zdaj še prodaš po krščanski ceni, jutri ali pojutrišnjem bo vse nič. Kdo ti bo pa hodil k tebi po moko? Dobi bolje in cenejšo v mestu. In še svet vidi. Boš le videl. Ampak les, to je drugače. Ne rastejo povsod žaganice in deske tako po ceni.«

In Luka je mislil:

»Sirk je star lisjak. Če bi Jerice ne bilo. Če bi ...« Potem pa je rekel sam pri sebi: »To pa, čakati pa že mora. Na beračijo se ženiti ni tudi nič.«

In mesto ženina je dobila Jerica nekaj dni za tem od tuje roke pismo, v katerem ji je obrazložil Luka, da s poroko še ne gre tako naglo, da je treba tega in onega.

In zopet je zastokal Luka. Zunaj pa so se oglasili petelini v tretje. Skozi duplje v strehi je gledalo nekaj medlih zarjinih žarkov na blede obličje starčevo. Drgetal je od mraza in groze.

»Zatajil sem jo, izdal sem jo. Na limanice sem šel Sirku. In ko sem izpregledal, je bilo prepozno, bil sem berač, Sirkov hlapec, in ona je bila žena onega mladega fanta, mestnega pisarja. Toda mir, mir! Sedaj je vse mimo: tistega fanta je vzela sušica, in njo je vzela beda, in otroka menda tudi. Zakaj živi samo on še? Samo on? Ona Hanca z bleščecimi zobmi, ona tudi živi. Zakaj živi



še? Zakaj je prišla na Peč?» Drsal je v podstrešju proti stopnicam. Tedaj je šinil v polumraku pred njim bled, droben, dekliški obraz.

»Jerica!« je zajecal Luka.

Deklica je stopila k njemu, ali videča njegovo čudno izpremenjeno lice je obstala:

»Luka, kaj vam je, ali ste bolni?«

Drgetal je in ni mogel nekaj hipov odgovoriti. Potem pa se mu je izvilo plaho in komaj slišno:

»Ali si, ali nisi?«

Deklica je strmela vanj in ga ni umela. On pa je šepetal:

»Pomisli, zatajil jo je, kakor Peter Kristusa, izdal jo je.« Govoril je o sebi, ko da govori o tretji osebi. Deklica ga je prijela za roko in dejala:

»Stric, bolni ste, idite, vas peljem!«

In peljala ga je po stopnicah doli. In ko sta bila doli pred Aničinimi vrati, so se ista odprla, in na njih se je pokazala Katra. In Jerici se je stresla roka, ko je videla njen trdi, neusmiljeni obraz. Kakor ptičica je bila omočena od njenih oči in venomer ji je morala gledati v oči, kakor ptičica zlobni lisici v noči. Tedaj je ona planila k dekletu in jo sunila v hrbet, da se je dekle opoteklo:

»Kako ta zija? Ali se zdaj vstane?«

Tedaj se je zavedel Luka. Za hip so se mu stisnile roke v pest. Toda ni se premaknil, dasi je stal sestri iz obličja v obličje in čutil brezmejno jezo nad njenim dejanjem. Katra je opazila izpremembo v njegovih očeh, ki so bile sinile, in je rekla:

»No, kaj pa ti, kaj!«

»Ti je ne suvaj, ti!« je grgal Luka.

»Tebe bom vprašala, seve.« In že se je ozrla po Jerici. Toda ta se je bila že oddaljila. Takrat pa je Luka stopil tik Katre in dejal:

»Saj vem, zakaj si jo!«

Katri je zardelo lice.

»Molči!« je siknila.

»Ti si jo brez krivde, zato ti povem –«

»Molči!« je pograbila Katra njegovo roko.

»Ne,« je šepetal Luka, »povem ti! Si jo, ker je ona notri ... ker ona notri ni umrla. Zdaj veš!«

Tedaj je stopila iz sobe Marjanica. Katra ni rekla nič. Luka je stopical, ko da se ni zgodilo nič, po stopnicah doli v kuhinjo in šepetal: »Ali je bila Jerica, ali je bil spomin!«

## 20. POGlavJE

## Na veji se trese rosna kapljica

»Marjanica, ali še ni nič salate na vrtu?«

Marjanica je začudena pogledala Anico. Odkod sedaj salato, ko je še sneg in slana. V istem hipu pa se ji je obličje razvleklo v dobrodušen nasmeh in je odvrnila:

»Je ni še, ne. Pa če da Bog tako vreme, ne bo dolgo trajalo, ne, pa jo boste jedli. Je že lepo od vas, da ste tako lepo ozdraveli. Prav res, lepo. Ste še malo slabi, pa bo že Bog pomagal in bo!« Za hip je Marjanica je prestala, potem pa je vprašala skrivnostno:

»Ali se bojite kaj? Bo kmalu, kaj ne!«

Anici je šinilo nekaj rdečice v blede obraz, in sklonila je glavo.

»Kaj se boste bali!« je pripomnila Marjanica.

»Oh,« je dejala za trenotek pozneje Anica, »ničesar ni pripravljenega. Ta bolezen! Še povojev nimam.«

»Hm!« je odvrnila Marjanica in pri sebi je mislila: »Druge se bojijo drugače. Ta pa misli na povoje. Pa je še tako revše. Ljubi Bog, daj, daj, da naj malo pride prej k moči.« Na glas je Marjanica pripomnila tole:

»Za to se prav nič ne mudi. Se jih da naplesti v vasi. Pa je že lepo od vas, da že zdaj mislite na vse to. He, Anica, le veselo in pogumno, kaj! Kdo bi si mislil, glejte no.« In Marjanica je pri vsej tej vzpodbudni govorici pozabila pravega namena in začela s predpasnikom brisati oči. Ko pa je opazila, da se je Anica vznemirila, je silno srdito viknila:

»Neumni ste, če kaj poslušate mene, staro norico. Prav res, staro norico!« In Marjanica je pustila Anico samo. In tedaj so prišle nad Anico čudne misli. Čudna čustva, nikoli poznana! Nemir in nestrpno čakanje in veselje brez meje in v hipu zopet velika pobitost. Vse od bolesti do veselja, od strahu do tihe, zadovoljne, sanjam podobne sreče je valovalo v njenem srcu. Zdaj pa zdaj se je zavedla Anica in zašepetala sama vase:

»Kdaj bo?«

V naslednjem hipu pa je že zopet, sama ne vedoča kaj hoče, ponavljala:

»Salate bi rada!«

Sam ljubi Bog vedi, kje je bila dobila Marjanica na krožnik berivke. Z veselja žarečim obrazom je hitela k Anici. Toda ta se ni zveselila. Bleda je slonela ob postelji in iz oči, široko razprtih, je gledal strah, strah in samo strah.

Tedaj je Marjanica vrgla berivko v stran in letela v vas, da se je le kadilo za njo.

Tam doli pri cerkvi je stal cerkovnik. Strašno radoveden mož je bil.

»Kam pa, kam?« je vprašal Marjanico dobrodušno.

»Pojdi se smolit, dedec!« je odvrnila razgreta dekla.

»Aha,« je dejal cerkovnik in šel zvonit avemarijo; potem se je vrnil zopet pred cerkev in videl prihajati Marjanico z Zaplotarico. Stopil je ženskama naproti, dasi ga je Marjanica merila z divjimi pogledi.

»Aha,« je dejal in se smehljaj sam vase. In s čudovito mirnostjo je gledal nemirnost Marjaničino in si napolnil oguljen vivček s tobakom. Tako nekaj samozavestnega je bilo v možu, kako v poveljniku, ki je zopet enkrat pognal sovražno vojsko v beg. Pa je bil tako samozavesten. Tam nasproti cerkve mu je stala hiša. Pet oken je bilo v hiši. Izza vsakega je gledala kodrasta glavica.

»Hudirja,« je mislil cerkovnik, »pa še vsi niso!«

\* \* \*

Okoli treh po noči je bilo, ko je ustavil tuj voznik doli ob mlinu, in je skočil iz voza v topel kožuh zavit gospod in se ozrl nekako razočaran. V tistem hipu se je odločila od mlina sem senca in pristopila h gospodu:

»Kar za menoj gospod!«

»Kaj v breg?« je vprašal prišlec. Toda mož pred njim je bil že onstran brvi, in gospod je šel za njim. Molče sta v mrak odeta moža spela v breg. Ko sta prišla na Peč, je naprej idoč mož obstal, pokazal onemu, ki mu je sledil, na razsvetljena okna v hiši in se naslonil oboje voza, ki je gledal izza lope.

Tako je slonel mož dolgo in strmel gori na razsvetljena okna, in zdelo bi se človeku, da spi. Pa ni spal. Ne, toda vernejšega vojaka bi si človek ne bil mogel misliti.

V hlevu je zamukalo neko živinče. Tedaj se je pokazal na vratih, ki so se škripaje odprla, pastir Anže. Mož pod lopo se je prebudil iz zamišljenosti in krenil nekam. Anže pa je stopil h koritu, zajel vode in se umil. Potem se je ozrl ali videč, da ni nikogar pod lopo, je zamodroval:

»Ali Tomaža luna trka?«

Pa je hotela nesreča, da je bil Anže baš danes na vse zgodaj silno lačen. In nič hudega sluteč jo mahne v kuhinjo. In ker je našel na ognjišču ogenj, je sedel za ognjišče. Pa je prišla Neža in ga je spodila neusmiljeno. Hočeš, nočeš je krenil Anže iz kuhinje in zadel na Marjanico in že hotel naproti ljudomili stranki ugotoviti svojo pravico, da se sme greti za ognjiščem, zlasti če je tešč in lačen. Pa je slabo naletel.

Tedaj je Anže obupal, krenil spet v hlev, zaril se iz same trdoglavosti še enkrat v seno in zadremal v drugo, potem, ko se je bil domislil, da je to jutro posebne vrste jutro, in da če Tomaža luna trka, so ženske danes obsedene.

Zbudil ga je glas zvončka. Planil je kvišku in skozi vrata in skoro padel čez Jerico, ki je klečala na dvorišču pri vratih in molila, med tem, ko je duhovnik ravnokar stopal v hišo. Anže se je zgrudil k dekletcu na kolena.

»Kaj je?« je šepetaje vprašal.

»Umrla bo!« je istotako šepetala Jerica.

»Kdo?« je vprašal fant.

Ona je odkimala z glavo, češ, da naj molči. Nekaj hipov je Anže motril začuden dekličin obraz. V hipu pa mu je postalo nekako silno tesno pri srcu. Ko da je šinil spomin mimo njegove duše: davno, davno je bilo to. In tako, ravno tako jutro je bilo, in ravno tako se je prebudil, in so rekli:

Umrla bo! In to je bila tedaj njegova mati in res je umrla! Anže je začutil, da mu silijo solze v oči, in se je domislil svojih besed tedaj, in kakor v sanjah je začel šepetaje prositi:

»Mati je, naj ne umrje, naj ne umrje!«

Pri tem je Anže venomer motril Jeričino lice pred seboj. Iz tope obupnosti, ki je pokrivala doz-daj vse njeno blede lice, je šinil hipoma ob njegovih besedah žarek sreče in zaupanja. Anžetu se je zazdelo, da čita njene misli: »Res je, o Bog, ti si pravičen, usmili se je, ne vzemi je! Mati je, ne vzemi je, naj ne umrje, naj ne umrje!«

In otroka sta nevede skupno prosila:

»Naj ne umrje, naj ne umrje!«

Tedaj se je razlilo morje svetlobe in solnčne luči vseokrog po Peči. Hip pozneje sta se otroka prebudila iz zamišljenosti in molitve in se začudila, ko da sta sanjala.

\* \* \*

Okna v Aničini sobi so bila skrbno zastrta, da je bilo dodobra mračno. En žarek se je vendar od nekod vkradel v sobo, obvisel za nekaj hipov na malih steklenicah s čudnimi napisi in skrivnostnimi zdravili. In zdelo se je, da se je žarek čutil užaljenega, češ, tu notri v teh temnorjavih stekleničah naj je zdravje. Res, lepo zdravje v tem ostro zaudarjajočem ozračju, v tej temi! In nekako brzo in sočutno je skočil žarek k Anici na posteljo, pobožal ji blede lice in oči, trudne in nemirne. In za hip se je zdelo, ko da hoče bolnica res zagrabititi za rešilno svetlo nitko iz kraljestva svetlobe in zdravja, in s trudnim glasom je tožila:

»Tema je, tema je.«

In zopet je roka iskala po odeji, in nemirno se je hotelo mlado, bolno telo premakniti, in zno-va je zatožila Anica: »Vse je črno, vse ...«

In Anica ni mislila, ni čutila nič drugega, nego brezmejno bojazen. Notri do srca je segal ta strah. Vstala bi, hitela. Ven, ven v zrak, v morje luči. In zopet in zopet mrzlo, ongavno čustvo po vsem telesu, ko da leži v jami samih rjavosivih kač. In ena leze, leze. Zdaj jo okleplje z mrzlim telesom krog srca, zdaj bo zasekala svoje zobe vanje. Anici se vzbujata gnus in groza, nemirno sega roka proti srcu. O Bog, o Bog, kako je šibka. Saj niti roke ne more geniti. In hipoma pojema strah, gosti se tema krog Anice, in zdaj je tema, tema in padanje v neznano kam. Krog in krog šumenje, ko da ji počiva glava v uljnaku, in potem nenadoma mir, mir ...

Ob Anici se je zgenila Zaplotarica, iz sosednje sobe vstopita zdravnik in Katra. Anica ne čuje ničesar.

»Saj je umrla!« šepeta babica. Zdravnik tipa Anici roko in posluša, posluša.

»Stotrideset,« šepeta sam za se in se nagiblje nad Aničina usta.

Marjanica je stopila v sobo z vročim vinom.

Zdravnik odstopi.

»Pokličite jo!« pravi proti ženskam.

Marjanica pristopi.

»Anica, ali spite? Anica, vina sem zavrela. Anica, ali slišite.«

Anica je zopet odprla oči, ali zdi se ji, da ni treba odgovoriti. Nekaka nevolja na Marjanico, na Zaplotarico, na taščo in zdravnika jo napolnjuje. Čemu ji ne dajo miru? Zdaj je bilo tako lepo, tako lepo. In zdaj jo gredo buditi za nov strah.

»Anica, božji otrok, recite, da boste pili!« kliče Marjanica in ji pritisne vina na ustnice. In Anica pije. Pije! Oh, saj je žejna, žejna, tako žejna, da bi skoro piti ne mogla. Zdaj je bolje. Da bi le še mir dali. Ali, kaj imajo venomer: bum, bum, bum! Zakaj razbijajo? Ali je čevljar v hiši? Zakaj ne miruje, kot bi ne vedel, kako hudo ji de ta večni: bum, bum, bum. Kot bi hotela pritožiti se, da ne posvarijo čevljarja, gleda Anica na zdravnika in Zaplotarico in taščo. Niti zmenijo se ne za njo. Oh, Katra! Tej je gotovo še zelo všeč, da ji more prizadevati sitnosti. Kako razbija, in tako hitro, hitro. Ne! To ne more biti čevljar, tudi mlatiči ne morejo biti, to mora biti nekak stroj. In res je bil stroj. Do skrajnosti hitro delujoč stroj, od razpaljene krvi gnan, stotridesetkrat v minuti.

»Srce, srce!« misli napol, napol šepeta Anica in zaman išče odgovora, ali je to njeno srce, ali je katero drugo.. In zakaj tako hitro? To ne sme biti. To ni dobro. Stoj, stoj! Toda srce divja, divja, divja huje, stotridesetkrat v minuti.

In Anici se zdi, da drži to svoje srce v roki. Prav nežno je in drobno, kakor mala srebrna urica, ona, ista, katero ji je bil kupil mož za njen god. Nekega dne pa se je nekaj utrgalo v malem stroju, in zdaj divja mala reč kar tako. In Anica čuti sedaj zopet ono bledomrzlo senco, ki ji lega na oči, na prsi. In drhti in drhti, in osinele ustnice ji šepečejo: »Skrijte me, strah me je!«

Kaj je to? Nenadoma brezkončna tišina. Ali se je kolesje izteklo? In če se je, naj se! Tako je bolje, o silno bolje. Dobro, dobro, dobro. Bloden smeh kroži porodnici na ustnicah; kdo ve, kaj sanja Anica, kaj čuti: morda nebesa, morda smrt, morda nič.

Zdravnik plane k oknu in ga razkrije. Morje luči sine hipoma v sobo. Marjanica zatuli divje, skoro boječe plane Katra iz kota kvišku in stopi par korakov k bolnici, ali prav k postelji ne stopi. Kdo ve, zakaj ne stopi? Ali čaka, da se sodnik-zdravnik obrne in pripomni: »Umrta je!«

Kaj je to? Zdravnik se je res vzravnaval in zdaj je segel po tistem svetlem orodju in spravlja eno za drugim mirno, dostojanstveno, ko da se ni zgodilo nič. In zdaj je pospravil vse in samo stekleničice z resnotajnimi napisi je pustil ob postelji. In sedaj je segel v žep in piše na droben listič. In zdaj se je obrnil proti babici in ji govori in razjasnjuje.

»Deset do petnajst kapljic!« kima babica in se obrača proti Katri. Katra še vedno gleda in ne razume. Sedaj stoji zdravnik pred njo in ji pravi, da naj pošlje takoj v trg, in obenem kaže na listek, ki ga drži Zaplotarica mej prsti. In potem prikima z glavo in se pokloni. Katra stopi za njim. Ne upa si pogledati mu v obraz. Toda vedeti mora, vprašati mora.

»Je umrta?«

»Ah, ne,« deje zdravnik, »toda hitite po zdravila! Slaba je, grozno slaba!«

Katra se še ogleduje.

»Hitro, hitro!« priganja zdravnik in oblači suknjo.

Anica vidi vse to ko v megli, ko v sanjah. Ali čudovito ostro pojmuje vse. Sama pri sebi šepeta in misli:

»Petnajst kapljic.«

Par ur pozneje je prinesel nekdo na njene ustnice posodo za mleko. Anica prepozna Marjanico.

»Le pijte, le,« govori dekla, »to vas reši!« Anica pije in glej: čudno lahko ji prihaja. Nobenega strahu več, in one silne slabosti ni več.

Par hipov pozneje vstopi zopet zdravnik. Posluša ji žilo. Zadovoljen kima z glavo, rahlo ji po- boža z roko čez čelo. Anica čuti veliko spoštovanje do tega človeka.

V naslednjem trenutku se ji misli izgubijo, in Anica ne čuti nič več, ne ve, ali je še, ali je ni. Toda sedaj se ji zdi zopet, da je še, in odpre oči.

V sobi je luč. Ali je tako dolgo spala? Kje je Marjanica, kje je babica? Nikjer nikogar. Pač, tam ob koncu postelje stoji nekdo. Anica prepozna taščo.

Kako čudna je tašča. Ali je vedno taka? Odkod te oči? Anica čuti, da je je skoro strah. In sedaj se je tašča zgenila, segla po mali steklenički in uliva, uliva.

»Petnajst,« šteje Anica, ali ona uliva dalje, in ko da se ji trese roka, se zdi Anici.

»Petnajst,« šumi Anici v spominu, žena pa še vedno pusti kapati iz usodne steklenice. Anica je doštela dvaintrideset, ali tam teče še vedno: tri, štiri, pet!

Hipoma odloži Katra stekleničico in se skloni s skodelico nad Anico.

»Zdravnik je dejal petnajst, ona je nalila preveč,« misli Anica, in strah jo navdaja. »To ne sme biti. Tega ona ne bo pila. Zdravnik je rekel petnajst.«

Katra je prinesla posodo na njene ustnice.

»Pij no, le pij!«

Anica bi viknila, se pognala kvišku in izbila tašči skodelico iz rok. Ali zaman. Brezmejno trud- na je, niti s prstom ne more geniti, niti besedice ne more izviti. Na milost je izročena tašči. In Ani- ca čuti, da je Katra razmaknila z robom skodelice njene ustnice, in zdaj je nagnila, in Anica pije, pije, pije. In Anica čuti, da pije smrt, smrt. »Ti si me umorila,« misli in očita. Toda očita li res? Saj ne more govoriti. Očita li res?

»Ti si morivka, ti – !«

Kaj je to? Anica čuti čudovito moč. Ali je res pila smrt? Ali je to smrt? Ne, to ni smrt. Ona čuje sebe samo in govori:

»Ven, ven! Vas ne maram!«

Tedaj plane Katra kvišku. Čudovito ji gore oči. Anico popade divji strah: Zdaj plane na me in me zaduši!

Čudovito dolgi trenotki. »Kaj sem ji storila, da mi streže po življenju,« misli Anica in čuti, da se skoraj onesvešča vsled strahu. Venomer divje in ostro jo motri tašča.

»Ven, ven!« šepeta Anica, ali tašča se ne gane.

»Marjanica,« šepeta Anica in vrže siloma glavo v stran. Ah, glej, kaj je to? Ali ne stoji tam nek- do? Ali ni to Luka? Da, Luka je. O Bog, torej je rešena.

Pogledu bolnice sledeča je opazila Katra brata in planila k njemu:

»Ven pojdi, ali je za te tu?«

»Tudi za te ni!« odvrne Luka, »ki še šteti ne znaš!«

»Molči!« vikne Katra, da Luka odstopi za korak. In brat in sestra se merita nekaj hipov molče. Nato zmaje Luka z glavo in šepeta:

»Pojdi, takoj pojdi!«

Tašča se smeje hripavo. Anici se zdi, da se hoče vreči na brata.

»Poizkusi!« sika Luka. Nekaj svetlega je v njegovih rokah. V naslednjem trenutku se obrne Katra in izgine.

\* \* \*

Dva dni pozneje je položila Zaplotarica mladi materi drobno dete v posteljo. Anica pa je mislila, da se je stoprav prebudila iz dolgih in čudnih sanj, in skoro umeti ni mogla, kaj se je bilo dogodilo. Tam nekje v kotu je nekdo bolešno tulil. Anica se je ozrla in je videla Marjanico, kopačo se v solzah.

»Zakaj jočeš, Marjanica?« je vprašala Anica; »glej, fantka sem dobila. Pogledaj!« In mati se je blažena smehljala, medtem ko je Marjanica še venomer jokala.

»Zakaj jočeš, no!« je vprašala zdaj že vznemirjena Anica. Tedaj se je Marjanica dvignila, zbrala vse svoje moči, otrla solze, ki so ji tekale ko ob pogrebu, in govorila:

»Bi ne jokala, bi ne! Če se zmislím, kaj ste prestali. Oh, moj Bog, saj je prišel šele sedaj, ko je prešlo, pravi strah nad me. Pa ne bi jokala. Že pri pljučnici smo vas komaj rešili, pa še to je prišlo. Oh, Bog ve, da bi bila umrla od strahu. Pa prej se nisem bala in zaobljubila sem se na božjo pot in tudi vas sem zaobljubila. Pa ne bi jokala. Tak lep, zdrav črviček je to, pa bi bil kmalu sirota, da vas ni Bog rešil. Pa ne bi jokala, očeta itak nima več, in ga nima!«

Tedaj se je tudi Anici storilo milo:

»Marjanica,« je rekla, »zakaj si me spomnila, da nima očeta!«

In ženi ste zaplakali skupno.

## 21. POGlavJE

## Dvoje izpovedi

Na Peč je bila prišla Zaplotarica, botra Cilika in boter, njen mož in še dvoje rojenic, Kočanka in Recljeva, in tako so proslavili krst mladega gospodarja na Peči, krsteči ga po pokojnem očetu za Jurija. Še druge sitnosti in drugim osebam je prizadel prihod malega Jurija na Peč. Tam v trgu pri sodišču so imeli te sitnosti. Rešili so se jih tako, da so imenovali mlademu gospodarju na Peči, ki se je za zdaj presneto malo zmenil za gospodarstvo, postavnega varuha.

Ta varuh pa je znal biti Pušar, ugleden in razumen mož v vasi, ki je znal govoriti tako, da sta ga komaj »gospod« in učitelj umela. In ta dva sta bila mnenja, da je Pušar vrlo razumen mož. Sicer pa je bil Pušar gostilničar. Imel je vedno dobra vina, dasi niso bila najmočnejša. Zato ljudje niso posebno hvalili njegove gostilne. Zgodilo se je pa tudi, da se ga je revež ta ali oni nalezal drugod, pa potrkal na konec še pri Pušarju. Tedaj ne le, da ni dobil vina, temveč ga je Pušar zdoobra še pripravil do tega, da je mož lepo odšel domov in se prespal. Celo denar je izvabil svoj čas vaškemu »pijančku« ob neki taki priliki in mu ga shranil do nedelje. Večjega reda, kot je bil pri Pušarju, ni bilo nikjer. Pa je bil Pušar sicer tudi svoje vrste mož. Dasi sam ni vina skoro nikoli pil, je bil vendar noč in dan pri svojem vinogradu v mislih. V resnici, mož je bil obkopal osojen hribček, ga zasadil s trtami in sadnim drevjem in po štirih letih pridelal tristo litrov vina. Tisti dan je bil za Pušarja najlepši v življenju. Pa se ni dal od zmagozavesti premotiti. Noe se je bil zmotil, Pušar se ni!

In od tedaj je še z večjo vnemo gojil svoj Kuk. Tega moža je bilo sodišče izbralo gospodarju na Peči za varuha. In sodnik, poznavajoč Pušarja, se ni bil zmotil. Mož ni bil sicer prevesel svojega posla. Ko pa mu je o priliki sodnik zatrdil, da je to nekako priznanje od strani oblasti, in mu obenem tudi pojasnil zmedeno zadevo na Peči, je Pušar molče vzel odgovornost na se in sklenil, da si v prihodnjih dneh ogleda Peč in njene prebivalce.

Nič kaj prijazno ga ni sprejela Katra. »Če že mora biti varuh, naj bo,« je rekla o priliki, »gospodarila pa bom jaz, in bom in nočem, da bi mi kdo gledal v račune.«

Pa je ta presneti varuh menda hotel biti tudi dejansko varuh in ne samo na papirju. In to je hudo zjezilo Katro.

Komaj se je zadrževala, da je ohranila navidezno mirnost, ko je hotel Pušar vse vedeti, koliko plače gre hlapcem, ali je davek poravnan, da je treba zavarovati hleve in staje proti ognju. In na konec se je spomnil celo zapuščene žage in mlina. Tedaj je bilo Katri dovolj.

»Saj še za kmetijo ni delavcev!« je rekla, toda Pušar je dejal, da se delavec dobi, kadar je, in da ne gre, da bi Tomaž, ki sicer veliko več časa po gostilnah presedi, ko na Peči pri delu, samo nadzoroval, temveč, da prav lahko opravlja žago. Nato je svetoval še to in ono Katri in se nekako sam s seboj zadovoljen poslovil.

Tistega večera je obiskala Katra Tomaža v njegovem domovanju. Čutila je, da je potrebno, da govori z njim. Nekako zapuščeno se je začutila, in ker jo je bil prihod Pušarjev vznevoljil, je hrenpenela po tolažbi, po razgovoru s človekom, ki ji je blizu in jo ume. Našla je Tomaža sedečega za mizo. Že preje mu je bila pomignila, da naj jo čaka. In res jo je čakal. Bulil je pred se v zeleno cilarico in nekako nezaupno – tako se je vsaj Katri dozdevalo –, je pogledal na njo.



Nekaj hipov sta hlapec in gospodinja molčala. Molče je bil nalil iz druge posode Tomaž Katri, sam pa je bil iz one, ki je stala že preje na mizi. Potem pa je prekinila Katra molk.

»Ti vedno kaj prijetno živiš!«

Hlapec je zamahnil, ko da je užaljen z roko, rekel pa ni nič.

»Saj ne očitam, le tako sem rekla,« je nadaljevala Katra in videča, da ji Tomaž ne misli naliti znova, si je nalila sama. »Pa govoriva pametno!« je pripomnila nato.

»Pametno!« je prikimal Tomaž dostojanstveno, dasi se mu je videlo, da se je dokaj otresel zapeljivosti naslova »oskrbnik na Peči«. Katra je bila že davno to opazila in sedaj je napol očitajoče rekla:

»Prav res, razumem te pa ne, Tomaž. Ali si bil takrat pijan in si pozabil vse, kar sem rekla?«

»Ali ste res mislili zares?« je vprašal hlapec skoro zlobno.

»Misliš, da se kdaj šalim?« je odvrnila bridko. Tomaž ni odgovoril, in Katra je bila primorana, da govori dalje:

»Glej, Tomaž, to vse nič ni! Zdaj je še slabše, namesto da bi bilo bolje.«

Prikimal je, ali rekel ni nič.

»Slabše!« je ponovila. »Pušar je bil tu. Kaj je treba, da se vtika tuj človek v moje posle? To je že preveč. Zdaj mi že vse preseda.«

Tomaž je venomer kimal.

»To se pravi,« je hitela žena, »da mi gre vse narobe. In to, Tomaž, to me jezi, da bi zbesnela. A ti ne deš nič?«

»Kaj pa hočem?« je odvrnil on, »si mislim, bo že ukrenila sama, kakor ve in zna!«

»Kakor ve in zna,« se je nekako porogala Katra, »če pa gre vse narobe!«

»Hm,« je dejal Tomaž, »meni se pa ne zdi. Gre, kakor mora iti!«

»Kako?« se je začudila Katra, »Tomaž, lepo te prosim, ali misliš, da sem taka, da me boš dražil? Ali je to tako, kakor mora iti? Pride otrok, in zdaj, Katra, je konec tvojih upov. In še ona – sam ... vedi, kako je neki ni vzelo.«

»Je že križ za vas,« je kimal Tomaž z glavo. »Pa saj ste vedela, da bo prišlo tako, in kar zadušiti sirote tudi ne gre. Je že treba lepo čakati, kako še neki pride. Če je pa testament že tak. Bog pomagaj, saj je že tako malo čuden testament.«

S skoro sovražnimi pogledi je meril hlapec Katro. Toda ona je mislila, da ga istotako jezi razmerje, ki muči njo, in je dejala:

»Ti praviš prav! Počakati je treba seveda. Počakati! Saj rada čakam, da bi le dočkala. Pa to je, to! Ta strah, da je vse zaman, da bom čakala zastonj.« In žena je planila kvišku in udarila z roko ob mizo in se nagnila proti hlapcu:

»Ti, to gre meni prepočasi. To je zame že preveč.«

Sedla je znova in strmela pred se. Izpod čela je gledal hlapec na njo. Ona pa je čutila, da mora govoriti. Preveč je bilo v nji nagromadenega gorja.

»Poslušaj me, pa boš sodil,« je dejala, »boš sodil, kaj in kako bi se počutil ti na mojem mestu.«

»Saj verujem!« se je branil hlapec. Toda ona – žena kakorkoli jaka po volji – je bila vendarle žena in je iskala utehe in je je morala iskati. Skoro plakajoč je bil njen glas in je postajal vse mehkeji.

»Tomaž,« je govorila, »ali veruješ, da nisem bila še nikoli srečna? Ali moreš čutiti, kaj je to: še nikoli biti srečen, nikoli? Poglej me! Nihče ne ve tega, nihče me ne razume, nikogar nimam, ki bi govorila z njim. Tomaž, ali ti morem zaupati? Zdi se mi, da ti smem. Povej mi po pravici, ali nisi tudi ti onih misli, da sem brez srca? Ali nisi mislil tega, ali me nisi obdolžil tudi ti tedaj, ko je umrl Juri? Povej!«

»Ne vem, kdo bo neki vse to mislil!« je dejal Tomaž.

»Vedela sem. In to ni nič čudnega, da si mislil. Saj je morda res. Morda ga res nisem ljubila. Vsaj tako ne, kakor ljubijo druge matere. Da, tako ga nisem ljubila. Pa ne gre zato. Tomaž, vprašaj me raje, zakaj ga nisem mogla ljubiti? Zakaj ne morem ljubiti nikogar, ne nje, ne njegovega otroka. To vprašaj, Tomaž!«

»Zaradi Peči!« je dejal skoro očitajoče hlapec.

»Ne,« je viknila žena. »Tako samogoltna nisem. Tomaž; o, ti mene še malo poznaš. Tomaž, ali nisem rekla prej, da še nisem bila srečna. In če hočem biti vsaj enkrat srečna, ali je to greh? In srečna hočem biti. Hočem biti in zato, zato Tomaž – . Tu mi je pot samo ena. Peč mora biti moja, mogočna in bogata in samosvoja moram postati, Tomaž; zaradi revščine in odvisnosti sem bila osleparjena za srečo. Moj oče in moj brat sta me zbarantala, da sta rešila premoženje. Ali moreš pojmiti to? Tujemu, razbrzdanemu človeku, ki sem ga sovražila, sta me dala. Pa jima ni uspelo, ni. Prvi je šel oče.«

»Ali je umrl?« je vprašal Tomaž.

»Obesil se je,« je skoro kriknila Katra. »Pa tudi bratu je izpodletelo. Mene je prevaril za mladost, njega so prevarili za denar. In zdaj lahko veš, zakaj ga ne morem. Oh,« je viknila, »če se spomnim na tiste čase, bi ga spodila v zimo in smejala bi se, če bi zmrznil na cesti.«

Za nekaj hipov je žena prestala, potem pa je nadaljevala:

»Prišla sem na Peč. Moj mož ni bil tak, da bi si bil priboril mojo ljubezen. Bil je samopašen, in ko sem se pritoževala, je bil očitljiv in nasilen. Ti! Kadar mi je vrgel v obraz ciganko in beračico, tedaj je vzbesnelo v meni. Tedaj sem mu povedala, da mu nisem nič dolžna in mu nočem biti niti hvaležna. In potem se je ponesrečil. In kaj mi je storil? Storil mi je krivično. Zapustil je Peč in vse sinu, meni nič.«

Tomaž je gledal dokaj prijaznejše ženi v obraz.

»Molila sem, postila sem se, ali bilo je zaman. Nikoli, nikoli ni hotelo priti pozabljenje. Ubogi moj sin! Nobena mati ne trpi tega ob svojem sinu, kakor jaz. Pritisnila bi ga bila na srce in ga nisem mogla. »Saj ni tvoj sin, njegov je!« je vikalo v meni. In čim večji je bil, tem bolj sem se ga bala. In potem je res prišel in pokazal tisto trdno odločnost, da se hoče ženiti.«

»Kar je, je!« je pripomnil Tomaž, »nevesta ni kriva. Kakor vam, tako je naredil njej mož. Lahko bi se vam smilila.«

»Kaj?« je dejala Katra, »ti misliš, da bi se mi ne mogla? Ti,« je viknila, »če bi umrla, bi jokala za njo, ko za hčerjo. Toda – ne! To je nemogoče. Ona mi je vendar na poti. Preko nje ne morem. Ali naj te tako zasnobim? Tomaž, imej pamet! O sovraštvu tu ni besede. To je nekaj drugega, to je boj za življenje. Brez Peči ni za njo življenje, brez Peči ni za me življenje. In ti, ti gledaš. In glej,

zdi se mi, da bi mogla tudi tebe sovražiti. In skoro te sovražim. Piješ in lenuhaš in se ne zмениš za nič, samo piješ ...»

»Tisto pa le molčite, Katra,« je odvrnil Tomaž, »dobro vem, kaj imate v onem slepem oknu. Voda ni in hrastovo lubje se tudi ne namaka kar tako. Kaj pa hočete od mene? Saj sem rekel: storigite kakor veste in znate. Mene pa ne mešajte vmes. Mi je še danes žal po psu.«

Skoro divja je planila Katra kvišku.

»Šema si,« je dejala, »pa ne mož!« V hipu pa se je ublažila in proseče rekla:

»Ti praviš prav! Ne bodi hud, glej, taka sem. Ali brez srca nisem, brez srca. Tomaž, veruj mi!«

»Saj verujem!« je dejal hlapec. Ona je odšla. Hlapec je gledal za njo še dolgo proti vratom. Potem pa mu je preletel obličje zaničljiv izraz in je dejal:

»Le pehaj se sama za svojo srečo.«

\* \* \*

Prav tistega večera sta sedela v kleti Anže in Jerica in odbirala krompir za seme. Marjanica jima je bila naročila, naj ga samo odbereta, toda Anže je bil skoro užaljen, češ, da bi še krompirja ne znal prirezovati, in se je lotil tako dela. Hipoma pa so prešle Anžetu misli od krompirja na Jerico. Spomnil se je usodnega večera, ko je bila vrgla deklico božjast. Od tedaj je bil po stal Anže proti Jerici nekam resnejši. Smilila se mu je deklica in mnogo več je mislil na njo, ko doslej. Po naključju vendar ni bil skoro nikoli z njo. In dasi se je toliko zanimal za njo, ni vedel sedaj še nič posebnega o njej.

Sedaj je izpustil krompir, gledal nekaj hipov na njeno drobno postavico in dejal nato:

»Ti, Jerica! že nekam dolgo sva na Peči in znana, pa nič ne vem, odkod si.«

Deklica je čudeča se pogledala pastirja.

»Ne vem!« je odvrnila.

»Ne veš?« se je začudil Anže, »no, ti si pa lepa. Ali nisi od vedno na Peči?«

»Nisem,« je odvrnila deklica. »Prej sem bila v Zalogu.«

»Ali so tvoji stariši v Zalogu?«

»Niso!« in pripomnila še tiše: »Nimam več starišev!«

»Tako je ta reč!« se je začudil Anže. »Tudi matere ne?«

»Ne!«

»Tudi jaz je nimam,« je dejal pastir. »Sva si podobna, le to je drugače, da imam jaz očeta, ti ga pa nimaš. In kako si pa prišla na Peč?«

»Služit sem prišla. Naša gospodinja me je vzela s seboj. Naša hiša je bila ob cesti. Smo imeli gostilno. Pa so se ustavljali tam vozovi. In nekdanj se je pripeljala tudi naša gospodinja mimo in se ustavila. Ko pa je odšla, so me dali z njo. Pa nisem šla rada. Tam mi je bilo bolje.«

Deček je kimal z glavo. Deklica ga je gledala nekaj časa dvomljivo, ali naj še pripoveduje. In ker je fant molčal, je dejala:

»Igrali smo se pod mizo. Pri peči sta sedeli naša gospodinja in pa »mati«. Pa sem slišala, da govorita o meni.«

»In kaj sta govorili?« se je zanimal dečko.

»Sta rekli, da sem sirota, da sta mi umrla oče in mati, in da je križ z menoj. Da je bila moja mati zelo lepa in da je imela bogatega ženina, pa jo je zapustil, in da je nato moja mati vzela pisarja.«

Govorila je, kakor otroci, ko da čita. Anže je vedel, da težko razume, kaj pripoveduje.

»Drugega ne veš nič?« je vprašal nato.

»Potem je rekla naša gospodinja, da tistega ženina pozna, in da naj ji moja »mati« da mene. In tako sem prišla na Peč.«

»In kaj zdaj, ko boš velika?« je vprašal Anže.

»V samostan pojdem!«

»Ah, da, ti hočeš biti svetnica!« je dejal fant.

»Da,« je dejala deklica, »kaj pa boš ti?«

»Jaz bom bogat!« je odvrnil fant. In oči so se mu razvnele in začel je pripovedovati:

»Glej, Jerica,« je rekel, »tebi bom povedal vse po pravici, kako je to. Jaz sem doma iz Sela. Še dva brata imam. Pa slamnato hišo imamo doma. Ni dobro doma. Večkrat sem bil lačen ko sit. Potem me je dal oče v šolo k čevljarju. Pa me je Blaž preveč tepel, in sem mu ušel. Pa sem prišel domov, pa je rekel oče: »Za nič nisi. Nič prida ne bo iz tebe!« »Bo, oče,« sem rekel, »za čevljarja,« sem rekel, »pa nisem. Pojdem za konjskega hlapca.« »Le pojdi,« je rekel oče, »saj za sedem dni boš nazaj.« »Ne pridem,« sem rekel. »Bomo videli,« je rekel. In sem šel. V trgu sem povprašal, pa me niso hoteli. Potem sem prišel na Peč. Pa tu ni konj. Zato ni za me. In zdaj veš!«

»Vem,« je odvrnila deklica in še prikimala z glavico. Potem pa je vprašala: »Zakaj pa imaš tako konje rad?«

»Zakaj hočeš biti ti svetnica?« je odvrnil fant, toda takoj je pristavil: »Ti tega ne razumeš. Vidiš, dandanes je treba znati, samo tisti nekaj velja, ki mnogo ima. Kaj deš, koliko imam že?«

»Ne vem!«

»Ugani!«

»Sto goldinarjev!«

»Samo trideset še,« je odvrnil fant nekako poparjen. »Pa bom imel tudi sto in takrat kupim konja in bom vozil. In ko zaslužim še, kupim še enega in potem sezidam hišo in hlev in po tem bom bogat in potem pojdem domov in porečem očetu: »Kdo je trdil prav?« »Ti,« poreče oče. In zdaj veš.«

»Vem,« je odvrnila deklica.

Zunaj je bilo čuti Marjaničin glas, ki ju je klical.

»Skrijva se ji,« je zašepetal Anže Jerici in jo potegnil s seboj za veliko kad.

»Otroka, kje pa sta?« je iskala Marjanica. Anže je stiskal Jerici roko. Čutil je, da se ji trese.

»Kako je še otročja!« je pomislil. Tedaj pa se je spomnil, da ji je mislil povedati še nekaj, in približal je usta k njenemu ušesu in dejal: »Veš, Jerica, kadar bom imel tisto hišo in hlev poln konj, pridem po-te na Peč in te vzamem s seboj.«

»Zakaj?« je vprašala deklica.

»Ti boš moja žena!« je odvrnil fant zelo resno. In ko je vprašala Jerica »kako«, tedaj je videl Anže, da je še preotročja in v tej sodbi ga je še potrdila po večerji, ko mu je rekla čisto resno:

»Anže, nalovi komarjev!«

»Zakaj?« je vprašal.

»Boš napravil konje iz njih,« je odvrnila, »tako jih ne bo treba kupiti.« In začudila se je, ko se je zasmejal.

## 22. POGlavJE

## »Bom pa jaz pazila na otroka.«

»Kaj?« je vprašal Šime in stopil korak bliže k Neži, toda takoj se je umaknil. Zakaj Neža je bila hudo srdita in z grabljami je zamahnila proti fantu. Stala sta na stezi med senožeti in trebila. Zdaj pa sta prestala z delom in se merila s pogledi, ki niso bili mnogo različnejši od onih, s katerimi se navadno srečata pes in mačka. »Še enkrat reci!« je dejal Šime.

»Goljuf!« je pribila krepko Neža. In odprle so se zatvornice njenih zdravih zob, in to je kar tako lilo, da Šime ni vedel ali naj beži, ali naj počaka. »Pa reci, da ni res, pa reci, če moreš, da lažem, hudovernik ti, hinavec ti, goljuf nemarni. Ti si mene za nos vodil, ti si moj denar zapravljaj, ti si meni obljubil, da me vzameš. Pa si se zmenil z njo, pa si se! Pa ne boš, Šime, ne boš. K fajmoštru pojdem in mu povem, kak mož si ti. Pa tudi oni bom povedala, naj te le ima, če te hoče. Lepega moža bo imela, prav res, lepega. Fej, sneduh ti, hinavski, ti požrešnost prikrita, ti lažnjivec. Ji bom povedala, ji bom!«

»Nikomur ne boš povedala nič!« je odvrnil Šime in izkušal zbuditi v dekli prepričanje, da je užaljen in da se je ne boji.

Neža pa je vikala: »In zdaj povej, kje je grši človek od tebe. Redila sem te. Zato me še zasmehuješ in govoriš grdo o meni in lažeš. O, saj te bo Bog kaznoval, in te bo!«

»Ima drugega dela dovolj!« je pripomnil hlapec.

»Molči, gobezdalo!« je viknila jezna Neža in stopila korak bliže. Prav mimo nosu mu je mahalala z grabljami. »Molči, hinavski ti potep. Kaj? In zdaj povej, kakšna neumna koza sem jaz, in kako da letam za moškimi. Povej, kar povej!«

»Tega nisem rekel,« je izkušal Šime ugovarjati.

»Rekel si. Predvčeranjem si rekel. Jedert je slišala, da veš. Kaj? Si se hotel prikupiti oni ničvrednici, ker ti je kupila čevlje. Oh, da mora biti tako neumna! Ji bom že povedala, naj ti jih le kupuje, naj. Pa da bi bolje naredila, da bi jih vrgla v vodo. In tudi to ji povem, da si bil že zaprt. Naj te le ima potem, naj te le ima. Naj se ji smejejo druge. Da veš. Tako bom naredila, da si boš zapomnil kozo.«

»Kvante!« je skomiznil Šime.

»Kaj kvante! Pa prisezi, da ni res, prisezi, če moreš. Pa ne moreš. Jedert –«

»Stara klepetulja! Pa ji veruj. Saj za drugo ni na svetu, ko da dela sovraštvo. Pa ji veruj!« je dejal modrovaje Šime. Nato se je obrnil fant v stran.

»Le glej v stran!« se je hudovala Neža. »Prav takšen si ko levi ropar, ti, Judež, ti. O, da sem morala biti tako neumna, pa mu verjela, temu volku. Pa saj bi še svetnike preslepil, tako se dela lepega. Seveda, zdaj mu Neže ni več treba, ona je podedovala hišo, Neža pa nima nič. Kaj ne, tako si mislil, tako.« In Neža se mu je popačila.

»Prav res, pačiti se ni treba, si že sama od sebe dovolj grda!« je pripomnil z visokega, krasnoslovskega stališča Šime. Žalibog ga Neža ni umela.

»Žabja slika na vodi, ti. Prej sem ti bila dovolj lepa!« je viknila.

»Regljati znaš, prav res, ko žaba,« je zasukal vrženo sulico Šime nazaj na Nežo, ali pomoglo mu to ni nič. Še huje je razkačil dekle. Planila je proti njemu, ga popadla za vrat in ga zmotala na tla, prej ko se je mogel zavedeti.

»Ti dam, se norčevati iz mene,« je klicala bojaželjno in dokazovala in podpirala svoje mnenje s kaj izdatnimi mahljaji po hlapčevi glavi ali kamor je že padlo. Tam koncu senožeti se je tedaj pokazal Anže in se z veliko radovednostjo pripodil bliže in bil priča Nežinih dejanj in besed, ki bi jih bil, da jih je videl pastirček Prešeren, gotovo porabil za slovenski nesmrtni ep.

»In še za kozo, in za neumno in za njo, ki leta za moškimi,« je kričala Neža in bila takt na grešno Šimnovo telo. Anže pa ni znal krotiti svojega srca in misleč, da je treba Šimnu ko šibkejšemu pomagati, je svetoval:

»O, Šime. Saj si fant. Ali se boš pustil ko otročaji od učitelja?«

Tedaj je Neža prestala s svojim nečloveškim ravnanjem. Šime se je pobral. Bil je opraskan, in celo šop las mu je bila v svoji togoti Neža izpulila.

»Aha!« si je mislil Anže, »zdaj pride ona na vrsto.« Toda Šime je bil moder bojevnik, ki je pred bojem razmišljal in šele po tem delal. Tako je tudi sedaj pomišljal nekaj časa in šele nato stopil korak nazaj in zamahnil z besedo proti Neži:

»Zdaj je vse ven mej nama, Neža!«

»Še ni!« je odvrnila hladnokrvno Neža in se pognala znova proti fantu. Ta je popadel grablje in bil divje okoli sebe.

»Pa pridi, pa pridi!« je zasmehoval napadajočo.

»Smrkavec,« je viknila Neža, popadla oklešček pri svojih nogah in ga pognala v Šimna, da mu je preparal srajco na ramenu.

»Jo boš plačala, srajco,« je zakričal Šime.

»Kdo bo pa kožo,« se je smejal Anže. Tedaj je Šime pozabil Neže in se zapodil za nadležnim pastirjem.

»Le daj me, če me ujameš!« se je rogal Anže in jo brisal po senožeti. Hlapec je vrgel grablje za njim, da so se zlomile.

»Ali ti prinesem novih?« se je norčeval Anže. Šime je grozil fantu s pestjo. Tedaj ga je pripravil k zavesti resni glas Pušarjev:

»Ali smo otroci, ali smo hlapci?«

»Mislim, da hlapci!« je odvrnil Šime.

»Potem bomo pa delali,« je dejal Pušar in krenil dalje. Ob poti je ogledoval svet in modroval in grajal. In tako je dospel na Peč. Našel je Katro in Anico v izbi. Katra je razdirala neko staro kri-  
lo, Anica je likala srajce. Zdaj pa zdaj je stopila v ono sosedno sobo, kjer so na dan poroke plesali. Zdaj je bilo čudovito tiho tu notri, in hladno in temno je bilo, da je mogel mali spat.

Da je našel Pušar Katro, mu ni bilo prav po godu, zakaj imel je opravka z Anico.

»Tako sem pogledal malo gori!« je rekel. Poznalo se mu je, da je v zadregi, da ne more vpričo Katre govoriti o tem, zaradi česar je prišel. Zato je skoro s hvaležnostjo zapazil, da je Katra odšla, češ, da kozarček domačega ne bo zavrnil.

Tedaj je zaupal Pušar Anici, da bi rad govoril z njo. Posedel je nekaj časa, potem pa je vstal, češ, da bi rad vedel nekaj reči radi Anice, da je prišlo neko pismo, in da je notri tako in tako.

Mož je govoril, ko da pobira iz žerjavice krompir. Katra ga je razumela:

»Le zgovorita se!« je rekla in hotela iti.

»O, tako ni treba,« je mislil in dejal Pušar, »saj ni tako posebna ta reč. Par korakov stopite vi, Anica, z mano.« In proti Katri se je obrnil:

»Saj ni, da bi skrivala, ne, pa se mi je reklo, da naj ne govorim razun z njo.«

»Kar pojdi z njim,« je dejala Katra Anici. Ta je stopila na vrata sosednje sobe in poslušala.

»Bom pa jaz pazila na otroka, če se zbudi!« je dejala Katra in s silo krotila jezo, ki je kuhala v njej.

Ona dva sta odšla, Katra pa je stopila k oknu in mrmrala, videča ju odhajati:

»Le rujta, le! Bomo videli, kdo bo zmagal.« Tedaj je zajokal otrok v sosedni sobi. Katra se je zgenila in odšla k njemu in se vrnila kmalu zatem z razvezanim detetom in stopila zopet k oknu, kamor je bila postavila Anica preje likalnik.

Anica in Pušar pa sta se bila ustavila za hlevi in Pušar je dejal Anici:

»Tako je! Stari Poklonar je bil pri meni. Mož ima denar, pa je prišel, da če je res, da ni hiša Katrina, in da je ona vzela pri njem na posodo, češ, da naj se intabulira, če hoče. Ali vam je kaj znano o tem?«

»Meni nič!« je odvrnila Anica, »pa bo že res, če je rekel Poklonar. V te reči se pa ne vtikam. Naj dela mati, kakor se ji zdi.«

»Ne,« je dejal Pušar, »to ne gre. Kdor jemlje na posodo, mora tudi vedeti, ali bo plačal ali ne. Katra pa sama ne more in nima pravice delati dolgov na hišo, ki je otrokova. Če je tako, da vi nič ne veste, potem se lahko vrneva. Zdaj lahko govorim z njo.«

Nič kaj ni bila Anica vesela, da ji varuh zaupa stvari, ki o njih ni hotela vedeti ničesar radi Katre. Zato se je sedaj skoraj veselo obrnila proti hiši.

Ko ju je Katra ugledala, da se vračata, so ji oči sinile jezno. Zdelo se ji je skoraj, da ve, zakaj je Pušar tu. V tem hipu pa je začutila skoro več jeze nad njo, ko nad njim.

»Pogovorjena je z njim, svoje reči ima z njim. Hinavka je.« Nevede skoro je pritisnila otroka, da je zaječal.

»Kaj se kremžiš,« je dejala in ga stresla. Dete je razvilo ročico. Prav blizu je bil likalnik, svetil se je. Kdo ve, kako se je dete doteknilo razbeljenega železa. Zacvrčalo je, in dete je zajokalo. Katra je razburjena stopila od okna.

Zunaj pa je Anica zaslišala otrokov jok, pustila Pušarja in skočila v izbo.

»Zakaj joče?« je vprašala skoro sovražno, ker je bila razburjena.

»Kaj vem?« je odvrnila tašča.

Mati je začela tolažiti dete. Toda dete je jokalo in jokalo ter se ni dalo utolažiti.

»Nekaj mu je!« je mislila Anica, odnesla otroka v sosedno sobo in ga razvila. In tedaj je opazila, da je opečen po prstih. Skočila je k vratom.

»Ali vas ni sram,« je viknila s solzami v očeh proti Katri, »opekli ste ga!«



Katra jo je pogledala zaničljivo. Premišljala je, ali naj se opraviči ali ne. Tu je vstopil Pušar. Anica je odšla k otroku, namočila mu rano z oljem in jokala: saj je trpela dvojno bol. Ko je bila otroka nekoliko utešila, je vzela zibelko in jo odnesla gori v svojo sobo. In ko je dete zaspalo, je zaprla vrata v sobo s ključem. Sama pa je poiskala Marjanico in ji s solzami potožila, kar se je bilo zgodilo.

Katra je bila odpravila Pušarja. Bila je videti bleda in jezna, in ko je ugledala Anico, je rekla:

»Nalašč ga pa nisem, da veš. Pa pazi drugič sama nanj.«

»Saj bom!« je dejala Anica. Katra je odšla v svojo sobo in mrmrala:

»Le počakaj, danes ga nisem nalašč, prihodnjič ga bom, da ne boš vsaj rekla zastonj, da ga nalašč.«

Anica pa je začela od tistega dne zopet nekako prihajati k zavesti, da na Peči ni vse varno za njo. Dolgo v noč je mislila, kako bi najlepše varovala in čuvala otroka.

Dete je spalo nocoj nemirno in proti volji je Anica plakala in poljubljala je otroka. Toda ta njena sedanja ljubezen je bila grenka. Samo bala, bala se je neizrečeno za dete.

In ko se je proti jutru dete zopet prebudilo, ga je nosila dolgo, da so jo že roke bolele. Potem pa je stopil k oni sivorjavi sliki večne vsevednosti in je padla na kolena in dvignila dojenčka k sliki ter zaprosila:

»Čuvaj mi ga, čuvaj! Čuvaj njega in mene!« In dete je zaspalo. Anica je legla, in mimo oči ji je dahnil prvi motni soj jutra, prvi klic drozga je udaril na njeno uho, in potem je zaspala ...

## 23. POGlavJE

## Mačka

Približala se je bila Velika noč. Najlepše vreme je bilo zunaj. Smejalo se je solnce z neba, in smejale so se trobentice po travi. Za grmovjem je poizkušala duhteti vijolica, in na tokavah so zvonili zvončki. Z gora, kjer so bile senožeti, se je valil dim. Ljudje so trebili in zažigali mah in suhljad. Čuti je bilo veselo vriskanje, ko da je čas trgatve. Ljudje in živali in rastline so čutili dih mladosti. In še oni, ki so hirali od starosti, so se veselili, češ: za letos smo jo prestali. In s solzami v očeh, in mnogi s kesom v srcu so jemali slovo od nje, ki je bila prelepa in zadnja, ko sanja o davni, davni mladosti.

Na vasi je bilo zazvonilo na veliko soboto. Anže je bil v senožeti in je pasel. Ko je zaslišal zvonove, je zavriskal. Potem je začel premišljati, kdo da ponese pri procesiji bandero. In domislil se je, da je na Kovačevem vrsta. Rahlo zavidanje se je vzbudilo v fantu. Neizrečeno rad bi bil nesel bandero sv. Lucije. Rajni Lovrič ga je nosil v eni roki, drugi nihče. Kovačev pa je stavil, da ga ponese. To je mislil Anže in se ozrl dol na Peč.

Izvil si je piščal in začel piskati. Tedaj je prišla dol na Peči iz hiše Jerica. Anže je piskal in si mislil, kdo ve, ali ga čuje. In ona ga je čula. Položila je glavo ob roki, ko da se ji dremlje.

»Aha,« je dejal Anže, »pravi, da ne smem še piskati, da Bog še ni vstal!« In pognal je piščal v stran in se zagledal dol na vas. Kmalu so se bili začeli ljudje usipati iz cerkve, in Anže jih je motril in pripominjal sam pri sebi:

»Kako gre Pečan, tisti, ki pravi ,hudnič', da ne zakolne, pa Francelj je tudi šel k maši. Kam, kam tako hitro Melanova? Ti presneti fant! Da, Lahov je. Pa dolgo sabljo ima. Kaj je že oficir? Onega drugega pa ne poznam, ki govori s Sirkovo. Tam je pa naša Marjanica. Pa kdo gre neki z njo? Prav nič ga ne poznam!«

Fant je motril odslej venomer samo Marjanico in njenega spremljevalca. Videč, da je tudi tujec zavil z Marjanico na Peč, je postal še pozornejši.

Hipoma pa mu je šinila rdečica v obraz in je skočil kvišku in se ozrl po čredi.

»Mogoče pa le ni!« je dejal za čas. Ali ni mu dalo miru, in kmalu je odgnal živino proti domu.

Po poti, ki se mu je zdela danes silno dolga, si je preganjal dolgčas s tem, da je štel gumbe pri suknjiču: je, ni, je, ni, je!

»Je!« je zaključil in mislil:

»Če je, zakaj neki je prišel? Ali se je kaj zgodilo?« In zopet je začel Anže dvomiti in je štel gumbe narobe. Pa so zopet rekli: je. Tedaj je Anže premagal samega sebe in svojo radovednost, rekoč:

»Če je, ne uide, saj ni ptič, in tudi ne uteče, saj ni voda.« In prišlec res ni ne zletel, ne utekel, temveč Anže ga je našel v izbi na Peči pri hlebu kruha in zdaj je videl, da je res njegov oče, nekam izpremenjen in nekam zanemarjen, sicer pa ves in pravi njegov oče.

Pozdravila sta se in umolknila.

»No, ali si nimata ničesar povedati?« je vprašala Marjanica.

»Moški je postal!« je dejal oče. Tedaj se je oglasil Anže.

»Ali ste prišli z doma?«

»Z doma!«

»Kaj pa Peter?«

»Služi!«

»Pa France?«

»Se uči za krojača!«

»Pa vi?«

»Tako! Saj vidiš, slab sem, za delo nisem več, pa nikogar nimam.«

»Prej ste nas pa podili, oče,« je dejal Anže, »zdaj pa tožite, da ste sami!«

»Kdo vas je podil?« je dejal oče skoro jokajoče. »Doma je hiša. Tam jo imate, pa delajte po moji smrti kakor hočete.«

»Kako pa, da ste prišli?« je vprašal sedaj Anže. Z nekako nemirnostjo je gledal očetu v obraz. Tako čudno se je bil izpremenil oče. Anžetu se je vzbujalo rahlo sočutje do njega.

»Ali ste bolni?« je pristavil hitro za prvim vprašanjem.

»Tisto ne, Anže,« je odvrnil oče. »Pa ne bom dolgo, ne; pa sem rekel: ga morda ne bom niti videl več. Pa sem prišel, Anže, vidiš, na obisk. Lepo si zrasel, lepo!«

Marjanica je dejala:

»Razkaži malo očetu Peč, da bo videl, kje služiš!«

»Saj res, oče! Ali greste?« je vprašal Anže.

Mož je vstal. Šele sedaj je videl Anže popolnoma, kako silno se je bil postaral oče, in zaman je iskal vzroka. Peljal ga je v hlev, razkazal mu živino, potem pa dejal, ko je oče samo vzdihoval:

»Kaj bi radi, oče?«

Oče se mu je približal in zašepetal:

»Ti! Tako sem slab. En kozarček žganja bi mi naredil prav dobro.«

Nato ga je odvedel nazaj v hišo in izmoledoval od Marjanice ono že znano nam steklenico. Z vidnim veseljem je gledal, kako tekne očetu. Toda, ko je bil oče nalil že v tretje, in so se mu začele nekako oči svetiti, je rekel Anže:

»Pa kruha niste niti prigriznili!«

»Ne gre!« je dejal oče in z enim očesom motril temnorjavo steklenico, katero je k sreči Marjanica zdaj odnesla.

»Ali ne pijete preveč, oče?« je vprašal Anže.

»Saj nimam,« je odvrnil mož in pogledal fanta skoro užaljeno. Tedaj je vstopila Katra.

»Ta je!« je zašepetal Anže, oče pa je začel preponižno pozdravljati in zahvaljevati Katro, češ, da ji ne bo nikoli pozabil tega, kar je storila dobrega njegovemu sinu. Anže sicer do zdaj ni vedel o nikakih dobrotah. Medtem pa je začel oče nekako meti, da gotovo Katra skrbi, da ne pojde Anže praznih rok s Peči.

»Tisto naj gleda pa sam. Pri nas ne zadržujemo plačila hlapcem!« je odvrnila Katra, in pristavila:

»Kaj vam ne da nič? Ne daš nič očetu?«

Tedaj je oblil Anžeta sram, in skoro hud je bil na očeta, češ, da govori prvič tako prilizljivo, ko ni treba; drugič, ker vsemu pritrди. Gledal je, kako bi se izmuznil iz sobe. In to se mu je posrečilo, ko je Katra zadovoljna z možem, ki ji je laskal, odšla in mu prinesla novo steklenico žganja.

In govorila je prijazno z njim. Zunaj ob hlevu pa je čakal na očeta Anže in si grizel prste. In sram ga je bilo, sram. Pa sam ni skoro vedel, zakaj.

Tako se je zgodilo, da se je Anžetu izpremenilo veselje v žalost, in z nekako nestrpnostjo je čakal, da odide oče. Nekaj čudnega in novega mu je šlo skozi misli. Do sedaj Anže ni vedel, da se more sin sramovati očeta. In vendar se je to njemu zgodilo danes, in Anže je bil raditega dvakratno žalosten. Ležalo je očitje na njem, da ga je sram očeta. In par skrivnih solz je obrisal in šel v hlev in poiskal za diljo prihranjeni denar in razvil iz robca cekin. Dvajset krajcarjev je bil dal Tomažu, da ga je zamenjal za papir. Sedaj pa je vzel ta cekin in se vrnil iz hleva. In prav tedaj je prišel oče iz hiše.

»Zdaj pa grem, Anže, zdaj, ko sem te videl. Pa priden bodi, dobro in skrbno gospodinjo imaš,« je rekel in za nekaj hipov pristavil: »Lej, Anže, in ni treba, da bi vse zapravil. Če nimaš kam deti, saj imaš mene!«

Tedaj je izvlekel Anže cekin in ga izpustil očetu v roko.

»Kaj,« je rekel oče, »toliko imaš? Vidiš, zdaj pa vem, da si priden fant!« In hotel je objeti fanta, ali ta se je umaknil. Izza mokrih očetovih oči je gledalo nekaj grdega. Anžetu se je zdelo, da mu ne more pogledati v obraz. Segla sta si v roko in se poslovila.

Za četrto ure pozneje je Anže hitel gledat na vrt, bi li še videl očeta. In videl ga je še koncem ovinka. In tedaj se mu je izvilo ko prošnja:

»Oče, ali se vidiva še kdaj?«

In Anže se je nato vrnil, in žal mu je bilo, da ni dal očetu vsega denarja. In vendar se je oglašal tudi glas v njem, da je dal dovolj. Sklenil je, da poprosi Jerico za svèt. In Anže je tudi izvedel svoj sklep, toda to se je zgodilo dolgo zatem; za zdaj se mu je zdela deklica še preotročja.

\* \* \*

Prvi mrak lega v doline, zadnji dan gasne v gorah. Zaveje hladno po dolini in prinese čudovitih glasov od vasi. Zasveti se v oknih, zasveti se cerkev v lučeh in lestencih, in ni je sveče, ki ne bi gorela nocoj. Žar in vonj slovesnosti je vsepovsod. Tiho je vse, tako tiho. In sedaj hipoma trepetajoč glas sredi ljudi, ki klečé.

Aleluja!

In zopet glasneje:

Aleluja!

In zopet:

Aleluja!

Šum mogočne pesmi, topičev, zvonov, dvigajočega se ljudstva, vrstečih se množic v spored, frfotanje svilenih zastav v vetru. Neslišno prihaja noč in prižiga zvezde na nebu. Mir je v naravi, neskončen, zadivljen, slovesen šum procesije in nebroj sveč in luči.

Ne praznujejo povsod vstajenja zvečer, in vendar se mi zdi – kdo ve, da ni li to ljubezen do rodne vasi –, da je praznovanje vstajenja na Veliko soboto zvečer pomembnejše. Saj ni narava križala Boga in ga izdala, pač pa je zakrila ob njegovi smrti svoje obličje. Slavi naj njegovo vstajenje z jutrom in solncem in ptičjim petjem. Mi pa, ki smo ga izdali, zatajili, križali in morili, ga li smemo slaviti dostojno obenem z nedolžno naravo, mi, njegovo odrešeno ljudstvo? Spodobno je, da ga slavimo v mrak, ko narava spi. Tedaj, ko je narava bedela ob njegovi smrti, smo spali mi.

In še več. Dolga doba noči je minila in nismo mislili nanj. Nič več tako. Ne moremo, ne smemo čakati do jutra:

»Mrači se, Gospod, pridi in ostani pri nas!«

O Jerica, Jerica! Če je bilo srečno katero bitje ta večer, tedaj si bila ti! Prerila se je bila do božjega groba in padla na kolena. V prezbiteriju so peli matutin. Mrzlo je spreletalo dekletce. Čudovita tajnost je bila v teh pesmih in antifonah, ki so donele na njeno uho, in dasi ni umela besed, so bile zato vendar tem slovesnejše za njo. Čarobne so se ji zdele.

»Zdaj mu pojejo, zdaj se bo zbudil!«

In dekle je drgetaje strmelo v tabernakelj božjega groba. Ali se bodo odprla vratca, in se potrese zemlja, in se odpro grobovi, in pobegnejo stražniki? In prišla bo Magdalena in se bo ustrašila. Našla bo grob odprt in angela nad grobom.

»O Bog!«

Vse bistvo otrokovo prešinja tajna groza, tajna sladkost. Bliža se hip. Vstal bo. Toliko src bo zahotelo k Njemu, toliko usten zaprosilo! Ali jo bo videl, ali jo bo čul?

»Gospod, daj mi, daj ..., da bom svetnica!«

Nekaj korakov za Jerico je klečala Anica. Ni se mogla skoro premagati, da ne bi šla k procesiji. Oh, saj jo je vezalo toliko lepih spominov na ta dan. In Jurček je bil tako priden nocoj, lepo je zaspal, in gotova si je bila Anica, da se ne zbudi tako kmalu. In tako je bila skočila sem doli v vas, nekaj pozno že sicer; morala je riti skozi moške v cerkev. Na vratih cerkve ji je nekdo po kimal z glavo, ozrla se je –, bil je Lipe.

Čudno je vplival ta dogodljaj na njo. Nikakor ni mogla biti zbrana pri molitvi. Prihajale so slike in zadnjega leta, obrazi znani, znane, že skoro napol pozabljene bridkosti. In skoro po sili so ji prihajale misli: »Ali neki ve, kako hudo mi je bilo? Ali neki ve, da imam sina?« In ob tej misli si je skoro očitala: »Zakaj sem prišla, zakaj sem pustila otroka samega? Naj se mu kaj zgodi!« In ta strah je bil preglušil končno glas spominov in stoprav, ko je stopila Anica iz cerkve, si je mislila:

»Kdo ve, kje je. Ali ga bom videla?«

In nekako željo je čutila, da bi ga videla, tega svojega dobrega prijatelja, in čudno: z nekako gotovostjo se ga je nadejala. In res je stal z vozom na cesti, in ko je prišla mimo, jo je ogovoril:

»Srečne praznike,« je rekel, »ali sem prvi?«

»Prvi,« je odgovorila in mu segla v roko, katero je on rahlo stisnil. »In tudi jaz voščim tebi prvemu!« je dejala tiše.

»In komu potem?« je vprašal in pognal konje. Šla sta vštric.

»Našemu kralju na Peči!« je dejala. Nekaka razposajena veselost se je je polastila in ponos, ko da se hoče bahati pred njim.

»Prav res,« je dejal. »Bog mu daj zdravje!«

»On je vsa moja sreča,« je odvrnila Anica.

Lipe se je ozrl po njej, in v temi se mu je zazdelo njeno obličje tako drobno in nežno kot otrokovo, in je rekel:

»Da je le vse prestano. Da je le zdrav človek!«

»Prav res,« je odvrnila, »bila sem slaba, ali zdaj je dobro. Kako pa tebi, Lipe, si še vedno pri Kranjcu?«

»Še,« je odvrnil.

»On me ne tiče in ne viče! Prav izogiblje se!« ji je šinilo skozi glavo, in nič ni rekla nekaj hipov. Potem pa je začela govoriti o skrbeh za otroka, o novem redu na Peči, o vsem, kar ji je ravno prišlo na misel. Toda izogibala se je vprašanj, da bi ga ji ne bilo treba tikati. Tako sta prišla do razpotja. Lipe je pridržal konje.

»Kaj pa Tomaž?« je vprašal nekako živahno.

»Eh,« je odvrnila, »briga mene Tomaž!« Obenem pa se je spomnila doživljanja z njim in zar dela. Dobro ji je delo, da je bila tema.

»Zdaj pa z Bogom,« je rekla nato, »še enkrat vesele praznike!«

»Ali se še kaj vidimo?« je vprašal.

»Če ne umrjemo,« je odvrnila.

»Kaj pa, ali ima že dete botra za birmo?« je vprašal Lipe.

»Ga nima, ne,« je odvrnila.

»Bom pa jaz njegov boter!« je rekel in pognal.

Zamišljena je prihitela Anica na Peč. Nenavadno razburjena je bila. Na dnu srca se ji je bilo zazibalo mirno površje želja in hrepenenj. Pred njo je stal prizor lepega jutra, in ona misel, ko je primerjala moža z Lipetom, je oživela v njej.

Takšna je stopila k zibelki.

Toda, kaj je tebi, dete, da stočeš? Anica je kriknila.

Velika domača mačka je ležala otroku na prsih. Par hipov pozneje bi se bilo dete zadušilo.

## 24. POGlavJE

## »Še znorela bom od jeze!«

Anica je planila iz sanj. Grozne so bile njene sanje: Prilezla je bila kača v njeno sobo in s človeškim glasom je rekla: »Kje imaš dete?« »Nimam ga,« je odgovorila Anica in se nagnila nad zibelko, da bi zakrila dete. »Kaj ga skrivaš, ko vem, da je tu,« je rekla kača in se podvila Anici pod noge. Anica je popadla palico in zamahnila po kači. Ali kača se je zasmejala: »Moj bo, moj bo!« »Ne bo,« je ihtela Anica. Tedaj pa je opazila, da drži v roki kačo in ne palice. Od groze se je Anica zbudila.

Dojenček je spal mirno ob njej. Toda vtis sanj ni hotel izginiti iz njenega spomina. Začela je misliti na pretekli večer, da bi se nekoliko upokojila. In posrečilo se ji je. Lipe je stopil pred njeno dušo. Z nekako nežnostjo je mislila nanj, ponovila v spominu besede, ki jih je govorila z njim. Ali iz te nežnosti se je kmalu rodilo očitanje:

»To ni prav, da toliko mislim nanj.« In skoro na glas je rekla sama sebi:

»Lipe, to ne sme biti!«

»Da, to ne sme biti,« je mislila dalje. »Še za vsako misel na te, za vsako prijaznost sem bila kaznovana. Ko sem nocoj govorila s teboj, bi se mi bilo kmalu dete zadušilo. Ne, ne smem misliti! Greh je to. Lipe, najini poti gresta narazen. On je hotel tako, in tudi jaz sem hotela, sem obljubila.«

Vdovi se je srce napolnilo z žalostjo. Začutila se je nenadoma tako zapuščeno. Vsakdo ima nekoga, ki ga sme ljubiti; ona nima nikogar. Pač ima dete. Ali tudi temu je treba prijatelj. Anica je začutila neko mučno nestrpnost. Vstala je in stopila k oknu. Mesec je bil zašel, bila je dokaj temna noč. Anica je videla v vasi tu pa tam siniti luč.

»Ljudje že vstajajo, da pridejo v trg do vstajenja,« je pomislila. In proti volji so ji zopet poromale misli za Lipetom. Nobena volja jih ne more ustaviti!

»O, moj Bog, kako sem jaz šibka!« je mislila Anica. »Toda bodi konec, tega ne smem misliti, ker iz tega nikoli nič biti ne more in ne sme!«

Da se okrepi proti glasu, vabečemu iz dalje, tako sladkogrenkemu, da oglušni v sebi glas po sreči, glas po njem, ki ne more biti njen, in ne sme misliti nanj, se je vrgla na kolena ob zibelki in gledala dolgo v speči obrazek.

»Ti, sirotica moja. Nikoli te ne zapustim, ti moje vse, moje vse!« Pa kakor da se ji hoče celó dete rogati. Viharno je planila kvišku. Celó iz otrokovih potez, se ji je zdelo, gleda Lipetova slika.

Tedaj se je vrgla Anica na posteljo in zaihtela v blazino.

\* \* \*

Tudi Katra je prebila nemirno noč. Katra sploh že zdavna sem ni več spala pokojno. Večkrat je planila sredi spanja kvišku. Neka bolečina in teža sta jo večkrat dramili. Ob takih prilikah je

Katra planila iz postelje in začela burno hoditi po sobi, tako dolgo, da se je umirila in se je poleglo viharno utripajoče srce. S tresočimi rokami je tedaj Katra pretipala svoje telo. Silno se je bala Katra mrtvouda.

Raditega je bila tudi že pri zdravniku.

»Ali pijete pred spanjem?« jo je vprašal.

Katra je lagala, dasi je bila vajena redno piti najbolje in močno žganje. Ker pa je v njem močila razne korenine in zelišča, ji niti na misel ni prišlo, da bi to omenila zdravniku.

»Gibati se pridno, gibati!« je svetoval zdravnik in jo potolažil, da ne bo hudega. Tedaj je Katri nekoliko odleglo, vendar pa je ob najmanjši slabosti vztrepetala, da je morda vendar huje.

Tudi nocoj je bila planila kvišku. Z grozo se je zavedla, da nekako ne čuti leve noge. Strah, ki jo je prešinil, ji je pognal znoj v lice. Polagoma se je noga razdrevenila, in strah se je ublažil. Toda Katro je bil strah zelo prevzel. Segla je po steklenici v slepem oknu in si nalila močne zelenkaste pijače, potem sedla na posteljo in strmela v luč, katere že davno po noči ni upihovala.

Ko je tako sedela, se je zaman trudila, da bi odpodila nadležne misli. Po sili so prihajale.

»Kaj bi bilo, ako bi nenadoma tako sredi noči prišla ura? Kaj bi bilo, ako bi morala tako naenkrat umreti? Umreti!«

Katra se je stresla, zavila se v odejo in si na novo nalila zelenkastega krepčila.

»Kar tako se ne umrje!« je pomislila nato. Ali še, ko je to mislila, so ji prišli v spomin slučajni tolikih. Zvečer je bil še zdrav, zjutraj so ga našli mrtvega. In kdo pravi, da ne sme, da ne more baš ona tako umreti? Ali ne umirajo najbolj zdravi tako?

In zopet je stresel Katro mraz.

»In če bi tako umrla, kaj potem? Kaj potem?« Katra je segla tretjič po steklenici in izpila duškoma. Tedaj je začutila, da je izginil strah iz njene duše in nekako porogljivo je mislila:

»Eh, četudi bi umrla! Res, brez greha nisem, ali taka grešnica pa tudi nisem!« Skoro v omotici je govorila tako sama sebi. Toda prav doli na dnu duše je vendar govorilo nekaj vse drugače.

»Beži, beži, Katra! Ali misliš, da je Bog mešetar, ki da barantati s seboj? Kaj pa sinu? Ali mu nisi želela smrti? To je dovolj, da si pogubljen na veke.«

»Nisem storila tega,« je ugovarjala sama sebi.

»Nisi? Zakaj neki si mu z lažjo zastrupila življenje? Ali nisi namenoma govorila dvoumno o njegovi ženi? Pa nisi tega storila iz samega sovraštva do nje, temveč tudi zato, ker si vedela, da je to zanj smrt!«

»Kaj misli, kaj misli, dejanja imenuj,« je samozavestno zahtevala Katra.

»Dejanja? Tudi dejanja!« je odgovarjalo. »Ali morda nisi hotela Anici pomagati na oni svet, ko si ji nalivala onih kapelj?«

»Saj ji je baš to dobro delo, daj je sam zdravnik priznal!«

»Hahaha! Je že res, pa ti tega tedaj nisi vedela, nisi vedela.«

»Potem si opekla otroka!«

»Nisem ga nalašč.«



»Kdo ve? Kaj pa, ko si šla mačko zapirat k otroku?«

»Ta je lepa! Reci še, da sem ji velela: pojdi, lezi otroku na prsi!«

»Ne, tega nisi rekla, pa si vendarle mislila, da je mačka vajena postelje, in tudi zgodilo se je že, da je storila mačka, kar si ti želela. Ali moreš tajiti, ali moreš?«

Katra je popila četrti kozarček, ali glas je hotel še dalje opominjati:

»In tudi to pomisli, kaj nameravaš vnaprej!«

»Ničesar ne nameravam!«

»To ne more biti, Katra. Brez Peči ni za te sreče!«

»Da, ni je,« je rekla ona.

»Ni, ni! Vidiš!« Zdaj ni bil več glas vesti, ki je govoril, bil je satan. Iz zelene steklenice je bil menda rojen. Ali satansko zloben je bil.

»Vidiš. Zato je treba, da dete umrje!«

»Umrje!«

»Anica mora od hiše!«

»Pojde!«

»Naj vzame Lipeta. Peč je tvoja!«

»Moja!«

Katra je pila v petič.

»Kaj pa Luka?« je izpraševal glas.

»Prodala bom Peč in v mesto pojdem. On pa bo šel beračit.«

»Kaj pa Tomaž?«

»Tomaž? Pojdi no; naj gre, kamor hoče. Je preneumen za me.«

»Aha! Kaj pa Anže?«

»Vidiš, to je dečko. Za kočijaža ga vzamem. Dobro mu bo, samo zrasti še mora, zrasti. Pa čakaj ti, to bo šala. Ali veš, kaj bo z Jerico? Ali veš?«

»I, seveda vem; če bi vedel Luka, da je hči njegove nekdanje zaročenke – »

»Bo izvedel! Pa to je, vidiš, kadar bo izvedel, tedaj bom zadovoljna, tedaj bom plačala nazaj, kar so napravili meni, ko so me možili na Peč!«

Skoro na glas je govorila zadnje besede. Hipoma pa je kriknila. Na vratih, ki so se odprla, je stal Luka, bled, ali žarečih oči. Čudovito hitro je mož prihitel pred ženo in se zgrudil pred njo, rekoč:

»Odpusti mi, Katra! Moj Bog, zdaj še-le, nocoj še-le sem doznal, kaj si mi storila. Glej, tiste Jerice hči živi, in ti si jo vzela k sebi. Ti si vedela za vse; zato si jo vzela, zato, ker si vedela, kako grdo sem storil jaz materi. Hvala ti, Katra!«

Hipoma se je Katra streznila; dvignila se je in merila prezirljivo moža:

»Če je pa tako,« je rekla, »potem pa pojde jutri. Da bi tebi in tvojim dobrote izkazovala, ne, za to pa nisem tu. Le pojdi!«

»Imej usmiljenje, zbolela je!« je prosil mož.

»Jutri pojde, to je moja zadnja beseda!« je odvrnila ona. Mož je vstal in jo motril nekaj hipov; potem pa se je umiril in dejal:

»Saj ne boš, Katra, jutri tako govorila!«

»Zakaj ne?«

»Nocoj si malo pijana,« je dejal brat.

»Kaj?« je vzbesnela Katra. Nič je ni tako razjezilo, kakor če ji je kdo očital, da je pijana. Skočila je v brata in ga začela biti po glavi.

S težavo ji je ušel. Še enkrat je zamahnila po njem, ali zadela je v vrata. Potem je zasopla sedla in ponavljala burno:

»Še znorela bom enkrat od jeze, še znorela!«

## 25. POGlavJE

## Kaj je snivala Jerica

Angel varuh, ki piše vsa naša dejanja in vse naše misli v veliko knjigo življenja, ki se bo odprla na sodnji dan, je imel pri Jerici zvečer, potem ko je bila legla, veliko posla. Pa je imel mnogo lepega zapisati, zakaj samo lepe reči je mislila Jerica. Anže, ki je bil bolj posveten, bi bil rekel, da misli Jerica mnogo otročjega. Zadnje čase se je bila dojmila Jerice najbolj neka pesem o Šmarni gori. V tisti mali, drobni knjigi jo je bila našla in znala jo je na pamet. Izslikovala si je to Šmarno goro tako lepo. Vsa kakor je res, je mislila, da stoji pred njo. Neizrečeno je bilo Jeričino hrepenenje, da bi kedaj videla Šmarno goro. Toda nocoj je ta slika dremajoči Jerici nekako hitro zatonila. Bila je ne kam čudno zaspana in hitela je še pomoliti, da bi ji Bog dal, da bi bila svetnica ali pa vsaj spokornica. In zdaj je bila mirna in že je mislila, da spi in da v sanjah misli:

Doli v vasi so imeli čudno bolnico. Pred sedmimi leti je bila zbolela Mohorajka na srcu. Obležala je. In čim dalje je ležala, tem manj je okrevala. Pač pa ji je v sedmih letih, ko se ni dvignila iz postelje, omrtvelo celo telo. Štirje otroci so bili v hiši in mož. Pa revščina velika, in mati bolna. Jerica se je na čudovit način v teh polusanjeh spomnila Mohorajke, in neskončno usmiljenje do nje jo je objelo. »Oh,« je dejala, »če bi zdaj bila jaz svetnica. Kar lepo doli k njej bi šla.«

»Kako je, Mohorajka?«

»Oh, slabo, Jerica!«

»Ali misliš, da ne ozdraviš več?«

»Ne bom!«

»Zaupaj v Boga! Ali zaupaš? Ali veruješ, da bi te mogel ozdraviti?«

»Seveda zaupam in verujem!«

In Jerica je svetnica in poklekne ter dvigne svoje oči proti nebu in moli: »Ljubi Bog, ti veš, da sem tvoja nevredna dekla, Gospod. Ti veš, da sem grešna stvar! Vendar me usliši. Glej, ta reva! Štiri otroke ima. Lačni so, mož godrnja. Ona pa ne more ne umreti, ne živeti. O Bog, stori ji dobro, naj izprehodi!« ...

In zopet so ji šinile nove slike mimo duše. Bela hiša ob cesti. Anžetova je. Za hišo so hlevi, in v hlevih so konji. Anže pa vozi po svetu. V naslednjem trenutku se ji zdi, da sedi sama z Anžetom v vozu, in on ji razkazuje svet. Zavila sta iz doline v široko polje.

»Tam, vidiš, ona je Šmarna gora,« pravi Anže.

»Ah, tisto je!« Jerica se čudi. Prav tako si jo je mislila. In gleda, gleda tja doli. Rahlo jo ziblje voz. Dremlje se ji. Zaprla bi oči, zasanjala ...

Hipoma pa se je polasti nekak nemir. Kakor mraz jo stresa. Odpre oči. Toda kje je Šmarna gora, kje je Anže, in tisto polje, in kje je ona? Jerici se zdi, da to biti ne more, da je v hipu gori v senožeti in da vidi doli vas in Peč. Kdaj je prišla sem gori? Ali so bile prej sanje, da se vozi daleč, daleč? Da, sanje so morale biti. To je jasno. Ona je še vedno na Peči, revna deklica, in sedaj sedi tukaj gori v senožeti ob potu sredi rdečih lilij. Bog vedi, odkod toliko rdečih lilij. Jerica ljubi rdeče lilije. Toda strah

jo je iti po nje, v travi so kače, in ona je bosa. Pa kdo prihaja sem po travi naravnost proti njej? Stara žena, črna v obraz. In venomer giblje z ustnicami, in v črnem obrazu ji igrajo bele oči. In venomer se sklanja. Polno naročje že ima lilij. In sedaj je že tik Jerice. Jerica jo sliši šepetati:

»Lilije trgam, lilije!«

Jerice se poloti strah. Pobegnila bi. Toda ko prikovana ne more z mesta. In žena stoji pred njo in z brezzobimi čeljustmi giblje:

»Lilije, hm, lilije!«

»Zakaj vam bodo?« se ojunaci Jerica. »Saj jih imate že celo naročje.«

Starka razgrne predpasnik pred Jerico in pogladi s suhimi prsti po cvetovih. Toda Jerica ne more tega gledati. Dasi noče gledati, vidi, da to niso lilije. Gnusne, pisane kače so. Z vijoličastimi jeziki smučejo krog starkinih prstov, vijejo se v kolobarjih, pihajo.

»Lilije, lepe lilije!« šepeta venomer žena in odpira pred Jerico predpasnik.

»Kače so, proč jih nesite!« vzklika Jerica in vsa trda od strahu in gnusa.

Toda ženica se smeje z brezzobimi čeljustmi. Jerica vidi, da ima žena levo oko večje od desnega. Zdaj sede žena poleg Jerice v travo.

»Proč idite!« prosi Jerica in misli pri sebi: »Čarovnica je, hud pogled ima, v žabo me bo izpremenila, ali polža, pa me dala, da me požro kače.«

»Nič se ne boj,« sliši Jerica govoriti starko. »Lilije so, lepe, rdeče. Ti povem, komu jih nesem, te lilije!«

»Le nesite!« priganja Jerica.

»Ne vem poti, ne vem! Na Peč bi jih nesla, veš, pastirica, na Peč, na Peč jih nesem Jerici. Sirota je, nič igrač nima, naj se poigra z njimi. Naj se!«

Jerice še ni bilo nikoli tako strah.

»Samo to je dobro, da ne ve, da sem jaz Jerica,« si misli; vendar jo je groza. Kam naj se ji skrije, če jo išče. Kako bi jo preslepila? Kako bi ji ušla, tej grozni ženi.

»Vstani, vstani, pokaži mi pot!« veli žena.

In Jerica se dvigne in gre. Gre počasi. Najraje bi stekla, toda ona žena za njo bi mogla izpustiti gadov. Ne, ne, bežati ne sme! Lepo jo pripelje na Peč, pa gori v sobo jo popelje. In ko bo žena vstopila, zapre brzo duri in potem se bo skrila, se bo skrila kamorsibodi. In strahoma se Jerica ozre po tujki, da li morda ne pozna njenih misli. Toda kaj je to? One grde žene ni nikjer, pač pa gre za njo lepa, mlada žena. Vsa v belo je oblečena.

Jerico mine strah, in z veselja drhtečim glasom pravi:

»Ali je šla? Ali ste jo prepodili? Kdo ste?«

»Ali me ne poznaš,« pravi bela žena, »tvoja mamica sem.«

»Oh, mamica!« vzdihne deklica. »Saj je res, pa vas še poznala nisem. Oh, to je lepo, mamica, da ste prišli. Tudi Anže bo vesel. Tudi njegov oče je prišel. Mamica, Anže je zelo dober, Anžeta imam zelo rada.«

In Jerica je pozabila ves strah in že je z mamico na Peči. Jerici se zazdi, da mora steči naprej in povedati Marjanici, da je prišla mamica. Ali na vratih osupne in plane nazaj. Iz veže prihaja ona črna žena, in oči ji iskrijo.

»Mamica, pomagajte mi!« krikne Jerica.

»Hoho,« se krohota črna žena, »saj Jerica si ti, ti, ti! Si me hotela premotiti, hohoho, hohoho.«

»O mamica, o mamica!« prosi Jerica in se stiska za belo ženo.

»To ni tvoja mamica,« se smeje črna tujka, »saj je umrla! To je smrt Jerica, bela smrt! Na, Jerica, na, vzemi lilij.«

»Nočem, nočem!« se obrača Jerica v stran in zakriva obraz. Tedaj pa začuti, da jo je prijela starka za roko in da venomer govori:

»Na, lilij, na, lilij!«

In Jerici se zdi, da ji usiplje na glavo ongavnih kač, in od strahu se vrže Jerica na tla in skriva obličje.

»Vstani, vstani!« viče starka.

»Ne bom!« odgovarja Jerica.

Toda kaj je to? To je glas Katre. Jerica se prebudi, odpre oči. Ah, sanjala je. Lepo solnce ožarja zunaj polje in goro. Pred dekletom pa stoji Katra z jeznim licem.

»Ali bo kaj, ali ne bo? Lenoba lena!«

Jerica plane kvišku in si pomane oči in leze iz postelje. Toda kaj je to? Zakaj je naenkrat zopet vse temno okoli nje? In ali se vse vrtili okrog nje? Kakor skozi dim se ji zdi, da vidi gospodinjo. Zdaj jo je popadla za lase, in bolečina vrne Jerici zavest.

»Vstati moram!« si misli.

»In takoj,« pravi Katra. »Pa se obleci praznično. S Peči greš!«

Jerica je prikimala in si začela oblačiti krilce z velikimi rdečimi pikami.

Katra jo je gledala, ko se je oblačila, in se nato obrnila in dejala odhajaje:

»Glej, da se mi hitro napraviš in prideš doli!«

Jerica je ostala sama. Pripognila se je za nogavicami. Tedaj se je zopet napravila tema vse okrog. Brezkončna tesnost jo je obšla, ko da jo je nekaj stisnilo za senci. Zavrtelo se ji je. Silna vročina je zakuhala v njej.

»Kače so!« se ji je izvilo, in dekletce se je zgrudilo na obraz. Tedaj je začutila, da jo je nekdo dvignil in položil na posteljo, in je odprla oči.

Nad seboj je zagledala plah Lukov obraz in slišala je njegov glas, mehke in nežne. Še nikoli, se ji je zazdelo, ni govoril nihče tako z njo, in skoro smešno se ji je zazdelo, da je Luka tako dober z njo.

»Jerica,« je govoril mož, »ali te močno boli?«

Odkimala je. Izkušala je govoriti, toda sama ni vedela, kako da ji ni prišel glas iz grla.

»Ali ti je mraz?«

Zopet je odkimala.

»Te boli glava?«

Prikimala je.

»Ti si bolna, zelo bolna!« je tarnal mož. Jerica se je domislila Katre in se vzpela kvišku.

»Moram vstati!« se ji je izvilo hripavo iz grla.

»Vstati?« se je začudil mož. »Ti ne smeš, ti ne moreš, otrok, otrok!«

Njej je dokipela bridkost.

»Huda bo, tepla me bo. Moram vstati!« In s strahu polnimi očmi je strmela na vrata, kjer je stala Katra. Tudi Luka se je ozrl. V somraku se je zazdelo, da se sveti tam dvoje zlokobnih oči, ko dvoje oči zlobne zveri.

Katra je pristopila.

»Kaj,« je rekla, »ta pritepenka res ne misli vstati!«

»Ne more!« je dejal Luka temno.

»Bomo videli, ali more!« je zavpila Katra, stopila k bornemu ležišču dekličjemu in potegnila s silo deklico na tla.

»Izpusti!« je zasikal Luka, in Katra je začutila, da jo je prijel za roko. Izkušala se ga je otresti. Toda držal je divje.

»Ali ne vidiš, da izdahne?«

In res je deklica omahovala in grabila od bolečin prevzeta z rokama po borni odeji.

Katra je odstopila za korak. Sedaj ni mogla več dvomiti, da je deklica bolna. Vendar pa je kuhal gnev v njej in proti Luki obrnjena je rekla:

»Če je bolna, pojde v bolnišnico!«

Luka se je obrnil proti Jerici, ko da ni slišal. Njegovo blede in žalostno obličje je preletela hipno divja bojazen. Oči so se mu razširile.

»Ne more biti!« se mu je izvilo.

Začudena je motrila sestra brata. Opazila je strah, ki je bil izpreletel hipoma njegovo lice. Ozrla se je na Jerico. Kaj je to? Ali se ji samo zdi? Odkod te rdeče pege v dekličinem licu?

»Koze, koze!« je drgetaje šepetal Luka in si začel brisati solze, ki so mu lile čez lice v razmršeno brado.

»Kaj?« je vprašala Katra. »Koze ima?« Nehote se je umaknila do vrat. In od tam je stekla doli v kuhinjo, in nekaj hipov pozneje je vedela vsa hiša, da so na Peči koze.

»Iz hiše mora, iz hiše mora!« je tulila Katra. »To je, ko je človek predober. Vse prinese taka golazen v hišo. Iz hiše mora!«

Ko je Marjanica doumela, kaj je v hiši, je ohranila vso svojo mirnost. Pač pa se je Neža grozno ustrašila, tembolj, ker je bila pred nekaj dnevi podedovala nekaj stotakov po teti, o kateri do tedaj sploh ni vedela, ali še živi. Polna nad za bodoče življenje, in da ji sedaj nihče več Šimna ne odvzame, je delala načrte za bodočnost. Zato se je tem huje ustrašila vesti, da so v hiši črne koze.

Ko je doznala Anica o Jeričini bolezni, je prebledela. Skrb za Jurčka jo je prevzela tako, da sprva ni vedela, kaj storiti. Že je videla otroka mrtvega. Našla je Katro, ki je odredila Neži, da napravi posteljo v zidanici, mali shrambi za orodje, da preneso tja Jerico. Da bi ležala Jerica v hiši, se je zdelo ženi prenevarno. Zidanica pa je bila čisto na samem. Tam bi ne mogla priti bolna v dotiko z domačimi.

Nekako pomilovalno je dejala Marjanica proti Anici: »Boji se pa, boji, naša Katra! Ubogi otrok! Kdo bi mu le stregel, da bi mene ne bilo! In še iz hiše jo vržejo!«

»Meni se zdi, da je le bolje tako!« je odvrnila Anica, »glej, Marjanica, za Jurčka sem v skrbeh!«

Nekako nevoljno in pomilovalno je pogledala Marjanica Anico. Še nikdar je ni tako. Hotela je reči nekaj trdega. Videča pa plah Aničin obraz, se ji je žena zasmilila in dejala je samo: »V božjih rokah smo vsi!«

Toda zelo trpko je rekla to, in Anica jo je razumela. Začutila je, da je bila grešila, da je zatajila v sebi srce. Kdo ve, ali ne bo Bog radi tega tudi nad njo zatajil svoje dobrote?

Pustila je Marjanico in odšla v sobo k otroku. Tam se je zjokala. Ali mir se ni vrnil v njeno srce. –

Anže je izvedel za Jeričino bolezen stoprav, ko so jo prenašali v zidanico. Marjanica in Luka sta jo nesla. Stopil je k njima. Marjanica je bila povila deklico v rjuhe in odeje, tako da Anže ni vedel, kaj neseta.

Izza odej se je ozrlo nanj dvoje od vročine in vročnice razpaljenih oči.

»Jerica,« je viknil fant, »kaj boš umrla?«

»Tiho bodi!« je velela Katra, »in pojdi!«

»Kaj ji je?« je vprašal on. Ali ne Marjanica, ne Luka mu nista odgovorila. Šel je za njima. Toda, ko mu je Marjanica zaprla vrata pred nosom, je stopil k vodnjaku in čakal. In tedaj je prišla Neža in šele od nje je izvedel za Jeričino bolezen.

»Ali umrje?« je vprašal.

»Od desetih ozdravi eden!« je odvrnila Neža.

Anže je vedel dovolj. Proti hlevu je krenil. Prej si je bil del na glavo nov klobuk s kozjim repičem. Sedaj je stopil v hlev, pognal klobuk nekam v steljo in sedel na prevrženo košaro in za topil glavo v dlani. In zdaj pa zdaj je ponovil: »Od desetih eden!«

Takšno je bilo tisto velikonočno jutro na Peči. V izbi na mizi je bila kuhana gnjat in hleb in potice ter skleda kuhanih pirhov. Pa se je zdelo, da ne misli nihče na Peči danes na jed. Pač, eden ni bil pozabil. Bil je Šime. Moški in prazničen je bil sedel k mizi, ko je pridvela Neža.

»Koze so v hiši!«

»Naj bodo,« je dejal fant in mirno potegnil z nožem križ čez potico in ga zasadil v mehko, krhko skorjo. In čez obraz mu je leglo toliko zadovoljnosti, da ni mogla Neža kaj, da ne bi rekla:

»Šime, ali se res nič ne bojiš?«

Odkimal je. Če se je bal, se je tega, da ne bi dobil še kaj tovarišev pri velikonočno obloženi mizi.

## Luka gre po zdravnika

»Luka,« je rekla Marjanica, »ali znaš molčati?«

Luka je pogledal nekako zavzet Marjanico. Sedel je na starem stolu, njemu nasproti ob Jeričini postelji je slonela Marjanica.

»Tisto noč, ko je naša nevesta skoro umrla,« je govorila Marjanica, »si jo videl – »

»Hanco!« je dejal z glavo kimaje Luka.

»Kaj, ti jo poznaš?« se je začudila Marjanica.

Prikimal je.

Marjanica ga je gledala nekaj hipov vsa začudena, kako more vedeti o Hanci. Saj mu ni hotela zadnjič niti ziniti o njej. Vendar pa ni bila Marjanica ena onih, ki bi dolgo visela na vprašanju. Zato je tudi sedaj pomislila: Če ve, ve. Potem lahko govorim, kar mislim. Tako je mislila in tako je rekla:

»Po Hanco pojdi! Ona ti ozdravi še kugavega. Anti bo teh malo koz ugnala.«

Tedaj pa jo je pogledal Luka začudeno.

»Katera Hanca?« je vprašal slednjič.

»In zopet ga je pogledala Marjanica debelo.

»Ne norčuj se! Katera Hanca! Pač ona, ki jih je že toliko ozdravila!«

»Jaz ne vem nič,« je odvrnil Luka. »Zmotila si se, Marjanica. Hanca je bila prej krčmarica.«

»Ti ljubi Bog, saj vendar nisi pijan, Luka!« je z rokama zalomila Marjanica. »Nikoli ni bila Hanca gostilničarka!«

»Je bila! Stara mati te revice tu je!«

»Saj nori,« je zastokala Marjanica. Toda Luka ni bil videti, ko da nori, in celo resno in pаметno je rekel:

»Ne razumeva se, Marjanica. Ali si ti kdaj videla tisto Hanco, o kateri govoriš?«

»Seveda sem jo videla,« je odvrnila užaljena Marjanica. »Pred sedmimi leti sem jo videla. Nobena deklina ni imela tako lepih zob. To je, vidiš, Hanco pozna vsakdo že po njenih zobeh. Stara je, zobje pa so kot pri triletnem otroku.«

»Zobje, zobje ...« je mrmral Luka, »tudi ona je imela lepe zobe.«

»Ti Hance ne poznaš,« je zaključila Marjanica. »Zato me poslušaj. Pojdi čez Dole do Hudega, tam pa povprašaj po njej. Ti bodo že pokazali, kod. Le meni veruj, če nihče, Hanca jo ozdravi! No, pojdi! Saj vidiš, da jaz ne morem. To pot boš že napravil!«

Zmeden se je dvignil Luka. Marjanica mu je dala še nekaj navodil, in Luka se je odpravil. Toda tedaj je pristopil še enkrat k Jerici in ji gledal dolgo v izmučeno lice. Potem si je hitro otrl solzo in stopil iz zidanice.



»Glej,« je mrmrala Marjanica za njim, »dobregra srca je le. Da se mu le zmeša po poti. Nekaj je kvasil o stari materi. Če sem le prav slišala – seve!«

Baš ko je Luka hotel zaviti mimo Peči v breg črez hrib v Dole, ga je ustavila Anica. Prihitela je bila za njim in mu stisnila desetak v roko.

»Nate,« je dejala, »in pripeljite ga, da jo ozdravi!«

»Luka je vzel denar in prikimal. Šele po poti se je domislil, da je Anica mislila zdravnika.

»Prvo k Hanci, potem po zdravnika,« je mrmral, ali zdelo se mu je, da je eno in drugo brez-uspešno.

»Vendar je uspešno lezel v hrib. Čudovito ga je bilo videti, ko je izginjal in prihajal ves sključen in žalosten izza brstečega grmovja. Neizmerno lep dan je bil. Vse je vriskalo od veselja in moči. Samo ona, samo ona mora umreti še danes! Od nekod, od vasi gori menda, je bilo čuti glas zvonov. Tu pa tam je že v grmu zapel zgodenj pomladni ptič. Trobentice in marjetice so cvetele v mehki, prvi travi.

O življenje, kako si lepo!

»Upehan je došel Luka na vrh hriba. Steza se je prelila v mokroten kolovoz. Luka se je za hip oddahnil, potem je začel korakati po kolovozu doli skozi bukov gozd. Začutil je obenem, da je že zelo truden.

Tedaj ga je dotekel kmet.

»Bog daj srečo! Kam pa?« je vprašal.

»Bog daj; do Hudega!« je odvrnil Luka.

»Pa ne k Hanci?« je vprašal kmet.

»Prav k njej,« je odvrnil Luka.

»Veš, prijatelj, potem se kar vrni,« je dejal kmet. »Hance ne dobiš več!«

»Kaj je umrla?« je vprašal Luka.

»Pred leti že. Pa ljudje ne vedo. Hodi neka podobna okoli, ki se izdaja za Hanco. Pa je sirota zmešana,« je pripovedoval kmet. Tedaj je Luka razumel, kako da ga ni umela Marjanica, in ni on umel Marjanice.

»Ena z lepimi zobmi?« je vendarle vprašal.

»Prav tista; in radi zob jo mnogi zamenjajo,« je pojasnil kmet in pristavil:

»Kaj ti je žena zbolela?«

»Ne,« je odvrnil Luka, »neka sirota, ki nima nikogar.«

»Aha,« je odvrnil kmetič, »bo že. Pa s Hanco ni nič. Se lahko vrneš!«

In kmet je opazovaje pogledal Luko. In prav je sodil, ko si je mislil, da je šibek in slab. In dejal je dobromisleče:

»Truden si. Pa tudi pot izdeli. Par korakov boš že še stopil. Vsaj oddahneš se lahko pri meni. Ni več daleč. Koj za gozdom sva doma.«

»Pojdem še v trg po zdravnika,« je odvrnil Luka.

»Tisto že napraviš, ti pokažem stezo. Tam doli onkraj nas zavije nazaj na dolino doli, pa odpočiješ se. Bog pomagaj, saj je danes Velika noč.«

Molče sta stopala moža nekaj korakov nizdol po kolovozu. Tedaj se je razgrnil pred njima gozd, in izza drevja se je zasvetilo lepo, kmečko domovanje.

»V hribih smo,« je dejal kmet in zamahnil z roko proti svojemu domu. »Mi je umrl brat v Krajevcu. V petek sem šel, zdaj grem nazaj. Samo čez hribe; ne zmanjka jih.«

Možu je rjavo obličje rdelo. Tiha zavidnost se je skoro porodila v Lukovem srcu: kako je vesel! Vrača se k domačim, ki jih ima rad. Ve, da ga čakajo, da ga pogrešajo. Kdo pogreša tebe, Luka, kdo čaka na te? In spomnil se je Jerice in preko trudnosti je čutil Luka veliko žalost in bridkost.

Tedaj je planil pred kmeta pes in z veselim lajanjem pozdravil gospodarja.

»He, potep, si me prvi videl!« je dejal kmet, ko je pes veselo skakal vanj. »Kaj, si bil pazen, si! Potep! Le nič ne, preveč prijaznosti. Še nisem pozabil, kaj si naredil na Štefanji dan!« In mož se je obrnil proti Luki:

»Odženo vola iz hleva, in ta mrcina spi. Zjutraj ob petih jo udarim za njimi. Dva sta bila. V Soteski sem ju dotekel. Enega sem vrgel po snegu doli, drugi mi je ušel. Ob desetih je bil voliček zopet v hlevu. Ta potep jih je pa čutil.«

In mož je s prstom grozil psu.

Izza hiše jima je privihralo dvoje otrok naproti. Glasno sta vikala:

»Ata so prišli!«

»Da,« je dejal kmet, »vidva pa se še umila nista! Marš! Da se mi takoj napravita in pojdeteta k maši!«

»Mame še ni,« je dejal starejši, »smo pa čakali.«

Mož je prijel otroka za roko.

»Peter ima lisico, živo,« je razlagal mlajši.

»E, kaj res?« se je čudil dobrovoljno kmet in obrnjen k Luki, je dejal: »Tako pripravnega pastirja še nisem imel. Je nekod iz slabe hiše, pa vrl dečko! Pa glej ga no, saj je tu!«

Prav v tem hipu je res stopil mlad fant z malim otrokom v naročju na prag.

»Anže!« je dejal skoro glasno Luka.

»Peter je,« je velel kmet. »Kaj, ali si za pestunjo, Peter?«

»Saj tudi vi včasih pestujete,« se je odzval pastir in pokazal dvoje vrst zdravih zob.

»Pa lisico si ujel?«

»Sem, pa me je ogrizla.« In stegnil je obvezano roko proti kmetu ter dejal kot v opravičbo: »Takole sem zavezal, da mi ne nagaja!«

»Cel Anže je!« je pripomnil Luka.

»Anže je moj brat, ali ga poznate?« je vprašal dečko.

»Poznam ga,« je dejal Luka, »na Peči služi!«

»To je pa lepo. Ali mu gre dobro?«

»Saj ga lahko obiščeš, Peč ni daleč. Pa kaj nisi vedel do zdaj, kje ti služi brat?« je vprašal kmet.

»Nič nisem vedel!« je odvrnil fant, »kakor smo hoteli, smo šli, vsak za svojim kruhom.«

»Daj sem, pa pojdi z otroci k maši!« je velel kmet in vzel otroka, ki je silil k njemu.

»Kaj pa, blagoslova ste že dobili kaj?« se je obrnil kmet nato k otrokom in pastirju.

»So!« je dejal pastir.

»Pa ti?«

»Eh, meni ni sile.«

»Kaj si še tešč?«

»Sem čakal, da pridejo gospodinja.«

»Tako!« je dejal kmet in z vidno zadovoljnostjo pokimal Petru. »Pa pojdi z menoj!«

Luka in kmet in Peter z otroci so krenili v hišo v izbo, kjer je velel kmet sestri Luki in Petru. Otroka pa je nagnal, da naj se gresta umit in preobleč. Najmlajšega je potisnil pastirju v roke. Sam pa je šel in se vrnil z gnatjo in potico in mogočno opleteno posodo.

»Le jejta,« je dejal in potisnil oster žepni nož na mizo in nalil kozarček pijače in ga izpil, ga znova natočil in potisnil pred Luko. Pastir je izvlekel svoj nož in si odrezal kos mesa z gnjati. Ko je Luka izpil, je napolnil kmet še enkrat kozarček in ga potisnil pastirju. Otrok se je kremžil. Tudi on je hotel imeti.

»To ni za te!« je dejal kmet, ga vzel k sebi in sedel. Tako so sedeli nekaj časa molče in jedli. Luka je čutil, da se mu vračajo moči. Še parkrat mu je natočil kmet, češ, da je do trga presneto vroče, naj le pije in je.

V tem sta zagnala otroka zunaj šum; tudi mali v naročju kmetovem je hotel na tla in ceptal z nožicama:

»Mama, mama!«

»Pojdem!« se je dvignil Luka.

»Ni sile še!« je dejal kmet, »pa kakor veš. Peter, pokaži mu pot.« Pastir je bil takoj pripravljen, da pokaže Luki pot, dasi še ni vedel, katero. Kmet je odrezal precejšen kos mesa in potice in jo zavil v raskav, cukrov papir ter jo potisnil pred Luko.

»Na, boš imel po poti!«

»Prav res ni treba,« se je branil Luka.

»Treba ali ne, vzemi!« je velel kmet in skoro jezno gledal. Videlo se je, da zna velevati. Pastirju je nato obrazložil, da naj pokaže Luki pot v trg. Tako je Luka odšel, potem ko je še videl v kuhinji postavno ženo, ki sta jo otroka vesela obletavala in kričala, da imajo živo lisico, in še mnogo drugega.

Luka in pastir sta krenila nekoliko v rebro.

»Vi ste s Peči?« je dejal Peter.

»Sem!« je odvrnil Luka.

»Pa povejte Anžetu, da sem tu, da ste me videli.«

»Bom!« Nekaka hvaležnost do vseh teh ljudi, katere je bil Luka danes spoznal, ga je navdajala in začel je pripovedovati fantu o bratu na Peči. Tako sta prišla zopet vrh hriba in pastir je rekel:

»Zdaj pa moram nazaj. Vedno na levo se držite! Potem zagledate trg in pridete na cesto in ne boste mogli več zgrešiti.«

Poslovala sta se. Oživiljenega se je čutil Luka in rahla opojnost se ga je pollašala. Z njo so prišle tudi lepše misli. »Eh,« je mislil.

»Na svetu je vendar še dobrih ljudi. Prav nič slabega ne bi bilo na svetu, če bi samo ljudje hoteli. Pa vsi nočejo. Nočejo! Sami smo si krivi nesreč in žalosti.« In z bridkostjo je mož mislil na svoje izgubljeno življenje. »Prešlo je. Vse je prešlo. Prvo sem bil prevesel in potem sem bil preresen. Iskal sem nečesa in nisem našel. Ti moj ljubi Bog, tako je. Človek obrača, Bog obrne. Sem mislil, bom bogat, sem grabil, sem pustil ono siroto. Pa je prišlo tako nad me, da sem revež in me še sestra ne mara. Katra, Katra. Ženske so tudi čudne. Nam za denar, njim za ljubezen. Vidiš Katra, saj ne rečem, da je bilo prav, da sva te z očetom silila. Prav ni bilo, in Bog je obrnil le po svoje. Zapisano je bilo, da se mora sesuti naše premoženje, in se je. Samo to mi je žal, da tega prej nisva vedela z očetom. Potem sva oba vedela, da mora biti tako.« In z nekako grozo je rekel na glas: »Krivično blago je bilo!«

»Krivično!« je mislil dalje; »vsi so vedeli to. Vidiš Katra, to je bilo. Sem šel čez njivo, pa me je gledal sosed; pa sem rekel: »Glej ga, že misli: Le hodi po tisti njivi. Tvoja bo, kakor je sedaj tvojega očeta. Pa ga vprašaj, no, enkrat, Luka, vprašaj, kako da je njegova.« Glej Katra, pa sem ga res vprašal: »Oče, čigava je bila prej naša njiva?« Ti! Prebledel je, in potem ga nisem več mogel vprašati. Pa saj ni bilo treba. Saj sem vedel; po krivici jo je pridobil. Krivo je prisegel. In ko je šlo potem s premoženjem kar v nič in v nič, sem si mislil: Bog že ve, kaj dela. Vse bo šlo. Oh, Katra, in čez in čez sva bila zadolžena. Da bo prodal, je bil rekel. In Krošnja se ni šalil. Še tista njiva je bila čista. Samo tista njiva. Sem stopil k očetu. »Prst božji,« sem rekel, »dajte njivo nazaj. Kamor je šlo vse, naj gre še to!« Da si ga videla, Katra, kako je planil in zatulil. Pa kaj si ti vedela o tem?«

»Potem je prišel Krošnja. »Prodal bom!« je rekel. »Prodaj!« je odvrnil oče. Jaz sem stal ob oknu in sem mislil, ali ne bi bilo dobro, da skočim v tistega skopuha in mu zavijem vrat.

»Ali nimaš neke deklince?« je rekel Krošnja. In prav tedaj si prišla ti, Katra. Ti –, kaj si vedela ti, kaj smo potem govorili. Za premoženje te je dal. Pa sem stal zraven in je nisem rekel nobene.«

Zamolkel glas zvona je odjeknil od nekod. Luka je snel klobuk.

»Povzdigovanje je!« je mislil. Za hip je izginila misel na preteklost iz njegove duše. Toda tem glasneje se je oglasila nato.

»Greh rodi kazen, greh rodi greh. Katra, kam to gre! Katra, ali res midva ne moreva pozabiti, kaj je bilo? Ali ne moreva odpustiti? Katra, zakaj delaš krivico drugim, če so je drugi tebi delali? Saj Peč ne bo, ne more biti tvoja! Da se na me srdiš, tega ti ne zamerim. Saj sem zaslužil, že zaradi one sirote, Jeričine matere. Pa Anica je nedolžna. Ona ima svoje pravice, ona jih ima. Na meni in tebi je kazen, je prokletstvo ...«

Čim dalje, tem močnejše so bile te misli Luki. Z nekako silo so vstajale v njem. »Veruj mi, Katra! Moja sestra si! Najin oče je nesrečno umrl. Katra, misli na konec! Kdor drugim jama koplje, sam vanjo pade! Veruj mi! Mene je nesreča izučila.«

Luka je prišel na cesto, ki se je v velikih ovinkih spuščala doli v trg. Skozi glavo mu je šinila zopet misel na Jerico. Neizrečena ljubezen je zaplamtela v njegovem srcu do deklice. Skoro na glas je govoril:

»Katra, imej usmiljenje z dekletom.« Istočasno se mu je stisnila pest. »Usmiljenje!« se je nasmešnil. »Zato, da bi jo mučila, si jo vzela na Peč. Zato jo tepeš, ko veš, da mi trgaš srce. Katra, ti si hujša od kače, ti odpustiti ne moreš!«

Nehote je začel Luka hiteti. Spomnil se je, da gre k zdravniku.

»Živeti mora, ozdraviti mora!« je dejal zdaj pa zdaj, in boleost in strah in razburjenost so mu vzbujale čudno jezo, in skoro na jok mu je šlo.

»Jerica, Anica!« je klicalo v njem. »Dvoje sirot! Ti jima ne smeš storiti zlega, Katra. Ne dotikaj se ju.«

V takem razpoloženju je prišel Luka v trg. Nekaj hipov pozneje je potrkal na zdravnikova vrata.

Vrata so se odprla. Lepo rejena ženska z belim predpasnikom je odprla in premerila Luko od nog do glave.

»Ali ste bolni?« je vprašala žena.

»Nisem ne,« je odvrnil Luka, »naša Jerica je bolna, črne koze ima!« Vrata so se zaprla. Za nekaj hipov so se zopet odprla. Na vratih je stal mož z belim prtom okoli vratu.

»Kaj je?« je vprašal. »Odkod ste?«

»S Peči!« je odvrnil Luka strahoma motreč rdeče, zdravo lice gospodovo.

»Kdo je bolan?«

»Jerica,« je odvrnil Luka. »Sirota je, pastirica je pri nas.«

»Ali ste vi gospodar?«

»Ne, nisem!«

»Kdo vas je poslal pome?«

»Kdo! Sam sem prišel. Ljubi gospod, pridite pogledat.«

»Ali imate voz?«

Začuden je pogledal Luka moža. Ta pa je naglo vprašal:

»Vi, kdo bo pa plačal? Ali plačate vi?«

»Ali bo mnogo?«

»Dvajset goldinarjev.«

Luki so zaklecala kolena.

»Sirota je!« je vzdihnil.

»Veste kaj, mož,« je dejal zdravnik nato, »pojnite v hišo nasproti. Tam stanuje okrajni zdravnik. Veste, so domači bolniki. Le pojnite in povprašajte. Prva hiša na levi.«

Vrata so se pred Luko zaprla. Velika, čudna glava iz medi je bila vdelana v les. Luka se je zagledal vanjo. Zdelo se mu je, da gleda sovražno in zlobno nanj. Obrnil se je in lezel iz hiše.

»Prva na levi,« je premišljal in krenil na desno. Toda na desni ni bilo nobene hiše. Mimo je prišel deček, od tega je doznal Luka, kod naj se obrne.

Lezel je po stopnicah in obstal pred vrati, na katerih je bilo pisano neko ime. Zopet je potrkal. Ali dolgo ni bilo nikogar. Potrkal je v drugo, v tretje. Šele tedaj je zaslišal korake in potrkal je v četrto. In sedaj so se res odprla vrata.

Nekaka podobna ženska ko preje je otvorila, in začelo se je staro izpraševanje.

»Doktorja ni doma!« je dejala končno žena.

Luka se je prijel za glavo.

»Ga ni doma!«

»Vrnite se lepo,« je rekla žena, »jutri pride pogledat!«

»Jutri,« se je izkušal smejati Luka, »če ne bo prepozno.« In nekaka jeza ga je prijela in je rekel:

»Veste kaj, če ga zdaj ni, potem ga ni treba!« In obrnil je debelo gledajoči ženi hrbet in odšel.

»Saj je vse zaman!« je mislil. »To z zdravniki ni drugega, ko sleparija. Kdor ima denar, da, kdor ima. Kaj boš ti, Jerica, sirota! Umri, vidiš, to bo še najbolj.«

Luka ni vedel, da se skoro zapleta, ko je šel po cesti. Mislil je venomer le eno: da je Jerica izgubljena. Hipoma pa je obstal.

»K prvemu grem nazaj. Deset goldinarjev imam, porečem, pa sveto besedo vam dam, da dobite še drugih deset.«

In res je krenil k prvemu zdravniku nazaj. Ko pa je prišel do vrat in zagledal ono medeno glavo, mu je zmanjkalo poguma in je odšel.

»Vsega je konec!« mu je šumelo v glavi. »Če je vsega konec, naj pa bo!« je mislil in krenil v gostilno. Luka je popil kozarec vina, Luka je popil drugi kozarec, Luka je popil tretji kozarec vina.

»Bog me je zapustil!« je mislil pred se in vrgel denar na mizo. Nekako čudno ga je pogledala deklina, ki mu je menjevala. V trgu je zazvonilo.

»Ali je kdo umrl?« je vprašal Luka.

»Oh,« je odvrnila deklina, »saj mrjo vsak dan.«

»Kaj imajo!«

»Koze!«

Luka je naročil nov četrt vina in govoril sam s seboj:

»Le pij, Luka! To je še najboljše. Vino je zdravo in pa človek pozabi, kadar pije, pozabi!« Smejal se je pred se, da se ga je strežajka skoro bala. On pa je kimal sam za se. Skoro dobro mu je delo, da zvoni. »Naj le zvoni, naj. Naj mrjó. Če Jerica umrje, zakaj ne bi drugi. Naj mrjó.«

»Naj mrjó,« je govoril Luka še vedno, tudi potem, ko je taval po cesti proti domu. V nekaki omotici, napol pijan je kolovratil proti domu. Včasih je hipoma postal sredi ceste, zamahnil v zrak proti trgu in klical:

»Dvajset goldinarjev bi rad! Šema, ali misliš, da jih nimam! Tu imaš trideset, ná petdeset, sto, pa hajdi! Bomo videli, kdo je gospod. Le proč s tisto belo cunjo, pa hajdi, hahaha! Seveda nisi mislil, da Luka lahko plača.«

Čim bliže Peči je prihajal Luka, tem jasnejše se mu je svetlikalo v duhu, dasi se ni mogel otresti gotovih vtisov. Trudnega se je čutil do smrti. Skoro omahnil je ob brvi na zid. Tam doli pod brvjo je gledala izza skale drobna, živahna živalica, podlasica. Luki se je zazdelo, da se mu roga. Pograbil je kamen in ga zalučal doli. Živalica je odskočila in pogledala izza druge skale. Čudna besnost se je polastila Luke. Zanj ni bila to podlasica, bilo je nekaj sovražnega sploh. Ali kaj je bilo, ali je bila smrt, ali je bila Katra, Luka sam ni vedel. Samo neizmerno jezo je čutil nad temi očmi. In popadel je znova kamen. Toda živalica je bila izginila.

Luka se je vrnil na Peč.

Srečala ga je Marjanica in ga začudena gledala.

Luka je zmajal z ramama.

»Kje imaš Hanco?« je vprašala Marjanica nevoljna.

»Je umrla,« je odvrnil Luka.

»Pa bi bil zdravnika pripeljal.«

»Ga ni doma,« je odvrnil in se opotekaje bližal zidanici. Luka je omahnil k Jerici. Pri njej je sedel Anže in položil prst na usta ter zašepetal:

»Sanja, da je v nebesih!«

Za Luko je stopila Marjanica v shrambo in stopila tik pred starca. S silo je krotila svojo jezo in govorila polglasno:

»Ali je znorel, ali kaj?«

»Bog me je zapustil,« je zastokal starec.

»Kaj pa v roki držiš?« je vprašala Marjanica.

Luka je izpustil kamen in prišel nekoliko k sebi. Prijel se je za glavo in mrmral:

»Zakaj nisem skočil z brvi!«

Anže in Marjanica sta ga gledala čudeča se in ga nista razumela.

»Kaj se mu je zgodilo,« je mislila Marjanica in odšla. Od vasi sem je bilo čuti glas zvonov. Marjanica je potegnila čez čelo križ in rekla:

»Bog ji daj nebesa, kdorkoli je, grešni duši ali nedolžni.«

## 27. POGlavJE

## »Judež nisem!«

Nekega dne pred Veliko nočjo, malo zatem, ko je bil prevzel Pušar varuštvo nad malim dedičem na Peči, se je zglasil pri njem tuj človek ter začel povpraševati, čegav le je oni mlin doli ob brvi, in dejal, ko mu je bil Pušar pojasnil tako in tako, da bi on vedel za kupca.

»Kdo pa bi bil ta kupec?« je vprašal Pušar. Nekaj časa je tujec izkušal skrivati, češ, da trguje v naročilu drugega, potem pa je rekel, da je on sam kupec.

Pušar je bil previden mož in nikoli ni bil prijatelj takih, ki so svoja premoženja prodajali tujcem. Zato je dejal kratko, da mlin ne bo na prodaj. Stvar mu je pa dala povod, da je odšel kmalu za tujcem na Peč. Mislil si je:

»Anti zdaj ne bo mogla reči, da mlin ne bi nesel, če so še kupci tu.« Obenem se je nekako bal. Nekaka nezaupnost ga je imela do onega tujca.

»Ne odneham, v dobrem tednu je mlin popravljen in za delavca tudi ni sila. Naj se da pa v najem. Urh je že vprašal, in Urh je pošten delavec.«

V teh mislih je prišel na Peč. Skoro nič se ni začudil, ko je dobil sedaj na Peči onega tujca. »Aha,« je mislil, »si hotel ti mene, pa bom jaz tebe. Mlina za enkrat še ne dobiš.«

In tako se je zgodilo. Dasi bi bila Katra rada prodala, se Pušar ni hotel vdati, nasprotno je trdil, da je treba takoj mlin popraviti in tako izkoristiti. Katra je mislila, da je zato treba šteti denar in da tega ni, in bi bilo bolje, da pride denar na Peč, kakor da bi se ga brez potrebe metalo iz hiše. Nato je dejal Pušar, da to ne pomeni nič, ker bi dobiček pri mlinu in zlasti žagi prinesel v par mesecih toliko dobička, da bi bili izdatki petkrat pokriti. In dejal je celo, da se on niti za hip ne pomišlja in rad založi potreben denar. Za najemnika da tudi ni v skrbeh, dasi bi bilo najbolje, da prevzamejo mlin in žago sami. Seveda bi bilo treba zato par delavnih in zanesljivih hlapcev.

Ko je Katra uvidela, da ne more nič preko Pušarja, se je iznebila te zadeve s tem, da naj Pušar dela, kakor se njemu zdi. Tako je bil Pušar ukrenil svoje, in te dni je bil začel poslovati popravljeni mlin, da je bilo veselje. Obenem je bil kupil Pušar nekje od domačina par dvanajstic hlodov; zakaj na Peči ni bilo pripravljenege lesa, izvzemši nekaj orehov, ki so jih bili že kdo ve kdaj vrgli iz zemlje.

In res se je žaga obnesla kar hitro. Malo selišče v hribih je bilo pogorelo, in pogorelci so se zglasili z lesom prve dni pri Pušarju, tako, da sprva niti lesu ne bi bilo treba. Kmetje so les sami pripeljali. Zasluzek pa je bil vendar tu. Tedaj je Katra uvidela, da zna imeti Pušar vendarle prav in premišljala je, kako bi dobila polagoma oblast nad žago in postavila vanjo njega, katerega bi ona hotela. Pušar z Urhom še ni bil napravil pogodbe. Tako sta Urh in njegov fant delala prve čase nekako v varuhovem naročilu. Katri je padlo v glavo, potisniti mej ta dva koga iz Peči, ki naj bi nekako nadzoroval ona dva. Kakšno bodi to nadzorstvo Katra ni sama vedela. Pač pa se je gotovo ne samo iz naključja spomnila Tomaža.

Tozadevno ga je nekega dne poiskala in započela z njim sledeči pogovor:

»Tomaž,« je rekla, »žaga dela!«



»Dela!« je dejal nekam malomarno hlapec.

»Urh in njegov fant sta prevzela!«

»Saj vem sam,« je odvrnil hlapec, »zakaj mi neki to pravite!«

»Zakaj!« se je raztogotila ona, »ali morda ne smem?«

»Seveda smete, pa mene vaš mlin presneto malo briga!«

»Pa te bo še briga!«, je zategnila Katra.

»Kaj,« se je zavzel hlapec, »pa ne mislite, da bi šel jaz na žago?«

»Prav to mislim!«

Hlapec se je zasmel: »Ta je lepa!«

Katri je stopila jeza v lice.

»Ne misli, da se šalim!«

»Tudi jaz se ne!« je dejal Tomaž.

»Potem,« je drhtel glas Katri, »potem lahko veš, kaj ti je narediti!«

»Kaj?« je dejal hlapec, »vi mislite da lahko grem? Ali mislite takisto?«

»Prav tako!« je naglasila Katra. Hlapec jo je premeril od glave do nog in dejal:

»Hm, se mi zdi, da ste kaj kratke pameti ve ženske. Saj ni še tako dolgo, ko ste mi rekli, da naj se obnašam ko gospodar. Pa zdaj že neveste več tega, mati. Je Tomaž pa že drugačen mož!«

»Molči,« se je zadrta vanj Katra; »misliš, da sem slepa. Za Anico se spakuješ. In zdaj veš, koliko velja moja, koliko tvoja.«

Tomaž ni takoj odgovoril. Skoro neljubo je bilo to Katri, ki je pričakovala, da bo odgovoril osorno. Toda Tomaž je molčal in dejal šele potem:

»Vsaj psa ne bom več ščuval na njo.«

»Si ga na Lipeta!« je dejala ona. Toda on je zamahnil jezno z roko in hotel iti.

»Ali torej pojdeš, ali ne pojdeš?«

»Kaj bi doli delal,« se je nevoljno odzval hlapec. »Samo to mi povejte, kaj naj delam doli pri Urhu?«

»Pazil boš!«

»Pazil? Pa ne, da se bojite za Urha, da ne pade v vodo?«

Katra je bila jezna, da je Tomaž noče umeti. Vendar pa si je mislila: »Tomaž se vda. Naj postopa tu gori ali doli, da le postopa. Mar mu bo!« Glasno pa je dejala:

»Pusti mi izgovoriti, kakor mislim. Glej, Pušar je lepo prevzel vse pod svoje varstvo. In reč mu pojde dobro. Zakaj bi neki Pušar imel stvar v roki, če jo morem jaz? Zato je treba odriniti Pušarja in tistega Urha.«

»Aha,« je dejal hlapec, »pa ste preje rekli: paziti!«

»Seveda, paziti! Kaj misliš, da dela Pušar, za božje plačilo? Seveda! To je, vidiš. Prič je treba, kaj gre skozi žago. Pa tudi Urhu je treba vzeti veselje.«

»Kaj,« se je smejal zaničljivo Tomaž, »ponagajati malo, kaj?«

»Katra,« je pridodal za nekaj hipov, »pustite delati Urhu, kakor ve in zna, in tudi Pušar je premoder, da bi mu mogel kaj nagajati. Po moji misli bo to najbolje.«

»To se pravi,« je odvrnila Katra, »da ti ne maraš doli in da sploh misliš, da ni na Peči nikogar, ki bi ti smel predpisovati, kaj moraš delati.«

»Delal bom, kar je moje delo!« je odvrnil samozavestno hlapec. »Tisti teden sem vam delal, pozneje pa niste hoteli. Čemu bi bil?«

»Boš pa odslej delal, kar bom hotela!« je odvrnila ona vsa bleda v obraz, da ji Tomaža ni mogoče ukrotiti.

»Presneta prijaznost, me bo drago stala!« se je norčeval hlapec.

»Prijaznost!« je zaklicala. »Kaj si res mislil, da sem mogla kdaj misliti zares? Malovredna bi bila,« je nadaljevala skoro nevede, kako naj se otrese tega človeka, »malovredna in neumna.«

»Nekaj manj pač, pa ne neumna, samo malovredna!« je sekal v njene besede Tomaž.

»Ne spozabi se, da si hlapec!« je rekla Katra vsa ljuta.

»Kadar boste vi gospodinja!« se je rogal Tomaž. »Kaj? Ali naj grem k nevesti in ji vse lepo povem, kake namene imate z njo? In tudi pri sodnji bi bili veseli.«

»Judež!« je siknila Katra.

»Nak,« je dejal Tomaž, »Judež pa ne!«

»Če še nisi, pa še boš!« je dejala Katra.

»Vas ne bom vprašal za dovoljenje!« je odvrnil on.

Ta spor je nekako uničil namene, katere je imela Katra, in ji zmešal načrte. Dasi je od tega dne sovražila Tomaža in ga ni mogla videti, ga vendar ni mogla zapoditi. Tudi če bi sicer bila mogla, ni bi bila tega storila tako brez skrbi. Bala se ga je in že po nekoliko dnevih je začela premišljati, ali ne bi kazalo, prikriti se mu in ga kako privezati na se. Zakaj Tomaž je bil – kakorkoli svojeglav – vendar priročen in resen delavec, če je le hotel. To je videla te dni Katra, in še nekake vrste spoštovanje je začutila do njega, češ: »Neumen bi bil, da se mi ni postavil, ko sem mu sama dala pravico.« In tako je zmagala presodno ženo slabost, ki jo je čutila do Tomaža. In Tomaž je bil ostroviden dovolj, da je uvidel Katrino željo. In tako je prišlo po preteku osmih dni do novega sporazumljenja.

Tistega jutra je bilo, ko je bil odšel iskat Luka Hanco, da sta se po starem načinu pogovorila Tomaž in Katra. Tomažu se je mudilo na vas in zato je govoril kratko.

Tedaj je prijela Katra hlapca za roko in rekla:

»Tomaž! Tisto o Judežu! Saj se smem zanesti!«

»Eh,« je zamahnil nevoljno z roko.

»Glej,« je rekla, »gršega bi mi ne mogel narediti, kakor če bi držal z Anico. Z njo, ne!«

»Judež nisem!« je odvrnil on prepričevalno in slovesno. In Katra mu je verjela, ko da ni nikoli šinila senca čezenj.

Tomaž pa je odšel proti vasi in nekam zamišljeno žvižgal robato pesem pred se.

\* \* \*

Pred cerkvijo je bil oznanil in razglasil vaški tajnik, da pride prihodnjo sredo komisija in da naj pripeljejo vaščani otroke, da jim bodo cepili koze. Pa tudi odraščeni naj se zglase, da se tako zatre usodna epidemija, ki se je bila pojavila. To je imelo biti v sredo. V torek zvečer pa je zbolel Anici otrok. Nič čudnega. Saj je gotovo Jerica, ki je večkrat dete pestovala, prenesla nanj bolezen, in bi bilo čudno, da otrok sploh zbolel ne bi bil.

Neprestani strah, ki ga je Anica zadnje dni prestajala, jo je bil toliko prevzel, da ni čutila, videča kako dete gori, in da ima koze, sprva nikakega vznemirjenja več. Vtelesila se ji je bila misel, da jih dobi, in sedaj jih je res imel.

Nekaka nezmožnost, misliti in čutiti, se je polastila matere. Sedela je sama vase izgubljena pri zibelki. Zdelo se ji je skoraj, ko da sedi nekdo drugi tu na njenem mestu, in da ona samo gleda to nesrečno ženo. Ko se je v naslednjem hipu domislila, da je ta žena ona sama in to dete njeno dete, in da ima to dete koze, je nemirna planila kvišku. Zdelo se ji je, da mora nekaj napraviti, da mora nekaj storiti v otrokovo varstvo. In blodila je po sobi, vzela to v roko in ono. Pa ne eno ne drugo ni bilo tisto čudodelno, tisto nezavedno iskano. In zopet je sedla v topi grozi: Tu ne poma-ga nič, nego čakati, da se bolezen razvije. In potem, ali prestane, ali ne prestane. »Ne prestane,« je mislila Anica in se izkušala popolnoma vmisliti v pomen teh besed, verjeti vanje. Zdelo se ji je, da potem odleže, odpade to grozno breme. In od nemira se je pognala zopet kvišku in od neme groze pojena hodila od zibeli k oknu in nazaj, čisto po glasu ure, ki je nihal nekod v bližini: ne prestane, ne prestane.

In Anica je stopala po glasu ure in ponavljala:

»Ne prestane, ne prestanel!«

In potem je zopet sedla in gledala otroku v obraz in slišala njegove bolestne vzklike, tiho ihtenje. In če se je za hip umiril, je zopet upala: »Morda pa prestane!«

»Ne pre-sta-ne, ne pre-sta-ne!« je nihala ura. In Anici se je zdelo, da se uri mudi, silno mudi. In mislila je: »Da bi vsaj vedela, kolikokrat bo še zanihala. Ali še dolgo? In potem zadnjič in nič več, njemu nič več, njenemu detetu, njenemu Jurčku nič več, nič več!«

In od nestrpnosti gnana je zopet vstala in hodila od zibelke do okna in nazaj venomer ponavljaje:

»Ne prestane, ne prestanel!«

In venomer je iskala ono čudežno, ono tajno, in ni našla drugega ko temno tolažbo: »Čakati.«

Tako je bila obsojena Anica, da čaka in čaka skozi tri, štiri, pet tednov dan in noč, ono isto pot ponavljaje, od zibeli do okna in nazaj, ono isto pesem poslušaje:

»Ne pre-sta-ne, ne pre-sta-ne!«

\* \* \*

Nekega večera pa je prekipela njena bolna duša v čudnem dejanju. Ves nepopisen strah noči in dni, vsa tema moralnega čakanja in poslušanja, zdvajanja in upanja je bruhnilo v žarki svetlobi iz nje. Nikoli ni bila ne prej ne slej tako močna in tako šibka Anica. Nikoli ni bilo orožje njeno tako ostro, tako previdno držano kopje molitve in sukano s toliko duševno silo. In vendar Anica je vztrepetala pod vtisom besedi, ki jih je bila pravkar rekla, in v onem hipu je tudi vedela, da je bila njena volja bolja in močnejša od njene materinske ljubezni.

Mračilo se je, ko je planila od otroka doli v kuhinjo in od tam v zidanico. Tiho ječanje Jeričino je motilo molk, v katerega pogreznjen je slonel v kotu Luka.

Anica se je zgrudila k postelji in pokrila svoje obličje v odejo in govorila sebi in Bogu slišno:

»Jerica! Moj Jurče je bolan. Hudo sem ti storila, ko si zbolela. Strah za Jurčka me je prevzel. Prav grdo, neusmiljeno sem storila. Nisem ti stregla, nisem branila, ko so te prenesli, ko kužno žival, iz hiše. Zato mi je poslal Bog bolečino. Umril bo! Jerica, veruj mi. Ne bom se hudovala in kregala z Bogom. Če mora umreti od vaju kdo, naj umrje moj Jurče. Naj umrje za greh materin.«

»To je blazno!« je pomislila Anica, še ko je govorila zadnje besede. In dvignila je obraz, neizrečeno bled in bolesten in čakala, da poreče Jerica čudežno besedo. Pa Jerica ni rekla nič, ni niti vedela, da se odigrava grozovit boj v enem materinem srcu.

Pač pa je začutila Anica, da ji je nekdo s silo prijel roko in ji jo začel poljubljati. »Kaj delate?« je planila Anica kvišku in gledala prestrašena ihtočemu Luki v obraz.

»Pustite,« je prosil ta, »pustite, zato ker ste ji tako dobri.«

Anica je zaihtela. Po dolgem so ji privrele solze v obraz. Od srca gori se je premaknilo ono težko, dušeče.

»Luka,« je govorila, »kako je to hudo!«

»Hudo!« je ponovil Luka in gledal s čudno nežnostjo in vdanostjo ženi v lice ...

Pa bolesti še ni bilo konec za Anico. Najtežje je šele prihajalo. Otroku so se izpustile kože po životu in obrazu. Prav nad oko mu je sedla ena. Neizrečeno usmiljenje je napolnjevalo mater, videčo otrokovo spačeno lice.

»Saj je bolje zate, umri, umri!« je obupovala, begala po sobi, jemala otroka v naročje, nosila ga od zibelke do okna in nazaj. V naslednjem hipu je položila dete zopet v zibel, prevzeta od strahu, da se dete prehladi.

In nič ni hotelo biti bolje, vedno grozovita negotovost. Za hipom upanja ura obupa, od večera do jutra, od zore do mraka. Prišla je Marjanica. Za silo je Anico spravila, da je užila skodelico mleka, zaspala za pol ure. Navadno se je tedaj zbudila Anica še bolj trudna, in žalost se je je polastila še huje. In če se je oglasil zvon na vasi, jo je zbolelo, ko da jo je sunil nekdo z nožem.

In čim dalje je trajalo to stanje, tem brezupnejši je bila Anica. Skoro z nestrpnostjo je čakala.

»Ona grda rana nad očesom! Vsaj ta naj izgine, in potem naj umrje.«

Tista koza nad očesom, tista grda, gnojna koza!

Marjanica je povlekla Anico nekega dne s seboj in dejala: »Bog že ve, kaj dela. Se mi zdi, da se mu gnoje!«

»Ali umrje?«

»In če bi,« je odvrnila krčevito ljuta Marjanica. »Saj pojde v nebesa!«

Tedaj je Anica sprva vztrepetala. Toda samo za hip. Čudovita mirnost je govorila z njenega lica. Molče je odšla k otroku in vzela od njega slovo. Poljubila ga je na čelo, na ročici, kakor otrok je govorila:

»Sirotek, Bog te hoče imeti. Bog te hoče. Pojdi, sinko moj, pojdi, in mu povej, da mi je hudo, hudo!«

Vse, kar se je še nadalje godilo z njo, se ji je zdelo ko v sanjah. Skoro ni vedela več, čemu je vse tako čudno z njo. Nekaka prostost je dihala okoli nje. Ni bilo strahu, ne čakanja, komaj nekako neprijetno čustvo zapuščenosti se je je dotaknilo zdaj pa zdaj. In ko je prišel trenotek, da je dete utihnilo in odplulo v sinjo dalj, v večnost, je Anica odprla okni, pogledala doli čez dvorišče in s čudovito hladnokrvnostjo dejala sama sebi:

»Anica, sedaj si sama. Anica, ali pojdeš za možem in sinom, ali pa misliš ostati?«

»Na Peči bom umrla, Anica ne gre s Peči,« si je odgovorila. »Da, Peč,« je dejala Anica nato. In prvič v življenju se ji je zgodilo, da je z nekako ljubeznijo objel njen pogled to lepo posestvo od potoka doli, pa sem gori do hiše in še daleč gori v hrib.

»Peč!« je ponovila zamišljena. In v tisti uri je sklenila, da pojde k odvetniku in toži.

Kdo ve, ali je bila Anica sedaj še ona ljubeča Anica, ali pa se je v njej srce utrgalo in se oprijemalo one iste bežne slike o sreči ko Katra? Kdo ve? Morda pa je čutila nezavestno, da sega zvestoba do oseb, ki smo jim jo prisegli, preko njihovega groba in da velja tudi za zemsko ostalino njihovo, prav tako, kakor so sveti vzori in prava dedov hvaležnim potomcem.

»Da,« je ponovila Anica, »hočem ostati zvesta, zvesta Peči!« Nekaj dni zatem je povedala Katri, da misli vložiti tožbo in ugotoviti sodnijsko, da je Peč njena last.

Katra se ji je zasmejala.

Da bo z dokazi dognala, je odvrnila Anica.

Naj le! je odvrnila Katra. Še nikdar si ni bila tako v svesti zmage, saj je bila Jurijeva oporoča že zadeva, katero so bili pri sodišču že davno uredili, kakor je mislila Katra.

Vendar pa je Katra skoro s pomilovanjem pogledala na Anico, češ, da li ni znorela.

Sicer je Anica vse bodoče dni stregla Jerici. In Jerica je okrevala ...

\* \* \*

Proti mraku je bila odšla Anica. Pohitela je na pokopališče in okrasila možev in sinov grob in v rosni, že zdatni temi se je vračala na Peč. Zamišljena ni opazila ne prej, ne zdaj, da jo nekdo skrbno zalezuje, kakor ni niti slutila, da ni ene poti ne na pravi, da je ne bi spremljal – Tomaž. Preveč je bila izgubljenka sama vase, da bi bila to opazila.

Tedaj pa je začutila, baš ko je zavila čez brv in stala pred skladavnico deska, da je nekdo položil roko na njeno ramo. Stresla se je od nenavadnega in nepričakovanega napada, odskočila in se ozrla.

Toda v tistem hipu je čutila, da so jo objele čez pas silne roke. Anica je kriknila, ali oni, ki jo je držal, ji je položil roko na ustnice. V blaznem strahu se je izkušala Anica izviti.

V temi ni mogla razbrati napadalčevega lica, ali kakor blisk ji je šinilo skozi glavo in je viknila:

»Tomaž, izpusti!«

»Ti!« je slišala sedaj Tomažev glas, »ali me poznaš? Anica! Nič strahu. Anica, samo to reci, da boš moja žena!«

»Nikoli!« je dejala in venomer praskala in odpirala njegove roke, s katerimi jo je držal objeto. Vonj žganja je zaudarjal iz moža. Jecal je:

»Boš, boš! Moraš biti. Katre se nič ne boj! Katra bo obračunala z menoj! Vem za njo zdravila, ne boj se!«

»Izpusti!«

»Moja žena boš!«

»Pomagajte, pomagajte!«

Anica je napela vse sile, da se otme groznega, podivjanega človeka. Za hip sta utihnili boreča se, čuti je bilo le glasno sopenje. Nenadoma pa je začutila Anica, da so napadalčeve roke odnehale.

Tomaž je zaklel in se zgrudil skoro v istem hipu.

»Kdo je?« je vprašala Anica. Toda nihče ji ni odgovoril. V blaznem strahu je zbežala na Peč. Ah, kaj je to? Pred njo nekdo beži.

Anica je priletela na Peč; baš je zavila okoli hleva in videla, kako je Katra planila v vežo. Pri svitu luči, čije svetloba je lila na dvor, jo je spoznala.

»Ona ga je!« je dejala sama pri sebi, poiskala Anžeta in mu rekla, naj gre doli k mlinu.

»Zakaj?« je vprašal fant.

Da je izgubila ruto doli, je rekla Anica.

Fant je odšel in se vrnil z ruto. Čisto miren je bil.

»Ali si videl koga doli?« je vprašala.

»Nikogar,« je dejal.

Tedaj se je Anica umirila. Toda še dolgo v noč jo je tresla groza in nekako ongovno čustvo, kakoršno čutimo, kadar nam leze gnusna golazen čez telo.

Pa tudi Katra ni spala.

Pri mizi je slonela in strmela srepro pred se; zdaj pa zdaj ji je oko zažarelo v divjem ognju, in tedaj je zgrabila po peresu in začela pisati. Toda ni dopisala in že je vrgla papir in pero v stran in uprla pest v mizo in v onemogli jezi mrmrala:

»Judež, Judež, trikrat Judež!«

Pozno je legla Katra, ne da bi bila napisala ovadbe o Tomažu. Toda legla je vendar v prepričanju, da še ni vseh dni konec in da Tomaž še izve, kaj je plačilo za izdajstvo. Potem pa je začela misliti Katra mirneje.

Kakor na dlani je videla, kaj ji je storiti in delati v bodoče. Ko je bila sklenila, da se na vse zgodaj odpelje v trg k odvetniku, se je umirila popolnoma in zaspala. Kaj se godi s Tomažem, ni niti najmanj skrbela, kakor ji tudi ni padlo v glavo, da bi se ga bala.

»Saj ne ve, kdo ga je.«

Tako je Katra spala in ni slutila, da se je tedaj priplazil na Peč Tomaž z obvezano glavo, postal za hip na dvorišču in dvignil roko proti beli hiši, ki jo je osvetljeval mesec, in nato izginil v svoje domovanje; ali kmalu se je vrnil in zopet zagrozil proti beli hiši in svetečim se oknom ter odšel preklinjevaje in jezne besede mrmrajoč proti vasi nizdol.

Šele doli na cesti je postal in se prijel za glavo.

»Ni bilo treba tega, ne! Tomaž, ti si norec, kadar ga preveč piješ!« Z nekako trpkostjo je pogledal proti Peči.

Kdo ve, ali se je morda domislil Katre in besed, ki jih je bil pred časom rekel:

»Judež nisem!«

Stopil je na cesto in zavil pri prvi gostilni v skedenj ter spal, v kolikor mu je bilo to pri boleči glavi mogoče.

O Tomaž, Tomaž!

## »Pusti vse in pridi k meni!«

V par tednih so bili na Peči novi obrazi. Čez noč so se vzeli. Čez noč so izginili stari posli in prišli novi. Tako je bil odšel Šime in vzel s seboj Nežo. Ona dediščina je bila končno odločila in tako se je tudi Šime odločil, da bo vendar najbolje, če se poravna z Nežo in se vzameta. In vzameta se lahko in na kaj. Ker pa je Neža mislila, da je že strašno dolgo in več ko predolgo čakala na to rešilno dediščino, in da je treba železo, to je Šimna, kovati, dokler je še vroč in gorak, je ni vztrpelo. Na kolenih je preprosila Katro, naj jo odpusti iz službe, in ni zato hotela vzeti niti vinarja od zasluženega.

S posebno vnemo pa je morala pri Šimnu prvič vzbuditi smisel za takojšnjo izstopitev, drugič isto zanj izposlovati pri Katri. Prvo reč si je olajšala. Šimna je podkupila, pri drugi pa je tako krčevito plakala in grozila Katri, če ji ne da obenem tudi Šimna, da se potem nekaj zgodi, pa naj pride njena Nežina smrt nad njeno Katrino glavo.

Tako je dosegla, kar je hotela.

Tomaža pa niti na izpregled ni bilo več. Ni ga bilo kaj pogrešati; vendar pa je bila Marjanica radovedna, kako in kaj. Doznala pa ni ničesar. Ona je ostala Peči zvesta in niti v prihodnje ni mislila oditi.

Sicer pa je imela kmalu dovolj posla z novo tovarišico, ki je bila, kakor je rekla Marjanica, »še trikrat neokretnejša od Neže, petkrat bolj lena in neprimerno bolj zijalasta.«

Istočasno je izkusil Anže pri novem hlapcu veliko surovost, ali kakor je Anže to povedal Jerici:

»Tako grdo kolne, da se še kravam odveč zdi.«

Samo Tomaževo mesto začasno ni bilo zasedeno, in Marjanica je rekla, da bi bil zdaj Lipe na svojem mestu.

»Hm!« je dejala Katra, Anica pa nič. Anica sploh ni mnogo govorila. Nekako čudno nenaravno razmerje je vladalo na Peči. Tožba za Peč je ležala pri odvetnikih, tožiteljici pa sta nekako mirno živeli skupaj. Koliko časa, tega ni vedela ne ena, ne druga.

Z otrokovo smrtjo je bil Pušarjev vpliv ugasnil na Peči. Tedaj se je znosila Katra nad poštenjakom, očitala mu, da jo je oškodoval pri popravi mlina, in začela celo pravdo proti njemu. Z lahkoto je resni in previdni mož ovrigel njene trditve. Sodišče je Katro celo obsodilo na globo vsled žaljene časti.

Ta poraz je Katro razljutil. Nič več ni mogla krotiti svoje divje narave. Z Anico res ni mogla priti v viharne položaje, ker ji je hodila Anica previdno izpred oči. Mnogokrat se je tedaj znosila žena nad Jerico in Lukom, zlasti nad Jerico, katero je bila Anica silno vzljubila.

Podila jo je v stran, zaprla jo v noči iz hiše. Anica je vedno zopet vzela deklico v zaščito, iztrgala jo celo razjarjeni ženi iz rok, ko jo je ta pretepala. Sicer pa je našla Katra še vedno priliko, da je prizadela dekletu zlo. Nad Anico se je znašala Katra tako, da ji je zapirala vse shrambe, da Anica ni vedela kaj početi, in je moralo priti do sporekanj. Hujšemu je šla Anica iz poti. Nekaka groza jo je napolnjevala do žene, ki je šla s polenom nad moškega.



Ko je podobna opomba ušla nekdam Anici, jo je Katra tako opsovala, da se je Anica napol omočena zaprla v svojo sobo in trpela mnogo.

Nekaka tolažba ji je bila misel, da se mora to izpremeniti kmalu. Sodišče bo govorilo. Te čase je živela Anica v svesti, da bo sodišče ugodilo njeni zahtevi. Pri tem pa je čutila, da polje v njej nekaj močnega, nekaj kljubovalnega. Vse nekam razblinila se je bila v njej prejšnja Anica. To ni bila več ona ljubeča in ogorčena šibka žena, ki so jo obdolžili tatvine, bila je mirna ali trda. Anica je tiste čase prvič začutila, da sovraži.

To stanje je bilo grozno njeni čisti, mirni nravi. Jokala je ob misli, da njene sedanje molitve ne pomenijo nič, da je vse to sedanje življenje izgubljeno, grešno.

»Sovražim,« je rekla sama sebi, »gotovo sovražim!«

Včasih je pomislila, da bi bilo bolje vse pustiti in iti.

»Greh delam in trpim!«

Ali zopet se je potolažila:

»To mine, in kadar bo tožbe konec, tedaj bo videla Katra, da nisem tako hudobna.«

Toda, ko je zopet pogledala Katri v obraz, se je pred samo seboj skoro sramovala svoje slabosti:

»Ne, tebi se ne podam!«

Nekega dne jo je povabil advokat, naj se ta in ta dan gotovo zgloši pri njem »v svrhu nekaterih prevažnih informacij«. Anica je razumela toliko, da mora v trg in je odšla določeni dan.

Po prašnih, z zaboji založenih stopnicah je stopila Anica v pisarno. Dvoje mož je sedelo v sobi pri dveh mizah. Prvi je bil siv in star in preko naočnikov je pogledoval na prišle. Pa ne takoj. Pustil je dostojanstveno ljudi nekaj hipov čakati. Drugi je bil mlad. Toda v mladem obrazu je bilo skoraj več utrujenosti in starosti, kakor pri starem.

»Dobro jutro,« je pozdravila Anica.

Nihče ni odzdravil. Pač pa je dvignil mlajši glavo, premeril Aničino postavo tako, da je žena zardela, in dejal:

»Kaj želite?«

Tedaj se je ozrl tudi stari preko naočnikov na Anico. Potegnil je iz žepa tobačnico in zanjugal ter stegnil roko proti Anici, ki mu je prožila odvetnikovo pismo.

»Aha,« je dejal, »s Peči! Dobro je! Ste dobili torej pismo?«

»Da!« je odvrnila Anica, mlajši se je zaničljivo smehljaj opazki starega.

»To je lepo, da ste dobili naše pismo. In ste prebrali? Seveda? Kaj? Niste? Čakajte, vam preberem pa jaz.«

»Sem prebrala!« je odvrnila Anica.

»To je lepo,« je odvrnil mož, »to je še lepše. Potem sedite!«

»Doktor pride vsak hip,« je pripomnil mlajši in hlinil nekak srečen nasmeh.

Anica je prikimala in sedla.

»S Peči,« je vpraševal mlajši pisar, »to je ona bela hiša v bregu, kaj?«

»Da!« je odvrnila Anica. Tedaj je bilo čuti zunaj korake. Vstopil je odvetnik.

Pisarja sta ga pozdravila. Tudi Anica se je dvignila. Prikimal ji je z glavo, pomignil mlajšemu in odklenil mala vrata, kamor je izginil s pisarjem. Nekaj strank je vstopilo v pisarno. Iz odvetnikove sobe je slišala Anica sledeče raztrgane besede:

»... žalibog, Vam moram sporočiti ... da se je postavil sodnik na stališče Vašega nasprotnika ... rekurz v teku osmih dni ... sicer pa naznanite ali ... osebno ... da se pogovorimo. Sodni stroški znašajo do sedaj ... z vsem spoštovanjem ...«

Tedaj so se vrata odprla, in prišel je oni mladi pisar in pomignil Anici. Nekako neprijetno čustvo, nekaka plašnost je napolnjevala Anico, ko je vstopila. Za mizo, obloženo s listinami in knjigami, je sedel v usnjatem naslonjaču odvetnik.

Nemarno in vljudno obenem je pozdravil Anico in pritisnil na zvonec.

Mladi pisar je prišel s šopom papirjev in podal iste odvetniku.

»Sedite,« je velel nato odvetnik Anici. Obraz mu je postal resen, ko je listal po papirjih, nato pa je zakašljaj in dejal:

»Da, moja ljuba! Stvar je nekam zmešana. In na račun pravde niste dali še nič.«

Anici je šinila rdečica v obraz, in začela se je opravičevati, da na to ni mislila, in če bi ne bilo preveč, da si oskrbi v trgu.

Odvetnik je prikimal in dejal, da je zadovoljen z vsem, da pa so pri stvari veliki stroški. Sicer bi pa morala nositi stroške, če se izteče pravda ugodno, njena nasprotnica. Anica je obljubila, da prinese še tekom poldneva denar.

Nato je začel odvetnik govoriti o predmetu pravde samem. Način, v katerem je govoril o osebah, ki so bile Anici drage, o rečeh, ki so bile skoro njena tajnost, vsa ona radovednost, kakšno da je bilo razmerje njeno do moža, in da bi li mogla prinesiti gotovih dokazov, da je delal mož oporoko pod vplivom sumničenj ali vsaj v nepopolni lasti lastnega premisleka, je Anico zelo razburila, in skoro sram je bilo pred seboj in odvetnikom. Zmešala se je, dala sedaj ta odgovor, zdaj zopet preklicala eno in trdila drugo. A dokazi, da je mož delal v krivi veri o njej; kake dokaze naj prinese? Ali ni že oni listič zadosten dokaz?

Odvetnik je zmajeval z glavo, češ, da je reč zelo, zelo težka, nerodna. Zdaj zopet, ko je bila Anica že obupala, je dejal, da stvar vendar ne bo brez uspeha, nekaj ugodnosti bi mogla Anica vendarle izsiliti iz Katre. Sicer je jasno, da ima Anica prav, da je pa stvari težko do živega, da je način, kako uveljaviti zahteve Aničine, zelo težaven, da bo storil, kar se da storiti; seveda gotov uspeha še ni, ker ne ve, kako je Katra svojega odvetnika obvestila, in da ima Katra zakon za seboj. To in drugo je govoril odvetnik, vmes vprašal zdaj to, zdaj drugo, zapisal si tu pa tam kaj in se končno dvignil, češ, da je treba tvegati in čakati. Ko je Anica odhajala, jo je še rahlo spomnil predplačila.

Zmedena in trudna je stopila Anica iz pisarne na plan. Z nekako lahkoto je preje rekla odvetniku, da mu prinese denarja. Toda, da to ni tako lahko, je uvidela sedaj. Kje naj si izposodi? Še nikoli si ni Anica izposodila ničesar. Zamišljena je prišla h Kranjcu. V srcu je tiho upala na Lipeta. Njega edinega bi si upala prositi.

»Pa če ga ni doma, kaj potem,« ji je šinilo v glavo. Vstopila je, naročila nekaj vina in juhe in povprašala po Lipetu.

Da je doma, je izvedela, in srce ji je bilo glasneje. Nekaj hipov pozneje mu je sedela iz obličja v obličje. Pojasnila mu je svojo zadevo pri odvetniku. Sprva mu je lice veselo sinilo, potem pa je poslušal resno do konca in dejal, da je stvar težka.

Njo pa je skrbel denar, in obrnila je besede tako, da so ti advokati čudni ljudje, ničesar prej ne povedo, potem pa hočejo imeti denar.

Fant je molče segel v žep in ji pomolil par bankovcev.

Sram jo je bilo, toda on je tako zasukal pogovor, da ji ni bilo treba več misliti na to. In tako sta presedela pol ure, in potem je rekla Anica, da mora k odvetniku.

Naj se še zgleda potem za hip, je dejal Lipe. Odvrnila je, da ni mogoče. Da se dopoldne ne mudi, je rekel nato, da odvetnik ne uide. In nato je res posedela še nekaj časa. Končno pa se je dvignila in se mu zahvalila, potem ko ga je bila opozorila, da sta se svoj čas tikala.

Prijel jo je za roko in jo gledal mirno in z nekako tiho žalostjo.

»Z Bogom!« je rekla naglo.

»Hodi srečno!« je odvrnil. Ona pa je vedela, da je hotel reči nekaj lepšega, nekaj drugega.

In vso pot proti domu je premišljala, zakaj ni rekel, zakaj ne:

»Pusti vse in pridi k meni!«

»Zato, ker Lipe ve, da ne smem!« si je odgovorila, in oči so se ji orosile ...

## 29. POGlavJE

## »Požveči ji!«

Zgodilo se je bilo, da je Katra pretepla Jerico, ker je bilo dekletce padlo in pri tem razlilo plevicam kosilo. Prav nečloveško jo je, tako, da je končno Marjanica deklico izvila jezni ženi. Zvečer je popadla deklico božjast baš na stopnicah, tako, da se je deklica poškodovala na roki in glavi, in je bilo čudno, da se sploh ubila ni. Luka je izvedel nato, da tistega dne, ko je deklica polila kosilo, ni še nič zajtrkovala in da prejšnji večer ni nič večerjala.

Luka se je bil zadnje čase čudno izpremenil. Dasi je bil videti za deset let starejši, je stopal te čase vse nekam živahneje, skoro nemirno. Oči je povešal, niti Jerici si ni upal pogledati v obraz. Vendar pa je neprenehoma varoval in pazil deklico. Ni se je dotaknila Katra, da ni videl Luka. Prav tako je videl nežno skrb Aničino nasproti siroti. Če je bil Luka že preje molčječ in sam svoj, je bil te čase sem naravnost nedostopen.

Tisti dan potem, ko se je bila dogodila Jerici ona nesreča, se je odpravil Luka zelo zgodaj v vas, poiskal župana in mu povedal, da naj se on zavzame za siroto Jerico. Župan je bil sicer resen mož. Ker pa se mu še ni bilo dogodilo, da bi bil kdo tozadevno prišel k njemu po pomoč, se je sicer zavzel za Luko, ga pogostil s »požirkom brinjevega« vendar dejal, da ti posli ne gredo v župansko pisarno, in je bolje, da jih vsak sam opravi.

Tedaj je krenil Luka k Pušarju. Denar, katerega je bil dobil od Anice, mu je bila pustila in tako je mogel starec sestri za mizo in si naročiti jedi in pijače. Naročil je dvakrat, snedel svoje, spravil drugo in se vrnil na Peč. Ker zjutraj ni našel Pušarja, je sklenil da ga obišče zvečer. Jerico je pijača in hrana izdatno oživila, in Luka je bil zelo zadovoljen sam s seboj in je zvečer odložil pot k Pušarju.

Bog vedi, kako je bila doznala Katra, da je bil Luka pri županu. Prihrumela je za nekaj dni z Jerico nad starca, potisnila mu jo nasproti, češ, da je zdaj že sita, in da naj ne odlašata dolgo in gresta. Bog ve, kako je bila doznala Katra, da se je bil Luka tako potegnil za Jerico pri županu. »Eh,« je dejal pozneje Anže, »tista škrba Malka Kovačeva je sedela v kuhinji pri županu in je vse slišala.« In potem je vse povedala Katri, in je Anže vse slišal in napravil nekaj Malki Kovačevi, da si bo zapomnila.

In res ni Malka nikoli pozabila, kako jo je nekega večera prijelo nekaj krepkih rok doli za Smrekarjevimi hlevom in jo po močilo z glavo nizzdoli v motno vodo, ki so jo rabili za gašenje apna.

Vselej, kadar je šla Malka odslej mimo ljudi, ki so mirili apno, je začutila rahlo trganje v glavi in se domislila one ure. Pa je Anže moral imeti najbrže nekaj drznih zaveznikov. Vsaj mej mladimi fanti je imela klepetulja dovolj sovražnikov.

Luki pa ni bilo tedaj za smeh.

Ko divja je skakala Katra. Tako razdražene je še ni videla Marjanica. Marjanici se je deklica smilila in pri sebi je godrnjala:

»Kaj se toliko jezi? Ali ji ni povšeči prinesel od sodnije? Kdo ve, kaj je dobila!« Hitela je nato k Anici. Ta ji je pojasnila, da ste klicani s taščo k obravnavi.

»Kaj se boste poravnali?« je doumela Marjanica. Zadnje čase je opazala Marjanica, da govore na Peči vsi nekam tiše. Da bi slišala na desno uho kaj slabše, Marjanica niti mislila ni.

Potem je Marjanica prosila Anico, naj vzame deklico v svojo zaščito, in res je Anica molče vzela Jerico in jo odvedla v svojo sobo, kjer si je deklica ves dan šivala in krpala obleko, ker so od zadnjega padca še ni bila popravila, da bi mogla delati težko. Deklica je bila po zadnji bolezni vsa šibka in slaba. Večno preganjanje od Katrine strani jo je bilo vso zbegalo. Že ob njenem glasu je deklica trepetala.

Katra se je bila pred Anico zatajila. Svojo jezo nad Luko pa je hotela dopolniti. Peklenska misel ji je šinila v glavo, in izvedla jo je.

Okolu polnoči je vstala, nažgala malo slepilno luč in se odpravila v podstrešje. Res je našla Jerico, kakor je pričakovala, spečo. Dete si ni upalo iz Aničine sobe, in Anica jo je morala pospremiti spat. Nenadoma je začutilo ubogo dete, da jo nekdo drami. Odprla je oči ali oslepljena od luči ni opazila ničesar, pač pa je slišala nepoznan, izpremenjen glas, ki ji je velel:

»Nocoj moraš od hiše!«

»Da,« je šklepetalo ubogo dete z zobmi.

»Če ne greš do jutri, moraš umreti!«

»Da!« je jeknila deklica.

»Glej, nož!« je velel glas.

»Ne, ne, saj pojdem!« je prosila deklica. V tistem hipu je luč ugasnila. V smrtnem strahu je prečula deklica noč. O prvem petelinjem petju je vstala in odšla doli, odprla rahlo vrata in šla s Peči ...

A kje je bil Luka, da bi jo bil čuval?

Pri Pušarju je sedel. Po svèt je bil šel. Pa je nanesel slučaj Tomaža od nekod. Hudo zanikaren je bil postal hlapec. Ni delal drugega, ko popival, in Pušar ga je bil malo vesel. Zato je pustil Luko samega s Tomažem. Luki samemu ni vedel kaj svetovati. Obljubil mu je pa, da se bo on zavzel za deklico, če bi z revico res ne mogli kam.

Tomaž se je Luke zelo razveselil. Naročil je vina in se obnašal nekako bahato in prevzetno. Bil je že malo pijan in z roko je udarjal ob mizo.

»Ti,« je dejal, ko sta ostala sama z Luko, »midva sva prijatelja, kaj, Luka. Ti že, ti! Tvoja sestra pa ni mnogo vredna.«

Luka je nato začel tožiti Tomažu, kako Katra tepe in preganja Jerico, in vse to samo zaradi nje-ga, ki mu je dekle priraslo k srcu.

Tomaž se je smejal pred se in ponavljal:

»Šema si, Luka, pomagati si ne znaš!«

»Kako si bom pomagal?« je vprašal Luka.

»Hm,« je dejal Tomaž in izpraznil kozarec, »znati je treba!«

In Tomaž je skrivnostno kimal z glavo, kakor da pritrjuje samemu sebi. Naročil je nove pijače.

Luke se je vino prijemalo.

»Vidiš,« je začel potem Tomaž, »ali misliš, da bi njej to kaj storilo, zaviti tebi ali meni vrat?«

Zakaj tebi?« je vprašal Luka.

»To tebe nič ne briga, Luka. Vprašam te, ali misliš, da bi ji ne mogla zaviti vratu?«

»Komu?« je vprašal Luka.

»Komu! Anti tisti Jerici! Le veruj mi. Vere nima nobene, pa usmiljenja tudi ne. Sem umazan do nog do glave, tako črn pa ne, kot ona.«

Luka je molče poslušal.

»Le meni veruj,« je govoril dalje Tomaž, »predobro jo poznam. Še danes bi na Peči živel gospodar, če bi nje ne bilo. Pa tudi sin bi živel! Hehe! Pa tebe, tebe Luka, ima prav v želodcu. Lepo sestro, prav lepo sestro imaš.«

»Po imenu je sestra, po srcu ni!« je odgovoril Luka.

»In nad tisto siroto da se je spravila, praviš, kako ji je že ime?«

»Jerica!«

»Prav res. Ljubezniv otrok. Še muhi ne stori žalega.«

»Komaj je okrevala. Je imela koze.«

»Eh,« je dejal Tomaž.

»Pa v zidanico jo je dala zanesti!«

»Tisto je bilo grdo! Se spominjam!« je pristavil Tomaž. »Saj pravim, lepo sestro imaš. Pijva na njeno zdravje!«

Pila sta, pa ne na Katrino zdravje.

In čimdalje sta pila, tem skrivnostneje sta govorila. Prišel je Pušar, in ker je bilo že pozno, ju je dvignil.

»Ti,« je dejal Tomaž zunaj, »spat pa še ne greva. Povsod še ne bo zaprto.« In res sta našla drugod še odprto. Tomaž je potegnil Luko za seboj v kot. Luka je bil od pijače že dobro omamljen.

»Ali čikaš?« je vprašal nenadoma Tomaž.

»Žvečim včasih,« je odvrnil Luka.

»Ti,« je dejal Tomaž in pogledal po strani Luko, »pa bi ji požvečil. To jo bo napravilo ponižno.«

»Misliš?« je vprašal Luka. In v motnih obrisih je šlo mimo njegovih oči trpljenje sirote Jerice na Peči.

»Le poslušaj!« je dejal Tomaž in začel skrivnostno šepetati z Luko ...

\* \* \*

V somraku rosnega jutra se je opotekal Luka proti Peči. In prav tedaj je hitela drobna stvarica s Peči sem doli, plaha, drgetajoča od trudnosti in strahu, z malo culico pod pazduho in ko som kruha, katerega je bila prihranila pri večerji. Tam doli sredi brega je dekletce obstalo, in naenkrat ji je postalo silno težko, oditi s Peči. Domislila se je Anžeta, domislila se je Luke, domislila Anice, domislila Marjanice. Spomnila se najljubših ji krav, grlice in petelina, ki ji je znal skočiti na rame, in so se potem zbrale kokoši okoli nje. Spomnila se je vsega in vsakovrstnega, ki se ji je bilo

pripetilo tu gori. Kakor pozabljene so bile vse bridkosti, samo veselih in lepih ur se je domislila. Še zadnje boleznj se je spomnila z nekako veselogrenko zavestjo. Nenadoma pa je stopila mej to hrepenenje nazaj na Peč strašna slika te noči, in zopet je pohitela deklica, kakor da preži izza Peči doli na njo ono neznano iz noči.

Doli ob žagi se je Jerica zopet ustavila. Čudno trudna je bila. Sedla je na hlod, in zopet so ji poromale misli na Peč. Poromale so k Anžetu. Ko da se je prejšnji dan dogodilo, se je domislila večera, ko je z Anžetom izbirala krompir. Polglasno je govorila: »Anže, Anže, mene je strah!« In potem je zopet pomislila, kaj neki poreče jutri, ko ne bo Jerice nikjer. In kaj porečejo Luka, Anica in Marjanica?

Z vso ljubeznijo je mislila na te osebe, in v oči so ji privrele solze.

Zaslišala je korake po cesti. Plaho je odskočila v senco za deske, pridržala sapo in drgetala. Počasi so odjeknile v bregu stopinje, in deklica je stopila zopet na cesto. Nekaj medle svetlobe je bledele na nebu. Ali je bila zapadla mesečina, ali zarja?

Jerica je pogledala še enkrat gori proti Peči in še enkrat je pomislila na vse drago, kar je zapustila gori. Dolgo, dolgo ni mogla odtrgati pogleda od Peči. Nenadoma pa se ji je zazdelo, da se je pojavila tam gori izza brega senca. Jerica je kriknila in bežala po cesti, bežala, gnana od strahu in brezsrčnosti žene, ki ji je bila svojčas »mati«!

Pa vrč prekipi, če je še tako velik! ...

## 30. POGlavJE

## Luka se prebudi

Luka se je v spanju prevrgel in pri tem podrl lestvo, ki je hrupoma padla po tleh. Tedaj se je Luka prebudil in se dvignil. Glava ga je bolela in mrazilo ga je. Polagoma se je tudi zavedel, da ne leži pod streho, temveč pod lopo na kupo stelje. Zvezde na nebu so bledele, nekaj medle svetlobe je ležalo na nebu.

»Požvečim ji,« je zamrmral in se domislil, da je ponoči pil s Tomažem. V naslednjem hipu zopet ni mogel več popolnoma zbrati svojih misli in je omahnil utrujen in bolan na steljo.

Toda zaspati ni mogel več. Vstal je in odkorakal proti vratom v hišo. Nič čudnega se mu ni zdelo, da so vrata samo pri prta. In tako je zlezal Luka polagoma v temi v podstrešje ter legel.

Kdo ve, kako dolgo je spal. Hipoma pa je začutil, da ga nekdo budi.

Ob njem je stal Anže.

»Kaj je?« je vprašal Luka in čutil, da ga glava še vedno boli.

In tudi mraz ga je stresal po vseh udih. Skozi duplje pa je prijetno sijalo solnce.

»Jerice ni!« je dejal Anže.

»Jerice ni?« je skočil Luka kvišku, »kje je?«

»Ne vem,« je odgovoril dečko, »mislil sem, da veste vi!«

»Jaz? Jaz?« je vpraševal Luka. »Jaz ne vem nič!« V hipu ga je videl Anže planiti in vzrasti in nato onemoglo omahni na posteljo. Pri tem je gibal stavec z ustnicami, kakor da govori sam s seboj.

»Kaj pravite, Luka?« je vprašal fant.

Mož ni odgovoril nič.

»Jaz dem, spodila jo je po noči, ali pa je dekle ušlo samo!«

Tudi sedaj ni Luka odgovoril.

Tedaj pa je minila pastirja potrpežljivost, prijel je starca za rame ter dejal:

»Veste kaj, če bom na vas čakal, bom moral dolgo čakati. Meni se mudi; grem za Jerico.«

Luka ga je gledal, kakor da ga ne razume. Niti prikimal ni. Fant je zagodrnjal nekaj o teslu, ki ne govori in ne sliši, in šel. Luka pa je slonel še dolgo nemo zroč v isto smer. Zdaj pa zdaj je prešla čez njegovo obličje rahla vznemirjenost. In te poteze so postajale polagoma vse izrazitejše, in končno je stavec vstal ter odšel doli v kuhinjo.

Srečal je Marjanico in jo vprašal:

»Kje je Katra?«

»Kaj ti bo Katra,« je dejala. »Če hočeš govoriti z njo, moraš iti v trg ali pa počakaj do večera.«

»Zakaj?« je dejal.



»Ali ne veš, da imajo obravnavo pri sodnji?« je dejala ona in nevoljna merila moža, češ, da se norca dela iz nje, dasi ve vsakdo, da je danes na vse zgodaj odšla Katra v vas in si dala napreči. Pa samo za se, Anica je morala iti peš.

»Jerice ni!« je zastokal Luka.

»Ne,« je rekla Marjanica. »Dolgo jo je spravljala, siroto; zdaj jo je zares.«

»Po noči!«

»Po noči!«

»Siroto!«

»Siroto!«

Luka se je obrnil in izginil v podstrešje, kjer je sicer spala deklica. Posteljo je našel v neredu, deklice ni bilo. Pogledal je pod posteljo, ali tudi pod posteljo je ni bilo. Nikjer je ni bilo, niti v hiši, niti izven hiše. Tudi videl je ni še nihče to jutro. Jerica je brezdvomno odšla nekam. Luka je vse prebrskal ob dekličini postelji. Če ni šla, je pustila vsaj obleko, je mislil. Toda tudi obleke ni bilo nikjer. Šel je doli v sobe. V Aničini sobi ni bilo Jerice, pač pa je našel doli nekaj koščkov blaga, s kakoršnim si je krpala deklica prejšnji večer svoje rdeče krilce.

Luka je pretaknil še druge sobe. Slučajno je našel odprto tudi Katrino. Vstopil je. Vedel je sicer, da tu notri ni Jerice, in je ni niti iskal tu. S hitrimi koraki je stopil k slepemu oknu in izvlekel dvoje steklenic. Prva je bila še nedotaknjena, polna, druga je bila do polovice prazna.

Položil si je zadnjo na ustnice in pil dolgo. Potem pa je izginil zopet v podstrešje. Rahla omotica, ki mu je oglušila glavo bol, mu je dela prijetno, in Luka je razmišljal mirno.

Da jo je spodila, je jasno! Toda kaj je neki počela z njo, kako jo je spravila od hiše. Blazna misel je zasekala Luki v možgane.

»Ciganom jo je prodala!«

Kdo ve, kako je prišel Luka na to misel. Toda neovrgljiva se mu je zdela. Saj so se res zadnje čase potepali cigani okoli, in prav včeraj zjutraj jih je bilo nekaj na Peči.

In čim dalje, tem jasneje je bilo Luki:

»Ciganom jo je prodala!«

Tedaj je Luka naslonil glavo na kolena in mrmral nerazločne besede pred se. Hipoma je izvlekel izza nedrij nekih koreninic in jih začel narezovati, drobno in pazno. Ko je vse narezal, je vtaknil narezano v nedra in vstal. Kakor tat se je splazil doli in stopil v Aničino sobo. Išoč slepega okna je spoznal, da ni v pravi sobi. Tedaj je obvisel njegov pogled na pisanih ostankih blaga. Sklonil se je, jih pobral in jih pritisnil na ustnice ter šepetal:

»Moja Jerica!«

Toda nekaj hipov pozneje mu je bilo lice zopet temno, in skočil je iz sobe, planil proti Katrini ter zaprl za seboj vrata. Naglo je segel v slepo okno, pritisnil steklenico še enkrat na ustnice in pil. Nato je začel z mrzlično naglico mašiti ono narezano korenicevje v steklenico.

Nekaj hipov pozneje je lezel v podstrešje. Ob zadnji stopnici se je spotaknil in udaril s čelom ob tla. Pobral se je, niti čutil ni, da mu obliva lice gorak curek. Zlezel je v svoj kot in se vrgel na posteljo. Nekaj trenutkov pozneje je spal ko mrtev. Rdeča lisa mu je ležala na bledem obrazu, izmučenem do smrti. Podoben je bil bolj mrliču, kakor živemu človeku ...

\* \* \*

Tisti čas se je vršila glavna obravnava v zapuščinski pravdi, katero je bila začela Anica sicer nekam pozno, toda, kakor je bila doznala, še vedno ne prepozno. Bog vedi, kaj in kako je prišlo, da je bilo sodišče nekako zavleklo zadevo, tako da je tožba Aničina izgledala še vedno ko nekaka tožba, da se oporoka v celoti proglasi za nepostavno in neveljavno.

Sama seveda nikoli kaj takega ni nameravala storiti, toda storil je to za njo odvetnik, meneč, da je to edini način, kako bi spodnesli tla nasprotnici, ki je sicer zelo previdno tudi poiskala svojega odvetnika.

Anica je bila popolnoma prepričana o svoji zmagi. Zvesta je ostala svoji življenjski nalogi, zvesta v vseh križih. Obenem se je vživela vse bolj v misel, da je tudi postavno ona dedinja; saj je njen mož staro oporoko preklical. Samo smrt, ki ga je prehitela, mu je iztrgala pero iz rok.

Tudi odvetnik je izkušal uveljaviti to točko. Pravih dokazov za to ni bilo lahko dobiti, zlasti ker je Katrin zagovornik v neskončnost povečal vtis onega bega Anice in mu izkušal pripisati dovoljno zadostnost, da je pokojnik vsled tega Aničinega koraka ukrenil tako v oporoki, kakor je ukrenil.

Po dolgem in mučnem zasliševanju je sodišče razsodilo, da je oporoka v prvi točki neovrgljiva, to je, da je smatrati Katro za glavno dedinjo. Pač pa deduje po Katrini smrti Anica Peč, brez ozira na to, da li se Anica omoži ali ne. Tudi se ji je dovolila vknjižba na račun postavne tretjinske svote.

Anica nadaljnega ni slišala več.

»Izgubila sem,« je pomislila. Odvetnik ji je rekel, da mora rekrutirati. Odvrnila ni nič.

In res ni imela namena pravdati se dalje. Toda vdala se ni. Z nekako odločnostjo je govorila sama pri sebi:

»Tedaj ko mi je umiral Jurko, sem se naučila besede: čakati. Čakala bom. Peč mora biti enkrat moja. O, kdaj Anica?« Ob tej misli se je stresla in izkušala misliti kaj lepšega. Vendar pa je vso pot od trga do Peči ponavljala in obnavljala trden sklep: čakati, čakati, čakati ...

In ko je prišla Anica na Peč, je čutila toliko utrujenost in žejo, da, žejo. Marjanica ji je prenesla domačega žganja. Sprva se je ustavilo Anici, vendar je nalila v drugo in izpila, in izpila je še tretji kozarček.

»Pijanka!« se je smejala rahlo omočena pred se in si nalila znova. Marjanica je zmajala z glavo in odšla v kuhinjo in si tam obrisala par solz.

Anica pa je šla v svojo sobo in legla ter zaspala, ne da bi bila ubila žalosti. Predno je zaspala, se je domislila Lipeta.

»Kaj bi rekel, ko bi vedel, da sem pila?« ji je šinilo v glavo. Ali ni čutila sramote nad tem svojim dejanjem?

Po tej poti, Anica, ne boš dočakala Peči, ne boš dočakala.

\* \* \*

Katri se sicer ni tako mudilo na Peč kakor Anici. Po obravnavi je odšla h Kranjcu. Imenitno ji je dišalo kosilo. Ko je bila popila par kozarcev vina, se je razvnela in začela pogovor z vozniki in gosti v sobi.

Ne dolgo potem je dala Katra celo za vino. In tako se je miza okoli nje napolnila, in soba je odmevala od smeha in krepkih šaljivk. Tik h Katri se je bil zlizal in odrinil postavnega voznika ne kak polgosposki človek. Bil je oni mladi pisar iz odvetnikove pisarne, oni isti, ki je bil nasproti Anici precej vljuden. Sedaj je sedel ob Katri.

»Gospa, ali ste že bili na Bledu?« je vpraševal zanosno.

»Kaj meni Bled!« je odgovorila Katra.

»Oh, gospa, na Bledu je krasno,« je navduševal ženo pisar in pil hlastno. In ker je pil hlastno, da bi se ojunačil in na ta ali oni način poprosil ženo posojila, je v tej zmedi pil preveč, začel kmalu za Bledom hvaliti Opatijo, potem celo Neapelj in skočil nato hipoma na Peč in slednjič pozabil celo tako daleč samega sebe, da je začel ponujati sam Katri posojilo.

Tako je bilo minilo že dokaj popoldneva. Kdo ve, kje že je bil izvohal neki godec veselo družbo pri Kranjcu. Prišel je ravno prav. Katra je ljubila godce in godbo. Na dom se niti spomnila ni. V plesu in veselju je prišel mrak. Tedaj je vstopil Lipe v sobo. Nekako debelo je pogledal, ko je zapazil Katro.

Ta ga je poklicala k mizi in mu silila piti. Hlapec je bil žejen in se ni branil. Obenem je bil radoveden, kako neki je s pravdo, in je vse poizvedel od Katre. Bil je nenavadno resen. Toda Katra tega ni zapazila. Odkar ga je poznala, je bil vedno resen. Katra je bila zelo dobre volje, in tako se ji je porodila drzna misel.

»Ali veš kaj, Lipe,« je rekla, »že davno sem mislila tako. Naj bolje bo, če prideš nazaj na Peč!«

»Ne, mati, ne gre,« se je smejal fant, »kaj se ne bojite, da se s Tomažem pretepeva.«

»Kaj, s Tomažem? Saj ga ni več na Peči.«

»Tako?« se je začudil on. Ona pa je govorila tako o Tomažu, da se Lipe ni mogel načuditi, odkod tolika jeza v njej.

»Pridi na Peč!« je ponovila, »pa še danes, če hočeš!«

»Kako,« je odvrnil, »če mi je tu dobro, pa Kranjc me tudi ne pusti!«

»Tisto meni prepusti!« je dejala. »Ali greš? Če greš, greva še nocoj in skupaj!«

»Naj pa bo!« je dejal fant in pristavil: »Če pa že grem, nočem, da bi me dali proč, kadar se vam zljubi. Tri leta »

»Pet, če ti bo drago, ne bom te podila, ne!«

In Katra je vstala in se pogovorila s Kranjcem. Po dolgem času je prišel ta k Lipetu in mu rekel:

»Slabega ne morem reči o tebi. Pa to napako imaš, da tebe ne udinjujejo, temveč kupujejo.« In nagnil se je k njegovemu ušesu in dejal:

»Tele sem dobil za te. In teleta so zdaj draga.«

»Hm,« je odvrnil hlapec, »sem pa manj vreden, ko sem mislil.«

Kranjc je izplačal hlapca in dejal:

»Za pijačo boš dal.«

»Dam!« je odvrnil hlapec. Tako je bil Lipe na čuden način prišel zopet v službo na Peč. Nadejal se tega ni več. Po noči že se je vozil s Katro proti Peči. Ona je bila razigrana in je govorila vso pot. Lipe je prikimal, toda poslušal je ni. Premišljal je čudne poti, ki jih hodi človek. Premišljal je nadalje to čudno zgodovino Peči in vesel je bil:

»Vozim se domov,« je ponavljal sam pri sebi. Ob enem je z veliko ljubeznijo mislil na eno bitje na Peči. »Ti,« je govoril sam pri sebi. »Morda me sam Bog pošilja, da ne obupaš. Morda je tako zapisano, da se ne ločiva nikoli več, da ne pojdeva s Peči ne ti, ne jaz več.«

Potem se je Lipe zopet domislil onega, ki se mu je bilo pripetilo zjutraj.

Na potu iz mesta je bil srečal Jerico in jo vzel s seboj v gostilno. Dekle je bilo do smrti trudno. Ko je bil izvedel od dekleta, da so jo zapodili s Peči, se mu je silno zasmilila. Toda sam ni vedel, kaj naj stori za njo. Pa mu je prišla gostilničarka na pomoč in vzela deklenco v službo. Nekaj ur pozneje Lipe je bil ravno zapregel je bil povprašal po taki in taki deklici mlad fant. Bil je Anže.

Lipe je vžil še to veselje, da je videl, kako se imata otroka rada. Nato je odšel. In zdaj se vozi na Peč, na ono isto Peč, s katere je bil tako brez vzroka odslovljen.

Še več, vrača se ko Katrin prijatelj, one iste Katre, ki ga svoj čas ni mogla. Pri misli »prijatelj« se je Lipe sicer rahlo zganil. Tudi ni popolnoma verjel v čudno spravo Katrino. »Nocoj je pijana,« je mislil, »jutri bo drugače mislila.«

Potolažil se je sicer, da je on storil svojo dolžnost. Če se je prenaglila Katra, naj si to sama pripiše. On je ni prosil, stavil je pogoje in te je sprejela, in dobro je tako.

»Jih bo držala!« je dejal sam pri sebi. Dovolj jo je poznal. Ko so zavili okoli zadnjega ovinka, je stal tam sredi ceste mož in se ni hotel umakniti. Voznik je kriknil.

»Povozi ga!« je viknila Katra.

Tedaj je mož odskočil, pobral kamen ter ga pognal za vozom.

»Tomaž!« je pripomnil Lipe.

»Judež!« je dejala Katra. Lipeta je streslo ...

## 31. POGlavJE

## Spomin

Pred davnim časom je bila postala srečna dedinja po nekem gospodu – Marjanica. Sicer je bila podarila vso svojo dediščino neki bližnji soroščini in samo za spomin na dobrega gospoda, kateremu je služila par let, in je zato ni pozabil v oporoki, je ohranila zase stensko uro, umetnost onih starih časov: vselej, ko je ura bila, je prišla izza ozadja mala lutka in vojaški pozdravila ter se zopet skrila. S to uro je imela Marjanica mnogo križev. Sprva je šla dobro, potem je zastajala, v naslednjih mesecih je zopet hitela, kakor da hoče doteči zamujeno. Končno pa je ura popolnoma obstala, in na pisani lutki, ki je čakala v zasedi in ni nič več pozdravljala, se je nabral prah. Drzen pajek si je izbral rdečo čako za pilot, kamor je pripel okusno in varno svojo mrežo.

Tistega dne pa se je pajek debelo prestrašil. Lutka se je zazibala. Starikav, toda glasen zvok je dvanajstkrat zabrnul, in lutka je stopila v ospredje ter se poklonila. Huje od pajka se je začudila in prestrašila Marjanica. Komaj je bila zaspala, ko jo je zbudil nenavadni šum. Ko se je nekoliko zavedla, je poslušala: da, to je bilo sedaj popolnoma slišno. Nekje je nihalo venomer: eden, dva, eden, dva! ...

Marjanica je na vse prej mislila, nego na uro. V silni plahosti je prevrgla uro in planila kvišku, videla, odkod ti enakomerni glasovi. Prižgala je luč in z nekako sveto grozo opazovala uro, ki je bila začela iti tako sama od sebe.

»Da ni le spomin!« se je stresla Marjanica in skočila v posteljo ter se pokrila preko glave.

»Nekaj pomeni, prav gotovo,« je govorila sama pri sebi. Znova jo je stresel mrz in je molila:

»Sveta Marija, sveti Jožef, vsa sveta družina, stoj mi ob strani na mojo smrtno uro!«

Ko so začeli peti prvi petelini, je Marjanica vendarle zaspala in je spala v pozno jutro. Zaman je hodila lutka salutirat, Marjanica je spala.

\* \* \*

Tudi Anica je spala slabo. Zbudila se je bila pozno popoldne. Čutila se je popolnoma ubito, neprijeten duh ji je polnil usta, glava jo je bolela, dušilo jo je v sobi. Toda dol v kuhinjo jo je bilo sram iti, zakaj spomnila se je, da jo je Marjanica videla piti. Kaj bo neki mislila o njej. Čim dalje je mislila Anica na to, tem neprijetnejše ji je bilo. Samo pred seboj jo je bilo sram. Ona, Anica, je li res padla tako globoko, da mora iskati pomoči v žganju?

»Nikoli več!« je stiskala obnemoglo z rokama pekoči senci. Ni razumela, kako je to z njo. To je posledica, je doumela končno, tega brezbožnega življenja, tega življenja v jezi. Ni moči, kadar ni molitve. Grešno stanje je kakor močvirje. Tako se vdirajo tla tudi pod njo. Kako dolgo bo še mislila, da je to stanje njene duše nezdravo? Kako dolgo, in bo Anica vrgla od sebe vso sramežljivost? Kdor okusi pijačo, je ne pusti več, in potem, potem, potem bodo prišle one mučne, umazane sanje. In kamor sta šli moč in krepost, pojmeta še obzira in sramota. Anica! Kaj bo s teboj? Kaj naj poreče Lipe o tebi?

Anica je iskala opore in je ni našla. In vprašala se je, zakaj misli vedno baš na Lipeta? Zakaj? Tu ji je postalo jasno: ne smela bi misliti nanj, nikoli ne bi smela. Zato me tepe Bog in me ponižuje.

Dolgo še se je mučila Anica s takimi mislimi. Polagoma, po dolgem je začela plakati. Plakala je nad svojo nemočjo in življenjem, ki ga je živela doslej. Zakaj ni za njo one zore, onega dneva, ki tolikim sije? že ni verjela več v svojo srečo. Vsaj mir, vsaj mir hočem! Daj mi pokoja, moj Bog, daj pokoja!

Pozno sicer, toda prišel je vendarle še to noč, potem, ko je bila slišala priti Katro domov. Stopila je k oknu. V somraku se ji je zazdelo, da vidi moža stati doli na dvorišču.

»Lipe!« je zašepetala in skočila v posteljo in ponavljala: »To mi dela sam satan, sam satan!«

V molitvi je vsnula.

Zbudilo jo je glasno vikanje. Planila je kvišku; bil je že dobršen dan. Hitro se je oblekla in stopila iz spalnice. Na stopnicah je zadela na Marjanico, ki je strmela z nemo grozo napol oblečena pred se.

»Kaj je tebi?« jo je vprašala Anica.

Marjanica je pokazala z roko na Katrino sobo. Toda, ko je videla, da se je Anica obrnila tja, je viknila in skočila za njo:

»Ne hodite noter, ne hodite!«

»Marjanica, za božje ime!«

»Ne hodite, ne hodite!« jo je vlekla Marjanica z vso silo od vrat.

»Pusti me,« je dejala Anica, »hočem videti!« V naslednjem trenutku je vstopila. Sredi sobe je ležala Katra na hrbtu, napol opravljena, vsa črna v obraz. Po bradi ji je tekel curek krvi, njene roke so nemirno greble v pod, steklene, zožene oči so strmele v strop. Grozno grgranje je prihajalo ženi iz ust.

V tem hipu je pozabila Anica vseh okoliščin, vsega jada. Videla je samo neizmerno trpečo sestro pred seboj.

Skočila je h Katri in jo z velikim naporom izkušala dvigniti.

»Marjanica, pomagaj!« je zaklicala, in res je prišla tedaj Marjanica v spremstvu one nove dekle. Dvignile so Katro na posteljo.

Katri je bruhnilo nekaj krvi iz ust, čudno ječanje in grgranje se ji je trgalo iz grla.

»O Bog, kaj ji je,« je vzkliknila Anica, »jezik si je pregriznila.«

»Mrtvoud!« je šepetala Marjanica.

V tistem hipu pa se je zgodilo nekaj tako groznega, da ni nobena teh oseb pozabila do smrti več prizora.

V hipu se je pognala Katra kvišku.

»Ti ... si ... me ... zastrupila ...« je slišala nejasno Anica, v naslednjem hipu je začutila, da ji je leglo okrog vratu z veliko silo dvoje rok in izgubila je zavest ...

Nekaj ur pozneje je prišel zdravnik na Peč. Pomagati ni mogel več. V silnih mukah je umrla Katra, zadeta od mrtvouda. One iste bolezni, katere se je bala! Bog ve!

Komaj je bil prišel zdravnik na Peč in ogledal Katro, je stopil tja k onemu slepemu oknu, kjer je videl stati dvoje steklenic. Hipoma se je obrnil nenavadno vznemirjen, segel v žep in izvlekel listič, napisal par vrstic in ga dal Marjanici, češ, da se mudi, naj nese takoj županu.

Marjanica je izročila list županu.

Zdravnik je dal prinesiti mleka in začel pripravljati z očividno vznemirjenostjo težavno pripravo. Toda ni prišel do tega. Predno je mogel izprati ženi želodec, jo je zadela kap.

Prav tedaj sta prišla na Peč dva orožnika in se postavila pred sobo.

Vpričo njiju je preiskal zdravnik vsebino steklenice.

»Kaj je?« je vprašal orožnik.

»Mišjak!« je odgovoril zdravnik.

»Potem je bila zastrupljena!«

»Zato sem vas poklical,« je odvrnil zdravnik.

\* \* \*

Tedaj je Anica divje zaplakala. Pred njo je stal orožnik in ji velel, da mora z njim.

Razumela je.

»Vi mislite, da sem jo jaz?« je vprašala.

»Mi vemo!« je dejal trdo orožnik.

»Tako,« je viknila Anica, »vi veste!« Orožnik je videl, da se opoteka, in jo je podprl.

»Jaz vas moram odpeljati,« se je opravičeval.

Anica se je vzravnala.

»Odpeljite me, pa jaz sem nedolžna!« je rekla. Nekaj hipov pozneje je šla z orožnikom po bregu dol in ni pogledala ne na levo, ne na desno. Nekak prezirljiv smeh ji je ležal na licu in hitela je, da jo je orožnik komaj dohajal ...

## 32. POGlavJE

## Pred poroto

Ali so bile vse to samo sanje, ali pa je bila bridka resnica? Anica je dvignila glavo in se ozrla. Močna svetloba je prihajala skozi zamreženo okno v celico, v kateri je sedela. Nekje zunaj je zamolklo grmelo, in Anica je slišala od nekod glasno padanje rosnih kapelj. Stopila je k oknu. Neznano dvorišče se ji je pojavilo pred očmi. Torej je res, torej je vendar le res! Ona je v zaporu. Osumljena je, da je zavdala svoji tašči. In Anica se je stresla pri misli na prizor, ki ga je bila doživela. Kdo jo je rešil iz rok umirajoče? Z drhtečimi prsti se je dotipala vratu. Silno se je vznemirila, strah jo je obšel, ko je bila tako sama v sobi.

»Marjanica, kje si?« je zaklicala. Kmalu nato so se vrata od zunaj odprla, in postaran mož je stopil v celico:

»Ali kaj želite? Da!« je stegnil roko, da sprejme denar in da prinese jetnici, kar bi želela.

»Marjanico mi pripeljite, strah me je!« Starec je prikimal z glavo; Anica je čutila, da je ni umel.

»Kaj bo z menoj?« je vprašala.

Starec se je nasmehnil, razumel je, da nima denarja. Tudi to se mu je pripetilo in še večkrat. O, najrazličnejše vrste ljudje so sedeli že tu, in z vsemi je delal enako. Zanj niso bili ne zločinci, ne nedolžni, bili so samo začasni prebivalci teh celic. Prišli so in odšli. Nazaj sem se niso vračali. On je bil njihov paznik in njihov sluga. Prinašal jim je jedi in pijače, če so jo plačali, če je niso, so se morali pač zadovoljiti z ono, ki jo kuha zavod. In da ni najbolja, je vedel starec, in zato je navadno stegnil roko, da sprejme denar.

Anica je sedla na posteljo, mislila je, da paznik ne sme govoriti. In starec se je oddaljil. Sama vase pogreznjena je sedela Anica dolgo. Ko se je bilo zvečerilo, je legla. Bila je trudna, trudna. Prišel je bil oni paznik in ji prinesel večerje. Ni se je dotaknila. Tako je ležala v noči bedna in brez spanca. Nikoli daljše noči. Prihodnje jutro je zavžila nekaj. Kmalu nato je prišlo po njo par paznikov in odvedla sta jo nekam v spodnje prostore.

Velega sta ji stopiti k pisalni mizi, za katero je sedel mlad, rdečeličen gospod s prijaznim pogledom in zlatimi naočniki. Nehote mu je Anica zaupala. Prijeten ji je bil. Plašilo jo je le ono nemirno podrhtavanje njegovih obrvi, ko jo je gledal in položil pred se belo polo papirja.

Potem se je začelo izpraševanje, da li je ona ta in ta, koliko je stara in tisoč malih reči.

»Ali pa veste, zakaj ste tu?« je vprašal hipoma sodnik. Prikimala je z glavo in rekla: »Vi mislite, da sem zastupila taščo.«

»Vi torej trdite, da je nistel!«

»Trdim!« Jok jo je posilil. »Gospod sodnik,« je govorila ihte, »kako morete kaj takega misliti o meni. Vprašajte Marjanico, vprašajte kogar hočete – «

»Ali morete dokazati, da niste bili v oni sobi? Saj razumete? Vprašam, kdaj ste bili zadnjič v taščini sobi?«



»Ko je umirala,« je odvrnila Anica.

»Da, da, toda mislim, ali prej niste bili, tisti večer, tisti dan prej?«

»Ne!« je dejala Anica krepko.

»Tako! Vi niste bili!« je dejal ko za se sodnik.

In tako je šlo dalje, da li ni bila Anica jezna na Katro, da li ni Katra večkrat postopala z njo grdo, kakšne misli da je imela Anica o Katri. Kako, da je tožila na razveljavljenje oporoke, kdaj se je vrnila domov, s kom da je potem govorila, kaj da je delala.

Tedaj se je Anica nemirno premaknila. Videla je sodniku nemirno podrhtavati obrvi in šele po parkratnem opominu, naj pripoveduje, je vzkliknila:

»Gospod sodnik. Nikdar se ne bo več zgodilo, pila sem!«

»Koliko? Ste bili omočeni? Kaj ste pili?«

Anici je bilo skoprneti od sramote.

Sodnik je mirno pisal. In zopet nadaljno izpraševanje, brez konca. Sodnik jo je bil preje opozoril, naj sede. Ni hotela. Sedaj je skoro omahnila na stol.

Poldrugo uro za tem je bila zopet v svoji celici. Istega dne proti poldnevu jo je posetila Marjanica. Plakajoč se ji je vrgla Anica v naročje. Ko ste se ženi nekoliko umirili, sta se pogovorili o onem, ki je zanimalo obe. Pred vsem je povedala Marjanica Anici, da so zaslišali vse na Peči, in da je ona ravnokar prišla od sodnika. Nadalje je izvedela Anica od Marjanice, da sodišče povprašuje po Luki, ki je kar izginil s Peči in šel najbrže za Jerico. Tudi Anže, ki je bil šel za deklico, in se vrnil vesel, da je Jerica pri dobrih ljudeh, ne ve o Luki ničesar.

Tedaj se je Anica začudila, kajti prav nič ji ni bilo znano, da je Jerica s Peči, niti zakaj. Tudi ni vedela, da je bil Anže našel Jerico in se nato vrnil zvečer proti Peči, kamor je bil prišel okoli polnoči one usodne noči. Ko je sedaj slišala, da je Luka izginil, se ni mogla otresti nekake slutnje.

»In še nekaj se je zgodilo, Anica!« je dejala Marjanica, »Ali veš, da imamo na Peči novega hlapca? In veš koga?«

Anica ni vedela in ni kazala niti posebne radovednosti.

»Lipe je na Peči!« je dejala Marjanica.

Tedaj je Anica pogledala neverjetno na Marjanico.

»Res,« je dejala Marjanica, »tisti večer ga je pripeljala. Za tri leta se je udingal. Seveda ne ve zdaj, kaj še bo, ko pride novi gospodar.«

»Kaj pravi Lipe?« je vprašala hlastno Anica.

»Kaj pravi! žalosten je. Pa kaj naj rečem, saj je grozno na Peči. Sam Bog je poslal tega fanta. Vse drži fant kvišku, da se ne utopimo. Pa žal mu je.«

»Ali misli, da sem res taščo?«

»Tega ne misli nihče, Anica,« je zastokala Marjanica. »Kdo ve, kdo ji je to naredil. Pa ne govori o tem! Ali že veš, da je Tomaž utonil?«

»Utonil?«

»Da, potegnili so ga danes iz vode. Pijanec je bil, Bog mu ne šteje v greh. Pa ti, moja ljuba tička, nikar ne obupaj! Lepo bo še. Kadar ti je hudo, se pa na me spomni!« Tedaj je začela Marjanica

izlagati pred Anico jedil in obleke in najrazličnejših potrebščin in si pri tem venomer brisala solzne oči. Molče jo je opazovala Anica. Stvari, o katerih ji je Marjanica pravila, so bile za njo tako nove, nenadne, in čas in kraj je bil tako nenavaden, da so se Anici dozdevale čudovite, neverjetne, in ni mogla razbrati svojih misli.

Marjanica je bila medtem izložila iz košarice, kar je bila prinesla s seboj. Sedaj je segla v žep in odvezala iz rute dvoje bankovcev in jih položila pred Anico in rekla nekako hudomušno:

»Le vzemi, denar je vedno potreben.«

»Kdo ti je dal?« je vprašala Anica.

Marjanica se je namuznila in odvrnila:

»Tega ne smem povedati. Saj bi, pa res ne smem! Toda vzeti moraš, moje ljubo dete!« Marjanica je nevede tikala Anico, zakaj zelo se ji je smilila, in pred sodnikom je celo rekla, naj pri drže njo mesto Anice, da je že Anica taka, da je ne pozabi, če bi bila tudi kriva in obsojena. Žalibog ni mogel sodnik Marjanici prošnje uslišati, ali kakor je Marjanica krivo razumela, ni hotel uslišati.

Potolaženo je zapustila Marjanica Anico.

Z velikim zadoščenjem je napolnjevala ubogo ženo zavest, da domači ne dvomijo o njej. In ko je gledala na jedi s Peči, pred seboj na mizi postavljene, jo je nehote premagala rahla domotožnost, in vzela je in je jedla in pila. In ko se je okrepčala in začutila, kakor novo moč, je prišlo tudi nekako spokojno stanje nad njo. Tisto noč je Anica zelo dobro spala. Stari paznik je kimal zadovoljno z glavo, in ko mu je ponudila kozarček vina, ga je izpil in sedel in pripovedoval Anici, da je imel tri sine, pa da so mu vsi pomrli ...

»Tudi tu so ljudje, prav taki ljudje, ko zunaj,« je mislila sama pri sebi Anica, in nič več ji ni bilo tako strašno pusto. Pa se je zgodilo, da so jo začasno vendar prijele prve tlačče jo misli, ko se ji je zdelo, da se mora zadušiti v temle zamreženem prostoru. Zlasti zvečer, ko se je zmračilo, je bilo Anici skrajno neugodno in neprijetno, in pollaščal se je je strah.

Pri motni svetlobi luči, katero ji je bil paznik postavil v celico, je sedela in mislila in potem čutila, ko da je že vsa trda, in hodila je po sobi gori in doli. In venomer ji je prihajalo v misel, da je slišala nekoč, kako na vislice obsojeni tisto noč pred smrtjo hodijo celo noč po ječi. Trudila se je, da bi se zamislila povsem v položaj takega človeka, dasi jo je obhajala groza.

Nekega večera pa je našla malo, zamazano knjigo pod posteljo in je čitala. To, kar je čitala, je bilo tako čudno skrivnostno, in samo napol je umela. Nekatera mesta pa so napravila na njo silen vtis. Tako je čitala:

»Vem tvojo bridkost in tvoje uboštvo, ali bogat si ...«

»Nič se ne boj tega, kar boš trpel. Glej, hudič bo ene izmed vas v ječo poslal, da boste skušani in boste imeli bridkost deset dni ...«

»Svetujem ti, kupiti od mene v ognju skušenega zlata, da obogatiš, in belih oblačil, da se oblečeš, da se ne bo videla sramota tvoje nagote; in z očesnim mazilom pomazili svoje oči, da sprejedaš. Katere jaz ljubim, tiste svarim in pokorim. Vnemi se tedaj in stori pokoro! Glej, stojim pri vratih in trkam; ako kdo moj glas posluša in mi vrata odpre, pojdem noter k njemu in bom z njim večerjal in on z menoj. Kdor premaga, mu bom dal sedeti z menoj na mojem sedežu, kakor sem tudi jaz premagal in se vsedel s svojim Očetom na njegov sedež ...«

Anica je dvignila oči in iskala znane ji slike, trokotnega očesa vsevidnega, vsepoznavajočega, vsevečnega in neumrjočega.

In čisto drugačno je postalo njeno mišljenje. Bil je to dogodek, izreden za njo pravtako ko meni sedaj, ko plačem ob svojem mrtvem detetu in zdelo se ji je, da je človeško življenje vse kaj drugega, kakor je mislila do sedaj. Čudovito je bilo čitati v knjigi razodetja, z nekako grozo je pomislila Anica, da je živela toliko let, in ni vedela tega in ni mislila, kako ozka gaz je med dobrim in slabim.

»Saj bomo vsi pogubljeni,« je mislila, v naslednjem hipu je zopet vedel, da ni bolečine ne bridkosti, ki bi ne bila kažipot na poslednji dan, dan sodbe, ko bo tehtana in preizkušana slednja stvar in ga ne bo madeža, ki bi se ne izvedelo zanj ...

Prišel je paznik, in ko je videl Anico za knjigo, je prikimal z glavo in pripovedoval:

»Tri mesece je čakal na porotnike. Pa miren je bil, zelo miren. Pa so ga zaprli za sedem let. Pa se je izkazalo pozneje, da je bil nedolžen. Pa je prišel siv iz ječe. Tisti je pozabil to knjigo tu. Preprost kmetič je bil, pa je trpel lahko, ko da se ženi.«

»Po nedolžnem je bil zaprt?« je vprašala Anica.

»Bil je,« je odvrnil mož in odšel.

Anico je izpreletela groza, venomer je mislila le eno: Po nedolžnem je bil zaprt!

Kakor v tolažbo je čitala na odprti strani knjige:

»Nič se ne boj tega, kar boš trpel! Glej, hudič bo ene izmed vas v ječo vrgel, da boste skušani in boste imeli bridkost deset dni ...«

Drugega dne je Anica izvedela, da pride pred porotnike. Kmalu zatem so jo odpeljali v mesto pred sodišče.

## 33. POGlavJE

## V dan sodbe

Motna svetilka je za silo razsvetljevala revno prenočiščno sobo pri Rajerju, ali kakor so pravili preprosti ljudje, ki so tu prenočevali, kadar so prišli v mesto, »pri Siroti«. Pri Siroti na predvečer porotne obravnave proti Anici je bilo, da je sedel reven in pol bolan človek za mizo in pil nekako hlastno iz male čutarice, in da je sedela njemu naproti stara žena, istotako betežna in bolehná. Kadar je starec pil, je vselej pogledal na njo, kakor da hoče reči:

»Ne zameri, da pijem; če ti je ljubo, saj ti privoščim.«

In v resnici je romala čutarica od moža k ženi. Pri tem sta stara človeka molčala in gledala pred se, ko da nista znana in se nista videla še nikoli in z nekaterim strahom sta izogibala poglede drug drugemu, kakor da sta stara sovražnika in ju je samo usoda dovedla k skupni mizi in ne lasten nagib.

Potem pa je dejal starec in stegnil roko proti ženi:

»Si bila na Peči, kaj?«

»Ne vem,« je odvrnila žena. »Zdi se mi pa, da sem bila. Veš, ljudje povsod potrebujejo Hance.« Pri teh besedah se je žena plaho ozrla in dejala šepetaje:

»Pa ne povej nikomur, da si me srečal. Me iščejo, sem jim ušla. So rekli, da sem neumna, ki vem več, ko vsi zdravniki.« Luka je zmajal z glavo. On je bil, ki je sedel nasproti materi nekdanje svoje zaročenke. In dasi je vedel, da govori Hanca v zmedenosti in se istoveti z osebo, ki je že davno umrla, je pripomnil čez nekaj hipov čisto resno:

»En svèt bi rad, mati.«

Hanca je dvignila glavo in rekla:

»Če imaš naduho, nič boljšega ko lapuh.«

»Nimam naduhe!« je dejal Luka.

»Potem pij lipov čaj,« je odvrnila žena hladnokrvno in zanosno.

»Hanca,« je skoro kriknil sedaj Luka, »Jeričina hči živi.« Kakor blisk je prešlo nekaj temnega preko ženinega lica in je dejala:

»Umrla je! Me niso pustili k njej, na vnetju kosti je umrla, in tega ne zna ozdraviti noben zdravnik!«

»Hanca,« je obupoval Luka, »daj mi svèt! Glej, tako je: Pregarjala jo je, pa zapodila jo je, pa sem ji mišjaka v žganje na rezal, da je umrla. Mi ni žal, ne! Le miru ni. So neki zaprli tisto siroto Anico in jo bodo obsodili.«

Hanci je krožil premeten nasmeh na ustnicah.

»Le nič se ne boj!« je govorila, »kdor Hanci zaupa, zida na skalo. Sojena pa ne bo! Kaj misliš! Hanca zna vse. Ali veš, kako sem naredila, da sem sama ušla? Tu le pri tem oknu bom skočila dol

in uidem,‘ sem rekla, pa sem ušla pri drugem, ko so me tam čakali.« In Hanci je krožil venomer samozavesten nasmeh ob ustih. Luki pa je srce drhtelo, in ni vedel kaj storiti.

»Veš, Hanca,« je dejal končno, »za tvojo hčer naj bo, pojdem in povem, da sem ji zavaljal jaz! Naj izpuste Anico!«

»Kakor hočeš,« je odvrnila žena in iztegnila roko po čutari. In ko se je napila, je dejala: »To je pa res. Pri vratih bova ušli, pri oknu bodo čakali.« In slaboumna žena se je smejala.

Smejala se je po noči sredi spanja, da je Luka plaho vstajal na svoji postelji in poslušal, da li ne pojo že petelini. O prvem petelinjem petju je vstal, in ko so petelini v tretje odpeli, je že slonel na Javorjevici pred malo zamreženo odprtino in čakal, da se vratica odpro in poreče izpovednik: »Hvaljen bodi Jezus Kristus!«

\* \* \*

Marjanica se je bila napravila prejšnjega dne v mesto; povabljen je bila kot priča k porotni obravnavi. Skoro celo noč ni nič spala in že na vse zgodaj se je odpravila v sodnijsko poslopje. Toda čakala je dolgo. Hipoma pa se ji je zazdelo, ko so bili začeli prihajati gospodje in stranke, da je opazila na nekem hodniku nekoga, ki je bil Luki zelo podoben. Videla ga je v spremstvu orožnikov, toda ko je hotela za njim, jo je poklical sodnijski sluga in jo vedel v neko sobo.

»Sedaj jo bodo sodili,« je mislila Marjanica. Toda soba, v katero je stopila, ni bila porotna soba, bila je navadna pisarnica. Tu je Marjanica zagledala v svoje veliko začudenje Anico. Komaj se je premagala, da je ni objela. Toda Anica ni vzdržala. Ne zmenivši se za uradnika v sobi, je planila k Marjanici glasno ihtoč: »Marjanica, prosta sem!«

Uradnik je vstal s svojega sedeža in z mehkim sočutjem opazoval ženi. Potem je dejal:

»Razprava je odgodjena. Danes se lahko vrnete domov. Potrebovali vas bomo menda še in bomo že sporočili.«

»Kaj?« se je čudila Marjanica.

»Pojdite,« je dejal uradnik, »srečno pot!«

In stopil je k Anici, ji stisnil roko in rekel:

»Vi imate dobrega angela varuha! Vrnite se in bodite pošteni, ko dozdaj!«

Nekaj hipov pozneje sta bili ženi na planem in sta srečali Lipeta. Neizrečeno čustvo sreče in veselja je vladalo v Anici. Segla je Lipetu v roko, in oba sta imela solzne oči.

»Luka jo je!« je dejal Lipe. »Sam se je prišel naznaniti!«

»Ni mogoče!« je zatulila Marjanica, da so se začudili ljudje in ozrli. Lipe je vedel ženi s seboj. Ko so zavili okoli sodnijske hiše, je Marjanica viknila v drugo:

»Hanca! Ali si res, ali si duh?«

Hanca je bila res. Položila je prst na usta in rekla tiho: »Ne kriči. Saj sem rekla, pri oknu bodo čakali, pri vratih pa utečeva!« Smeje je izginila slaboumna, predno se je mogla Marjanica zavedeti ...

Mesec pozneje ste stali Anica in Marjanica kot priči pri porotnem zaslišanju Lukovem. Tedaj je Anica doživela, da so jo ljudje s solznimi očmi pozdravljali in blagrovali. Marjanica je bila v velikih skrbeh, da ji je ne zmečkajo, tak drenj je bil.

Luka je bil obsojen na ječo dveh let; toda umrl je po preteku dveh mesecev. Anica je vse svoje življenje ohranila nesrečnemu možu dobrohoten spomin.

## 34. POGlavJE

## Konec

Pol leta je minilo. Tedaj je stopil Lipe nekega dne k Anici in dejal:

»Proč pojdem! To ni nič na Peči!«

Anica je pogledala smeje se fanta in dejala:

»Le pojdi, le!«

»Saj moram,« je dejal Lipe, »zaradi vas!«

»Zaradi mene?« se je navidezno čudila.

»Da,« je dejal fant.

»Ostani!« je rekla tedaj resno ona.

»Kako?« je odvrnil. »Ni mogoče. Pojdem po svetu. Sem mlad, pozabim. Tu pa ne morem ostati več in ne smem!«

»Smeš!« je dejala ona, in Lipe je videl, da ji silijo solze v oči, ter ni vedel, kaj naj reče. Tedaj pa ga je Anica prijela za roko in rekla:

»Zakaj hočeš iti, Lipe? Ali misliš, da res moraš?«

»Če ste pa obljubili tisto, da se ne možete več. Taka neumna obljuba!« je dejal fant.

Tedaj ga je Anica prijela še za drugo roko in rekla:

»Toda, rad me imaš, Lipe?«

»Zato pojdem!«

»Ne pojdeš, ker te ne pustim! Ti dobri, dobri človek, kako me je sram pred teboj!« In Anica je zajokala in v solzah je govorila: »Lipe, če hočeš, bom tvoja; obljuba me ne veže več, odvezal me je izpovednik.«

»Anica,« je dejal fant, »potem naj Bog plača izpovedniku to srečo, ki mi jo je napravil!«

»In meni, Lipe!« je šepetala ...

Tako je odkraljevala krošnja na Peči in zakraljevala je izgnana rodovina na zemlji očetov in dedov. Čudne so poti Vsevednega! Vsevidno oko je pazilo nad življenjem prognanih in jih preizkušalo z boleščjo, predno jim je naklonilo v dar ono, kar so imeli podedovati po očetih. In to zavest, da snuje božja roka in vodi naše poti v vseh naših življenjskih dogodkih, sta ohranila Anica in Lipe do svoje smrti in jo vcepila tudi deci, ljubljeni in lepi; Marjanica je rekla sicer, da je poredna. Marjanica je bila zelo srečna in zelo gluha in je ostala na Peči.

\* \* \*

Minilo je deset let. Umrta je Hanca, za Šimnom in Nežo je izginil sled. Utonila sta v vrvenju ljudi. Gospodarila sta slabo, odšla v Ameriko in dosedaj ju ni bilo nazaj. Anže pa je držal besedo.

Sezidal si je hišo, prišel na Peč kamor se je Jerica vrnila, in si jo vzel seboj. Imel pa je malo veselja z Jerico. Ali rad jo je imel. In tedaj se je zgodilo, da je morala v bolnišnico v Ljubljano. Kukavica je kukala, ko jo je odvedel Anže. Tri mesece so jo zdravili, pa ni hotelo biti bolje; tedaj je prosila Anžeta, naj jo vzame nazaj domov. Poletnega večera jo je res odvedel iz Ljubljane. Zadrževati je moral konja, ker ji je hitra vožnja dela slabo. Rahlo se opiraje na moža je napol sedela napol ležala v koleslju. Rekla je:

»Anže, ali vidiš Šmarno goro?«

»Da,« je dejal in nič več. Kaj naj bi govoril, ko mu je srce ko teptano od konjskih kopit.

»Anže,« je povzela zopet ona besedo, »nič več je ne bom videla.«

»Eh, če Bog da, še!« je dejal mož.

»Ne!« je dejala ona. »Pa nič ne de. Tudi tako je dobro. Ti si me imel rad, dasi si imel z menoj samo križe in težave.«

»Veš, Jerica,« je odvrnil mož, »pol svojega zdravja bi ti rad dal!«

Smehljala se je pred se, medtem ko so ji oči venomer gledale na Šmarno goro. Tako sta se vozila molče nekaj hipov. Potem pa je rekla Jerica:

»Anže, ali me boš poslušal in mi izpolnil eno željo?«

»Kaj takega?«

Ona se ga je oklenila in rekla tiho:

»Ko umrjem, nikar ne žaluj po meni!«

Anže je gledal nekam trdovratno pred se na konja.

»Ničesar ne boš imel po meni. Ne huduj se, niti tega veselja nimaš, da bi imela otroke! Zato, Anže, sem mislila, da kadar umrjem, bi želela, da se oženiš vdrugo!«

»Jerica,« je vzkliknil Anže, »ti si pa še vedno otročjega srca, kaj takega govoriš!« In mislil je na komarje, ki naj napravi konje iz njih.

Ona se je kakor dete privila k njemu in se smehljala, ko da je zdrava, in ko da ni nobene večje sreče na svetu kakor slovo, slovo od moža, življenja in solnca ...

Ko je Anže tri tedne zatem zatisnil Jerici oči, ni mogel, da ne bi jokajoč ponavljal njenih otroških besed: »Svetnica naj bom ali pa spokornica!«

In tako lep in mogočen je ostal v njegovem srcu spomin na njo, da ji niti zadnje prošnje izpolniti ni hotel in ostal vdovec do smrti.

Toda konje je ljubil strastno.

## VEČ KNJIG ZALOŽBE BIRD PUBLISHER

### Tiskane knjige

- ZNANOST DIHA, William Walker Atkinson
- NAUKI ŠRI ŠIRDI SAI BABE, dr. Durai Arulneyam
- SKRIVNO ŽIVLJENJE ZEMLJE, Marko Pogačnik
- ŠIRDI SAI BABA IN OSTALI PRAVI UČITELJI, C. B. Satpathy
- KARMA JOGA, Svami Vivekananda
- DARILO ZDRAVEGA RAZMIŠLJANJA & BODI HVALEŽEN, Christian D. Larson
- ŽIVLJENJSKA ZGODBA ŠIRDI SAI BABE, Ammula Sambasiva Rao
- IZSANJATI SVOJ SVET V RESNIČNEGA, Jon Rasmussen
- POLIANA, Eleanor H. Porter

### PDF in e-knjige v slovenskem jeziku

- MOČ ZEMLJE IN KRISTUSOVA NAVZOČNOST: PETI EVANGELIJ, Marko Pogačnik
- KO SE BOGINJA VRNE, Marko Pogačnik
- ZNANOST DIHA, William Walker Atkinson
- NAUKI ŠRI ŠIRDI SAI BABE, Dr. Durai Arulneyam
- SKRIVNOST KONCENTRACIJE, Theron Q. Dumont
- VEDNO SEM S TEBOJ, Lorraine Walshe - Ryan

### PDF in e-knjige v angleškem jeziku

- THE GOSPEL OF SHRI SHIRDI SAI BABA: a holy spiritual path, dr. Durai Arulneyam
- SAI HARI KATHA: (bhaktisaramrit, bhaktileelamrit and santkathamrit), Dasganu Maharaj
- LIFE HISTORY OF SHIRDI SAI BABA, Ammula Sambasiva Rao
- THE INVISIBLE POWERS, Swami Bhakta Vishita
- SAI BABA: His Devine Glimpses, V. B. Kherr
- UNRAVELLING THE ENIGMA – Shirdi Sai Baba in the light of sufism, Marianne Warren Ph. D.
- SHIRDI SAI BABA AND OTHER PERFECT MASTERS, C. B. Satpathy
- HINDU MYTHOLOGY: vedic and puranic, W. J. Wilkins
- BABA MAY I ANSWER, C. B. Satpathy
- KARMA – YOGA, Swami Vivekananda
- SAI BABA `S 261 LEELAS: a treasure house of miracles, Swami Vivekananda
- I AM ALWAYS WITH YOU, Lorraine Walshe-Ryan
- KNOW YOUR MAGNETIC FIELD, William E. Gray
- KUNDALINI – THE MOTHER OF THE UNIVERSE, Rishi Singh Gherwal
- THE HUMAN AURA, Swami Panchadasi
- THE POWER OF CONCENTRATION, Theron Q. Dumont
- YOUR WORD IS YOUR WAND: a sequel to the game of life and how to play it, Florence Scovel Shinn
- REINCARNATION AND THE LAW OF KARMA, A study of the old-new world-doctrine of rebirth, and spiritual cause and effect, W. W. Atkinson
- THOUGHT FORCE IN BUSINESS AND EVERYDAY LIFE, W. W. Atkinson
- YOUR FORCES AND HOW TO USE THEM, Christian D. Larson
- THE GAME OF LIFE AND HOW TO PLAY IT, Florence Scovel Shinn
- THOUGHT VIBRATION, William Walker Atkinson



- SCIENCE OF BREATH, William Walker Atkinson
- THE PATHWAY OF ROSES, Christian D. Larson
- YOGA LESSONS FOR DEVELOPING SPIRITUAL CONSCIOUSNESS, A. P. Murkerji
- LITTLE WOMAN, Louisa May Alcott
- SRIMAD-BHAGAVAT-GITA, Swami Swarupananda
- THE INVISIBLE POWERS, Swami Bhakta Vishita (Hindoo Master)
- GIFT OF THE MIND CURE, Christian D. Larson
- BABA`S RINANUBANDH: leelas during his sojourn in Shirdi, Vinny Chitlury
- THE ART AND SCIENCE OF PERSONAL MAGNETISM, Theron Q. Dumont
- THE GOSPEL OF RAMAKRISHNA, Swami Abhedananda
- PSYCHIC HEALING, Yogi Ramacharaka
- SHRI SAI SATCHARITA: The life and teachings of Shirdi Sai Baba, Indira Kher
- THE PHILOSOPHY OF SPIRITUAL ACTIVITY, Rudolf Steiner
- THE GARUDA PURANA, Ernest Wood, S. V. Subrahmanyam
- YOGA VASHISHT OR HEAVEN FOUND, Rishi Singh Gherwal
- SELF-KNOWLEDGE: vedanta philosophy: (Atma - Jnana), Swami Abhedananda
- THE DRUID PATH, Marah Ellis Ryan
- THE YOGA SUTRAS OF PATANJALI: the book of spiritual man, Charles Johnston
- MASTERY OF FATE: you are the master of your fate, Christian Daa Larson
- JUST BE GLAD, Christian D. Larson
- IRISH DRUIDS AND OLD IRISH RELIGIONS, James Bonwick
- GIFT OF HOW TO STAY WELL, Christian D. Larson
- HOW TO BE A YOGI: Vedanta philosophy, Swami Abhedananda
- BRAHMA-KNOWLEDGE: An outline of the philosophy of the Vedanta: As set forth by the Upanishads and by S'ankara, Lionel David Barnett
- BABA`S VAANY: His sayings and teachings, Vinny Chitlury
- THE SECRET SCIENCE BEHIND MIRACLES, Max Freedom Long
- SHRI SAI BABA'S TEACHINGS AND PHILOSOPHY, M. B. Nimbalkar
- WHAT ALL THE WORLD'S A-SEEKING or The vital law of true life, true greatness, power, and happiness, Ralph Waldo Trine
- IN TUNE WITH THE INFINITE, Ralph Waldo Trine
- LIGHT ON THE PATH, Mabel Collins
- THE IDYLL OF THE WHITE LOTUS, Mabel Collins
- THROUGH THE GATES OF GOLD, Mabel Collins
- THE BUDDHA`S WAY OF VIRTUE
- THE DEVELOPMENT OF THE HUMAN AURA, Goran Tasić
- HOW THE MIND WORKS, Christian D. Larson
- HATHA YOGA, Yogi Ramacharaka
- GHANI YOGA, Yogi Ramacharaka
- THE BLOSSOM AND THE FRUIT, Mabel Collins
- SONGS OF KABIR, Rabinadrath Tagore
- THE INSTITUTE OF VISHNU, Julius Jolly

Več o knjigah si oglejte na spletni strani [www.bird-publisher.com](http://www.bird-publisher.com).